

ŞEHİR & TOPLUM

SAYI 15 | OCAK - NİSAN 2020 | ISSN: 2564-7067

“çözüm üreten kentler: maruf’tan öğrendiklerimiz”

ŞEHİR & TOPLUM

SAYI 15 | OCAK - NİSAN 2020 | ISSN: 2564-7067

ŞEHİR & TOPLUM

Sayı: 15, Ocak - Nisan 2020
ISSN: 2564-7067

İMTİYAZ SAHİBİ

Tahir Büyükkakin
(Marmara Belediyeler Birliği adına)

GENEL YAYIN YÖNETMENİ

M. Cemil Arslan

EDİTÖR

Ezgi Küçük

EDİTÖR YARDIMCILARI

Samet Keskin
Büşra Yılmaz

YAYIN KURULU

Alim Arlı
Burcuhan Şener
Hatice Çetinlerden
Ülkü Arıkboğa

DANIŞMA KURULU

Ahmet İçduygu
Ali Yaşar Sarıbay
Aslı Ceylan Öner
Beşir Ayvazoğlu
Bilal Eryılmaz
Feridun Emecan
Hasan Taşçı
Kemal Sayar
Korkut Tuna
Ruşen Keleş
Selçuk Mülayim
Suphi Saatçi
Tarkan Oktay
Yunus Uğur

SORUMLU MÜDÜR

Emrehan Furkan Düzgiden

YAYIN ARALIĞI

Şehir & Toplum dergisi, Marmara Belediyeler
Birliği Şehir Politikaları Merkezi tarafından yılda
üç defa yayımlanmaktadır.

KÜLTÜR YAYINLARI

İLETİŞİM

Tel: +90 212 402 19 00
Faks: +90 212 402 19 55
Adres: Marmara Belediyeler Birliği
Ragıp Gümüşpala Cad. No:10 Eminönü 34134
Fatih / İstanbul

YAPIM

Alban Tanıtım
Remzi Oğuz Arık Mah. Büklüm Sk. No: 45/3
Kavaklıdere/ANKARA
Tel: 0312 434 04 12 Faks: 0312 434 04 13
www.albantanim.com.tr

TASARIM

Hasan Kılıç

KAPAK İLLÜSTRASYON

Ezgi Küçük

BASKI

İhlas Gazetecilik A.Ş.
0212 454 30 00

İÇİNDEKİLER

MARUF19'U KAPATIRKEN TAHİR BÜYÜKKAKIN'DAN BİR
DEĞERLENDİRME

Tahir Büyükkakin7

MARUF19 ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELER

**Açık Oturum: Alim Arlı, Burcuhan Şener, Büşra Yılmaz,
Erbay Arıkboğa, Ezgi Küçük, Gülden Erkut, Hatice Çetinlerden,
M. Cemil Arslan, Samet Keskin**13

YÖNETİŞİM BAĞLAMINDA MARMARA ULUSLARARASI KENT FORUMU

Tarkan Oktay29

MARUF'TA KENT AĞLARINA BAKIŞ: KÜRESEL KENT AĞLARI VE
KÜRESELLEŞEN KENT MEKANI

Aslı Ceylan Öner39

SOSYAL KAPSAYICILIĞI YENİDEN DÜŞÜNMEK: DAYANIKLI VE ESNEK
TOPLULUKLARA DOĞRU

Murat Şentürk45

KÜRESEL VE YEREL GÜNDEMDE GÖÇ

Burcuhan Şener, Merve Ağca Kocakoç, Özge Sivrikaya53

KAMUSAL MEKAN: HERKES İÇİN TASARIM, HERKESLE TASARIM

Melis Oğuz63

YEREL KALKINMA DİNAMİKLERİ VE DÜNYA ÖRNEKLERİ

Mehmet Onur Partal71

ŞEHİR-İNOVASYON ETKİLEŞİMİ: ŞEHİR POLİTİKALARINDA ŞEHİR
TEKNOLOJİLERİ VE İNOVASYONU KÜLTÜREL BİR OLGU OLARAK
KURGULAMAK

Aslı Deniz Helvacıoğlu81

KENTLER İÇİN YENİ RİSKLER, YENİ ÇÖZÜMLER

Erdem Ergin, Naz Beykan, Nuri Özbağdatlı87

AFETLERLE MÜCADELEDE "SÜRDÜRÜLEBİLİR & EKOLOJİK &
DAYANIKLI (SED)" MEKANSAL PLANLAMA

Azime Tezer93

İGLUS YÖNTEMİ: KENTSEL SİSTEMLERİN YÖNETİŞİMİNDE
KAVRAMSAL BİR ÇERÇEVE

Matthias Finger103

TÜRK TOPLU TAŞIMACILIK SEKTÖRÜNDE KURUMSALLAŞMA VE
REFORM

Kaan Yıldızgöz, Esra Kaya113

HAREKETLİLİK VE İNSAN ODAKLI ULAŞIM

Celal Tolga İmamoğlu121

KONUT VE YAPILI ÇEVREYİ YENİDEN DÜŞÜNMEK

Ahsen Özsoy131

TAKDİM

Şehir bir arayıştır her şeyin ötesinde...

Daha iyi bir yaşamın, daha kaliteli bir yaşamın, daha mutlu bir yaşamın arayışı. Kişi başına düşen milli gelir hesaplarının, üretim-tüketim döngüsünün, monolitik yaşam biçimi dayatmalarının ötesinde bir arayış. İnsanoğlunun yerleşik hayata geçip ilk şehirleri kurmasından itibaren bu arayış devam ediyor.

Şehir & Toplum'u yayınlayan Marmara Belediyeler Birliği de bu arayışa katkıda bulunmak, daha insani bir yaşam için ortak platformlar inşa etmek; katılım kanalları açık, saydam, verimli ve üretken organizasyonlar oluşturmak için çabalarını arttırarak sürdürmektedir.

Kamu sektörü, özel sektör, akademi, sivil toplum başta olmak üzere şehrin tüm paydaşlarının, ortak iyi yaşam için birlikte çözüm geliştirdikleri veya yardımlaştıkları platformlar oluşturmak bu çerçevede yapmaya çalıştığımız işlerden bir tanesidir. Çevre, finans, mekânsal planlama, sosyal hizmet, yönetişim, Marmara Denizi ve Boğazlar, afet yönetimi, iyi uygulamaların ödüllendirilmesi başta olmak üzere birçok başlıkta çalışmalarımız yoğun olarak devam etmektedir.

1-2-3 Ekim 2019 tarihinde İstanbul'da "Çözüm Üreten Kentler" mottosuyla yapılan Marmara Uluslararası Kent Forumu (MARUF) ise gerek içeriği, disiplinler arası yaklaşımı, uluslararası düzeyde konuşmacı profili, farklı sektörlerden uzmanları bir araya getirmesi; gerekse Doktora Çarşısı, Play Marmara, Diyalog Marmara ve teknik gezileri ile özgün bir karakter arz etti. 25 ülkeden 250 konuşmacının, 5400'ü aşkın dinleyici/katılımcı ile buluştuğu MARUF, etkinliğin Danışma Kurulu Üyesi Prof. Dr. İlhan Tekeli Hocamızın sözüyle: "Habitat

II'den sonra bu konuda İstanbul'da yapılan en büyük toplantı." düzeyine ulaştı.

Küresel ölçekte şehir ve yerel yönetimlerle ilgili bilgi ve deneyimi yerel düzey ile buluşturmayı ve karşılıklı etkileşimi amaç edinen, bu konuda dünyadaki ilk beş arasına girmeyi hedefleyen MARUF'un bunu başardığını kolaylıkla söyleyebiliriz. MARUF üniversiteler, belediyeler, merkezi yönetim, kalkınma ajansları ve özel sektörün aynı amaç için bir araya gelerek uluslararası kuruluşlar ile birlikte çözüm geliştirebildiğini gösterdi.

İlk düzenlenişindeki potansiyeli ile ülkemizin şehirleşme alanındaki önemli bir markasına dönüşen MARUF, dünyanın bilgisini, yaşam kalitesi yüksek sürdürülebilir kentler oluşturmak için kullanabilmenin platformlarından biridir. Hem Türkiye'nin öğrenme hem de Türkiye'nin yerel yönetim tecrübesini dünya ile buluşturma aracıdır.

Yola çıkarken hayallerimize destek veren herkese teşekkür borcumuz var. Bilinmesini isteriz ki MARUF açık, adil, çok paydaşlı bir organizasyondur ve esasen başarısının en önemli nedenlerinden biri de budur.

Siz, Şehir & Toplum'un bu sayısında MARUF temaları ekseninde yazılmış yazıları okurken biz yeni okyanuslara kulaç atmaya hazırlanacağız daha güzel işler yapmak için. Ülkemizin birikimine güveniyoruz. Gençlerimizin heyecanına, bilgiye ulaşma arzusuna ve çözüm üretme yeteneğine hayranız. Özgür, eşit ve kaliteli bir yaşamın sadece gerekli değil mümkün olduğuna da inanıyoruz. Birlikte üretmenin haz verici bir eylem olduğunu bizzat deneyimleyerek öğreniyoruz.

Umutunuzun diri kalması dileğiyle...

M. Cemil Arslan

Genel Yayın Yönetmeni

EDİTÖRDEN

Değerli okuyucu,

Şehir ve Toplum 15. sayısını, 1-3 Ekim 2019 tarihlerinde İstanbul'da 51 oturum, 250 konuşmacı ve 5540 katılımcı ile Türkiye'de ilk kez gerçekleşen Marmara Urban Forum (Marmara Uluslararası Kent Forumu veya MARUF) kapsamında hazırlanmış dosyası ile sunar.

Bu sayıda, MARUF kapsamında ele alına temalar üzerine, yine MARUF konuşmacıları tarafından kaleme alınmış değerlendirmeler bulacaksınız.

Derginin ilk yazısı, MBB Başkanı Tahir Büyükkakın'ın MARUF 2019'u kapatırken gerçekleştirdiği ve çok önemli çözüm önerilerinin de yer aldığı kapanış konuşması. Ardından, MARUF 2019'u MBB Ekibi ve MARUF Yürütme Kurulu Üyeleri arasındaki bir açık oturum ile değerlendirdik.

MARUF temalarından Yönetişim teması çerçevesinde Tarkan Oktay'ın "Yönetişim Bağlamında Marmara Uluslararası Kent Forumu" başlıklı yazısını okuyabilirsiniz. MARUF'un Kent Ağları temasının oluşumundaki katkılarıyla Aslı Ceylan Öner'in "MARUF'ta Kent Ağlarına Bakış: Küresel Kent Ağları ve Küreselleşen Kent

Mekânı" başlıklı makalesi ve ardından Sosyal Kapsayıcılık teması çerçevesinde "Sosyal Kapsayıcılığı Yeniden Düşünmek: Dayanıklı ve Esnek Topluluklara Doğru" başlıklı Murat Şentürk makalesini bulabilirsiniz. MARUF'un yoğun işlenen temalarından Göç teması bağlamında "Küresel ve Yerel Gündemde Göç" adıyla Burcuhan Şener, Merve Ağca Kocakoç ve Özge Sivrikaya tarafından ele alınan yazı ile devam eden bu sayı, Kamusal Mekan teması içerisinde yer alan kamusal mekanda tasarım odaklı oturumun moderatörü Melis Oğuz tarafından kaleme alınan "Kamusal Mekan: Herkes için Tasarım, Herkesle Tasarım" başlıklı makalesi ve Mehmet Onur Partal tarafından MARUF'un Yerel Kalkınma teması çerçevesinde yazılan "Yerel Kalkınma Dinamikleri ve Dünya Örnekleri" başlıklı yazı ile devam ediyor. Ardından, Şehir Teknolojileri ve İnovasyon teması konuşmacılarından Aslı Deniz Helvacıoğlu'nun "Şehir-İnovasyon Etkileşimi: Şehir Politikalarında Şehir Teknolojileri ve İnovasyonu Kültürel Bir Olgu Olarak Kurgulamak" başlıklı yazısı; MARUF paydaşlarından UNDP'nin desteğiyle Çevre ve İklim Değişikliği teması konuşmacısı Erdem Ergin'in Naz Bekan ve Nuri Özbadaşlı ile kaleme aldığı "Kentler için Yeni Riskler,

Yeni Çözümler” başlıklı yazısı; “Afetlerle Mücadelede ‘Sürdürülebilir & Ekolojik & Dayanıklı (SED)’ Mekansal Planlama” başlığı ile okuyabileceğiniz MARUF Dayanıklılık teması konuşmacısı Azime Tezer’in makalesi gelmekte. Forumun Kentsel Altyapı teması bağlamında yer alan oturumda konuşmacı olarak yer alan Matthias Finger’in bu sayı için özel olarak yazdığı ve Türkçe’ye çevirdiğimiz “IGLUS Yöntemi: Kentsel Sistemlerin Yönetişiminde Kavramsal Bir Çerçeve” başlıklı yazısını okumadan geçmeyin. MARUF’un Ulaşım temasının ele alındığı iki makale ile devam eden bu sayıda, önce MARUF paydaşlarından UITP’nin katkılarıyla Kaan Yıldızgöz ve Esra Kaya tarafından yazılan “Türk Toplu Taşımacılık Sektöründe Kurumsallaşma ve Reform” başlıklı makaleyi; hemen sonrasında yine MARUF paydaşlarından WRI Türkiye’nin desteği ile Celal Tolga İmamoğlu’nun “Hareketlilik ve İnsan Odaklı Ulaşım” başlıklı yazısını okuyabilirsiniz. 15. sayının son makalesi ise Konut ve Yapılı Çevre teması çerçevesinde Ahsen Özsoy tarafından yazılan “Konut ve Yapılı Çevreyi Yeniden Düşünmek” başlıklı makale.

MARUF 2019, çok paydaşlı ve hemen hemen kentsel konuların küresel ve yerel ölçekteki her alanına değinen yapısıyla yerel demokrasi ve kentleşmeye dair, kent hakkını gözeten umut verici bir girişim oldu. Bu sayı, MARUF’un bir raporu değil, bir önceki sayıda ele alınan kentleşme forumları ve konferanslarında sözünü ettiğimiz uluslararası kentleşme forumu olma hedefine dair ilk değerlendirmelerin toplandığı bir özet olarak görülebilir.

Sizlere 2020’nin bu ilk sayısı için keyifli okumalar dilerken *Şehir & Toplum*’un oluşmasında emeklerini takdir ettiğim çalışma arkadaşlarım, dergi editör yardımcıları Samet Keskin ve Büşra Yılmaz’a teşekkürlerimi buradan iletmek isterim.

Son olarak, *Şehir ve Toplum*’un 2020 itibarıyla Ocak, Mayıs ve Eylül aylarında yayınlanacağını haber vermek isterim. Bizi MBB dijital platformları ve kitapçılardan takip etmeyi; önerilerinizi ve eleştirilerinizi bize iletmeyi unutmayın.

Ezgi Küçük
Editör

“

...Bütüncül bakış açısı, disiplinlerarası bakış açısı mutlaka bize lazım. Bence MARUF'un başardığı ve bundan sonra daha da çok başaracağına inandığım en önemli şey farklı disiplinleri bir araya getirerek meselenin tüm boyutlarıyla tartışılmasını sağlamak. Daha çok felsefe yapalım; buradan bir kez daha hatırlatıyorum. Çünkü dünyanın daha çok felsefeye ihtiyacı var...

MARUF19'U KAPATIRKEN TAHİR BÜYÜKAKIN'DAN BİR DEĞERLENDİRME¹

T a h i r B ü y ü k a k i n *

Değerli konuşmacılarımız, değerli basın mensupları, çok kıymetli dinleyenler, evvela hepinizi saygıyla sevgiyle selamlıyorum.

Ben meslek hayatıma bir akademisyen olarak başladım. On beş yıl kadar üniversitede çalıştıktan sonra belediyecilik yapmaya başladım. Genel sekreter yardımcılığı, genel sekreterlik görevlerinde bulundum. On yıl kadar da orada geçti. Sonrasında valilik yaptım, şimdi de siyasi taraftan belediye deneyimini yaşamaya başladım. Aslında buradaki katılımcıların birçoğuyla bir yerden ortak

yanım var. Hayata farklı farklı yerlerden bakmaya imkânım oldu. Bazen konuşma yaparken hangi kimlikle konuşma yaptığımı unutuyorum. Karışık bir kimlikle konuştuğumu hatırlatmak istiyorum. Yani siyasetçi kimliğiyle değil, biraz akademisyen, biraz belediyeci; olarak bir konuşma yapmak istiyorum.

Çok değerli konuşmacılarımız kendi değerlendirmelerini yaparlarken ben de birçok not aldım. Kendimce yorumlamak istiyorum. Bence daha çok felsefeye ihtiyacımız var. Bunun altını çizerek söylüyorum. Biz aslında modernleşmeyle birlikte bir taraftan inanılmaz şeyler başarıp hayata dair bilgimizi pekiştirirken; örneğin sağlıkta çığırlar açarken, üniversitelerimizde inanılmaz bilgi birikimi yaratırken, uzmanlaşmanın getirdiği bir körleşmeye sebep olduk. Mesela, tıp doktorlarımız - beni bağışlasınlar - tansiyonu yükselen insanın tansiyonunu düşürmek için ilaç verdiler, şekeri yükselene şekeri düşürme, kolesterolü yükselene kolesterol düşürmek için ilaç verdiler. Ama aslında sistemik bir problem var. Adamın yaşam biçimi tansiyona sebep oluyor; şekerini yükseltiyor, kolesterolünü yükseltiyor. İnsan bir bütün, bunu unuttuk. Vücut alarm veriyor, tansiyon yükseliyor. Biz de onun tansiyonunu düşürmek için ilaç veriyoruz ama bütüncül vizyonu; büyük resme odaklanmayı zaman zaman kaçırdık. Aslında felsefesi olmayanın vizyonu da olmaz. Eskiden filozoflar konuşurdu, şehirler hakkında da konuşurdu, ekonomi hakkında da konuşurdu. Örneğin Platon'un erdemli site üzerine düşünceleri var, değil mi? Ekonomi üzerine de yazıları var. Her konuda konuşmuş. Sonra uzmanlaşmaya başladık biz. İlk, biz iktisatçılar, 1776'da Adam Smith'in yazdığı bir kitapla "biz ayrı

* Marmara Belediyeler Birliği ve Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Başkanı

1 Sn. Tahir Büyükkakin'in MARUF19 Kapanış Oturumu'ndaki konuşmasından deşifre edilmiştir.

bir disipliniz” demeye başladık. Felsefeden yolumuzu ayırdık. Felsefeden ve normatif tartışmalardan uzaklaştıkça bunlar yaşandı. Biz iktisat birinci sınıf öğrencilerine hep deriz ki, “Pozitif iktisat ile normatif iktisat birbirinden ayrıdır”. “Biz olanı analiz ederiz, normatif konulara pek girmeyiz.” deriz. Normatif konuları kenarda bıraka bıraka, “niçin?” sorusunu sormamaya başladık. Bir şeyler yapıyoruz ama niçin? “Niçin” yoksa felsefe yoktur. “Niçin”siz, vizyon olmaz. Sürekli konuşuyoruz; vizyondan bahsediyoruz, şehirler nereye gidiyor bunları konuşuyoruz, olup biteni eleştiriyoruz, Ama arkada buna sebep olan derin yapının farkında olamıyoruz, çünkü felsefeden uzaklaşıyoruz. Akademide de felsefeden uzaklaşmanın sonuçlarını görüyoruz. Uzmanlaşmayla birlikte bütünü kaçırılıyor çünkü. Oysa yaşadığımız dünyayı anlayabilmek için çok daha disiplinlerarası bir yaklaşım gerekiyor. Sadece değerli mimar arkadaşlarımızın meseleye bakışı yeterli olmuyor. Öbür taraftan kamu yönetimi alanında çalışmış birinin söyleyeceği sözler ihtiyacımız var. Diğer taraftan ekonomistlere ihtiyacımız var. Dolayısıyla hepsini alt alta koymak gerekiyor ve bütüncül bakış açısı, disiplinlerarası bakış açısı mutlaka bize lazım. Bence MARUF’un başardığı ve bundan sonra daha da çok başaracağına inandığım en önemli şey farklı disiplinleri bir araya getirerek meselenin tüm boyutlarıyla tartışılmasını sağlamak. Daha çok felsefe yapalım; buradan bir kez daha hatırlatıyorum. Çünkü dünyanın daha çok felsefeye ihtiyacı var.

Globalleşme ile şehirleşme arasındaki yakın ilişki vurgulandı hocalarımız tarafından MARUF’ta. Wallerstein’ın tabiriyle, modern dünya sistemi, bu ekonomik sistem içinde yaşadığımız bu şehirleri yaratır. Bunun derinlemesine analizini yapmazsanız durur tartışsınız, “Neden böyle oluyor?” dersiniz. Bu böyle olmak zorundadır, çünkü biz üretim biçimimizle, üretimde kullandığımız teknolojiyle, üretim araçlarının

sahipliğiyle aslında kendimize bir dünya yaratırız. O ekonomi beraberinde bir şehir getirir, o şehrin estetiğinde oluşturur. Bunu derinlemesine analiz etmenin öneminin bir kez daha altını çiziyorum ve mutlaka bir şey yapmamız gerektiğini düşünüyorum. Mesela bu konuda Daron Acemoğlu, James A. Robinson ile birlikte “Why Nations Fail?” adında bir kitap yazdı, kitap Türkçe’ye de “Ulusların Düşüşü” olarak çevrildi. Kitap çok güzel bir örnekle başlar, Nogales’i yaz Google’dan ara der. Nogales yazdığınızda iki tane Nogales geliyor, bir tanesi Nogales, Mexico; bir tanesi Nogales, Arizona. Niye burayı söylüyor? Çünkü biz iktisatçılar zaman zaman şunlardan bahsederek; işte acaba iklimlerin ekonomik gelişmeye etkisi var mıdır, peki insanların var mıdır? Diğer her şey aynıyken, *ceteris paribus*ken, arama motorunda çıkan iki Nogales arasında çok fark vardır. Alttakinde kişi başına gelir on bin dolarken, üsttekinde otuz bin dolardır. Alttaki Nogale’de politik suikastlar olur, üsttekinde demokratik ve yerleşik bir sistem vardır. Aradaki farkı da politik kurumlara bağlar. Aslında kurumsal tasarım bizim temel meselelerimizden bir tanesidir. Bu aradaki fark da o yaklaşım çerçevesinde, yapısalcı bir ekol olduğu için eğitimin ve teknolojinin rolünü de vurgular. Aslında biz eğitimimizle, toplumsal sözleşmemizle beraber şehirleri yaratırız, bu tarafını da unutmamak lazım.

Şüphesiz akademik bakışla, uygulamacıların bakışı arasında zaman zaman uçurumlara varan inanılmaz farklar ortaya çıkar. Ben iki tarafı da bir şekilde deneyimlemiş bir insan olarak aradaki farkı görebiliyorum. Aslında tercümanlık da yapabiliyorum. Akademide dinlediklerimi uygulamacılara, uygulamacılardan duyduklarımı akademisyenlere tercüme etme şansım var. Bu anlamda da ara elemanlara ihtiyacımız var aslında. MARUF kapsamında düzenlediğimiz Doktora Çarşısı’nı da çok önemsiyorum burada. Daha çok yüksek lisans, daha çok doktora tezleri yapılmalı

şehirlere, şehirlerin meselelerine çözüm üretmeye dair. Çok daha fazla öğrencimizi teşvik etmeliyiz. Mesela belediyelerimiz üniversitede yüksek lisans, doktora çalışmaları yapan personellerini teşvik etmeli. Kocaeli’nde bunu yapıyoruz; hatta eğitimlerinin bir kısmını da finanse ediyoruz. Yaygınlaştırılmalı bu iyi örnekler. Belki de Marmara Belediyeler Birliği, Türkiye Belediyeler Birliği gibi yapılar da bu tür çalışmaları finanse etmeli, üniversitelerle bu konularda protokol imzalamalı. Bu organizasyona on kadar üniversitemiz katkı sağladı, mesela hemen onlarla bir protokol imzalayarak başlayabiliriz diye düşünüyorum.

Derinlik için iki yıl beklemeyelim. Yani bundan sonra durup iki yıl sonra bir daha buluşmayalım. Biz böyle konuşur konuşur dağılırız. Burada konuşulanlar unutulur ama unutulmaması için bir önerim var: Bir tane daimi komite oluşturalım, burada tartışılan konuları iyice raporlayan, didik didik eden, bu konularda belediyeler somut olarak ne yapabilir, diye çözüm öneren komitemiz olsun. İyi çalışmaların çıkabileceği konular, ümit vadeden alanlar ve yapılabilecekler tespit edilsin.. Bir örnek vereyim ne demek istediğimi daha iyi anlatmak için. Yıllar önce Kocaeli’de bir sempozyum yapılmıştı, sosyal yardım ana başlığı altında çalışılmıştı. Oradaki oturum başlıklarından bir tanesinde milenyum gelişim hedeflerinden bahsediliyordu; mesela bebek ölüm oranlarının azaltılmasına dair konulardan bahsediliyordu. Oturuma katılanlardan biri şöyle bir teklif getirmişti; “Biz sosyal yardıma muhtaç annelere süt verelim.” Çok popülist bir yaklaşım gibi gelebilir, genellikle de popülizme takılıp kalırız. Peki, popülizme takılıp kalmamak için ne yapmak gerekiyordu? Süt verdiğimiz anneler doğumdan önceki üç ay ve doğumdan sonraki üç boyunca izlemeye gelmek zorunda kalsın. Hamileliğin son üç ayı izlensin, doğumdan sonraki ilk üç ay izlensin. Hem anne sağlığı ile yapılması

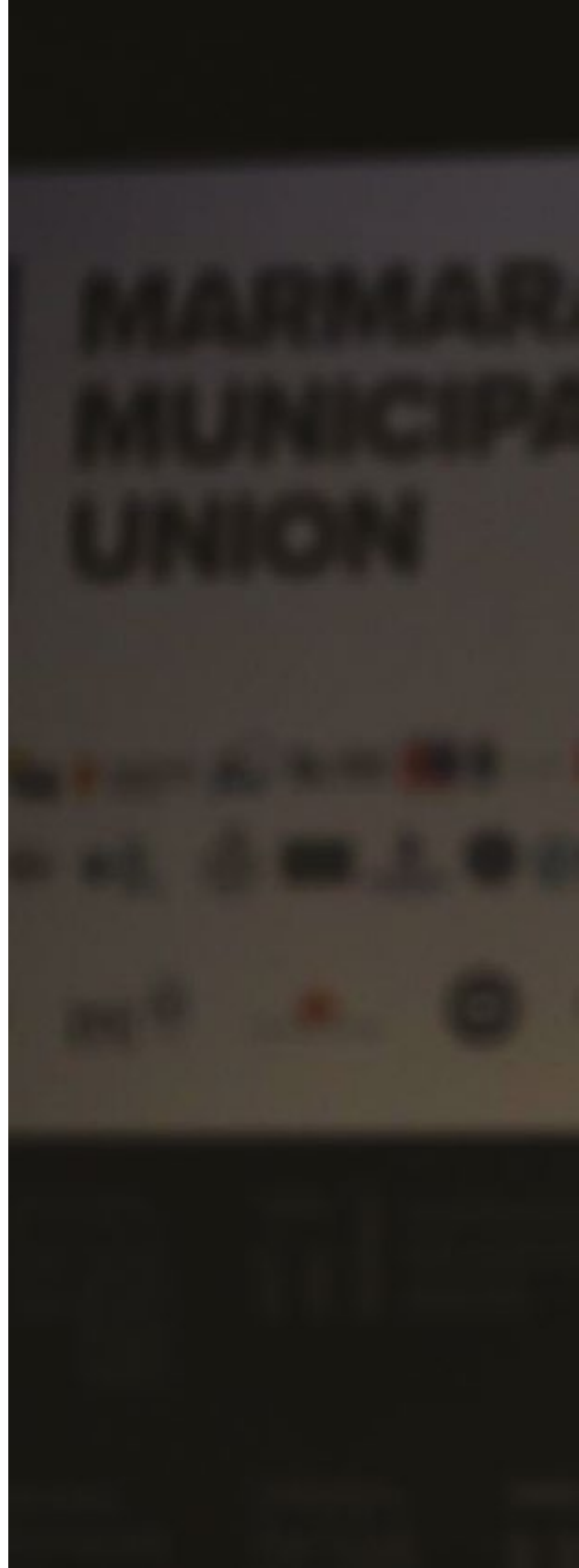
gereken takipler, hem de çocukla ilgili aşı takvimi vesaire takip edilsin. Böylece konu somut bir şeye bağlandı. MARUF ile de böyle somut bir şeyler çıkarabilelim istiyorum. Projeler çıksın buradan. İyi uygulama örnekleri yaygınlaştırılsın daha sonra. Bunun için bir daimi komite oluşturur, bu komitemiz bize bu tür başlıklar tespit ederse buna göre çalışmalar yürütülür.

Bunun hemen devamında da ikinci önerimi getiriyorum, odak çalışma grupları oluşturulursa, belli temalar altında çalışma grupları oluşturulursa ilgili konu çerçevesinde çalışma grubu derinlemesine analizler yapar ve bu çerçevede Marmara Belediyeler Birliği olarak önerilen proje ve faaliyetleri diğer belediyelere aktarılabilir. Yani bir *think-tank* olsun böyle çalışmaları çıkaracaklar bizim belediyelerimizde hayata geçirilsin. Bunu da odak çalışma grupları aracılığıyla, üniversitelerimizin de desteğini alarak yapabiliriz diye düşünüyorum. Ve belediye ayağında bir inisiyatif almamız lazım. Belki belediye inisiyatifi de denebilir bunun adına ama muhakkak bir inisiyatif almamız lazım. Çok bilinen bir söz vardır, “Dünyayı değiştirmek için önce ayağa kalk” derler. Yıllar önce bir gün üniversitedeyken yemek yemiştik, herkes oturuyor, bir yere gidelim diye kendi aramızda konuşuyoruz. Bir arkadaşımız da ayakta bekliyor. Herkes gidelim diyor ama oturuyor. En son ayaktaki arkadaş da elini cebine soktu ve oturdu ve “Hadi gidelim” dedi. Yani şimdi böyle durum var, herkes konuşuyor. Ama hadi bir şey yapalım, bir şeyleri değiştirelim dediğinizde önce neyi değiştireceğinizi bilmeniz lazım. Burada bizim sizlerden, akademisyenlerden beklediğimiz şeyi çok net ifade ediyorum. Bize ne yapmamız gerektiğini söyleyin. Ben üniversiteden belediyeye ilk olarak danışmanlık yapmaya gittim. Stratejik planlama anlatıyordum. Sonra şunu fark ettim, başka bir dil konuşuyordum sanki dinleyenlere. İlk anlattığımda yüz yirmi tane slayt kullanmıştım. Gözlerindeki ifadeyi görmeniz gerekiyordu insanların. Aradan

altı ay geçtikten sonra sunumumun başlığı şuydu: "Altı Slaytta Stratejik Planlama" Sadece altı tane karikatür gösterdim. Karikatürlerin bir tanesinde de iki taraftan tren yolu rayları döşenmiş, iki uç birbirine denk gelmemişti. Aslında stratejik planlama bu olmasın diye yapılan bir şeydir dediğimde herkes anlıyor. Uzun uzun kavram anlatmaya gerek kalmıyor. Dil çok önemli. Belediyeler arasında bir değişim programı yapalım ki aynı dili konuşabilelim. Bu da son derece somut. Altı aya kadar bir görevlendirme hukuken mümkün, görevlendirelim çalışsın. Öğrencilerimizi de belediyelerde belli departmanlarda staj yapma imkanına kavuşturan protokoller imzalayalım üniversitelerimizle. Benim önerilerim bu kadar.

Buraya, bu programa çok kişinin emeği geçti. Başta MARUF Ekibindeki arkadaşlarımızın çok emekleri var. Danışma ve Yürütme kurullarındaki hocalarımızın çok emekleri geçti. Tek tek saymaya kalkarsam, ne üniversitelerimizin hepsinin adını tek tek sayabilirim, ne katkı sağlayan kurumlarımızın adını tek tek sayabilirim. Bir tanesini unutursam da üzüleceğim, onun için hepsi adına aramızda bulunan Kurucu Başkanımız Sn. Erol Köse abimize teşekkür ederim. Çünkü o bize gerçekten muhteşem bir yaşam enerjisi verdi. Onun şahsında burada emeği geçen tüm dostlarımıza teşekkür ediyorum. Ama en çok kime teşekkür ediyorum; ilk gün açılışa bize, "Bize güzel bir dünya bırakın" diye seslenen çocuklarımıza teşekkür ediyorum.

İki yıl beklemeden daha güzel çalışmalar yapmak, hem Türkiye'ye hem dünyaya güzel katkılar vermek dileğiyle hepinize saygılarımı sunuyorum.

“

...Şunu gördük aslında, biz başından itibaren disiplinlerarası ve sektörler arası bir forum yapmayı, tüm renkleriyle Türkiye'nin birikimini dünya ile buluşturmaya ve dünyada bu alanda ilk beş büyük forumdan biri olmayı hedefledik. Bana başardık mı diye sorarsanız: Evet başardık ve dünyanın ilk beş büyük forumundan biri olma yolunda emin adımlarla yürüyoruz. Bunu başardık, hep birlikte...

MARUF19 ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELER

Alim Arlı
Burcuhan Şener
Büşra Yılmaz
Erbay Arıkboğa
Ezgi Küçük
Gülden Erkut
Hatice Çetinlerden
M. Cemil Arslan
Samet Keskin*

Ezgi Küçük: Öncelikle şunu sormak isterim: MARUF için yola çıkarken beklentileriniz nelerdi? Neler amaçlanmıştı? Bu amaçlar doğrultusunda MARUF19 nasıl geçti? Bu konudaki görüşleriniz ile başlayalım isterseniz.

Gülden Erkut: Ben telefon görüşmesinde Cemil Bey'den bu haberi aldığımda da, HABITAT gündeminin Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'nın bütün temalara uyarlanabilecek bir yapı olduğunu ve bu amaçların yerelleşmesi için bu forumun yeni bir araç olacağını düşündüğümü belirtmiştim. Şimdi o kapsamda toplantıyı değerlendirdiğimde gerçekten seçtiğimiz temalar ile Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'nın büyük ölçüde örtüştüğünü görüyorum. Aslında bir arkadaşımız hangi Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'nın ile hangi temalarımız ilişkili olduğuna bir çalışma yapmıştı bildiğiniz üzere. Zaten 11. Sürdürülebilir Kalkınma Amacı da tamamen "Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar" başlığını taşıyor.

Şimdi, başlangıç böyleydi ve onu düşünerek bugünden geriye doğru baktığımda forum oldukça etkili oldu tabi. Öncelikle bir gündem oluşturma adına sosyal medya iyi kullanıldı. Grafik tasarımları çok güzel ve akılda kalıcıydı. Gençlerin katılması çok önemliydi. Katılımcılarımız için orada hep şunu düşündüm; keşke daha az paralel oturum olsaydı ve katılımcılar forumu daha çok takip edip forumdan daha fazla yararlanabilselerdi. Organizasyon fazla büyüktü. İlk forum için bu kadar büyük olması, bu alanda nelerin var olduğunu veya olmadığını sergileyebilmemiz, bakabilmemiz adına gerekiyordu. Ama bundan sonra belki iki veya üç tema seçip onların diğerleri ile kesişmesi şeklinde ele alınabilir.

* Yukarıdan aşağıya:

Doç. Dr., İstanbul Şehir Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi
Marmara Belediyeler Birliği Uluslararası İşbirliği Koordinatörü, Göç Politikaları Merkezi Direktörü
Marmara Belediyeler Birliği Şehir Politikaları Uzmanı
Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi
Marmara Belediyeler Birliği Şehir Planlama Koordinatörü, Şehir Politikaları Merkezi Direktörü
Prof. Dr., İstanbul Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Öğretim Üyesi
Marmara Belediyeler Birliği Kurumsal İletişim Koordinatörü
Marmara Belediyeler Birliği Genel Sekreteri
Marmara Belediyeler Birliği Şehir Politikaları Uzmanı

Örneğin bugün dünyada nüfus hareketleri, beşeri sermaye, göç çok temel başlıklar. Özellikle Batı Avrupa, Amerika Birleşik Devletleri ve bizim için. Türkiye’de yaşayan 4 milyona yakın Suriyeli göçmenimiz var. Türkiye ortada kalan bir geçiş bölgesi gibi. Bunun haricinde yurt içi göç hareketlerimiz de oldukça fazla. Türkiye’nin batısı göçü çeken bir bölge. Diğer bölgeler ise genellikle göç veriyor. Bu şekilde “göç” çok temel bir tema.

İkinci önemli başlık “iklim değişikliği”. İklim değişikliğinin ulaştırma üzerinde etkisi var, göç üzerinde etkisi var. Belki yarın bir gün “iklim göçmenleri” de olacak. Bunlar konuşulmaya başlandı.

Bunun dışında çevre ve iklim değişikliği, ulaşım ve hareketlilik, şehir teknolojileri ve inovasyon, kent ağları, göç, kentsel altyapı, sosyal kapsayıcılık, konut ve yapı çevre, yerel kalkınma, dayanıklılık, kamusal mekân ve yönetim temalarımızdı. Bunları gruplayabiliriz aslında. Nüfus, çevre, ekonomi ve mekan başlıkları altında olmak üzere dört ana grupta temalarımızı gruplandırabiliriz. Bunları önem sırasına göre söylemiyorum şu anda. Rastgele sıralıyorum yalnızca.

Ekonominin olduğu kümenin altında yenilikçilik, ar-ge, beşeri sermaye, rekabetçilik, ağlar, küresel dünya ile bütünleşme gibi konular sayılabilir. Yani ana temalar, alt temalar içerebilir.

Böyle düşündüğümüzde ele aldığımız diğer başlıkları ve temaları sadeleştirip, bunlarla olan ilişkisi şeklinde çaprazlayarak ele alabiliriz. Bu benim kişisel görüşüm. Mesela “Diyalog Marmara I Başkanlar Konuşuyor: Birlikte Düşünmek, Birlikte Hareket Etmek” oturumunun da bu temaların altında ve ilişkisel olması yine iyi olur.

Ayrıca bu konuların birer keynote konuşmacıları olsaydı sahiden iyi olabilirdi. Star birini bulmak değil burada amaç. Genç ya da değil, tanınmış ya da değil; konuyu

açacak, o konudaki bütün tebliğlere, bildirilere, konuşmalara, faaliyetlere, forumlara vb. hepsine hakim ve onları çerçeveleyecek tecrübeli bir kişi olmalıydı.

Bunların dışında, Play Marmara oturumlarına bakacak olursak her başkan kendi bölgesini çok iyi tanıyor, problemini biliyor ve zenginliklerini biliyor. Bu anlamda kesinlikle çevresel, sosyal, ekonomik, doğal çevre ve yapı çevre başlığı altında ortaya çıkan bulgular sunulabilir.

Yabancı konuşmacı davet ettiğimiz oturumları değerlendirecek olursak, ben mesela kendi davet ettiğim konuşmacılarla ilgili konuşayım. “Dünden Bugüne HABITAT Konferansları: HABITAT I-II” başlıklı HABITAT I-II’nin değerlendirmesinin yapıldığı oturum herkesin katılım sağlayabileceği şekilde programda yer almalıydı bence. Çünkü temaları Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları üzerine temellendirdiğimiz zaman ve önümüzde HABITAT’ın yerelleştirilmesi gibi bir gündem olduğundan geçmişinin tekrar ve değişik boyutlarıyla tartışılması önem arz edebilir.

Belki MARUF21’i biraz daha Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları’nın yerelleşmesi ekseninde çerçeveleyebiliriz. Genel Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları’nın yerelleşmesi değil de tematik olarak iklim değişikliğinin altında neler yapılması gerektiği konusunda farklı katmanda aktörlerle tartışma ortamı oluşturulabilir.

Forumda birbirinden güzel onlarca şey vardı. Gösterimi yapılan filmi kaçırdığıma çok üzıldüm. Herkes filmde bahsediyor ama filmin gösterim saati kendi oturumumla denk düştüğü için izleyemedim. Başkan oturumları, birlik oturumları mesela onlarda da bulunmak isterdim.

Forum ufak tefek eksikliklere rağmen bir ilk için gerçekten olağanüstü başarılıydı. Bu benim kişisel görüşüm. Bana göre adanmışlığı çok yüksek genç ekibi ve Cemil Bey’in liderliği bu başarıyı ortaya çıkardı,

bunu her yerde söylüyorum. Ortada hiçbir şey yokken böylesi ağır bir yükün altına girilebilecek bir iş değildi bu, ama önemli olan devamlılığının olması.

Alim Arlı: Marmara Uluslararası Kent Forumu, 2000 sonrasında İstanbul'da yapılan uluslararası nitelikteki en önemli kent forumu oldu. Forumun tasarlanması için Yürütme Kurulunda çalışmak üzere davet aldıktan sonra oldukça etkin ve ilham verici beyin fırtınaları ile geçen bir süreci birlikte yaşadık. Kanaatimce MARUF'un sonuçta ortaya çıkan başarısının önemli nedenlerinden biri Yürütme Kurulunun yapısıydı. Belediyeciler, akademisyenler ve kentleşme işiyle meşgul birçok yenilikçi sivil toplum kurumunun ortak enerjisi ile günümüz şehirciliğinin meselelerinin gündemi belirlenmeye çalışıldı. Gülden Hoca'nın dediği gibi bu gündemin bir ayağı Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ve bunların ne kadar yerel gündemlerle birleşebildiği idi. Diğer boyutu Avrupa merkezci olmayan ve Türkiye gibi ülkelerin deneyim ve birikimlerini referans alan uygulama ve fikirlerin MARUF'un yaklaşımının geliştirilmesi için formüle edilmesi idi. Bu açıdan forumun tasarımı aşamasında küresel, bölgesel, ulusal ve yerel gündemler arasında mekik dokuyan birçok tartışma yapıldı. Bunun kendi başına öğretici ve heyecanlandırıcı bir tarafı olduğu ifade edilmeli. Sonuçta MBB'de oldukça birikimli, enerjik ve dinamik bir ekibin emek ve çabasıyla Yürütme ve Danışma Kurullarının fikirleri bir araya gelerek MARUF ortaya çıktı. MARUF'un bir diğer önemli özelliği sunulan içeriklerin ve yapılan tartışmaların güncelliği, enerjisi ve kalitesiydi. Alanlarında ciddi işler yapan katılımcılar yüksek etkileşimli bir forum ortamının oluşmasını sağladılar. Organizasyonun tüm aşamalarında MBB yüksek bir profesyonellikle çalıştı. Bu da sonuç olarak ortaya ülkemiz adına da gurur duyacağımız oldukça kaliteli bir forumu Marmara Bölgesi'ne kazandırdı. Forum teorik ve pratik sahalarda şehircilik

çalışan tüm paydaşları herkesi celbeden bir içerik ve tasarımıyla bir araya getirdiği için ayrıca önemli bir iş oldu. Uzun tartışmalar sonrasında bir tematik odak olarak "Çözüm Üreten Kentler" şiarıyla yola çıkmış olması MARUF'a güçlü bir çıkış imkanı verdi. Tüm forum boyunca buna yönelik sayısız fikir, uygulama ve tartışmanın yapılması ile de kendi hedeflerini önemli ölçüde tutturduğunu düşünüyorum.

Erbay Arıkboğa: Bu fikrin ilk taslağı konuşulurken, ben çok ihtiyatlı biriyimdir, bu işin kotarılmasının kolay olmadığını düşündüm. 2019 yılı Türkiye'de yerel seçimlerin gerçekleşeceği bir yıldı. MBB, bir belediyeler birliği olması sebebiyle seçimlerden mali olarak da etkilenebilecek bir birlik. Dolayısıyla uluslararası devasa bir organizasyonun başarıyla yapıp yapılamayacağına dair başlangıçta kaygılarım vardı.

Etkinliğin sonuçlarına gelecek olursak, MARUF yüz ağartıcı bir faaliyet oldu. Gülden Hocama katılıyorum, çok yankı uyandırdı. Katılımcılara baktığımızda yalnızca faaliyetin bir parçası olan konuşmacılar değil, izleyen katılımcılar da çok beğendi. Salonlara biraz geç giderseniz oturmak için yer bulamıyordunuz. Muazzam bir şeydi ve kendine özgü bir etkinlikti. Üniversitelerin yaptığı, ulusal ve uluslararası düzeyde konferansların, seminerlerin, sempozyumların tümünden farkı sadece çapı değildi aslında. Burada çok farklı alanlar bir araya getirildi. Bence forumun en vurucu özelliği buydu. Üniversitelerin yapamayacağı bir şey bu. Örneğin teknik bir üniversite bu alanda bir şey yapmak istediğinde teknik alandan bakarak yapacaktır. Burada ise teknik alanlar vardı, yönetim alanı vardı, siyaset alanı vardı, sosyologlar vardı. Çok farklı disiplinlerden bakan kişileri aynı organizasyonun parçası haline getirdik.

Tabi burada özellikle düzenleme ekibimizin çok geniş olduğunu da vurgulamamız gerekir. Bu işi nasıl yapabiliriz, içine neyi

dâhil edebiliriz diye bir dizi toplantı yaptık. Herkes inanılmaz katkı verdi. O katkılar sayesinde forumun ana çerçevesini kurabildik. Adanmış ekip diye Gülden Hocamın bahsettiği ekip sayesinde, işin organizasyonel kısmı, sekreteryaya kısmı mükemmel geçti. Dolayısıyla dönüp baktığımızda hakikaten iyi ki yapmışız dediğimiz hoş, müthiş bir organizasyon oldu.

Ezgi Küçük: Forumun gerçekleştirilme biçimindeki katılımcılıktan bahsettiniz Erbay Hocam. Evet, MARUF yankı uyandırdı ama yeterince katılımcı mıydı? Foruma olan katılımı nasıl buldunuz? Mesela öğrenci kitlesi fazlaydı. Ama bu bir forum olduğundan bundan sonrası için herhangi bir konferansın ötesinde nasıl bir katılım metodu geliştirilebilir? Özellikle yönetim bağlamında da sorayım size.

Erbay Arıkboğa: Bunu, daha önce yaptığımız toplantılarda da etkinliği forum haline nasıl getirebiliriz diye tartışıyorduk. Kaygılarını anlıyorum. Dolayısıyla bu anlamda paylaşıyorum. Beklediğimiz şekle henüz getirebilmiş değiliz. Evet, bazı oturumlar daha interaktif ama MARUF'taki toplantıların önemli bir bölümünde interaktif kısma az zaman kaldı. Bu kadar çok temayı bir araya getirdiğinizde bu aslında beklenen bir sonuç. Salon ve malzeme çok fazla olduğundan malzemeyi tüketmeniz gerekiyor ve tartışmaya vakit kalmıyor. Belki Gülden Hocamın dediği gibi malzemeyi biraz daha kısıp, her gelenin kendi sepetindeki de içine katıp bir şey üretebileceği bir hale getirebilir miyiz diye bunun formal kısmı üzerine daha çok kafa yormak lazım.

Hatice Çetinlerden: Gülden Hocama bir soru sormak isterim. UNHABITAT'la bu süreç boyunca diyalog halindeydik. Marmara Uluslararası Kent Forumu'nun ulusal bir kent forumu haline gelmesi için ya da yurt dışındaki diğer bazı forumlar gibi UN HABITAT'ın ana partner olarak desteklediği forumlardan biri olmak için

bir sonraki MARUF'a hazırlık yaparken geliştirmemiz gereken daha farklı bir ilişki modeli var mı? Neyi daha farklı ya da neyi daha fazla yapabiliriz? Bu yönde güçlü ve sürdürülebilir bir ilişki kurmanın yöntemi nedir? Bu konuda ne gibi tavsiyelerde bulunabilirsiniz?

Gülden Erkut: Herhalde bundan sonra da bir dizi yerlere gideceksiniz. Gittiğiniz yerlerde MARUF'u anlatmalısınız. Yalnızca etkinliklere bir "side event" yaparak katılmak anlamında değil. Çünkü gelen var, gelmeyen var, duyan var, duymayan var. Burası bir buluşma ortamıydı. Gelenlerle biz hep bir etkileşim içindeydik. Aralar, kahve saatleri, hep doluydu. Çok yoğun geçti sahiden. Şimdi aynı şekilde, Cemil Bey ve ekibi bunu zaten yapıyor, gittiğiniz ortamları değerlendirebilirsiniz. Ama bu sefer basılı özet bir şeyler ile gidip, yapılanlar, başarılanlar şeklinde bir tanıtım daha etkili olabilir diye düşünüyorum. Mesela kapanış sunumunda da belirtildi; 3000 kişilik katılım hedefledik, 5000'den fazla kişi geldi diye. İkincisine odaklı daha tematik bilgiler verilebilir.

Bu işin içindeki ekip burada. Sizin projeler kapsamında da diyaloglarınız vardır, onları bilmiyorum, onlar üzerinden de bu ilişkiler güçlendirilebilir. Belki daha çok proje yapmak, proje yapılması için de yerel yönetimler ile onları buluşturmak, orada aracı bir rol oynamak olabilir. Yani etkileşimde bulunmak ve tanıtmak.

Hatice Çetinlerden: HABITAT'ın "Urban October" konseptiyle Ekim ayını kentsel sürdürülebilirlikle ilgili faaliyetlere, etkinliklere ve tartışmalara ayırdığını gördük. 2018 yılında 61 ülkede ve 107 şehirde 7 Ekim Dünya Habitat Günü ve 31 Ekim Dünya Şehirler Günü'nü de kutlayarak Ekim ayında bir dizi etkinlik yapıldı. MARUF, üç gün süren bir forumdu ve 1-3 Ekim tarihlerinde düzenledik. Urban October'dan alacağımız ilhamla, öncesinde ve sonrasında da yapılacak bir dizi etkinlikle MARUF'u tüm aya yayılan bir foruma dönüştürülmesine

nasıl bakarsınız? Çünkü teknik geziler ve gala yemeği dışında aslında biz kongre merkezine hapsolmuş durumdaydık. Yani oturumlar açısından forumu şehrin sadece bir noktasında yaptık. Hem böylece etkinliği şehrin ve hatta Marmara Bölgesi'nin diğer noktalarına da yayabilir miyiz?

Gülden Erkut: Hatırlasanız Malezya'da şehrin köşelerinde birtakım aktiviteler vardı. Ama ben İstanbul'da, burada nasıl olur diye düşündüm. Mümkün olur muydu? Bilemiyorum.

M. Cemil Arslan: Hatice Hanım, Gülden Hocam ve Erbay Hocamın hatırlaması için izin verersen senin sorduğun soruyu biraz açayım. Şöyle bir şeyi mi kastettin; mesela İstanbul Teknik Üniversitesi, Boğaziçi Üniversitesi, Marmara Üniversitesi, İstanbul Şehir Üniversitesi bizim paydaşlarımız. Diyelim ki MARUF iki gün veya üç gün sürecekse, formel tarafı onunla bitmesin, Ekim ayı içerisinde olmak koşuluyla MARUF'un bir parçası olan bu üniversitelerde de faaliyetler olsun. Böylece Ekim ayına yayılmış Urban October'a uygun bir şekilde paydaşların mekânında da etkinlikler gerçekleşmiş olur.

Gülden Erkut: Evet, üniversitelerin zaten mekanları var, zaten buralarda etkinlikler yapılıyor. Mekân parası ödemeden, ağırlama desteği verilerek paydaşların da olaya katılımı sağlanır.

Hatice Çetinlerden: Forum programının yatay gitmesi aslında maliyeti de artıran bir şey. Bizim yedi eş zamanlı oturum düzenlediğimiz program dilimleri vardı. Ne kadar çok salon tutulursa maliyet de o kadar artıyor. Bu yüzden bu tarz yoğun içerik sunan programlarda yeni trend programı biraz daha dikey tutmak, yani eş zamanlı daha az oturum gerçekleştirmek. 90 dakika olan oturum sürelerini ve aynı zamanda konuşmacı sayısını da azaltarak, sizin söylediğiniz gibi keynote konuşmacılar eklenerek bu sağlanabilir. Çünkü aldığımız eleştirilerden biri de şuydu:

Anlatmak istediğim konu çok derin, bunu 10-15 dakikada anlatmak mümkün değil. Hem konuşmacı kısıtlanmış oluyor hem de insanların diğer oturumları takip etmesi zorlaşmış oluyor. Belki bir sonrakinde daha geniş bir mekâna ve zamana yayılma olayı da gözden geçirilebilir.

Ezgi Küçük: Ama o 15 dakikanın başka bir amacı da vardı: Aktarılacak istenen bilgi ya da deneyimi net olarak vermek, meselenin özünü sınırlı süre içerisinde sunabilmek, zamanı doğru kullanıp katılımcılardan daha fazla sesi alabilmek. Zaman yönetimini daha başarılı kullanan konuşmacılarla daha çok fikrin bir araya geldiği bir yöntemi denedik.

M. Cemil Arslan: Erbay Hocam girişte bahsetti, Yürütme Kurulu çok etkin bir şekilde katkıda bulundu ve programı belirledi, konuşmacı sürelerinin belirlenmesi de dâhil olmak üzere. Bizim en önemli güçlerimizden bir tanesiydi Yürütme Kurulu. Orada aslında birkaç tane konuya mı değinmeliyiz, yoksa daha geniş bir alanda mı programlamalıyız sorusunu tartıştık ve ilk olduğu için geniş tutalım sonra, odaklanalım diye karar alındı.

Şimdi izin verirsiniz ters bir şey yapacağım. Bu muazzam etkinliğin başarılmasında en büyük katkısı sağlayan Ezgi Hanım, Burcuhan Hanım ve Hatice Hanım'a ben soru sormak istiyorum. Siz neticede üç genç insansınız. İkinizin resmi olarak ilk çalışmaya başladığı yer burası, diğer arkadaşımızın ikinci ama daha uzun süre çalıştığı yer burası. Başlangıçta da çeşitli organizasyonlarda çeşitli roller aldınız. Yayınladığımız iki derginin editörleri ve yayın kurulu üyelerisiniz. Kendi alanında ilk olan raporlara öncülük ettiniz.

Bu etkinlik başlarken ne hayal ediyordunuz? Ne yapacağımıza inanıyordunuz? Şimdi neredesiniz? Bunu sadece kişisel hayallerinizin karşılanması adına değerlendirmeyin. Başlarken yerel yönetim potansiyeli konusundaki fikriniz neydi? Türkiye'nin durduğu yer konusundaki fikriniz neydi? Şimdi Türkiye'nin yerel yönetim

konusunda potansiyeli ve bu kurumun ilişki ağlarını geliştirip geliştirememesi konusundaki fikriniz ne?

Ezgi Küçük: Şimdi bu bizim hayalimizdi diyorsunuz. Doğru aslında. Gerçekten yerel yönetimlerin, kentle ilgilenen herkesin sorunlarını paylaşabileceği bir platform oluşturmak kolay bir şey değil. Öncelikle MBB'nin kendini yeniden kurgulaması, tanıtması; diğer paydaşlara da bu işi yapmaya niyetli olduğunu ve bunu başarabileceğine dair azmini güvenini sunması gerekiyordu. Yola çıkarken yeni bir geleneğin ilk ışığını yaktığımızı bilerek hareket ettik. Dolayısıyla kolay olmadı. Çok çalıştık. Tabii ki öncesinde başardığımız işlerin getirdiği bir güven vardı. Hepsinden öte bu işin gerekliliğine inancımız ve iyi işler yapmaya dair umudumuz vardı ama diğer yandan gerçekten bu forumun sürekliliğini sağlayabilme, yeterince katılım olup olmayacağı, doğru konulara odaklanıp odaklanamayacağı gibi noktalarda kaygı taşıyorduk. Çok kapsamlı ve konu çeşitliliği çok fazla bir program ile yola çıktık. Bu açıdan MARUF her ne kadar organizasyonel süreçte bizi çok zorlamış olsa da geniş ölçekli başlamanın aslında ilk etapta doğru olduğunu, çünkü bu sayede ortaya çıkacak sonuçların bizi odaklanmamız gereken gerçek problemlere götürdüğünü düşünüyorum.

Marmara Bölgesi'ndeki esas problemlerin ne olduğuna dair veriler yoktu elimizde. İşte bu yüzden bu bilgiyi toplayabileceğimiz herkesi davet ettik. Başkanlar ne düşünüyor? Akademisyenler ne düşünüyor? Sivil toplum kuruluşları hangi çalışmaları yapıyor? Özel sektörün hangi projeleri var? Hepsi gelsin ve birikimlerini aktarsın istedik. Sadece bu da değil, dünyadaki hangi iyi uygulama örneklerini getirmeliyiz, sunmalıyız, tartışmalıyız diye düşündük. Şimdi sorgulayabiliriz yeterince tartıştık mı diye.

Maalesef Türkiye'de hemen hemen bütün kurumlar elinde olan bilgiyi daha çok saklama ya da bilgiyi işlememe eğiliminde.

Bir yandan bilgiyi saklama hali varken diğer yandan veriye ve bilgiye ulaşmak için daha fazla istek ve bu konuda yapılabileceklerle dair tartışmalar gündeme gelmeye başlamış durumda. Böyle bir tezatlık durumu var. Bu da her ne kadar endişe yaratsa da MARUF'un forum olması sebebiyle herkesin görüşlerine yer verecek bir platform olacağına dair inancım tam.

M. Cemil Arslan: Sen tezatlıklardan bahsederken Ahmet Kaya'nın bir şarkısı geldi aklıma: "Yaprak döker bir yanımda, bir yanımda bahar bahçe."

Ezgi Küçük: Evet, tezatlıklar var ama hem kurumsal hem açıdan hem de ülke açısından, özellikle Yürütme Kurulumuzun ve MBB ekibinin bu forum süresince gösterdiği gayret umut verici.

Bunların hepsi birer başlangıç aslında. Kenti tartışmanın, birlikte çözüm aramanın gerektiğine inan insanlar ve kurumlar. Bizim de yapmaya çalıştığımız şey, uygulama alanında doğru olana ulaşmak. Buna ancak saygın tartışma platformları yaratarak ulaşabileceğiz.

Burcuhan Şener: Biz yerel, ulusal, küresel düzeyde akademiden sivil topluma, yerel yönetimlerden bakanlıklara, kamu sektöründen özel sektöre ve tabii ki vatandaşlara kadar tüm paydaşları bir araya getirebileceğimiz ve şehre ilişkin sorunları konuşurken çözüm önerilerini odağımıza alabileceğimiz uluslararası bir kent forumu oluşturma fikriyle çıktık yola. Bu hayalin peşine düşmemizde etken birçok şey var. Bunlardan biri şimdiye dek yurt dışında gördüğümüz muadil etkinliklerdi. Dünya neyi nasıl konuşuyor, kentle ilgili bireyleri nasıl bir araya getiriyor, bunu hangi konulara odaklanarak yapıyor, programa dair içerik, iletişim, katılım, işbirlikleri, organizasyonel düzenlemeler gibi etmenleri nasıl şekillendiriyor, gibi sorulara yanıtları yerinde gördüğümüz bu tarz etkinliklerden aldık biraz da. Dünyadaki belli başlı kent forumlarına ve diğer etkinliklere yalnızca

birer katılımcı olarak gitmedik. Gittiğimiz her bir etkinlikten kendimize notlar çıkardık. Buralarda çok beğendiğimiz konuşmacılar oldu, onlarla iletişime geçtik, MARUF'a davet ettik. Aynı şekilde iyi uygulama örneği olarak gördüğümüz konuşma içeriklerine odaklandık, bu uygulamaları üreten kurumları ziyaret ettik. Kimilerini destekçi kuruluşlarımız olarak yanımıza aldık, kimilerini kendi örneklerini anlatmak üzere MARUF'a davet ettik.

Zaten hazırlık sürecinde önce Marmara Belediyeler Birliği olarak biz kendi aramızda ne istediğimizi, ne yapabileceğimizi, muhtemel faydaları ve riskleri çokça tartıştık. Uzun tartışmalar sonucu böyle bir forumu düzenlemeye cüret etme kararı verdik. Ardında pek çok kişiye danıştık, onların fikirlerini aldık, Türkiye'de ve yurt dışında birçok kurumu ziyaret ettik, gittiğimiz yerlerde Büyükelçilerimizi ziyaret ederek onların da hem fikirlerini hem katkılarını aldık. Örneğin MARUF'un açılışında gösterdiğimiz, UN HABITAT İcra Direktörü Sn. Maimunah Mohd Sharif'in MARUF'a özel hazırladığı video mesajını almamızda Kenya Büyükelçiliğimizin büyük katkıları oldu.

Bazen görüştüğümüz kişiler bu denli büyük çapta bir işin altından kalkamayacağımıza dair imalarda bulundu. Biz bu işe girmeden kurum olarak tartışıp taşın altına elimizi koyma kararını aldık, evet. Ama aslında bizim de korkularımız vardı. Bazı hayallerimiz vardı ama ne kadar ileri gidebileceğimizi öngöremiyorduk. Hatta belki bu kadarını hayal bile etmiyorduk. Yürütme Kurulumuzun ve partner kuruluşlarımızın desteği bu anlamda bizim için çok önemliydi. İşbirliği işbirliğini çekiyor gerçekten. İsveç Enstitüsü'nün ahşap sergisi görüşmemiz sonucu ortaya çıktı. Play Marmara'yı destekleyen Hollanda İstanbul Başkonsolosluğunun aracılığıyla görüştüğümüz AMS Institute forumun en özgün ve dikkat çekici iyi uygulama örneklerinden biriydi. Dolayısıyla forumun bu kadar kapsayıcı olmasında Yürütme

Kurulumuzun, Danışma Kurulumuzun ve partnerlerimizin etkisi çok büyük.

Yani MARUF benim için hayal ettiğimden, umduğumdan fazlasıydı. Her şeyden önce MARUF benim için umudu temsil ediyor. Şehircilik adına yapılacak daha çok şey var. Biz sadece tohumu ektik, diyebiliriz. Cüret ettiğimizde bizim gibi hevesli, bir şeyleri değiştirmeye arzulu birçok insan olduğunu gördük. Bazen sadece birinin o hareketi başlatması gerekiyor. Bu anlamda MARUF MBB'nin kuruluşundan itibaren üstlendiği öncü role ve başarılarına yakışır bir forum oldu.

Hatice Çetinlerden: MARUF'tan önce de yaptığımız birçok sempozyum, zirve, kongre vardı. MARUF'u diğerlerinden ayıracak olan şey ne sorusu benim zihnimi ilk başta çok meşgul etti. Bu insanların bir araya gelip sadece sahnedekilerin konuşup, katılımcıların dinlediği ve daha sonra herkesin günlük telaşlarına geri döndüğü bir etkinlik mi olacaktı? Yoksa hem tasarlanma sürecinde hem de forum esnasında katılımcı bir yaklaşım benimsenerek forum adına yakışır bir platform mu olacaktı? Kapsayıcı ve katılımcı bir yaklaşımla düzenlediğimiz MARUF'u değerlendirdiğimizde hala daha farklı ve verimli yöntemler izleyerek farklı fikirlerin ve çözüm önerilerinin duyulabilir olması adına daha iyisini yapabileceğimizi düşünüyorum. Şimdi ikinci MARUF'a giden hazırlık sürecindeyiz ve ilkinden edindiğimiz tecrübe ve aldığımız geri dönüşleri değerlendirerek yola çıkacağız. Birinci MARUF bize bir mesuliyet de yükledi. Burada aslında MBB olarak kentleşme meselelerinin tartışılması ve sürdürülebilir kalkınma amaçlarının yerleştirilmesi noktasında çok önemli bir aktör olduğunu gördük. MARUF ile bu amaca yönelik bir platform yaratmış olduk. Sonrasında ilerleme kaydedilebilmesi adına, sadece bir sonraki forumu planlamak değil, ilkinde konuştuğumuz sorunlara gerçekten çözüm üretmek için forumda kurulan temaslara yaratılan sinerjinin de devam ettirilmesi konusunda sorumluluk sahibiyiz.

Bence MARUF'u diğerk etkinliklerden ayıran en önemli boyutu bu. Çünkü hem yurt dışından, hem yurt içinden, hem merkezi hükümetten hem yerel yönetimlerden, STK'lardan, akademiden bu kadar fazla sayıda insanın çözüme inanarak bir araya gelip tanışması, bunun devamında artık bir şey üretilmesi gerektiği anlamına da geliyor. Dolayısıyla MBB olarak bu iki yıllık süreçte geliştirilebilecek her türlü proje, işbirliği için kaynaştırıcı ve harekete geçirici bir misyonumuz var.

Bunların dışında gençlerin ilgisi de beni çok mutlu etti. Öğrencilerin kent meseleleri üzerine böylesine derinlikli düşünüyor olduğunu görmek ve konuşmacılar sahneden ayrıldıklarında da yanlarına gidip onlarla tanıştıklarını ve sorular yönelttiklerini görmek çok güzeldi.

Mesela forumun mobil uygulamasını geliştirirken soru sorma kısmıyla alakalı, biraz da sıkıştırılmış bir zaman planlaması içinde çalıştığımız için, acaba uygulama üzerinden yeterince soru gelir mi, anketlere katılırlar mı, bunu geliştirmeye harcadığımız süreyi başka bir şeye harcasak daha mı iyi verim alırız diye konuşuyorduk. Ama sonra gördük ki salonlarda insanlar uygulamayı kullandılar ve sorular sordular. Bu demek oluyor ki bizim yapmak istediğimiz şeyin talebi varmış. İnsanlar oraya gelip sadece dinlemek istemiyorlar. Konuşmak, bu diyalogun bir parçası olmak istiyorlar ve bununla ilgili araçları kesinlikle kullanıyorlar. O yüzden Ezgi Hanım'ın söylediği şey aslında çok önemli. Bir sonraki yılı daha katılımcı kılmak adına biz ne tür araçlar sunabiliriz diye düşünmeliyiz.

M. Cemil Arslan: Biz "vatandaş anlamak" tabirini çok sık kullanırız biliyorsunuz. Fakat bununla, bizim tanımladığımız biçimde ve sınırlama içinde zaman zaman vatandaş birtakım süreçlere şekli olarak katıyor görünmek olarak anlarız ve uygularız gerçekte. Oysa insanlar kelimenin tam anlamıyla anlaşılır samimiyetle süreçlere dâhil edildiğinde çok önemli sonuçlar

alınabiliyor. MARUF bunu bir kez daha kanıtladı. Bireyler hem anlama hem de katılım süreçlerinin aktif katılımcısı olması gerekir. Tabi bu durum kamu kurumlarının hiçbir önyargısının olmaması gerektiğini, katılım ve karar süreçlerinin açık olması gerektiğini gösteriyor aslında. İyi bir şey ürettiğinizde o işin alıcısı var.

Sadece yürütme kurulu, danışma kurulu ve tanıdığımız insanlar değil, etkinlikler sırasında katılımcıların memnuniyet oranı da son derecede motive etti bizleri. Mutluluklarını, heyecanlarını belirttiler. Eleştirilerde de bulundular, iyi tarafları da belirttiler, gelişmesi gereken yönlerini de işaret ettiler. Hepsisi değerli geri bildirimlerdi.

Burcuhan Şener: Diğerk yandan MARUF ilkleri başaran bir forum oldu. MBB zaten kuruluşundan beri birçok şeyin öncüsü olmuş bir kurum. Vizyonumuz da "yetkin yerel yönetimler ve yaşam kalitesi yüksek sürdürülebilir kentler oluşturmak için küresel ölçekte fayda üreten öncü bir kurum olmak." MARUF vizyonumuzla da oldukça örtüşüyor. Her şeyden önce MARUF Türkiye'de bu ölçekte düzenlenen ilk uluslararası kent forumu. Bu anlamda öncü. Peki, MARUF hangi ilkleri başardı? Play Marmara'da Marmara Bölgesi'nin önemli altyapı projelerini, sorunlarını maket üzerinden oyun yöntemiyle tartıştık ve bunu belediye başkanları, Marmara Bölgesi'ndeki tüm kalkınma ajansları tartıştı. Bölgesel yaklaşımla ve yenilikçi bir metotla maket üzerinden ilk defa tartışma ortamı sağladık. PhD Showcase'in benzerleri Türkiye'de daha önce birkaç kez denenmiş. Ama jürisinde belediye başkanları, akademisyenler, hem Türk hem yabancı uzmanları aynı anda bulunduran başka bir örnek yok. PhD Showcase de yine bir yurt dışı seyahatimizde uluslararası bir konferansta görerek keşfettiğimiz bir formattı. Biz MARUF'u yerel diplomasinin bir aracı olarak da konumlandırdık hep zihnimizde. Dolayısıyla özellikle yabancı konuklarımıza İstanbul'u, Marmara'yı ve

Türkiye'yi tanıtmak da hedeflerimizden biriydi. Bunun için forumu teknik gezilerle besledik. İstanbul Bienali'nden kentsel dönüşüm alanlarına, Tarihi Yarımada'dan Boğaz turuna hazırladığımız rotalarda yabancı konuklarımıza İstanbul'u tanıttık. Tema oturumlarının yanı sıra İstanbul'a ve Marmara'ya özel oturumlar hazırladık. Bunun için farklı sektörlerden, farklı cinsiyetlerden, farklı yaş gruplarından, farklı kıtalardan ve ülkelerden konuşmacılarımızın olmasına gayret gösterdik.

M. Cemil Arslan: Ben bugün yine soru soran tarafta bulunacağım. Samet Bey genç bir adam olarak elektronik ve haberleşme mühendisi, sosyolojiye ve edebiyata ilgisi var. Büşra Hanım da sosyoloji lisansının üzerine göç yüksek lisansı yapmış. MBB'de çalışan iki genç insan. İkiniz de çok ciddi emekler harcadınız. Bu işte birkaç kahramandan birisiniz diğer genç arkadaşlarla beraber. Siz ne umdunuz ne buldunuz? Sizi motive eden şey neydi?

Büşra Yılmaz: MBB tarafından bir kent forumu düzenlenmesine dair fikirler oluşmaya başladığında dahi organizasyonu başarıyla gerçekleştirebileceğimize olan inancım tamdı benim. Ancak böylesi devasa bir organizasyona beklenen katılımın gerçekleşmemesi ihtimaline karşın gizli bir korku da içimde durmaktaydı hep. Nitekim çok büyük bir organizasyon olan forum için oluşması beklenen talep de forumla doğru orantılı olarak oldukça fazlaydı.

MARUF için ortaya koyulan emeğin ziyan olması ihtimali ancak insanların forumdan haberdar olmamaları halinde gerçekleşebilirdi ve bu ihtimali de ortadan kaldırmak için kurumsal iletişim birimimiz çok emek harcadı. Forumun organizasyonel kısmını ne kadar başarılı yürütülürse yürütülsün işin duyuru kısmı eksik yapılırsa beklenen katılım gerçekleşemezdi. Ayrıca katılım sayısı bu tarz bir foruma olan ihtiyacı da gözler önüne serdi.

Söylediğiniz yoğun çalışma dönemlerindeki bizi motive eden güç, henüz program gerçekleşmeden, sadece bir kent forumu yapılacağına bilgisi paylaşıldığı andan itibaren beklentinin ne kadar yüksek olduğunu görmemizdi. Süreç içinde MARUF hakkında henüz netleşmemiş bilgiler yayımlanana kadar potansiyel katılımcılardan sorularını ilettikleri binlerce e-mail ve telefon aldık. Onların duyduğu bu heyecana şahit olmak motive ediciydi. Beklentisi yüksek olan nitelikli katılımcı kitlesi MARUF'a değer katan bir ayrıntıydı.

M. Cemil Arslan: Çok özgür bir şekilde şunu da eklerseniz sevinirim: katılımcılıktan bahsediyoruz, farklı meslek grupları, farklı uzmanlıkların katılımının sağlanması, farklı toplum kesimlerine ulaşmak, dinleyicilerin farklı olması... Peki, sizce MBB'nin iç işleyişinde sürece katılımınız, daha sonrasında görüşlerinizin dikkate alınması süreci yeterince katılımcı mıydı? Yeterince fikirlerinizin dikkate alındığını hissettiniz mi? Bu konudaki eleştiriler de çok önemli gelişim için çünkü.

Büşra Yılmaz: Farklı alanlarda uzmanlıkları bulunan birbirinden değerli Yürütme ve Danışma Kurulu üyeleri ile yola çıkılmış olması zaten MARUF'un ruhunun katılımcı bir yapıda olduğu gösteriyor bence.

MARUF'a hazırlık sürecinde defalarca kurum içinde de toplantılar düzenlenerek bireylerin fikir sunmasına imkân tanındı. Önerisi, eleştirisi, yeni bir fikri olan bireylerin de düşüncelerini her daim dile getirebilecekleri bir ortam halinde çalışıldı. Fikirler irdelenerek hareket edildi. Körlük yaşamamak adına birimler arası istişareye önem verildi. Dolayısıyla şeffaf bir çalışma ortamı oluşturuldu. Fikir beyan eden hiçbir bireyin düşüncesi görmezden gelinmedi. Kurum arkadaşlarım adına söz alarak bunu söylemiş olayım. Zaten MARUF'ta da katılımcı yapının önemi defalarca vurgulandı. Temsil edemediğimiz mevzularda tesir edemeyeceğimizin bilinci ile çalışmamız gerektiğini düşünüyorum.

M. Cemil Arslan: Hayallerinle örtüştü mü sonuç? Beklentilerini karşıladı mı peki?

Büşra Yılmaz: MARUF19 için karşıladı. İlk olması hasebiyle çok hayalperest olmamaya gayret ettik çalışma sürecimizde. Ancak yine de hedeflerimizi yüksek tuttuk. Forum sonrası alınan geri dönüşler ve organizasyona dair toparlanan veriler göstermekte ki hedeflerimizin üzerinde bir başarıya ulaştık. Bu durum bizleri mutlu etse de MARUF21 için hedeflerimizi daha büyütmemiz gerektiğini vurguluyor. Nitekim beklentiler de ilkin nazaran şimdi daha yüksek.

Marmara Belediyeler Birliği misyon itibariyle birleştirici bir kurum. MARUF'ta da MBB misyonu ile örtüşür bir şekilde şehir dair tüm meseleler tek çatı altında toplanarak irdelenmeye açıldı. Farklı temalar çerçevesinde bütünleşen MARUF'un her bir oturumu, forumun zenginliğinin ayrı bir göstergesiydi. Belirli bir tema kapsamında düzenlenmiş olan oturumlar bile aslında disiplinler arası farklı bakış açılarıyla ele alındı. Alanında yetkin akademisyen, uzman, uygulamacı, yönetici gibi farklı meslek gruplarının mevzuları irdelemesinin yanı sıra farklı disiplinlerden katılımcıların ele alınan konulara katkı sunması da mevzuların farklı açılardan da irdelenmesine olanak sağladı.

MARUF her anlamda gökkuşağına benzetilebilir, sadece ana renklerin sergilendiği bir ortam değildi. Temalar, konuşmacılar, katılımcılar her biri kendi içerisinde ara tonları da barındırıyordu. Ayrıca gökkuşağı gibi her birimize bir umut kaynağı oldu.

Samet Keskin: İki soru sormuştunuz: ne umduk ne bulduk diye. Yola çıkarken aslında bizim büyük bir amacımız vardı. Türkiye'nin şehirçilik ve yerel yönetim alanında hem dünyaya öğretecek şeyleri var hem de kendimizi geliştirmemiz gereken, dünyadan öğreneceğimiz birçok konu var. Ancak çeşitli nedenlerden dolayı, gerek ulusal gerekse uluslararası anlamda farklı aktörlerin

bir araya gelip konuşabileceğimiz bir ortamımız olamıyor maalesef. Bu aktörleri bir araya getirebilecek, bunu başarabilecek, herkese eşit mesafede duran tek ara kurum belki de Marmara Belediyeler Birliğiydi. Yola çıkarken temel amacımız herkesin fikirlerini, söyleyeceklerini, çözümlerini özgürce paylaşabileceği bir forum ortamını yaratabilmektir.

Aslında bir özeleştirici de yapmam gerekirse; çok kapsamlı bir şekilde yola çıktığımızı düşünüyordum ve bunu nasıl başaracağımız konusunda gözüm biraz korkmuştu açıkçası. Ayağımızı yere daha sağlam basarak daha küçük bir tema grubuyla ilerlememizi daha rasyonel buluyordum. Ama süreç içerisinde gerçekten çok planlı hareket ettiğimizi düşünüyorum. Gerek Yürütme Kuruluyla gerek Danışma Kuruluyla olsun çok doğru, çok donanımlı insanlarla çalıştık. Bizi çok güzel yönlendirdiler ve bize her zaman destek oldular. Sonuç olarak ortaya çok bütüncül bir program çıkmış oldu.

Doğru yönetildiğinde kakafoniye ihtiyacımız olan harmoniye dönüştürecek çoksesliliği sadece konuşmacılar bazında değil katılımcılar bazında da yakaladık. MARUF'a katılım nicelik, nitelik ve çeşitlilik olarak beklediğimden çok üstündeydi. İnsanların foruma katılımcı olarak bu denli istekli şekilde talip olması bile tek başına ne kadar gerekli bir iş yaptığımızı kanıtlar nitelikteydi. Bilenler bilir, şaşıaalı etkinlikler görkemli açılış oturumlarından sonra anbean ılıtısını kaybeder ve son gün kapanış oturumu katılım sağlanması gereken bir formaliteye dönüşür. Ancak MARUF açılış oturumundan kapanış oturumuna kadar tüm seanslarda ve tüm salonlarda konuşmacı ve katılımcılarıyla sürekli aydınlanan ve aydınlatan bir ışık oldu. Kapanış oturumunda dahi salonun tam dolu olması görünürlüğe değil içeriğe verilen önemin bir göstergesiydi. Bunların yanı sıra, neyi doğru ve iyi yaptığımızı, neyi yanlış ve eksik yaptığımızı gördük. Mesela sosyal belediyecilikte iyi olduğumuzu ama veri konusunda daha çok gelişmemiz gerektiğini gördük. Bu açıdan da ayrıca

anlamalı ve güzeldi. İleride hem MARUF anlamında hem de şehircilik ve yerel yönetim alanında daha da iyi olacağımıza ve üstüne çıkacağımıza inanıyorum.

Alim Arlı: MARUF etkinliği boyunca en heyecan verici şeylerden biri tüm salonların dopdolu olmasıydı. Katılımcıların ağırlıklı kısmının gençlerden oluşması da ayrıca güzeldi. MBB'nin İstanbul'daki gençlere böylesi yüksek enerjili ve kaliteli bir forumu armağan etmiş olması ayrıca güzel. Bu sonraki forumlar için beklentileri de artırmakla birlikte ortaya çıkardığı sinerji ile yepyeni fikir ve çabaları kıskırtacağını da umuyorum. Her yaş ve meslekten Türkiye'den ve birçok farklı ülkeden insanlar arasında nitelikli bir etkileşimin üretilebilmiş olmasını önemsemek gerekiyor. Bunda MBB ekibinin gayretli ve özverili çalışmasının büyük katkısı oldu.

Gülden Erkut: Forum sırasınca etkileşim de çok iyiydi. Her dönemden eski başkanlarımızı da görmüş olduk. Eski dönem öğrencilerimizi yeni dönem öğrencilerimizle bir arada gördük, siz de görmüşsünüzdür. Çok fazla kurum ve kuruluş bir aradaydı. O anlamda da güzel bir ortamdı.

Ezgi Küçük: Kurumsal iş birlikleri de kuruyoruz Hocam bu vasıtaıyla.

Burcuhan Şener: Evet, forum MBB'nin ilk Başkanıyla şimdiki Başkanının aynı oturumda Marmara'nın problemlerini konuşmalarına olanak sağladı. Bu, sürdürülebilirlik açısından çok önemli. Bir de dediğiniz gibi çok paydaşlı yaklaşım bizler için çok önemliydi. Paydaşlarımız MARUF'a gerçekten katkı sağladı, orada sadece logoları bulunmadı. İçeriğe katkı sağladılar, konuşmacı desteği verdiler, sergi düzenlendiler, stant açtılar, MARUF'un tanıtımına destek oldular. Hem hazırlık sürecinde hem de MARUF esnasında yalnız olmadığımızı bize hissettirdiler.

Ezgi Küçük: Ben oturumlarla ilgili bir soru daha sormak istiyorum. İzleyebildiğiniz kadarıyla, bazı temalarda daha fazla oturum,

etkinlik oldu. Yönetişim ve Dayanıklılık bu temalardan bazıları. Bu kararlar süreç içinde gelişmişti. Ama katılım olarak baktığımızda Şehir Teknolojileri ve İnovasyon'da çok yoğun bir katılım vardı. Acaba temaların dinleyicilerin ihtiyacı ile örtüşmeleri üzerine düşünceleriniz nelerdir? Zayıf kaldığını düşündüğünüz veya yeterince işlenmediğini düşündüğünüz temalar oldu mu? Örneğin başkanların veya kalkınma ajanslarının olduğu oturumlardaki katılımlar veya orada konuşulan konular gerçekten çözüm önerileri sunuyor muydu? Merak ediyorum, oturumları izlediğiniz kadarıyla değerlendirmeleriniz nelerdir?

M. Cemil Arslan: Bu insanların ilgisine göre belirlenebilecek bir şey. Mesela bana sorarsan nüfus ve kalkınma arasındaki ilişkinin üç gün boyunca tartışılması gerektiğini düşünüyorum. Ama bu benim ön yargıları, okuma biçimlerim, eğilimlerim, dünyayı takip ederken anladığım şeyle ilgili. Sadece gelen öğrencilerin profiline bakarsanız orada biraz mekânsal yakınlık olduğu, biraz da paydaş olarak etkin yer aldıkları için bazı üniversitelerin öğrencilerinin yoğun olarak katıldığını görüyorum. Bu öğrencilerin geldikleri bölüm itibarıyla eğilimli oldukları, ilgilendikleri alanlar var zaten. Doğal olarak bu alanlarla ilgileniyorlar. Yanı sıra kimi konuşmacıları davet ettiğimizde o oturumunun dolup taşacağını biliyorduk. Nitekim bazı oturumlarda ben de yer bulamadım. Popüler olanlar vardı ama bu değersiz bir popülerlik değil, bilgiye duyulan ihtiyaç ve açlıkla ilgili bir şey. Tabi biraz da sunulan bilginin derinliğiyle alakalı. Baskın düşünce biçimlerine aykırı bir şeyi doğru bir içerik ve yöntemle sunduğunuzda bilgiye aç olanlar tarafından talep oluşuyor.

Bu arada Barış için Müzik Vakfı'nın katkısını ihmal etmeyelim. Çok güzel çocuklardı onlar. İKSV'nin değerli katkılarıyla gerçekleşti. Birkaç hafta önce kendilerini ziyaret ettik. Edirnekapı'da lüks olmayan bir mekânda çalışıyorlar. Venezuela'dan, Guatemala'dan gelen hocaları var. 300 civarında çocuğun

hayatına dokunmuşlar. Orada öğrenci olarak yetişip, şimdi orada hoca olanlar var. Bir enstrüman yapmayı öğrenerek meslek kazanan insanlar var. Bunlar o mahallede yaşayan çocuklar. Ve aslında hayatlarına dokunulan çocukların önemli bir kısmı da ya eğitim hayatı yarım kalmış ya da çok özel hikâyeleri olan çocuklar. Şimdi hayata pozitif katkıda bulunacaklar. Müthiş bir katkı. Hem de ne katkı.

Gülden Erkut: Sosyal Kapsayıcılık temasının altına giren bir hikâye aslında.

Hatice Çetinlerden: Böylelikle bizim çok farkında olmadığımız, iletişimde olmadığımız kişilerle de tanışmamıza vesile oldu forum. İletişim ağının önemini bir kere daha anladık. Ofisin dışına çıkarak paydaşlarımızla bir araya gelerek çalışmanın aslında ne kadar kıymetli olduğunu görmüş olduk. Çünkü günümüzde iletişim ağları güçlenmiş ve iletişim araçları artmış olsa da yüz yüze iletişim hala eşsiz bir değere sahip. Çok fazla mesaj var ve onların içinde her şeyi bildiğimizi gördüğümüzü zannedip çok fazla görmediğimiz şey de oluyor. Mesela bizim gibi kentle ilgilenen insanlar neden Barış İçin Müzik Vakfı'ndan haberdar değildi? Vakıf'tan ve yaptığı işten İKSV Kültür Politikaları Direktörü Özlem Ece ile yüz yüze yaptığımız toplantıda haberimiz oldu.

İletişim sürecinin sosyal medya kullanımı, medya sponsorlukları, gazetecilerin oturma moderasyonu, mobil uygulama, açık hava tanıtımları, radyo spotları, basına verilen röportajlar gibi bileşenleri oldu. Birleşmiş Milletler İnsani Yerleşimleri Programı; "urban journalism"i yani "kent gazeteciliği"ni Yeni Kentsel Gündem'de (New Urban Agenda) küresel değişim için kilit bir faktör olarak konumlandırıyor. Kent gazeteciliği nispeten yeni bir kavram, daha alınacak yol olsa da şehirlere ilişkin ve şehirlerdeki bilgiyi paylaşmaya ilgisi olan platformların yaygınlaşması ve çoğalması kent planlama

ve politika geliştirmede yeni bir yaklaşım olarak öne çıkıyor. Gazeteciler kent yaşamını kayda geçiriyor, kentte yaşanan değişimleri dile getiriyor, kentsel gerçekliği farklı bakış açılarıyla tarif ediyor. UN HABITAT şehirlerin gelişiminde medyaya daha proaktif ve geniş bir rol vermek gerektiğini söylüyor. Kent gazeteciliğine ilişkin bu yaklaşım şunu tartışmaya açıyor gibi: Medya neleri gündeme getirmeyi tercih ediyor? Hikâyeler nasıl anlatılıyor? Kent hikâyelerine olan ilgi artsa da her konu her okuru ilgilendirmiyor. Yani önemli meseleler her zaman insanların okumaya zaman ayırdıkları içerikler olmuyor.

Şehir planlamada güncel trendlere bakınca vatandaş katılımı, politika geliştirme, karar alma süreçlerinde hümanist yaklaşımlar, bu politikaların uygulanması hususunda iletişim hala üzerine kafa yorulması gereken bir bileşen olarak öne çıkıyor. Peki medya, plancılar, aktivistler, politikacılar, kamu çalışanları ve sivil toplum arasındaki ilişkide daha iyi bir rol oynayabilir mi? Yanıt her zaman o kadar da net değil. Çünkü bu paydaşlar ve sivil toplum arasındaki iletişim sadece medyaya devredilemez. Ancak kentsel meseleler gazetecilikle daha alakalı hale geldikçe farklı yayın organları insanları kentsel meseleler hakkında bilgilendirmek için önemli bir kanal haline geldi. Medya sponsorlarımız arasında bulunan Medyascope buna iyi bir örnek. Aynı zamanda medyayı kent planlama sürecine dâhil etmek medyayı kenti anlama ve kent üzerine düşünme noktasında dönüştürücü bir aktör olarak konumlandırmaya da yarar. Sosyal medya insanların sosyalleşme alışkanlıklarını ve sosyal etkileşimlerini biçimlendiriyor. Aynı zamanda politik arenaya da etki ediyor. Vatandaşların umursadıkları, önem verdikleri meselelerle nasıl etkileşime geçtiğini, kendilerini temsil edenlerle kurdukları ilişkiyi de dönüştürüyor. Politikacılar da kampanya bütçelerinin önemli bir kısmını sosyal medyaya harcıyor. Özellikle milenyum kuşağına ve Z kuşağına erişmek için...

M. Cemil Arslan: Bazen fazlaca iyimser bulanlar oluyor beni ama ben genç insanların potansiyelinin ne kadar yüksek olduğunu bir kez daha gördüm, tabii ki buradaki arkadaşlar başta olmak üzere. Tahmin edebileceğiniz gibi bu kadar genç insana bu denli yetki verilir mi diye eleştiriler de aldık. Ama arkadaşlarımızın ne kadar yetenekli olduğunu, bir işin altına girerlerse neler kotarabileceklerini biliyordum, sonucunu da görmüş olduk. Bu da ümidimi besleyen, artıran bir şey. Bizim arkadaşlarımız yani MARUF ekibi, aşağı yukarı 90 kuşağı. Kamu kurumlarında memuriyete yeni başlayan arkadaşlar. Herkesin hata yapma ihtimali var, yıllardır yapıyoruz, ölene kadar da yapacağız. Fakat genç insanların bir sorumluluk aldığında nasıl büyük bir maharetle deneyimleyerek o sorumluluğun altından kalkabildiklerini, ayrıca daha da önemlisi zor ve stresli bir işin kapsamı, çapı ve biçimi itibarıyla Türkiye’de daha önce yapılmamış bir işin zarafetle yürütülebileceğini de gördük. Ezgi Hanım içerik oluşturmada çok iyi sonuçlar üretti. Hatice Hanım sosyal medyada büyük bir fark yarattı. Burcuhan Hanım, kurumu uluslararası ilişkilerde muazzam bir yere taşıdı. Hep beraber çalıştık ama neticede herkesin ayrı sorumlulukları vardı.

Hatice Çetinlerden: Ekip içi sinerji de çok önemli. Birbirimizden beslendik ve motive ettik. Çünkü işe ve birbirimize inandık. Ben iletişim tarafından sorumluyum, Ezgi Hanım programın koordinatörü, Burcuhan Hanım uluslararası ilişkiler ayağı ile ilgileniyor diye hiç bakmadık. Birimler arasındaki bilgi akışını doğru kurguladık. Sürekli birbirimizden fikir alıyorduk. Karar vermemiz gereken konuları birlikte istişare ettik, herkes önerilerini dile getirdi. Tabi burada küçük bir ekip olmamızın ve aynı ofis ortamında çalışmamızın da katkısı oldu.

M. Cemil Arslan: Sinerjiyi sadece kurum içinde değil, kurum dışında da hissettik. Görüştüğümüz tüm insanlar

söylediklerimizden heyecan duyular, arzumuzu paylaştılar. Kaygılarını paylaştılar buna ilişkin önerilerde de bulundular. Yeri geldi Yürütme Kurulu üyelerimizden arkadaşlarımızla oturup masa başında mesai harcayan, telefon görüşmesi yapan, çalışmalara yardım eden hocalarımız oldu. Hazırlık sürecinde devamlı arayarak “Yapabileceğim bir şey var mı?” diye soran hocalarımız, arkadaşlarımız oldu? Yurtdışına gelip bazı toplantıları yerinde izleyip, bize öneri sunan, konuşmacı ayarlayan, fikir üreten hocalarımız da oldu.

Şunu gördük aslında, biz başından itibaren disiplinler arası ve sektörler arası bir forum yapmayı, tüm renkleriyle Türkiye’nin birikimini dünya ile buluşturmayı ve dünyada bu alanda ilk beş büyük forumdan biri olmayı hedefledik. Bana başardık mı diye sorarsanız: Evet başardık ve dünyanın ilk beş büyük forumundan biri olma yolunda emin adımlarla yürüyoruz. Bunu başardık, hep birlikte.

“

...Daha yapabilir vatandaş profilinin siyasal talepleri karşısında, temsili demokrasinin sınırlı klasik mekanizmaları yetersiz kalmaktadır. Demokrasinin daha çoğulcu, sürekli ve interaktif mekanizmalarla zenginleştirilmesi ile adeta, demokrasinin daha demokratik hale getirilmesi konusundaki tartışmalar ve yaklaşımlar gelişmektedir. Bu çerçevede farklı ülkelerde geliştirilen katılımcı yeni mekanizma ve uygulamalar, demokrasiyi zenginleştirmekte ve benzeri mekanizmaların kurulması konusunda farkındalık oluşturunca ve teşvik edici bir işlev görmektedir...

YÖNETİŞİM BAĞLAMINDA MARMARA ULUSLARARASI KENT FORUMU

T a r k a n O k t a y *

Belediyelerin bölgesel bir iş birliği modeli olarak var olan Marmara Belediyeler Birliğinin, paydaşları ile birlikte organize ettiği “Marmara Uluslararası Kent Forumu” (MARUF), kente dair çok yönlü temaları ile etkisi bölgenin ve ulusal sınırların ötesini aşan bir organizasyon özelliğine sahiptir. Forumlar doğası gereği diğer birçok toplantı çeşidinden daha fazla çoğulcu iklime sahip, konuşmacı ve katılımcıların geniş yelpazede olduğu ve karşılıklı iletişime elverişli organizasyonlardır. Marmara Belediyeler Birliğinin, forumların avantajlarını MARUF’ta oldukça iyi kullandığını söyleyebiliriz. Diğer

tarafından dünyada uluslararası geniş katımlı ve temaları bakımından kapsamlı kentsel forumların sayısının azlığı, MARUF’un önemini daha da arttırmaktadır.

Dünyadaki nüfusun yarısının şehirlerde yaşaması ve hızlı şehirleşme süreçlerinin devam etmesi beraberinde birçok problemi de ortaya çıkarmaktadır. Şehirlerin temel gündemlerini sosyal, ekonomik, teknik, siyasal vb. alanlarda yaşanan problemlere çözüm arayışları oluşturmaktadır. Kentsel problemler insanlığın ortak meselesi haline gelmiştir. MARUF’un “çözüm odaklı kentler” sloganı bu bağlamda anlam kazanmaktadır. Çözüm odaklılık, uluslararası kuruluşlar ya da akademi tarafından geliştirilen teorik birçok yaklaşımın öne çıkarılmasından farklı olarak, doğrudan uygulamaya odaklanan bir niteliğe sahiptir. Diğer taraftan, MARUF’un sloganı, uygulama yanında teorik yaklaşımları da besleyen bir çerçeve sunmaktadır.

Şehirlerin benzer problemlerle karşı karşıya olması, çözüm noktasındaki tecrübe paylaşımını ve ortak çalışmanın önemini arttırmaktadır. Şehirlerle ilgili aktörlerin yoğun gündemlerinden sıyrılarak düne, bugüne ve geleceğe bakmak için bir fırsat yakalamaya ihtiyaçları bulunmaktadır. “Nereden geliyoruz? Neredeyiz? Nereye gidiyoruz? Nereye gitmeliyiz?” gibi sorular, problemler arttıkça daha çok gündem işgal etmektedir.

Küresel ölçekte şehirlerin problemleri konusunda söyleyecek sözü, uygulaması ve önerisi olan insanların bir araya getirilmesi, farklı görüşler ile buluşturulmaları, birbirleri ile etkileşime geçmelerinin sağlanması ve ortaya çıkan sinerjinin paylaşılması noktasında MARUF ve benzeri platformlar oldukça etkili olmaktadır.

* Prof. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi

Dünyanın küreselleşme bakımından geldiği nokta, yerel düşünerek küresel etki yapabilmeye imkan sağlamaktadır. MARUF, yerel gündem odaklı; fakat, küresel bir platform özelliği ile yerel gündemlerin küresel düzleme taşınması konusunda önemli bir işlev görmektedir. BM, OECD ve Avrupa Birliği gibi uluslararası örgütler yanında yerel ve bölgesel bir belediye birliğinin küresel etkisi olan bir kent forumu düzenleyebilmesi, hem kurumsal kapasite bakımından hem de dünyanın etkileşimde geldiği nokta bakımından önemli bir örnek teşkil etmektedir. MARUF'un başarısı üzerinde küresel özelliklere sahip, aynı zamanda bölgesel bir merkez olan İstanbul'un katkısı kuşkusuz büyüktür. Bu tür kentler, sahip oldukları avantajı kullanan organizasyonları daha iyi konuma taşırlar ve aslında kendileri de bu organizasyonlardan beslenirler.

Günümüzde organizasyonların başarısı, kullandıkları ağın niteliği ile de doğrudan ilgilidir. Marmara Belediyeler Birliği, yerel düzeydeki ağını MARUF'un hazırlanması sürecinde iyi yöneterek genişletmesi yanında, küresel düzleme daha fazla taşıma imkanı bulmuştur. Küresel ve yerel düzeyde yeni ağ yapıları ile temas kurulması, birliğin üyeleri için de önemli fırsatlar sunmaktadır.

MARUF ve benzeri organizasyonlardan somut çıktı ve proje beklemek bir yanılgı oluşturabilir. Bu tür organizasyonlar kentlerle ilgili aktörlerin birbirlerinden yararlanmaları, yeni fikir ve uygulamalarla tanışmaları, o güne kadarki bakış açılarını değiştirmeleri, yeni fırsatların farkına varabilmeleri ve ufuklarını geliştirmeleri için ortam sunar. Bu ortam, aslında en önemli kazanımdır. Bu ortamdan beslenen katılımcılar sonraki dönemde yeni farkındalık düzeyi ile fikir geliştirme, uygulama ve çözümler konusunda artık daha avantajlı olurlar.

MARUF'un diğer önemli işlevi Türkiye'nin birikiminin dünya ile paylaşılmasına aracılık etmesidir. 2000'li yılların başından itibaren

Türkiye'de genel olarak kamu yönetimi ve özel olarak da yerel yönetimler alanındaki reformlar, belediyelerde kapasite artışı, yerel hizmetlerde seviye yükselmesi ve önemli kentsel gelişmeleri de beraberinde getirdi. Günümüzde yakındığımız problemlerle birlikte, kentlerin yönetilmesi ve yerel hizmetler alanında oluşan önemli birikim ve kapasitenin dünyadaki kentlerle paylaşılması ve karşılaştırılması noktasında forumun işlevi önem kazanmaktadır. Yerel yönetimlerin, şehir hakkında fikri ve çözümünü olan aktörlerin, dünyanın diğer kentsel aktörleri ile temas kurması ve etkileşime girmesine ortam oluşturmaktadır. MARUF, bu noktada Türkiye'nin birikimini dünyaya aktarma işlevi yanında, dünyadaki birikimin, uygulamanın, yeni trendlerin ve yaklaşımların da Türkiye'ye aktarılması konusunda anahtar role sahiptir.

1996 tarihli HABİTAT II zirvesinden sonraki en kapsamlı forum özelliği taşıyan MARUF, geniş içerikli on iki ana temaya sahiptir. İklim değişikliğinden teknolojiye, ulaşımdan kent ağlarına, sosyal kapsayıcılıktan kamusal mekanlara kadar yerel alanda küresel trendleri kapsayan temaların birisi de “yönetişim”dir. Yönetişim, 1980'lerde kullanılmaya başlanan ve geniş kabul gören, kamu yönetimi alanındaki anahtar kavramlardan birisidir. Özellikle, MARUF kapsamında yerel yönetimler ve yönetişim konusu öne çıkmaktadır. Bu çerçevede kavramın ortaya çıkışı, niteliği, uygulaması ve yerel yönetimlerle ilişkisi konusunda bazı bilgilerin verilmesinden sonra MARUF kapsamındaki işleniş ve geleceğe dair bazı değerlendirmeler ele alınacaktır.

YÖNETİŞİM KAVRAMI VE GELİŞİMİ

Dünyada meydana gelen sosyal, ekonomik, siyasal, teknolojik vb. değişimler yönetim ve siyasetle ilgili kavram ve yaklaşımları da etkilemektedir. Son yüz yıllık dönemde geliştirilen yönetim veya siyaset yaklaşımlarında “insan”ın daha fazla odakta olduğu bir anlayışı görmek mümkündür. Her geçen gün siyasal ve ekonomik hakların

genişlemesi, hukuki statünün gelişmesi, teknolojinin yeni imkanlar sunması ve sivil toplumun gelişmesi insanların yapabilirlik düzeyini de arttırmaktadır.

Daha yapabilir vatandaş profilinin siyasal talepleri karşısında, temsili demokrasinin sınırlı klasik mekanizmaları yetersiz kalmaktadır. Demokrasinin daha çoğulcu, sürekli ve interaktif mekanizmalarla zenginleştirilmesi ile adeta, demokrasinin daha demokratik hale getirilmesi konusundaki tartışmalar ve yaklaşımlar gelişmektedir. Bu çerçevede farklı ülkelerde geliştirilen katılımcı yeni mekanizma ve uygulamalar, demokrasiyi zenginleştirmekte ve benzeri mekanizmaların kurulması konusunda farkındalık oluşturu ve teşvik edici bir işlev görmektedir.

Siyasal alandaki bu gelişmelere paralel olarak yönetsel alanda da desantralizasyonun çok yönlü olarak geliştiği görülmektedir. 1960'lı yıllarda başlayan kamu yönetiminde desantralizasyon adımları, ilerleyen dönemlerde gelişerek devam etti. 1980'lerin başından itibaren Yeni Kamu Yönetimi Yaklaşımı'na bağlı uygulamaların devreye girmesi desantralizasyonun alanını genişletti. Latin Amerika, Doğu Avrupa ve Asya'daki siyasal değişimlerle desantralizasyona dayalı yönetim anlayışı dünya genelinde etkili oldu. Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler ve diğer uluslararası kalkınma örgütlerinin önerdiği yapısal düzenlemelerin bir parçası olarak desantralizasyonu desteklemesi de bu süreci besledi.

Desantralizasyon kavramı klasik kamu yönetimi yaklaşımlarında genelde merkezi yönetimin kendi içinde veya merkezi yönetimden yerinden yönetim kurumlarına yetki, sorumluluk ve kaynak aktarımı olarak daha dar anlamda kullanılırdı. Ancak, demokratik kültürün gelişmesi, teknolojik yenilikler, ulaştırma maliyetlerinin azalması, politik blokların çözülmesi, küreselleşmenin çok yönlü etkisi, toplumlar arası etkileşimin artması, ekonomik serbestleşme, özel

sektörde gelişen yönetim anlayışının kamuyu da etkilemesi, vatandaşların yapabilirlik gücünün artması, şehirleşme ve sivil toplumun gelişmesi gibi faktörler kamu yönetimi yaklaşımlarını da değiştirdi. Bu çerçevede desantralizasyon, 1990'lardan itibaren kamu yönetiminin sivil toplum örgütleri aracılığı ile daha geniş halk katılımına açılmasının bir aracı olarak da görülmeye başlandı. Desantralizasyon söz konusu yıllarda ve sonrasında kamu yönetiminde reform çabalarının önemli bir eksenini oluşturdu.

Kuşkusuz siyasal ya da yönetsel alanla ilgili bir değer ya da kavramı soyut alandan somut alana taşımak için çeşitli alt kavramlara ve uygulama mekanizmalarına ihtiyacımız bulunmaktadır. Yeni kavram ve mekanizmalar, ilgili konuda anlaşılma kolaylığı sağlaması, farkındalığı arttırması, mevcut ve yeni uygulamalar için bir çerçeve oluşturması, ortak bir dil kurulması ve ölçülebilir bir nitelik kazandırması bakımından önemli yararlar sahiptir.

Kamu yönetiminde siyasal katılımın çok yönlü geliştirilmesinde yeni bir yaklaşım olarak ortaya çıkan temel kavramların başında “yönetişim” gelmektedir. Yönetişim kavramı siyasal katılım konusunda yeni mekanizmaların geliştirilmesini öngören bir yaklaşıma sahip olmanın yanında, o zamana kadar geliştirilen ve gittikçe yaygınlaşan katılımcı uygulamaları da içine alan bir kapsama sahiptir. Yönetişimin kamu yönetimi içinde en iyi uygulanabildiği alanların başında taşıdığı avantajlar bakımından yerel yönetimler gelmektedir.

Yerel yönetimler, yerel ve ortak nitelikteki insan ihtiyaçlarının karşılanması için yerinden yönetim ilkesine göre yapılandırılmış temel organları vatandaşlar tarafından seçilen özerk kamu kurumlarıdır. Literatürde yerel yönetimlerin “demokrasi”, “verimlilik ve etkinlik”, “özgürlük”, “özerklik” ve “yeniden paylaşım” olmak üzere beş temel değere dayandığı belirtilir. Bu bağlamda, yerel yönetimlerin kamu

hizmetlerinin sunumu yanında demokrasi, siyasal katılım, siyasal meşruiyet ve yerel düzeyde toplumu bağlayıcı karar alma işlevleri de öne çıkmaktadır.

Yerel yönetimler, tarihsel gelişmenin de beslediği bir anlayışla demokrasinin temellerinden özgürlük, eşitlik, temsil ve katılım gibi birçok değerin daha kolay hayata geçirildiği yönetim birimleridir. Vatandaşların özgürlüklerini kullanabilmeleri için yerel düzey ölçek bakımından daha elverişli bir ortam sunmaktadır. Merkezi yönetime göre yerel yönetimler ekonomik, sosyal ve siyasal bakımdan vatandaşların daha eşit hayat sürmelerine katkıda bulunur.

Ulusal düzeydeki politikalarla nazaran yerel ihtiyaçlara göre şekillenebilen politikalarla ve yerel kaynakların daha etkin kullanılmasıyla ekonomik bakımdan eşit bir ortama destek verirler. Yerel değer ve kültürlerin ulusal ve küresel kültürler karşısında korunması ve geliştirilmesine katkıda bulunmanın yanında, yoksul kesimler, engelliler, yaşlılar ve çocuklar gibi dezavantajlı kesimlere yönelik etkin hizmetlerle kültürel ve sosyal bakımdan daha eşit bir ortam oluşturabilirler.

Yerel yönetimler düzeyinde siyasal katılımın boyutu konusunda iki anahtar konudan ilki, vatandaşların siyasal kültürünün, siyasal haklarının, örgütlenme düzeyinin ve yerel yönetimlerdeki süreçlerin bu katılımı sağlayacak siyasal ortamı oluşturabilme niteliği ile ilgilidir. İkinci ise, siyasal katılımın biçimsel varlığı yanında, uygulamaya dönük yaklaşım, model ve yöntemlerin gelişme düzeyidir.

Yönetişim kavramı, kamu kurumlarının politika geliştirme, karar alma, uygulama ve denetim gibi temel süreçlerine meşru siyasal aktörlerin, açık bir müzakere ve iş birliği ortamı içinde uzlaşmaya dayalı biçimde katkı yapabilmesini esas alır. Çok aktörlü bir yönetim anlayışına vurgu yapan yönetim kavramı, yönetim kavramı

içindeki yöneten-yönetilen ayrımını azaltarak, birlikte yönetmeye odaklanır. Egemenlik ilişkisi yerine ortaklık anlayışını getirir. Anlık ve durağan bir kavramı değil, bir süreci ifade eder.

Yönetişim kapsamındaki siyasal aktörler tanımlaması; sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve özel sektör kuruluşları gibi biçimsel örgütlenmiş kamu dışı organizasyonları, biçimsel yapıda olmayan örneğin vatandaş inisiyatifleri biçimindeki örgütlenmeleri veya bizzat bireyin kendisini ifade etmektedir. Yapabilirlik düzeyinin yükselmesi ve özellikle iletişim teknolojilerinin gelişmesi, bireyi ve biçimsel olmayan organizasyona sahip insan topluluklarını siyasal süreçlerin önemli bir öznesi haline getirmektedir.

Yönetişim, temsili demokrasinin mekanizmalarını reddetmez. Yerel yönetimlerdeki toplumu bağlayıcı karar alma yetkisine sahip, halkın oyu ile göreve gelen meclislerin siyasal sistemdeki anahtar rolü devam etmektedir. Yönetişim, yerel meclislerin siyasal alanın büyük bölümünü kapladığı daha dar siyasal çerçevenin genişletilerek yerel düzeydeki siyasal aktörlerin meşru, eşit, sürekli ve aktif biçimde siyasal süreçlere katkı yapabilmesini hedefler. Böylece klasik siyasal katılım araçlarının dezavantajlarını azaltıcı bir işlev görür.

Yönetişim kavramı, yerel meclislerin siyasal işlevlerine alternatif değil, onunla birlikte anlamlı olan ve onu destekleyici bir çerçeveye sahiptir. Temsili demokrasinin diğer demokratik yaklaşım ve mekanizmalara dayalı olarak zenginleştirilmesine odaklanır. Bu bağlamda temsili demokrasi ile yönetime dayalı mekanizmaların iş birliği ve tamamlayıcılık bağlamında birlikte çalışmaları önem taşımaktadır. Yerel düzey bu iş birliği için önemli avantajlar sunmaktadır.

Yönetişim kavramı, kamu yönetimi için bir çerçeve olarak ilk kez 1989'da Dünya

Bankası'nın Afrika'daki bazı ülkelerin kalkınması ile ilgili raporunda yer almıştır. 1992'de yine Dünya Bankası'nın "Yönetişim ve Kalkınma" adlı raporu ile içeriği gelişmiştir. 1992'de OECD ve Birleşmiş Milletler tarafından da benimsenmiştir. 1992'de Rio'da yapılan Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı'nda 21. yüzyıl için hedeflerin yer aldığı gündem belgesinde ve 1996'da İstanbul'da yapılan Habitat II Zirvesi'nin eylem planında önemli uygulama araçlarından birisi olarak yönetim kavramı kabul edilmiştir. 1999'da Avrupa Birliği tarafından yönetim süreçleri için kullanılmaya başlanan yönetim kavramı, 2001'de yönetimle ilgili Beyaz Kitap'ın yayımlanması ile birliğin temel politikaları arasındaki yerini almıştır.

Sonraki yıllarda yönetim kavramı uluslararası örgütlerin temel politika ve stratejileri içinde en üst sıralarda yer almaya devam etti. Diğer taraftan yönetim kavramının içeriği, mekanizmaları, değerleri, göstergeleri ve iyi uygulama örnekleri gelişmesini sürdürdü. Yönetişimin hedeflediği siyasal aktörlerin siyasal sisteme katılması ile ilgili her yeni mekanizma, uygulama ve öneri, yönetim kavramını geliştirmeye devam etmektedir.

Birçok siyasal veya yönetsel kavramda olduğu gibi yönetişimin de sağlıklı bir şekilde işleyebilmesi için çeşitli unsurların ön koşul olarak var olduğu adeta bir ekosistem gereklidir. Literatürde yönetim düzeyini zenginleştiren temel unsurlar; kamu yönetiminde şeffaflık, hesap verebilirlik, katılımcılık, gelişmiş hukuki çerçeve ve uygulama, yenilikçilik, hakkaniyet, etkililik, yerellik ve sürdürülebilirlik olarak belirtilmektedir. Bu ilkelerin hayata geçme düzeyi, yönetim uygulamalarının da etkinliği bakımından önem taşımaktadır.

Yönetişim kavramını sadece demokratik ortamı siyasi, insani ve toplumsal bir yaklaşımla geliştirmenin bir aracı olarak görmek yeterli olmayabilir. Toplumun ve özellikle bireyin yapabilirlik düzeyinin

yükseldiği, toplumun örgütlenme yoğunluğunun arttığı, iletişim teknolojilerinin geliştiği, kamu hizmetleri konusundaki talebin arzın üstünde olduğu bir ortamda yönetim yerel yönetimlerin siyasal ve yönetsel riskini azaltan bir işleve de sahiptir.

Yerel yönetimlerin kamu kaynaklarını verimli ve etkili kullanması, doğru işleri, doğru şekilde hayata geçirmeleri noktasında yönetişime dayalı mekanizmalar, hizmetlerden yararlanan kesimlerin problemlerinin, talep ve beklentilerinin sisteme aktarılması için elverişli bir ortam oluşturur. Siyasal aktörlerin iş birliği ve ortaklaşa aldığı kararlardan doğan riskler yerel yönetim ile toplum arasında dağıtılmış olur. Yerel yönetimlerin çıktılarını yerel halkın ihtiyaçları arasındaki boşluk azaltılarak çift taraflı yarar elde edilir. Saydamlık ve hesap verebilirlik gibi yönetişimi besleyen konular yerel yönetimlere olan güveni artırır. Kaynakların daha doğru kullanılmasını teşvik eder. Yerel yönetimlerin üzerindeki yüklerin bir kısmının diğer siyasal aktörler tarafından paylaşılmasını sağlar. Bu bağlamda yönetim sürecinin verimli ve etkili bir yerel yönetimi destekleyen niteliği de bulunmaktadır.

Yönetişime dayalı yönetim anlayışının iyi uygulandığı şehirlerde oluşan ortam, o şehirlerin karşı karşıya olduğu ve ani gelişen problem veya krizlerle başa çıkabilme yeteneğini de arttırmaktadır. Bu tür iklimi yakalamış şehirler, açık sistem nitelikleri ile çevrede meydana gelen değişimlere daha hızlı ve sağlıklı bir biçimde uyum sağlayabilmektedir. Böylece, kamu yönetimlerinde görülen toplumdaki çok yönlü değişimlerin gerisinde kalma noktasında oluşan açık da azaltılabilmektedir.

Büyük ölçekli metropollerin geliştiği günümüzde yönetim mekanizmalarının önemi daha da artmaktadır. Çok sayıda yerel yönetimin bir arada olduğu, farklı ölçekteki hizmetlerin farklı idarelerce yürütüldüğü,

yerel halkın hangi konuda hangi kurumla iletişime geçmesi gerektiğinin karmaşıklaştığı, çok sayıdaki siyasal aktör yanında farklı yerel yönetim birimleri arasında katılımın sağlanması, işbirliği ve ortaklığın kurulması noktasındaki zorluklar metropol alanlarda yönetişime olan ihtiyacı da ortaya koymaktadır.

Yönetişim kavramı çerçevesinde geliştirilen çeşitli uygulamalar, yerel yönetimler için bir iş modeli haline dönüşmüş durumdadır. Yönetişime dayalı yaklaşım ve uygulamalar, kentsel planlama, hizmetlerin tasarlanması ve sunumu, proje geliştirme, problem çözme vb. alanlardaki süreçlerin önemli bir aşaması olmaya başlamıştır. Özellikle sosyal konularda süreçlerin sağlıklı ilerlemesi ve karmaşık problemlerin çözüme kavuşturulmasında yönetim anahtar role sahiptir. Şehirlerdeki dezavantajlı kesimler, göçmenler, kültürel farklılıklar, kente uyum meseleleri ve yaşam kalitesinin yükselmesi alanındaki talepler sosyal hizmetleri önemli hale getirmektedir. Sosyal hizmetler teknik hizmetlere göre yönetim mekanizmalarına daha çok ihtiyaç duymaktadır. Diğer taraftan birçok teknik hizmetin hayata geçmesinde yönetim ihtiyacı da bulunmaktadır. Örneğin, stratejik planlamada, akıllı şehir uygulamalarında, kentsel dönüşümde, yerel kalkınmada ve ulaşımda yönetim içeren iş modeli ve süreçler gittikçe artmaktadır.

Günümüzde yerel yönetimlerin ve daha özelden belediye başkanlarının hizmet üretme işlevi yanında yetki ve sorumluluklarındaki alanın adeta bir moderatörü rolü öne çıkmaktadır. Bu çerçevede belediye başkanları, herhangi bir alanda ilgili tüm aktörleri bir araya getiren, yerel ağı besleyen, güçlendiren ve diğer aktörlerle ilişkisini geliştiren, iş birliği ortamı oluşturan, fırsatları takip eden, problemleri söndüren, yerel potansiyeli harekete geçiren aktörler haline gelmektedir. Söz konusu süreçlerin temel aşamalarından birisini yönetişime dayalı mekanizmalar oluşturmaktadır.

Yukarıda yönetimle ilgili belirtilen konular aslında, yerel siyasal aktörlerin, yerel yönetimlerin süreçlerine katılmasının, belli zamanlarda belli yoğunluklarda olmasının ötesine taşındığını göstermektedir. Yönetişim, siyasal katılımın alanını genişletmenin yanında onu sürekli hale getiren bir çerçeveye sahiptir. Bu çerçeve katı şablonlardan değil, sürecin, konunun, aktörlerin, yerelin özelliklerine göre şekillenebilen bir biçimden oluşur. Diğer taraftan yönetim uygulamalarının oluşturduğu açıklık ve güven ortamı siyasal meşruiyeti güçlendiren bir işlev de görmektedir.

MARUF'TA YÖNETİŞİM TEMASI VE OTURUMLAR

MARUF kapsamında yönetimle ilgili 3 oturum düzenlenmiştir. İlk oturum, "Tabandan Tavana Yönetişim: İşbirliğinin Ötesinde Vatandaş Katılımı" adını taşımaktadır. Bu oturum yönetişimin uygulama boyutuna daha fazla ağırlık veren bir niteliğe sahiptir. Kent atölyeleri ile kentlerin problemlerine katılımcı çözüm aranması, bazı ülkelerdeki gecekondular alanlarında dezavantajlı konumdaki halk kesimlerinin siyasal katılım mekanizmaları ile desteklenmesi, kent konseylerindeki katılımcı uygulamalar ve engelli meclisi gibi özel mekanizmalar oturumdaki bildirilerin konularını oluşturmaktadır.

İkinci oturum, "İdari Sınırların Ötesinde Metropolen Yönetişim: Yatay ve Dikey Etkileşimler" başlığına sahiptir. Oturumda, Türkiye'deki yerel yönetimlerle ilgili düzenleme ve uygulamalarda katılımcılık, yerel kalkınmanın önemi, dünyadaki metropollerin mali analizleri, Türkiye'deki büyükşehir belediye modeli ve belediye hizmetlerinin tasarlanmasında katılımcı uygulamalar gibi konular ele alınmıştır.

Üçüncü oturum ise "Sürdürülebilir Kentler İçin İyi Yönetişim" başlığını taşımaktadır. Dünyada sürdürülebilir kalkınma amaçları ve bunların uygulanmasında yönetişimin

önemi, yerel kalkınmada aktörler arası iş birliğinde yönetişimin rolü, yönetim karnesi uygulaması, hesap verebilirlik ve saydamlık gibi yönetim ortamını destekleyici konular bu oturumda ele alınmıştır. Ayrıca, MARUF kapsamında özel oturumlar içinde “Yönetişimde İtici Güç Olarak Yerel Yönetim Birlikleri” adlı bir toplantıda bölgesel yönetim uygulamaları ele alınmıştır.

MARUF’ta yer alan yönetim temasının kavramsal çerçeveden, uygulama örneklerine kadar uzanan geniş bir düzlemde ele alındığı anlaşılmaktadır. Diğer taraftan, MARUF’taki birçok konuşmada ele alınan uygulama örneğinde, çözüm önerisinde veya teorik değerlendirmelerde yönetim kavramına atıf yapıldığı da gözlemlenmiştir. Yönetişim kavramı bu niteliği ile diğer temaları da besleyen, farklı bakış açılarını ve farklı disiplinleri bir araya getiren, eksiklikleri azaltan ve aralarında sinerji oluşturan bir çerçeveye sahiptir.

GELECEK MARUF VE YÖNETİŞİM

Yönetişim kavramının uluslararası ölçekte kabul düzeyinin yüksekliği, gelişmesi yönündeki çabaların fazlalığı, yerel düzeyde kurumsal birçok yapının kendini yönetim kavramı üzerinden değerli kılmaya çalışması, yerel hizmetlerde yönetişimin iş modeli içinde daha fazla yer alması bu kavramın MARUF ve benzeri organizasyonlardaki yerini oldukça güçlendirmektedir. Yönetişim kavramı, gelecek organizasyonlarda varlığını koruması gereken bir konudur. Şehirlerin karşı karşıya olduğu problemlerin çözümü konusundaki sıkıntıların odağında yöneten ile yönetilen arasındaki ilişkinin sağlıklı kurulması yer almaktadır. Siyasetin en temel kavramı olan “meşruiyet”in azalmasını doğuran bu durum karşısında, yönetim kavramı ve uygulamalarının uluslararası ve yerel düzeyde gündeme taşınması, bu konudaki bilincin ve uygulamaların arttırılmasına destek sağlanması stratejik bir konu durumundadır.

Her siyasal kavram gibi, siyasal katılımı yönetimsüreçlerinin her aşamasında zorunlu gören yönetim kavramı da uygulama ile değer kazanmaktadır. Bu çerçevede teorik yaklaşımları içeren bildiriler yanında, başarılı uygulama örneklerini esas alan, yereldeki bir yönetim hikayesini anlatan bildirilere daha çok yer vermek ve küresel ölçekte paylaşılmasını sağlamak önem taşımaktadır.

Dünyada yönetime dayalı örnek mekanizmalar konusunda gelişmekte olan ülkelerin temel bir sıkıntısı bulunmaktadır. Uluslararası toplantılarda genelde gelişmiş ülkelerdeki model ve uygulamalar anlatılır ve bunları geliştirmekte olan ülkelerdeki yerel yönetimlerin de uygulayabileceği belirtilir. Ülkeler arası çok boyutlu farklılıklardan dolayı aslında bu çok yararlı bir yöntem değildir. Gelişmekte olan ülkelerdeki iyi uygulamaların örneklik düzeyi, benzer durumdaki ülkeler için daha yüksektir. Benzer ekonomik, sosyal, siyasal ve teknik şartların varlığı, örneklerin diğer ülkelerde uygulanma kabiliyetini arttırmaktadır. Bu çerçevede MARUF’ta yönetimle ilgili bildirilerin geliştirmekte olan ülkelerdeki iyi uygulama örneklerini daha fazla kapsamı gerekir.

Uygulamadan beslenen her kavram gibi yönetim de kendini geliştirmektedir. Toplumlardaki değişimlere paralel olarak yönetim yöntem ve uygulamaları da gelişmektedir. Bu çerçevede klasik niteliğine ulaşmış yönetim uygulamaları kadar, yeni gelişmelerin bir sonucu olarak görülebilecek yeni uygulamalara da yer verilmesi bir gereklilik durumundadır.

Günümüzde çok önemli hale gelen dijital mecraların kullanılmasının yönetim alanında getirdiği yeni yöntem, uygulama ve fırsatlar, yerel yönetimlerin kalkınmadaki rolleri konusunda anahtar role sahip başarılı yönetim uygulama örnekleri, birçok zorluğa sahip kentsel dönüşüm alanındaki yönetim uygulamaları, kentsel planlama,

sosyal hizmetler, gençlerin ve çocukların yönetime katılımı, kriz yönetimi, akıllı şehir uygulamaları gibi güncel ve dinamik konular da yönetim uygulamaları bağlamında ele alınabilir.

MARUF'un şehirle ilgili bir forum olması bakımından, yönetim kavramını ve temanın kapsamını sadece yerel yönetimler açısından düşünmek, aslında dar bir çerçeveyi hedeflemek anlamına da gelmektedir. Yönetişim, kamu kurumları dışındaki organizasyonlar için de benzer anlamlar ifade etmektedir. Şehir için önemli olan özellikle sivil toplum kuruluşları, sivil inisiyatifler, üniversiteler veya özel sektör kuruluşlarının şehirle ilgili yönetime dair fikir, yaklaşım ve uygulamalarının MARUF kapsamında daha fazla yer alması da yararlı olacaktır.

MARUF'un hazırlık sürecinde yönetim alanında uluslararası kuruluş temsilcileri ve önemli aktörlerin katılımı ile yapılacak toplantılar gerek MARUF ve gerekse tema ile ilgili sürecin daha iyi yönetilmesi ve tanıtılması konusunda destek olacaktır. Diğer taraftan MARUF'un tanıtılması, sahiplenilmesi, katılımın artırılması ve gündemin daha etkili belirlenmesi noktasında ilgili aktörlerle yönetim bağlamında ilişki kurulması da önem taşımaktadır.

Yönetişim teması ile ilgili MARUF içinde üç farklı yöntem izlenebilir. Birincisi ilk MARUF'ta olduğu gibi ayrı bir tema ve altında oturumlar planlanabilir. İkinci yöntemde, yönetim adıyla ayrı bir tema tasarlamadan, diğer temalar altındaki oturumlarda konunun yönetim boyutu, uygulaması veya mekanizmasını konu alan bir bildirinin yer alması için çaba gösterilebilir. Üçüncü yöntem ise ilk iki yöntemin karmasından oluşan hem yönetim temasının olması ve hem de diğer temalar altındaki toplantılarda konunun yönetim boyutu ile ele alındığı bir bildirinin de bulunmasıdır. Son seçenek

daha dengeli, yararlı ve yönetişimin ruhuna uygun bir yöntem olarak öne çıkmaktadır.

MARUF'un şehirlerle ilgili konularda bir kayıt düşmesinin aracı ve dünyaya bir mesaj vermesinin somut ve özet belgesi olan sonuç bildirgesinde, yönetim kavramına yapılan vurgunun, diğer temalar bakımından öneminin ve iş modellerinde yönetişimin yer almasının daha güçlü biçimde ifade edilmesi de değerli bir çabayı ifade edecektir.

“

...Kent ağları literatürünün ana argümanı küresel dünyada kentlerin diğer kentlerle ilişkili olarak incelendiğinde dinamiklerinin daha iyi anlaşılmasıdır. Her ne kadar ilk küresel kent modelleri rekabet ilişkilerine dayanan hiyerarşi tanımına büyük ölçüde bağımlı olmuş olsa da, daha sonra ağlar ve kentler arası işbirliği fikri bu alanda egemen olmuştur. Dolayısıyla, günümüzün küresel kent teorileri, kentler arasındaki ilişkilerin hem rekabetçi hem de işbirliğine dayalı olduğu fikri etrafında toplanmaktadır...

MARUF'TA KENT AĞLARINA BAKIŞ: KÜRESEL KENT AĞLARI VE KÜRESELLEŞEN KENT MEKANI

A s l ı C e y l a n Ö n e r *

Kentler üretim, tüketim, ticaret ve finans, politik ve sosyal ilişkiler, kültür ve sanat, inovasyon ve yeniden üretimin mekanlarıdır. Kentler, sanatsal, teknolojik ve ekonomik büyüme yaratan ekonomik ve kültürel ilerlemenin öncüleridir. Üretim, tüketim, ticaret ve inovasyonun kilit düzenleyici birimleri yine kentlerdir. Ulusal hükümetler ve uluslararası örgütlerle birlikte, kentler de artık küresel ölçekte güçlü sosyal ve politik aktörlere dönüşmüşlerdir. Ulusal hükümetler veya uluslararası kuruluşlar tarafından yönetilen ve/veya çözölemeyen ciddi sorunlar ve zorluklar nedeniyle, kentler alternatif müzakere aktörleri haline gelmişlerdir.

İçinde bulunduğumuz dönemin “kentler çağı” olduğu vurgulanmaktadır. Kentler, ürettikleri değer ve sermaye hareketlerine yön verme potansiyelleri ile birbirleriyle yarıştıkları gibi ait oldukları ülkelere de uluslararası yarışta önemli fırsat kapıları açmaktadır. Bununla birlikte, politik sebeplerle uluslararası düzeyde yaşanan gerginlikler, dışlama, ayrımcılık, yabancı düşmanlığı gibi durumların ortadan kaldırılması ya da etkilerinin azaltılması noktasında kent diplomasisi etkili bir araç olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda, belediye başkanlarının ve kentlerin diplomasi aktörleri olarak daha etkin rol almalarının çözüm yolundaki öncelikli adımlardan biri olduğu giderek kabul görmektedir.

Kentler hakkında teknoloji ve inovasyonun da etkisiyle oluşan veri yığınının anlamlı setlere dönüştürülerek analiz edilebilir ve karşılaştırılabilir bir yapıya kavuşturulması, bu yapının birlikte çalışmaya ve çözüm üretmeye olanak sağlayacak şekilde sistematize edilmesi önemlidir. Öte yandan kentlere dair çok sayıda mukayese sisteminin halen işler halde olduğu görölmekte ancak bu sistemlerin yeni bilgi, yaklaşım ve politikalarla güncellenmesi, bunun yanında da yeni ihtiyaçlara uygun veri tabanlarının oluşturulması gerekmektedir.

MARUF kapsamında “Kent Ağları”, kentsel mekanın üretim ve global sermaye döngüsü ile ilişkisinin yanı sıra kente ilişkin karşılaştırılabilir verilere dayalı değerlendirme sistemleri, kent diplomasisinin küresel sorunlara çözüm üretme potansiyeli, ulusal ve uluslararası düzeydeki ilişkiler dikkate alınarak iki oturumda tartışmaya açılmıştır.

* Doç. Dr., İzmir Ekonomi Üniversitesi Mimarlık Bölümü

KENT AĞLARINA AKADEMİK BAKIŞ

1980'lerden başlayarak, ekonomik aktivitenin küreselleşmesine yol açan çok uluslu şirketlerin artan küresel operasyonlarıyla, dünyanın ulusal sistemler yoluyla anlaşılması daha az önem kazanmıştır. Çok uluslu şirketlerin yönetim fonksiyonlarının belli başlı kentsel merkezlerde toplanması, kentler arasındaki ilişkilere yeni bir yaklaşım ihtiyacı doğurmuş; buradan hareketle de küresel kent sistemleri teorilerine dayanan dünya kentleri ve kent ağları literatürü gelişmiştir (Taylor and Derudder 2016).

Kent ağları literatürünün ana argümanı küresel dünyada kentlerin diğer kentlerle ilişkili olarak incelendiğinde dinamiklerinin daha iyi anlaşılmasıdır. Her ne kadar ilk küresel kent modelleri rekabet ilişkilerine dayanan hiyerarşi tanımına büyük ölçüde bağımlı olmuş olsa da, daha sonra ağlar ve kentler arası işbirliği fikri bu alanda egemen olmuştur. Dolayısıyla, günümüzün küresel kent teorileri, kentler arasındaki ilişkilerin hem rekabetçi hem de işbirliğine dayalı olduğu fikri etrafında toplanmaktadır. Her ne kadar ağ modelleri hiyerarşi kavramını ortadan kaldırmamış olsa da, ağ modelinde, küresel kent olgusu az sayıda şehre indirgenmemiştir, çünkü hiyerarşi kavramı sabit değildir, ağın dinamiğine tabidir (Castells 1996; Taylor and Derudder 2016).

Hiyerarşi ve ağ kavramını anlamak için Thompson'ın (2003), ekonomik sistemlerdeki pazar, hiyerarşi ve ağlar olmak üzere tanımladığı üç koordinasyon modu önemli bir yer tutar. Eğer bu koordinasyon modları ardışık rekabet, komuta ve işbirliği kavramları ile birleştirilirse üç somut örgütsel biçim haline gelir. Hiyerarşik düzen oldukça strüktüre edilmiş bir yapıya sahipken, piyasa düzeni çok serbesttir. Ağlar bu iki mod arasında bir yeredir. Hiyerarşinin en önemli özelliği, bir tür kural odaklı tasarım yönün yanı sıra yönetim veya yönetim tarafından tanımlanan bir amaç ile ilgili açık ve kesin bir eylem gerektirmesidir (Thompson

2003). Hiyerarşi, gücün ve tahakkümün üst katmanlarla yükseldiği ve yukarıdan aşağıya doğru indiği farklı bölümlere sahip katmanlı bir organizasyon yapısı sunar. Bürokratik kural belirleme mekanizmaları ile standart belirleme ve denetleme, hiyerarşik yapıda iç etkinliğin sağlanması için kontrol sağlamayı amaçlamaktadır. Hiyerarşik koordinasyon hem organizasyonlar arası hem de organizasyonlar içi seviyelerde geçerlidir. Kentler arasındaki (veya organizasyonlar arası seviye) hiyerarşi kavramı, üst seviyelere daha fazla yetki vermesi nedeniyle rekabet edebilirlik ile ilişkilendirilebilir, bu nedenle üst seviyelerdeki kentler (veya kuruluşlar) sermayenin belirgin olarak desteklediği kaynaklara daha fazla erişebilirler. Bu eşitsizlik üstteki konumlamalar arasında rekabet yaratır (Thompson 2003). Hiyerarşi, global kent sistemlerini incelemek için baskın bir başlangıç çerçevesi olmuştur. Bu anlayış genellikle kentlerin ulusal nüfus içinde kent nüfusunun dağılımı yoluyla sıralanmasından ortaya çıkmıştır (Taylor 2004). Küresel kent teorileri açısından hiyerarşi de önemli bir yaklaşım olarak kullanılmıştır. Bu bağlamda, Friedmann'ın (1986) Dünya Kentleri Hipotezi ile Londra, New York ve Tokyo'ya odaklanan Sassen'in (1991) ilk "Global City" kitabı örnek olarak gösterilebilir.

Ağlar, bir dizi sosyal aktivitenin nasıl organize edildiğini ve yönetildiğini analiz etmenin alternatif kavramlarıdır (Thompson 2003). Ağlar, belirli bir kuralı takip ederek bir araya gelen çeşitli bileşenlerin toplanmasıyla oluşur. Ağlar, birbirine bağlı zincirler oluşturan bu farklı bileşenler (bireyler ve/veya organizasyonlar) arasındaki doğrudan ve dolaylı etkileşimlerden ortaya çıkar. Ağlar kendiliğinden oluşur veya bilinçli tasarımıyla yapılır, ancak herhangi bir idari yapı tarafından koordine edilmezler. Ağlar, katılımcılarının sadakati, özverisi, güveni ve karşılıklılığı üzerinde çalışır. Ağlarda, parçalar arasındaki hiyerarşi önemli değildir; önemli olan bütün sistem olarak ağdır. Ağlar ve hiyerarşiler arasındaki en

büyük fark, ağların katılımcılar arasında çok eşitlik gösteren düz bir örgütsel yapıya sahip olmasıdır; oysa hiyerarşiler en üst düzeyde yoğunlaştırılmış gücü olan dikey bir yapıdan yola çıkar. Hiyerarşide pazar odaklı kişisel çıkar ve bunu başarmak için rekabet önceliklidir, oysa ağlarda tüm ağın işbirliği ile hayatta kalması önemlidir (Thompson 2003). Ağ yaklaşımını kullanan teoriler, küreselleşme çağındaki kentsel sistemleri analiz etme konusunda daha geniş bir perspektif sunmaktadır.

Ağ yaklaşımında, Castells (1996), Küresel Akışlar Mekanı teorisinde kentlerin gelişmiş üretici hizmetleri, üretici merkezleri ve pazarları küresel ağa bağlayan süreçler olduğunu savunur. Bu entegrasyon, her şehirde bulunan faaliyetlerin göreceli önemine bağlı olarak çeşitli yoğunluk ve ölçeklerde gerçekleşir. Bu nedenle, küresel kentler fenomeni hiyerarşinin tepesindeki birkaç merkeze indirgenemez. Ağ mantığı geliştikçe, her bir şehrin bağlantı yoğunluğu değişebilir. Böylece, tüm kent sistemi küresel düzeyde birbirine bağlıdır. Castells (1996), küresel ağ toplumunun, bir bütün olarak ağın hayatta kalmasını sağlayan karşılıklı bağımlılık ve işbirliği yoluyla çalıştığını savunur ve aynı zamanda ağdaki hiyerarşiden de bahseder. Castells'e göre, kentler arasında hiyerarşi vardır, ancak bu hiyerarşi istikrarlı değil ve rekabete tabidir. 1990'lı yıllarda küresel emlak piyasalarındaki dalgalanmaları örnek veren Castells, o yıllarda Asya pazarlarındaki ekonomik büyüme, uluslararası ticaret faaliyetlerinin önemli merkezleri haline gelmek için Bangkok, Taipei ve Şanghay gibi şehirlerin gayrimenkul faaliyetlerinde ve fiyatlarında artışlar yaşadığından bahseder. Aynı yıllarda, New York, Londra ve Tokyo gibi küresel kentlerde emlak piyasaları gerilemiştir. Fakat, 1990'ların sonunda Asya finansal krizi bu durumu tersine çevirmiştir. Bu örnek, küresel şehir ağındaki şehirler arasındaki rekabet ve işbirliğini en iyi şekilde göstermektedir (Castells 1996).

Castells'in teorisi ile ilişkilendirilerek, Taylor (2004) da dünya şehirlerinin bir ağ oluşturduğunu savunur. Ayrıca, hizmet firmalarının, şehir yönetimlerinin, hizmet sektörü kurumlarının ve ulus devletlerin dünya şehir ağını şekillendirmekten öncelikli olarak sorumlu olduğunu savunmaktadır (Taylor, 2004, s.58). Bu kuruluşlar arasında Taylor (2004, s.59), hizmet sektöründeki firmaların ağın varlık yaratma araçları olduğunu ve ağın genel yapısının bu firmaların kararları ile oluşturulduğunu ve dolayısıyla bu firmaların kent ağlarında kilit aktörler olduğunu savunur. Taylor'ın tanımladığı kent ağları, kentlerin düğüm noktası ve küresel hizmet firmalarının alt düğüm olduğu içkilitleme yöntemiyle oluşturulan bir ağıdır. Böylece, dünya kentleri hizmet firmalarının ofis ağları aracılığıyla birbirine bağlanmaktadır (Beaverstock vd. 2001). Dolayısıyla kentlerin küresel çağdaki önemi sadece kent yönetimlerinin tanıtım faaliyetlerine bağlı değildir, kentin önemi büyük ölçüde iş sektörleri aracılığıyla diğer şehirlerle olan bağlantılarına bağlıdır. Dolayısıyla, kentler arasındaki işbirliği kent rekabetinden daha önemlidir (Beaverstock vd. 2001).

KENT AĞLARI OTURUMLARI

MARUF'ta kent ağları teması altında "Kent ağlarını gözlemlemek: Küresel bağlantılar ve benchmarking" ve "Küreselleşme kentsel mekan için ne ifade ediyor?" adlarıyla iki oturum düzenlendi. Bu oturumlardaki birleştirici tema kentlerin ekonomik, politik, sosyal, fiziksel ve kültürel dinamiklerinin global kent sistemlerinin bir parçası olarak incelendiklerinde daha iyi anlaşılacağıdır. Bugünün kent ağı tartışmaları bir önceki bölümde anlatıldığı üzere kentler arasındaki ilişkilerin hem rekabetçi hem de işbirliğine dayalı olduğu fikri etrafında dönmektedir. Kent mekanındaki sosyal eşitsizlikler, yapısal çevrenin ve alt yapının kapitale bağlı değişimi küreselleşmenin etkilerinin kent mekanına eşit olarak dağılmadığını

göstermektedir. Belediye başkanları, kentler arasındaki ilişkileri yürütme konusunda yetkin diplomasi aktörleri olarak görünmektedir.

ODTÜ'den Profesör Celal Abdi Güzer moderatörlüğünde gerçekleşen “Küreselleşme kentsel mekan için ne ifade ediyor?” isimli oturumda Virginia Tech Üniversitesi'nden Paul L. Knox, yapısal çevrenin küreselleşme ile dönüşümünü kavramsal olarak açıkladı ve küreselleşmenin yan etkisi olarak ortaya çıkabilecek sosyal, çevresel ve finansal sorunların “kentsel esneklik” kavramıyla çözümüne odaklandı. Sabancı Üniversitesi'nden Profesör Fuat Keyman, İstanbul Politikalar Merkezi'nde yapılan araştırmalara bağlı olarak, küreselleşme ile ilgili olarak değişen metropoliten ölçek kavramına İstanbul üzerinden değindi ve çok merkezli kentsel gelişme ile gelen yeni sosyal, kültürel ve politik çerçeveye odaklandı. “Afrika'da kentleşme” konusunda uzman olan Miami Üniversitesi'nden Profesör Richard Grant, Afrika'daki kentleşmenin ve bölgesel dinamiklerin küreselleşmenin etkisi ile nasıl şekillendiğini anlattı. Ball State Üniversitesi'nden Profesör Nihal Perrera, 18 yıldır sürdürdüğü ve Asya'nın değişik ülkelerine akademik seyahatleri kapsayan “CapAsia” programındaki araştırma ve bilgi birikimine bağlı olarak, Asya kentleşmesinde sosyal ve fiziksel eşitsizliklerden bahsetti. Bu oturum, farklı kıtalardaki kentlerin benzerlik ve farklılıklarını eleştirel ve akademik bir dille ortaya koydu. Bu oturumda amaç, sadece küreselleşmenin neden olduğu kentsel sorunların altını çizmek değil, aynı zamanda sorunlara çözüm olarak alternatif modeller yaratma yolunu da anlamaya çalışmak olmuştur.

Teknoloji ve inovasyonla güçlendirilen kentsel yaşam çok büyük miktarda veri üretir. Bu veriyi, analiz edilmesi kolay olan karşılaştırmalı veri kümelerine dönüştürmek, kentsel meselelerde

problem çözme konusunda daha yüksek işbirliğine katkıda bulunacaktır. Çeşitli veri analizi sistemleri varken, bu veri setlerinin sürekli en son bilgiler, yaklaşımlar ve politikalarla güncellenmesi gerekmektedir; metodolojik yaklaşımlar geliştikçe yenileri de oluşturulabilir. Taylor'un önderliğinde kurulan Küreselleşme ve Dünya Kentleri (GaWC) grubunun çalışması, kentler arasında birbirine kenetlenen bir ağ sağlayan uluslararası hizmet şirketlerine dayanan bir sıralama sistemi getirmiştir. Mercer, çalışanlarını yurtdışına gönderecek şirketler için yaşam kalitesi göstergeleri ve sıralaması sağladıkları 21. Yaşam Kalitesi Anketi'ni yayımlamak için ciddi ölçekte bir veri toplama ve yorumlama kapasitesine sahip global bir şirkettir. Küresel bir yönetim danışmanlık şirketi olan McKinsey and Company, McKinsey Global Institute'un kentlerin müşterileri için en iyi imkanlar sunacak ölçekte pazarlar olması nedeniyle şehirleşme ile ilgili artan eğilimleri ve sorunları izlemekte ve yayınlamaktadır. Öte yandan, çok uluslu işletme ve araştırma kuruluşlarının topladığı verilerin ve gözlemlerin yanı sıra, kentler, küresel ekonomide güçlenmek, karşılaştıkları ortak sorunları hafifletmek, en iyi uygulamalarını paylaşmak, kalitelerini arttırmak gibi küresel ve bölgesel ittifaklar oluştururlar.

MARUF'taki “Kent ağlarını gözlemlemek: Global bağlantılar ve benchmarking” oturumunda beş katılımcı konuştu. Katılımcılardan ikisi kentsel ağların şirketler tarafını, üçü ise yerel yönetimleri, yönetişimi ve halkın katılımını temsil eden katılımcılardı. Toplantıda sunumlar küresel ölçekten yerel ölçeğe doğru ilerledi. Mercer Switzerland Inc.'in yöneticilerinden Slagin Parakatil “Mercer Yaşam Kalitesi Sıralaması: Veri Toplama ve Dünyadaki Değişen Eğilimler” konulu sunumunda 21. Yaşam Kalitesi Anketi'ndeki sonuçları paylaştı. Mc Kinsey and Company'nin kıdemli ortaklarından Gökhan Sarı bir üst düzey yönetici olarak kent ağları içindeki iş

yaşamını, yüzyüze etkileşimin değişmeyen önemini ve şirketlerinin global yapısını anlattı. Metropolis'in Genel Sekreteri Octavi de la Varga, kentsel diplomasi ve bilgi ağları ile şehirler arası işbirliği oluşturmak üzerine bir sunum yaptı. Avrupa Yerel Demokrasi Derneği (ALDA) Başkanı Oriano Otočan, Avrupa ölçeğinde çok sayıda paydaşın katılımıyla iyi ve katılımcı bir yönetim şeması oluşturmanın önemini anlattı. Barselona Metropoliten Bölgesi Uluslararası İlişkiler Daire Başkanı Xavier Tiana Barcelona kentinin küresel ağ yapısından bahsetti. Tartışma bölümünde şirket temsilcileri ve yerel/bölgesel kurumların yöneticileri, kent ağlarındaki çok sayıda aktörün, topluluğun ve organizasyonun daha verimli hale getirilmesi ve birbirleri ile daha iyi iletişimde olması için görüşlerini paylaştılar.

Oturların en çarpıcı yanı kent ağlarının hem akademik, hem yönetsel, hem de şirketler bazında tartışmaya açılması olmuştur. Akademik olarak ağlar ölçülebilen bir olguyken, yönetsel olarak demokratik ve paylaşımcı bir gereklilik, şirketler bazında ise daha fazla ülkeye en etkin biçimde hitap etmenin en önemli yolu olarak ortaya konmuştur.

KAYNAKÇA

Beaverstock, J. V., Hoyler, M., Pain, K. and Taylor, P., 2001, *Comparing London and*

Frankfurt as World Cities. London: Anglo-German Foundation.

Castells, M., 1996, *The Rise of the Network Society*. Oxford: Blackwell Publishers.

Friedmann, J., 1995, Where we stand: A Decade of World City Research. In P. L. Knox and P. J. Taylor, editor(s), *World Cities In A World System*. Cambridge: Cambridge University Press, 21-48.

Sassen, S., 1991, *The Global City: New York, London, Tokyo* New Jersey: Princeton

University Press.

Taylor, P. J., 2004, *World City Network*. London/NY: Routledge.

Taylor, P. J. and Derudder, B., 2016, *World City Network*. London/NY: Routledge.

Thompson, G. F., 2003, *Between Hierarchies and Markets*. Oxford: OUP.

“

...Toplumsal dayanıklı esnekliğin sağlanmasında ve sürdürülmesinde dayanışmacı ilişkilerin, güçlü ağların, farklı toplumsal grupların kentsel kamusal mekânlarda etkileşim olanaklarının; yönetim ve karar alma süreçlerine eşit katılımının, ekonomik, sosyal ve mekânsal kaynaklara erişiminin adil bir biçimde gerçekleşmesinin önemli bir yeri vardır. Kısacası toplumsal dayanıklı esneklik için sosyal kapsayıcılık yaklaşımına ihtiyaç bulunmaktadır. Zira 21. yüzyıl kentlerinin en önemli gündemlerinden birini sosyal eşitsizliklerin oluşturduğu bilinmektedir...

SOSYAL KAPSAYICILIĞI YENİDEN DÜŞÜNMEK: DAYANIKLI VE ESNEK TOPLULUKLARA DOĞRU

M u r a t Ş e n t ü r k *

20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren kentsel dayanıklı¹ esneklik kavramının gündeme gelişi, dikkatleri kentlerin ekolojik açıdan sürdürülebilirliğine yöneltmiştir. Kentlerin akut şoklar ve kronik stresler karşısında baş edebilme kapasitesinin sağlanması temel meselelerden biri hâline gelmiştir. Özetle iklim değişikliği, çevre krizleri, insan ve doğa kaynaklı afetler gibi akut şokların ve kronik streslerin tespit edilerek çözüm önerilerinin geliştirilmesi ve gerekli planlama çalışmalarının yapılması şeklinde

tanımlanan kentsel dayanıklı esneklik yaklaşımı planlama disiplininde önemli bir yer tutmaya başlamıştır. Kentlerin yıkıcı sonuçları olan afetlerle karşı karşıya olması, kentsel dayanıklı esneklik bakışını ve bu doğrultuda kentlerin fiziksel dayanıklılığının güçlendirilmesi zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır. Bununla birlikte akut şoklar sonrası kentlerin güçlenebilmesini sağlayan hususların başında ekonomik koşullar gelmektedir. Ulus devlet sınırlarının aşıldığı ve sermayenin kentler aracılığıyla dolaşıma girdiği son otuz yılda kentlerin birbirleri ile rekabeti daha da amansız bir hâle gelmiştir. Kentlerin fiziksel ve ekolojik dayanıklı esnekliğinin yanı sıra ekonomik açıdan da baş etme kapasitesinin olması gerekmektedir. Kentlerin ekolojik ve ekonomik dayanıklı esnekliğinin sağlanmasında toplumsal boyutun merkezi bir yer işgal ettiği çok geçmeden fark edilmiştir. Toplumsal dayanıklı esneklik akut şok ve kronik stresler karşısında toplumun baş edebilme kapasitesini göstermektedir ve literatürde özetle şu şekilde tanımlanmaktadır:

"Baş edebilme (coping)' kapasitesi, toplumsal aktörlerin aniden meydana gelen olumsuzlukların üstesinden gelebilme yeteneğini; 'uyarlanabilir (adaptive)' kapasite, geçmişteki deneyimlerden sağlanan öğrenme süreçleriyle gelecekte oluşabilecek yeni değişimlere adaptasyon yeteneğini; 'dönüştürülebilir (transformative)' kapasite ise şimdiki veya gelecekteki krizlere karşılık toplumsal boyutta sürdürülebilirliği ve bireysel refahı geliştirebilmeyi sağlama yeteneğini temsil etmektedir (Keck& Sakdapolrak,

* İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü, murat.senturk@istanbul.edu.tr

1 Kentsel dayanıklılık (urban resilience) kavramı kentsel dayanıklı esneklik olarak kullanıldığında daha anlaşılır bir hâle gelmektedir. Zira kavram hem dayanıklılığı hem de esnekliği içermektedir. Bu kavramın gelişimi ve planlama ile sosyoloji disiplinleri açısından ele alınışı konusunda detaylı bilgi edinmek için bkz. Aydın, 2019.

2013: 14). Toplumsal dayanıklı esnekliğin bütün tanımları sosyal öğelerle (bireyler, kuruluşlar veya topluluklar) ve onların farklı türlerdeki çevresel ve sosyal tehlikelere karşı tolere etme (tolerate), sönümleme (absorb), başa çıkma (cope) ve adapte olma (adjust) yetenekleri veya kapasiteleri ile ilişkilidir”(Keck&Sakdapolrak, 2013'den akt. Aydın, 2019).

Toplumsal dayanıklı esneklik ekolojik ve ekonomik olandan farklı olarak daha zor bir biçimde tanımlanmaktadır. İç ve dış tehlikelerle karşılaşılması durumunda toplumun dayanma gücü ve dönüşüm yeteneğini sağlayan temel özellik “kendi kendine organize olabilme (self-organisation)” yeteneği olarak nitelendirilmektedir. Bu yetenek ise genelde bireylerin, grupların ve kurumların uyum sağlama ve öğrenme kapasitesi ile ilişkilendirilmektedir (Maclean, 2014'den akt. Aydın, 2019). Toplumsal dayanıklı esneklik kavramı değişimleri, akut şokları ve kronik stresleri “normal” olarak değerlendirmekte ve bunların dinamik süreçlerle aşılabileceğine ve bu süreçlerde toplumun ilişkisel yapısının önemine vurgu yapmaktadır. Siyasal süreçlerden bağımsız düşünölemeyecek kavramın merkezinde ise “sosyal öğrenme, katılımcı karar alma ve kolektif dönüşümler” bulunmaktadır. Toplumsal dayanıklı esnekliğin temel belirleyicileri “sosyal ilişkiler ve iletişim ağları yapısı, kuruluşlar ve güç ilişkileri, bilgi ve söylemler” şeklinde sıralanabilir (Keck&Sakdapolrak, 2013'den akt. Aydın, 2019).

Toplumsal dayanıklı esnekliğin sağlanmasında ve sürdürölmesinde dayanışmacı ilişkilerin, güçlü ağların, farklı toplumsal grupların kentsel kamusal mekânlarda etkileşim olanaklarının, yönetim ve karar alma süreçlerine eşit katılımının, ekonomik, sosyal ve mekânsal kaynaklara erişiminin adil bir biçimde gerçekleşmesinin

önemli bir yeri vardır. Kısacası toplumsal dayanıklı esneklik için sosyal kapsayıcılık yaklaşımına ihtiyaç bulunmaktadır. Zira 21. yüzyıl kentlerinin en önemli gündemlerinden birini sosyal eşitsizliklerin oluşturduğu bilinmektedir. Bu eşitsizliklerin nasıl giderilebileceğine yönelik araştırma ve düşünme pratiklerinin günümüz kentlerinin hangi ekonomik, siyasal ve toplumsal değişimlerden geçtiğini dikkate alması gerekmektedir.

1970'lerden itibaren küresel ölçüde yaşanan ekonomik krizler sonrası sermayenin kentlere yoğun ilgisinin giderek arttığı bilinmektedir. Üretim tarzlarındaki değişimler, teknolojik ilerlemeler kentlerin ekonomik yapısında, çalışma ilişkilerinde ve toplumsal tabakalaşmasında farklılıklar yaratmıştır. Uzun bir süredir alt gelir gruplardan mekânsal olarak ayrı yaşayan üst gelir gruplarının yanı sıra orta gelir grupları da kentsel mekânda kendine ait korunaklı ve ayrı mekânları tercih etmeye başlamıştır. Bu durum kent içindeki sosyal ve mekânsal eşitsizlikleri derinleştirmekte ve daha görünür kılmaktadır. Kentler küresel ekonomik rekabetin ana aktörleri olarak konumlandıkları için metropoller, kendi fiziksel sınırlarının ötesine taşmaya başlamış ve tek merkezli olmaktan çok merkezli bir yapıya geçiş yaşanmıştır (Tekeli, 2014). Kent bölgelerle birlikte hem kırsal alanlar dönüşmekte hem de kent içinde farklı merkezler oluşmaktadır. Söz konusu değişimler mekânsal eşitsizlikleri giderilmesine katkıda bulunsa da kentsel yoksulluğu ve gelir dağılımındaki adaletsizlikleri azaltmamaktadır. Sermayenin kentsel arazi ve emlak spekülasyonu üzerinden kendini yeniden üretmesi nedeniyle mülkiyet edinmenin giderek zorlaştığı kentlerde geçmişte farklı toplumsal gruplara devredilen yoksulluğun artık kalıcı hâle gelmesi söz konusudur. Kentlerin rekabetinde ekonomik gücün temel belirleyici olması kentsel ve mekânsal politikalarda önceliğin istihdam

piyasasına katılabilen nüfusa verilmesine neden olabilmektedir. Bu durum istihdam piyasasının dışında kalan toplumsal grupların hem sosyal hem de mekânsal olarak dışlanması sonucunu doğurabilmektedir. Kentte farklı toplumsal grupların kaynaklara erişiminin sağlanmasının ve yaşam şanslarının artırılmasının önünde çok sayıda engel bulunmaktadır. Diğer taraftan sosyal, ekonomik ve mekânsal gelişmelerden ve değişimlerden yeni medya aracılığıyla daha fazla bilgi sahibi olan kentlilerin karar alma süreçlerine daha fazla katılım talebinde bulunduğu görülmektedir. Bu talebin arkasında karar alma sürecinde demokratik ve katılımcı yaklaşımın olduğu söylenebilir. İşletmelerden aileye, STK'lardan yerel yönetimlere kadar birçok kurumda katılımcı mekanizmalara yönelik taleplerin olduğu bilinmektedir. Konunun muhatapları kendilerinin dahil olmadığı kararlara ve uygulamalara -kendi koşullarını iyileştirse de- genellikle daha az güvenmekte ve mesafe geliştirmektedir. Bahsedilen ekonomik ve mekânsal değişimlerin bir sonucu olarak yeni kentli orta sınıfların daha fazla katılım talebinin birçok toplumsal grubun da benzer talepleri gündeme almasına neden olabilmektedir.

Günümüz kentlerinin karşı karşıya olduğu bu değişimler ekseninde kentlerde toplumsal dayanıklı esnekliğin nasıl sağlanabileceği sorusuna verilecek cevaplardan biri sosyal kapsayıcılık yaklaşımı olacaktır. Sosyal kapsayıcılık sosyal, mekânsal, ekonomik ve kültürel eşitsizliklerin giderilmesinde önemli bir işlev üstlenebilir. Kentlerin ve kentsel toplumsal hayatın farklı açılardan sürdürülebilirliği bugün kent araştırmacılarının olduğu kadar kent yöneticilerinin de önemli bir gündemidir. Birleşmiş Milletlerin *sürdürülebilir kalkınma amaçları* bir yana, başta göçler ve göçmenler olmak üzere 21. yüzyılın kentlerinde ivedilikle araştırmak, düşünmek ve politika geliştirmek zorunda olduğumuz toplumsal meselelerin bulunduğu aşîkârdır. Her ne

kadar kentlerin ekolojik ve ekonomik açıdan sürdürülebilirliği önemli de olsa sadece bu gündemle yol alabilmek mümkün değildir. Kent doğası gereği bir bütün olarak tasavvur edilmediği müddetçe 21. yüzyıl kentlerinde sorunları önlemeye çalışırken birçok başka probleme neden olmak işten bile değildir. Bu bağlamda sosyal kapsayıcılığın kentlerde nasıl sağlanabileceği konusundaki fikirler, öneriler ve uygulamalar önemlidir.

MARUF VE SOSYAL KAPSAYICILIK TEMASI

Günümüz kentlerinde ekonomik ve sosyal politikaların yoksulluğu, gelir eşitsizliğini ve dışlayıcılığı azaltması beklenirken kent yoksulluğu giderek kalıcı hâle gelmektedir. Toplumsal sınıflar arasındaki gelir dağılımı adaletsizliğinin azaltılması ve farklı toplumsal kökenlere sahip bireylerin birlikte yaşama pratiği geliştirebildiği sosyal ve mekânsal koşulların sağlanması kentsel toplumun adil bir sosyomekânsal çevrede yaşaması için zaruridir. Kentin farklı bölgelerinde yaşayan değişik toplumsal sınıfların kaynaklara erişiminin sağlanması, yaşam şansının artırılması ve toplumsal eşitsizliklerin giderilmesi ile mekânsal ve toplumsal ayrışma ve dışlanma pratiklerinin ortadan kaldırılması ve/veya azaltılması gerekmektedir. Ayrışma ve dışlanma pratikleri sadece yoksulları değil; çocukları, sakatları, yaşlıları, kadınları ve göçmenleri içermektedir. Bu toplumsal grupların yoksullukla kesişimi var olduğunda söz konusu pratiklerin etkisi daha derin bir biçimde hissedilmektedir. Bu nedenle sosyal kapsayıcılık kent araştırmacılarının ve yöneticilerinin temel önceliklerden biri olarak kabul edilmelidir. Marmara Uluslararası Kent Forumu (MARUF) kentlerin gündelik hayatında ve toplumsal ilişkilerinde merkezi olan *sosyal kapsayıcılık* temasını ele alarak sosyal dışlanmanın önlenmesini ve kapsayıcılığın geliştirilmesi için sosyal, mekânsal, ekonomik ve kültürel politikaların bütüncül bir perspektifle geliştirilmesini ve uygulanmasını gündeme

taşımayı hedeflemiştir. Bu kapsamda “Kapsayıcılık meseleleri: Geride kimseyi bırakmamak” ve “Birlikte yaşamak: Yeni yaklaşımlar ve uygulamalar” başlıklı iki oturum düzenlenmiştir. Bu oturumların başlıklarından da anlaşılacağı gibi temel vurgu/yaklaşım hangi toplumsal gruptan olursa olsun “geride kimseyi bırakmamak” ve “birlikte yaşamak” üzerinedir.

Türkiye’de ve özellikle Marmara Bölgesi’ndeki kentlerin temel gündemi afetler, iklim değişikliği, trafik ve ulaşım problemleri, kentsel altyapı, konut sorunu ve politikaları, kentsel dönüşüm vb. konulardır. Bu meseleler kentlerin fiziksel, ekolojik ve ekonomik açıdan dayanıklı esnekliğini ve/veya sürdürülebilirliği için öncelikli meseleler olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte geç Osmanlı ve erken Cumhuriyet döneminden itibaren Türkiye kentleşme deneyimine bakıldığında siyasal ve toplumsal dinamiklerle mekânsal gelişmeler arasında ayrılmaz bir ilişki olduğu görülmektedir. MARUF bu ilişkiyi görerek siyasal ve toplumsal dinamiklerin tartışılmasına zemin hazırlamak için *sosyal kapsayıcılık* temasını, bu konuda zengin bir tarihsel ve toplumsal tecrübeye sahip İstanbul’da *tartışılmasını* sağlamıştır. Ayrıca tema kapsamında gerçekleştirilen iki oturuma İstanbul’un farklı sosyoekonomik profillerde sakinlere sahip ilçelerin belediye başkanları katılarak çalışmalarını paylaşmıştır.

MARUF, sosyal kapsayıcılıkla ilişkili olan göç ve kamusal mekân temalarını ayrıca ele alarak bu konunun sadece akademik araştırmaların değil kent yöneticilerinin de *gündeminde yer bulmasını* hedeflemiştir. Göç ve kamusal mekân birlikte yaşama,

kaynaklara erişim, toplumsal ve mekânsal eşitsizlikler, yaşam şansları vb. birçok konuda *sosyal kapsayıcılık* ile kesişmektedir. Türkiye’nin özgül koşulları nedeniyle göç temasına beş oturumun ayrılması da sosyal kapsayıcılık temasını güçlendirmiştir².

Sosyal kapsayıcılık teması planlanırken yoksulluk ve toplumsal eşitsizlikler meselesini *görünür kılmak* ve *eleştirel bir perspektifle değerlendirilmesi* temel yaklaşımlardan biri olmuştur. MARUF yoksulluk ve toplumsal eşitsizlikleri *görünür* kılmakla birlikte eleştirel bir perspektifle analizini ve tartışılmasını yeterince gerçekleştirememiştir. Bununla birlikte dünyanın farklı ülkelerinde çalışmaları olan araştırmacılar davet edilmesine rağmen katılımları değişik nedenlerle mümkün olamamıştır. Özellikle tarihsel perspektifle kentlerdeki eşitsizliklerin ve mekânsal ayrışmanın boyutlarının, günümüz kentlerindeki eşitsizliklerin kaynağının ve nedenlerinin ele alınmasının geliştirilecek yeni politikalara ve uygulamalara yol göstermesi amaçlanmıştır. Katılımcılar kentlerdeki eşitsizliklere ve bu konudaki sorunlara değinerek³ sunumlarını yapmış olmalarına rağmen genel bir çerçeve sunacak akademik ve/veya yarı akademik konuşmalara olan ihtiyacın açık bir biçimde görüldüğü söylenebilir.

Uygulanan ekonomik ve sosyal politikaların neden dışlanma pratiklerini azaltmak yerine *farklılaştırdığının* ve/veya *derinleştirildiğinin sorgulanması* tasarlanmıştır. Sosyal kapsayıcılık oturumlarında özellikle araştırmacıların sunumlarında ekonomik ve sosyal politikaların mevcut gerçeklikleri yeteri

2 Göç ve kamusal mekân ayrı temalar olduğu için bu yazının konusu değildir. Burada sosyal kapsayıcılık ile ilişkisine ve bütünleyici boyutuna vurgu yapılmıştır. Bu nedenle sosyal kapsayıcılık teması altında göç ve kamusal mekân konuları ayrıca değerlendirilmemektedir.

3 Bu konuda özellikle Chris Webster’in düşük gelirli için barınma olanaklarını ele alan sunumu örnek olarak gösterilebilir. “Kapsayıcılık meseleleri: Geride kimseyi bırakmamak” oturumunu dinlemek için Marmara Urban Forum Youtube sayfası ziyaret edilebilir. https://www.youtube.com/watch?v=D7S5bvP_F7o

kadar analiz etmediği vurgulanmıştır. Ayrıca uygulanabilir kapsayıcılık politikaların geliştirilmesinde yapısal sorunların ne tür çelişkilere neden olduğu ve bu çelişkiler içerisinde hangi çözümlerin üretebileceği ele alınmıştır. Bu yönüyle sunumlarda kentsel ekonomik ve siyasal koşullar dikkate alınarak gerçekçi çözümlere yer verilmesi önemlidir. Bununla birlikte doğrudan modern iktisadi koşulların çelişkilerini kapsayıcılık meselesi açısından daha net gösteren bir sunumun var olması planlanmış ancak davet edilen sosyal bilimciler maalesef katılamamıştır.

Yoksulları, göçmenleri, çocukları, yaşlıları, gençleri, sakatları, kadınları, aileleri, işsizleri sadece fiziksel dışlanmayla değil sosyal dışlanmayla da karşı karşıya bırakan süreçlerin ele alınması ve hangi politikalarla sosyal kapsayıcılığın geliştirileceği ve/veya iyileştirme sağlanacağı değerlendirilmesi öngörülmüştür. MARUF “çözüm üreten kentler” mottosuyla hareket ettiği için sosyal kapsayıcılık temasındaki sunumların önemli bir kısmı çözüme ilişkin önerilere ve/veya iyi örneklerle ayrılmıştır. Farklı toplumsal grupların kentsel mekândaki dışlanma pratiklerinin nasıl aşılabileceğine ilişkin öneriler oturumlarda kendine yer bulmuştur. Bu kapsamda herkes için tasarım, yoksullar için barınma stratejileri, kültürel politikalarla kapsayıcılık, kapsayıcı toplumlar için gönüllülük uygulamaları vb. konular ele alınmıştır. Çocuklar ve kentte oyun oynama konusunda uluslararası alanda çalışma yapan uygulayıcılar ve sivil toplum kuruluşlarından temsilciler davet edilmiş ancak son anda katılımları mümkün olmamıştır. Her ne kadar herkes için tasarımın konuşulduğu oturumlarda farklı yaş gruplarına değinilse de çocuklar için özel bir sunumun olmasının gerekliliği vurgulanmalıdır. Kentsel mekânın en önemli kullanıcıları olan çocukların sokağın ve kamusal mekânın dışında kalması ciddi bir dışlamadır. Çocuklar sadece bir toplumsal grup değil kentin en önemli eyleyicileridir. Diğer taraftan bu konunun güçlü yanı ise

Türkiye’den ve -sınırlı da olsa- dünyanın farklı kentlerindeki uygulamaları sunan yerel yöneticilerin var olmasıydı. Deneyim ve iyi örnekliklerin paylaşımının araştırmacılar ve uygulamacılar açısından yeni çalışmalara uç verecek nitelikte olduğu söylenebilir.

MARUF sosyal kapsayıcılığa ilişkin bütüncül bir perspektifle hareket edilmediğinde hem meselenin kavranamayacağını hem de birbirinden kopuk uygulamalar nedeniyle gerekli mesafenin alınamayacağı yaklaşımıyla hareket etmiştir. Bu nedenle yerel yöneticileri davet ederek mevcut çalışmalarını hangi perspektifle hazırladıklarını ve nasıl uyguladıklarını sunmaları talep edilmiştir. Türkiye’den katılan yerel yönetim temsilcileri -genellikle tüm çalışmaları anlatmak gayreti içinde oldukları için süreyi yeteri kadar iyi kullanamamış olmakla birlikte- sosyal kapsayıcılık alanında yaptıkları uygulamaları ve gerçekleştirdikleri projeleri paylaşmıştır. Bu çalışmalar Türkiye’de yerel yönetimlerin bu konuda önemli çabalar içinde olduklarını göstermekle birlikte bütünsel bir “sosyal kapsayıcılık” yaklaşımının bulunmadığına bir işaretidir. Özellikle yoksullara, sakatlara, kadınlara, yaşlılara, göçmenlere vb. toplumsal gruplara yönelik münferit faaliyetler yürüten yerel yönetimlerin sosyal kapsayıcılık stratejilerinin olmadığı görülmüştür. Sosyal kapsayıcılık faaliyetlerini politikalara ve stratejilere dayalı bir biçimde uygulayan yerel yönetimlerin dinlenmesine ihtiyaç bulunmaktadır.

Toplumsal eşitsizliklerin giderilmesine yönelik *uygulama önerilerinin* ve *örneklerinin paylaşılması* ve *tartışılması* sosyal kapsayıcılık temasının hedeflerinden bir diğeridir. Bahsedildiği gibi *uygulama önerileri* ve *örnekler paylaşılmıştır*. Ancak bu öneriler ve örnekler tartışmaya sınırlı düzeyde açılabilmiştir. Programın yoğun olması, konuşmacıların -özellikle yerel yöneticilerin- kendilerine ayrılan

süreyi aşmaları gibi teknik nedenlerin yanı sıra örneklerin başarısı ya da başarısızlığına ilişkin araştırma verileri olmadığı için tartışma çok sınırlı düzeyde gerçekleşebilmiştir.

MARUF'un bütününde sosyal kapsayıcılık temasına uygun olarak hem konu hem aktör bağlamında kapsayıcı bir yaklaşım ortaya konulduğu söylenebilir. Özellikle üniversite, sivil toplum kuruluşları, kamu kurumları, yerel yönetimler sosyal kapsayıcılık temasında bir araya gelebilmiştir. Sadece özel sektörün yeteri oranda dâhil edilmesi mümkün olamamıştır. Yerelde çeşitlilik önemli ölçüde sağlanmış küresel düzeyde katılım olmakla birlikte sınırlı düzeyde kalmıştır. Dünyanın farklı toplumsal, ekonomik, siyasal ve kültürel koşullarına sahip kentlerin deneyimlerinin daha fazla dinlenmesine olanak tanınması gerekmektedir.

SONUÇ YERİNE: GELECEĞE YÖNELİK DÜŞÜNCELER

Sosyal kapsayıcılık temasının günümüz kentlerinin ve toplumlarının geçirdiği temel dönüşümlerden ve yaşadığı ekonomik, sosyal ve kültürel süreçlerden bağımsız düşünülmemesi gerektiği açıktır. Özellikle kentsel ve toplumsal değişimlerle ilişkili bir biçimde sosyal kapsayıcılığı ele alan çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Toplumsal eşitsizliklerin yanı sıra ön yargılar, zihniyet yapıları, ilişki ağları ve biçimleri vb. konularla kapsayıcılık birlikte düşünülmeli ve ele alınmalıdır. Bu bağlamda sosyal kapsayıcılığa yönelik politikalar ve uygulamalarla dayanıklı ve esnek bir topluluğun nasıl oluşturulabileceğine dair önemli ipuçlarına erişilmesi söz konusu olacaktır.

Toplumsal ve mekânsal eşitsizlikleri analiz eden ve görünür kılan akademik çalışmalara daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır. Yalnızca bu araştırmalar, güçlü bilimsel alt yapılarına sahip olmalı ve

pür akademik olmadan sosyal kapsayıcılıkla ilişkilendirilerek paylaşılması gerekmektedir. Zira araştırmalar ile çözüme yönelik yaklaşımlar arasında bir ilişki kurulmalıdır.

Yerel yönetimlerin sosyal kapsayıcı bir yönetim anlayışını geliştirmesi ve uygulama modellerinin çalışıp çalışmadığını bilimsel yöntemlerle ortaya koyması gerekmektedir. Sosyal kapsayıcılık politikalarının etkililiğini ölçen araştırmalara ve etkililik çalışması bulunan uygulamalara yer verilmelidir.

Farklı aktörlerin üzerinde çalıştığı ve politika ürettiği bir konu olan sosyal kapsayıcılık konusunu nasıl anlamlandırabileceğimiz konusunda tartışmalara gereksinim duyulmaktadır. Sosyal kapsayıcılıktan ne anlamalıyız? Nasıl bir perspektif geliştirmeliyiz? Hangi boyutlarda kapsayıcılığı konuşmalıyız? vb. sorulara yönelik düşünen araştırmacı ve uygulayıcının hem içerik hem de yöntem konusunda müzakereler yapması daha sağlıklı uygulamalar için önemli bir adımdır.

Türkiye'de yerel yönetimlerin stratejik bir plana dayanmadan geliştirdikleri sosyal kapsayıcılık faaliyetleri arasındaki ilişkilerin kurulmaması, sürekliliklerin sağlanmaması, eş güdümlü bir yönetimin gerçekleştirilmemesi ve uygulamaların yarattıkları değişimin ölçülmemesi önemli bir zafiyettir. MARUF sosyal kapsayıcılık temasını gündeme getirerek bu eksikliği ortaya koyarken gelecek çalışmaların alması gereken biçimi de betimlemiştir. Türkiye'deki yerel yönetimlerin sosyal kapsayıcılık temasını gündeme almalarını sağlamak üzere gelecek yıllarda düzenlenecek MARUF etkinliğinde dünyanın farklı toplumsal ve kültürel coğrafyalarından örnek uygulamaların taşınması önemli bir gerekliliktir. Zira Türkiye'de yerel yönetimlerin sosyal faaliyet ve proje olarak nitelendirdikleri "sosyal belediyecilik" ya da bir diğer yaklaşımla

“toplumcu belediyecilik” perspektiflerinin ve uygulamalarının yeni bir boyuta taşınması ve üst bir düzeye çıkarılması zaruridir. Geçmişte yoksullar ve ülke içinden kente yeni gelenler için yapılan uygulamaların önemli bir boşluğu doldurduğu bilinmektedir. Ancak günümüzde kentteki toplumsal eşitsizliklerin farklı bir hâl alması (yoksulluğun kalıcı hâline gelmesi, kırılğan grupların farklılaşması ve sorunlarının çeşitlenmesi vb.), kentlerin makro formundaki değişimler, uluslararası göçler, kent ekonomisindeki ve toplumsal tabakalaşmadaki farklılaşmalar nedeniyle toplumsal meselelerin (mekânsal ayrışma, yoksulların, göçmenlerin vb. görünmez alanlarda olması) yeni bir düzlemde ele alınması ve bu düzlemin sosyal kapsayıcılık yaklaşımını içermesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Aydın, T. (2019). Planlama ve sosyoloji perspektifinden dayanıkl esneklik. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

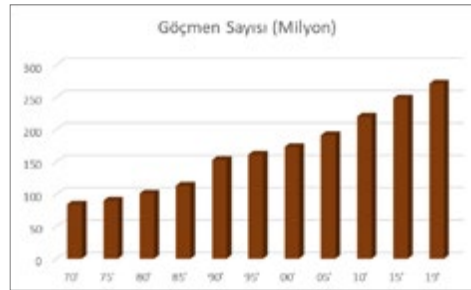
Tekeli, İ. (2014). Türkiye'yi anlamının yolu kentlerini ve demokrasisini tanımaktan geçiyor. *Doğu Batı*, 67, 63-84.

“

...Göçün mesafesi, motivasyon unsuru, sınırları aşp aşmadığı, süresi ve en önemlisi iradi veya zorunlu olması gibi boyutları çeşitli farklılıklar ve etkiler yaratmaktadır. İradi göçler ülke içinde de ülke dışında da olumlu çağrışımlar yapıp bazen teşvik edilirken zorunlu göçler travmalar yaratmakta ve öncelikle bir tehdit unsuru olarak algılanmaktadır. Bu nedenle, dünyadaki -çoğunlukla ekonomik göçmen olarak da nitelenen- iradi göçmenlerin %80'inden fazlası kalkınmış ülkelerde bulunurken 68 milyonu aşan zorunlu göç mağdurlarının %85'inden fazlası yoksul veya kalkınmakta olan ülkelerde, genelde de “kent mültecileri” olarak bulunmaktadır...

KÜRESEL VE YEREL GÜNDEMDE GÖÇ

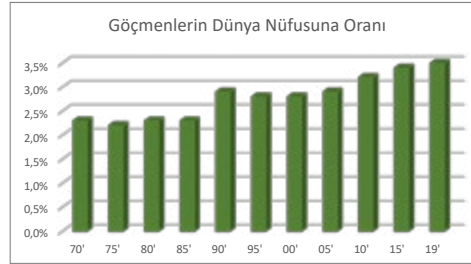
Çatışma, çevre bozulmasının ve iklim değişikliğinin etkisi, yoksulluk, istihdam fırsatlarının yetersizliği ve mekânsal eşitsizlik göç ve yerinden edilmenin başlıca sebepleri arasında yer almaktadır. Genel olarak göçmenlerin %60'ı, mülteciler ile kendi yurtda yerinden edilmiş kişilerin ise %80'i; güvenlik, barınma, temel sosyal ve idari hizmetlere kolay erişim ve daha iyi geçim fırsatları arayışı içerisinde şehirlere akın etmektedir.

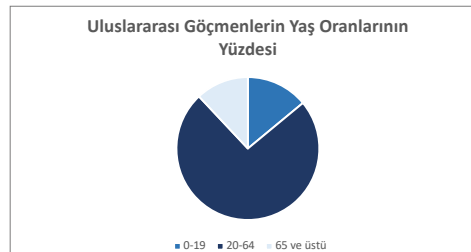
Şekil 1. Göçmen sayısı (Kaynak: IOM, 2019)

Burcuhan Şener *
Merve Ağca Kocakoç **
Özge Sivrikaya ***

Genellikle “insani hareketlilik” olarak tanımlanan göç, içinde bulunduğumuz yüzyılın başlıca gündem maddelerinden biri haline gelmiştir. Uluslararası Göç Örgütü’nün (IOM) 2020 yılı raporuna göre, 2019 yılında dünya genelindeki göçmen sayısı -2010 yılına göre 52 milyonluk bir artışla- 272 milyon üzerine çıkmıştır (bkz. Şekil 1 ve Şekil 2). Dünya nüfusunun %3,5'ine tekabül eden bu sayının ise yaklaşık dörtte üçü ekonomik göçmenlerden, %47,9'u kadınlardan ve %75'i 20-65 yaş aralığındaki bireylerden oluşmaktadır (bkz. Şekil 3).

Şekil 2. Göçmenlerin dünya nüfusuna oranı (Kaynak: IOM, 2019)

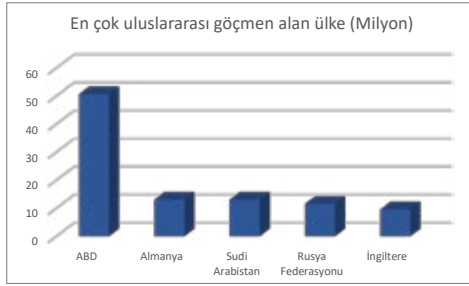
Şekil 3. Uluslararası göçmenlerin yaş oranlarının yüzdesi (Kaynak: IOM, 2020)

* Marmara Belediyeler Birliği Uluslararası İşbirliği Koordinatörü, Göç Politikaları Merkezi Direktörü

** Marmara Belediyeler Birliği Uluslararası İşbirliği Uzmanı

*** Marmara Belediyeler Birliği Uluslararası İşbirliği Uzmanı

Göçün mesafesi, motivasyon unsuru, sınırları aşp aşmadığı, süresi ve en önemlisi iradi veya zorunlu olması gibi boyutları çeşitli farklılıklar ve etkiler yaratmaktadır. İradi göçler ülke içinde de ülke dışında da olumlu çağrışımlar yapıp bazen teşvik edilirken zorunlu göçler travmalar yaratmakta ve öncelikle bir tehdit unsuru olarak algılanmaktadır. Bu nedenle, dünyadaki -çoğunlukla ekonomik göçmen olarak da nitelenen- iradi göçmenlerin %80'inden fazlası kalkınmış ülkelerde bulunurken 68 milyonu aşan zorunlu göç mağdurlarının %85'inden fazlası yoksul veya kalkınmakta olan ülkelerde, genelde de “kent mültecileri” olarak bulunmaktadır (bkz. Şekil 4 ve Şekil 5).

Şekil 4. En çok uluslararası göçmen alan ülkeler¹
(Kaynak: UN DESA, 2019)

Şekil 5. En çok zorunlu göç alan ülkeler (Kaynak: UN DESA, 2019)

Dünya şimdiye kadar yaşanan en büyük mülteci kriziyle karşı karşıya kalmış ve son yıllarda daha da yoğunlaşan insani hareketliliğin temel evrensel ilkeler ve insan onuru ile çelişen durumu, yönetilebilir olmaktan çıkmıştır. Bu konuda Birleşmiş Milletler öncülüğünde, “Göç Mutabakatı” olarak bilinen “Güvenli, Düzenli ve Düzenli Göç İçin Küresel Mutabakat” (The Global Compact for Safe, Orderly and Regular Migration - GCM) ve “Mülteciler Konusunda Küresel Mutabakat” (The Global Compact on Refugees - GCR) başlıkları altında, özünde sorumluluk paylaşımını ve kalıcı çözümleri barındıran yeni bir çerçeve geliştirilmeye çalışılmaktadır. Özellikle mülteciler konusunda kabul edilebilir yük ve sorumluluk paylaşımının yapılması, çok sayıda mülteciye ev sahipliği yapan ülkelere daha çok destek verilmesi, mültecilerin süreçlere aktif katılımlarının sağlanması, sivil toplum ve ekonomi çevrelerinin sorumluluk üstlenmesi kalıcı çözüm arayışında ortaya konulan temel hedefler olarak gözlenmektedir. Kurumsal ve finansal açıdan sınırlı kapasiteye sahip şehirler de kitlesel insan akınının yaratmış olduğu hızlı kentleşmeyi daha iyi yönetebilmek, tüm sakinlere etkili hizmet sunabilmek ve göçten doğan fırsatlardan herkesin yararlanabilmesini sağlamak için desteğe ihtiyaç duymaktadır. Dolayısıyla, artık dünyanın hemen her yerinde kent mültecileri haline gelen mültecilere hizmetle yükümlü yerel yönetimlerin yerel uyum süreçleri için güçlendirilmesi de Küresel Mutabakatların işaret ettiği hedefler arasında yer almaktadır.

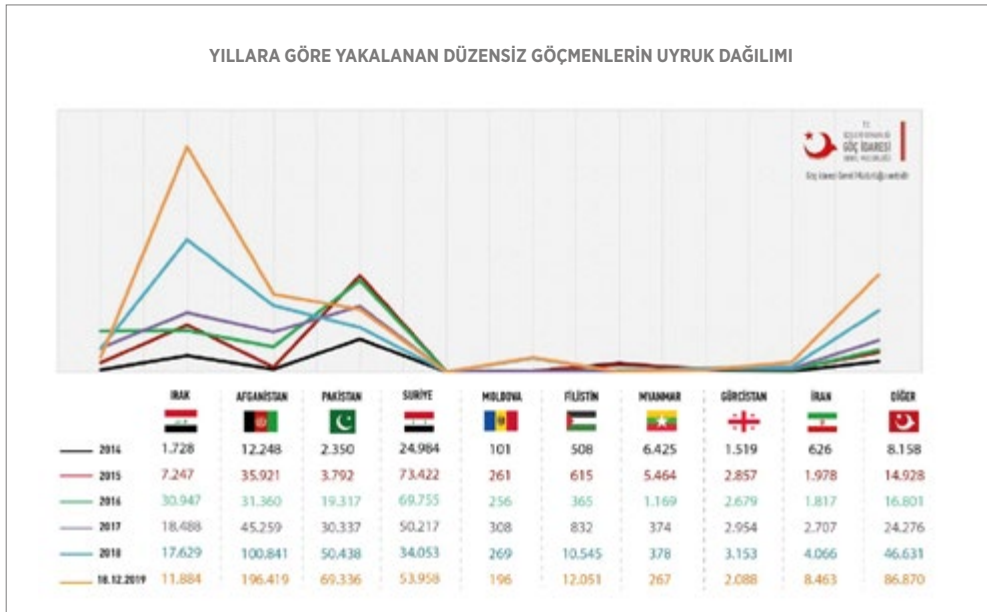
Göç, konunun çok boyutluluğu, göç veren ve ev sahibi topluluklar üzerindeki derin etkileri, sayı ve oranlardaki artış trendi ve sorumluluk paylaşımındaki eşitsizlikler sebebiyle uluslararası gündemin önemli

¹ Uluslararası göçmen sayısı içerisinde zorunlu ve iradi olarak doğduğu ülke dışına göç etmiş tüm bireyler dâhil edilmiştir.

bir maddesi haline gelmiştir. Uluslararası arenada durum bu iken Türkiye özelinde de göç konusu, özellikle 2011 yılı sonrasında Suriye’den Türkiye’ye gerçekleşen kitlesel göç süreci ile birlikte gündemde önemli bir yer almıştır. Kamu kurumları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve uluslararası kuruluşların işbirliğiyle hızlı ve esnek biçimde eyleme geçilmiş ve Suriyeli göçüne ilişkin süreç tüm paydaşlar tarafından yönetilmeye çalışılmıştır. Buna karşılık 8 yıldır Türkiye’de bulunan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) verilerine göre 18 Aralık 2019 itibarıyla sayıları 3.698.133’e ulaşan geçici koruma statüsüne sahip Suriyelilerin yanı sıra 2018 yılında 68.000’in üzerinde Iraklı, yaklaşık 38.000 Afganistanlı ve İran, Somali, Pakistan ve diğer ülkelerden çok sayıda uluslararası koruma başvurusu yapılmıştır. Yıllara göre yakalanan düzensiz göçmen sayıları ise giderek artmaktadır ve 2019 yılı içerisinde 441.502 düzensiz göçmen yakalanmıştır (bkz. Şekil 6). Dolayısıyla sayıları her geçen gün artan göçmen ve mültecilerin uyumu konusunda sistematik bir göç politikası geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

GÖÇ YÖNETİMİNDE ŞEHİRLER

Türkiye’de mahalli ve müşterek ihtiyaçların karşılanmasında birincil sorumlular olan yerel yönetimler, göç yönetiminde de önemli aktörler arasında yer almaktadır. Suriye kaynaklı göç sürecinin başlangıcından beri yerel yönetimler büyük bir özveri ile hizmet sunumunda bulunmakta ve mevcut imkanlar dâhilinde kentteki göç sürecini yönetmeye çalışmaktadır. Uyum ve entegrasyon konusu dışında belediyelerin temel hizmet alanları dâhilinde yer alan altyapı hizmetleri, ulaşım ve çevre düzenlemesi gibi alanlarda da nüfus projeksiyonlarında değişken nüfusun dâhil edilmemesi nedeniyle uzun vadede planların yetersiz kalması sorunuyla karşılaşabilmektedir. Kitlesel göç süreci neticesinde mevcut altyapı ve ulaşım hizmetleri ile yeşil alan/kamusal alanların yetersiz olduğu görülmektedir. Belediyelerin mevcut planlarında öngörülme-yen nüfus artışı sebebiyle belediyeler tarafından sağlanan hizmetlerde aksaklıklar yaşanması söz konusudur. Özellikle İstanbul, İzmir, Ankara, Gaziantep gibi büyük şehirlerde göçmen

Şekil 6. Yıllara göre yakalanan düzensiz göçmenlerin uyruk dağılımı (Kaynak: GİGM, 2019)

ve mülteci sayılarının yüksek olması hizmet sunumunda güçlüklerle yol açmaktadır. Nüfus artışı bu bağlamda atık yönetimi başta olmak üzere içme ve kullanma suyu temini gibi belediye hizmetleri üzerinde de baskıya neden olmaktadır. Türkiye'deki şehirlerin planlama noktasındaki esneklikleri de göç sürecinin uzun vadeli çözümlerle olmasa bile kısa vadede yönetilebilmesine imkân tanımıştır. Bu bağlamda şehirlerin esneklik ve dayanıklılığının (rezilyans) birbiriyle pek çok noktada ilişkisi olan göç, iklim değişikliği, afet gibi durumlara cevap verebilmek kapasitelerinin geliştirilmesi gerekmektedir.

Yerel yönetimlerin hukuki yetki ve sorumlulukları ile bütçedeki sınırlılıklara rağmen kitlesel nitelikteki göç süreci dâhilindeki gayretleri oldukça değerlidir. Bununla birlikte pek çok alanı etkileyen ve bu nedenle çok paydaşlı bir konu olarak karşımıza çıkan göçün yönetilebilmesi için yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası düzeyde işbirliklerine ihtiyaç duyulmaktadır. Gelecekte siyasi krizler ve iklim değişikliğine bağlı göçlerin gerçekleşeceğine ilişkin öngörüler de dikkate alındığında, yerel ve ulusal düzeyde etkili bir göç yönetimi politikası oluşturulması ve ortaklaşa karar mekanizmaları inşa edilmesi sürdürülebilir kent yönetimi için büyük önem arz etmektedir.

MARUF 2019 BAĞLAMINDA GÖÇ

Marmara Belediyeler Birliği tarafından 1-3 Ekim 2019 tarihlerinde İstanbul'da düzenlenen Marmara Uluslararası Kent Forumu (Marmara Urban Forum – MARUF), yeni küresel arayışlara katkı sunmak üzere “göç” temasını iradi göç-zorunlu göç ve iç göç-dış göç ayrımlarıyla birlikte ele almıştır.

Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları doğrultusunda, kentsel hizmetler ve kent yönetimi konusunda farklı

yaklaşımları bir arada değerlendiren MARUF 2019'un 12 temasından biri olan “göç” konusu akademisyenler, belediye başkanları, uygulamacılar ve uzmanlar tarafından yeni küresel arayışlara da katkı sunmak üzere yerel ve uluslararası boyutlarıyla tartışılmıştır. Bu bağlamda, yerel, ulusal ve küresel düzeyde kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ve uluslararası kuruluşlar arasındaki işbirliği ve ülkeler arası eylem ve sorumluluk paylaşımının bir zorunluluk olduğu oturumlarda dile getirilmiştir.

MARUF kapsamında, Suriye kaynaklı kitlesel göç sürecinin Türkiye üzerindeki etkileri de ele alınmıştır. Yapılan araştırmalarda da öngörüldüğü üzere, kalış süreleri arttıkça geri dönme ihtimalleri azalan ve yaklaşık %80'inin Türkiye'de kalacağı düşünülen Suriyelilerle ve tüm göçmen ve mültecilerle ilgili çok sesliliği temel alan sosyal uyum politikaları geliştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Öte yandan Türkiye, özellikle son yıllarda artan mülteci sayısının da etkisiyle, göç konusunda küresel düzeyde örnek teşkil edebilecek pek çok uygulamaya imza atmıştır. MARUF ile hem Türkiye'den hem de yurt dışından yerel yönetimlerin göç yönetimine ilişkin planlamalarına ve dayanaklılıklarının artırılmasına yönelik çalışmaları ve iyi uygulama örnekleri aktarılmıştır.

MARUF 2019'un “göç” temasına ilişkin etkinlikleri arasında, tematik oturumların yanı sıra konuyla ilgili bir sergi, film gösterimi ve söyleşi de yer almıştır. Bu kapsamda yönetmen Andaç Haznedaroğlu'nun “Misafir” filminin gösterimi yapılmış, sonrasında da Sn. Andaç Haznedaroğlu ile film üzerine bir söyleşi gerçekleştirilmiştir. Ayrıca Gölcük Belediyesi, Gölcük Fotoğraf ve Sinema Sanatı Derneği ve Uluslararası Fotoğraf Sanatı Federasyonu tarafından düzenlenen Uluslararası “Göç” Konulu Fotoğraf Yarışması fotoğrafları fuaye alanında sergilenmiştir.

MARUF Göç Teması Oturumları

- **Uluslararası İnsani Hareketlilik ve Sosyal Uyum**

MARUF 2019'un “Uluslararası İnsani Hareketlilik ve Sosyal Uyum” başlıklı göç oturumunda, sosyal uyumun kavramsal sınırları, göç ile sosyal uyum arasındaki ilişki ve göç durumunda sosyal uyum ortamının başarılı bir şekilde nasıl oluşturulacağı konuları masaya yatırılmıştır. Akademik literatürde de vurgulandığı gibi (bkz. Chan, To & Chan 2006), oturumun kavramsal tartışmalarında “sosyal uyum” (social cohesion) konusunda herkesçe kabul edilen bir tanım olmadığı belirtilmiştir. Konuşmacılar, sosyal uyumun çift yönlü adaptasyon sürecini ifade eden entegrasyon kelimesi ile eş değer görülmemesi gerektiğinin altını çizirken sosyal uyumun “toplumsal harmoni” durumunu ifade ettiğini belirtip bu durumun entegrasyon sürecinin bir sonucu olarak ortaya çıkabileceğini vurgulamıştır.

Göç ve sosyal uyum arasındaki ilişki ile ilgili olarak, göç sonucu ortaya çıkan çok kültürlü ortamın ev sahibi topluluklardaki mevcut uyum ortamına tehdit yaratacağına dair

bir algı olduğu vurgulanmıştır. Öte yandan, göçmenlere yönelik hoşnutsuzluğun göçmenlerin daha az yaşadığı yerlerde görece daha fazla olduğunun altı çizilmiştir. Bu hoşnutsuzluğun arka planında, göçmenlerin kendi varlıklarından ziyade -Avrupa'daki aşırı sağ partilerin göçmenlere yönelik tehdit algısını yayması gibi- farklı sebepler olabileceği ifade edilmiştir. Ayrıca, göçün yereldeki sosyal uyuma doğrudan tehdit oluşturmadığı dile getirilmiştir. Kanada örneğinden yola çıkılarak farklı kültürlerden bireylerin bir arada uyum ve barış içinde yaşayabileceği belirtilmiştir.

Oturumda, göçmen ve yerel topluluklar arasındaki uyumun nasıl sağlanacağı konusunda fikirler dile getirilmiştir. Başarılı sosyal uyum için azınlık ve göçmen topluluklarının şehir planlama faaliyetlerine dâhil edilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Göçmenler ile ilgili doğru bilgilerin yaygınlaştırılması ve özellikle siyasetçilerin göçmenlerle ilgili kullandıkları dile dikkat etmeleri gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca, zaman faktörünün sosyal uyum açısından önemine dikkat çekilmiştir. Irak örneği verilerek göçmen ve yerel topluluklar arasındaki ilişkinin zaman içinde daha iyi bir noktaya gelebileceği ifade edilmiştir.

• **Sorumluluğu Paylaşmak: Küresel Mutabakatlar**

"Sorumluluğu Paylaşmak: Küresel Mutabakatlar" konulu oturumda konuşmacılar 2018 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilen iki uluslararası belge olan GCM ile GCR'ı mercek altına almışlardır. GCM'in göç konusunda farklı ülkeler ve kamu sektörü, özel sektör, sivil toplum gibi farklı sektörler arasındaki işbirliğinin güçlendirilmesi, göç eden ve ev sahibi topluluklar üzerindeki risklerin azaltılması, göçmen toplulukların haklarının güvence altına alınması ve göçün daha iyi yönetilmesine katkı sunulmasını hedeflediği vurgulanmıştır. Öte yandan, bu yüksek ideallere rağmen belgenin niteliğine ve uygulanmasına yönelik endişelerin de mevcut olduğuna dikkat çekilmiştir. Hedeflerin gerçekleştirileceğine yönelik endişeler, belgenin bağlayıcı olmayışı ve devletlerin egemenlik haklarını kaybetmeye yönelik korkularının bu endişelerden bazıları olduğu ifade edilmiştir.

GCM ile benzer şekilde uluslararası işbirliğini öngören GCR'ın ise sosyal yardım odaklı faaliyetlerden ziyade mültecilerin

kendi ayakları üzerinde durabilmeleri için desteklenmelerine, mültecilerin geldikleri ülkelerdeki durumların iyileştirilmesine ve ev sahibi ülkelerin göç sürecinden olumlu şekilde etkilenmesine katkı sunulmasını amaçladığı belirtilmiştir.

Oturumda son olarak, Suriyeli mülteciler özelinde uluslararası sorumluluk paylaşımı konusuna da değinilmiştir. Bu noktada, dünyada en fazla sayıda Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapan Türkiye'ye Avrupa Birliği gibi uluslararası aktörlerin kaynak ve kapasite açısından verdiği desteğin değerli olduğu fakat yetersiz kaldığı vurgulanırken sorumluluk paylaşımının "uyum" ve "güvenlik" gibi başka konularda da olması gerektiği ifade edilmiştir.

• **Şehirlerin Deneyimleri: Göç Yönetiminde Roller ve Zorluklar**

Türkiye, 2018 yılı itibarıyla 4 milyonu aşkın olmak üzere, 2014 yılından bu yana dünyada en fazla mülteciyi barındırmakta ve iç insani hareketlilikte yılda ortalama 2,5 milyon ile dünyada en üst sıralarda yer almaktadır. 2011 yılından bu zamana Türkiye göç yönetimi sürecine ilişkin birçok yasal

ve idari düzenlemeyi, politikayı ve faaliyeti hayata geçirmiştir. Bu süreçte Türkiye'nin yaşadığı tecrübeyi ve iyi uygulama örneklerini uluslararası arenaya taşıması ve küresel ölçekteki iyi uygulamaları da gözden geçirerek bu tecrübeden faydalanması sürece katkı sağlamaktadır.

Şehirlerin göç sürecindeki deneyimlerinin ele alındığı oturumda, Avrupa Konseyi'nin "Kültürlerarası Şehirler" (Intercultural Cities) Programı ve Prof. Dr. Barbara Oomen tarafından yürütülen "Sığınma Şehirleri" (Cities of Refuge) projesi kapsamında şehirlere dair küresel düzeyde başarılı uygulama örnekleri paylaşılmıştır. Ayrıca, Beylikdüzü, Sultanbeyli ve Zeytinburnu Belediye Başkanları tarafından ilgili belediyelerin göç çalışmaları aktarılmıştır. Yerel yönetim alanında Mülteciler Derneği ve Zeytinburnu Belediyesi Aile Kadın ve Engelliler Merkezi altında sosyal uyum, istihdam ve sağlık gibi alanlarda gerçekleştirilen çalışmalar iki önemli model ve iyi uygulama örneği olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer yandan özellikle Suriyeliler nezdinde sıkça dile getirilen veri sorununa karşılık mültecilerin

kayıt sorununu çözmek, takiplerini kolaylaştırmak, ihtiyaçlarını belirlemek ve bu ihtiyaçların karşılanmasını tek bir merkezden sağlamak amacıyla Sultanbeyli Belediyesi tarafından geliştirilen Suriyeliler Koordinasyon Merkezi Veri Tabanı (SUKOM) bu alanda yapılan önemli çalışmalardan bir diğeridir. Belediyelerin göç alanındaki çalışmalarını yürütürken mevzuat ve bütçe noktasındaki sıkıntılarının da belediye başkanları tarafından dile getirildiği oturumda, yerel yönetimlerin daha fazla yetkilendirilmesinin ve bu yetkiye uygun bütçe düzenlemeleri yapılmasının gerekliliği üzerinde durulmuştur. Öte yandan göçün olumsuz etkileriyle mücadele etmek için daha kapsamlı bir yönetim modeline ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir. Tüm paydaşların sorumluluk alarak göçün yönetilebilmesi için çaba göstermeleri gerekmektedir. Yerel yönetimlerin üniversiteler, işverenler, sivil toplum kuruluşları ve uluslararası kuruluşlarla işbirliğini geliştirmesinin, projelere dâhil olmasının ve ilgili uluslararası ağlara üye olmasının da verimli göç yönetimi için önemine vurgu yapılmıştır.

• **“Göç İçimizdir”: Türkiye’deki Suriyeliler**

“Göç İçimizdir: Türkiye’deki Suriyeliler” oturumunda panelistler, Türkiye’deki Suriyeli göçünü sosyal uyum, istihdam, belediyelerin dayanıklılığı gibi konular üzerinden ele almışlardır. Türkiye’deki yerel halkın Suriyeli mültecilere yönelik toplumsal kabulünün görece yüksek olduğu vurgulanmıştır. Öte yandan bu kabulün sınırlılıklarına değinilmiş ve mültecilerin kalıcılığı konusunda kamuoyunda ciddi bir tepki olduğu dile getirilmiştir. Göç eden ve ev sahibi topluluklar arasındaki uyumun sağlanması için iki toplumun da çaba göstermesi ve idarecilerin mülteciler konusunda kapsayıcı ve hoşgörülü bir söylem benimsemesinin öneminin altı çizilmiştir.

Oturumda ele alınan konulardan biri de Suriyeli mültecilerin istihdamı ve mülteci göçünün Türkiye ekonomisine etkisi olmuştur. Araştırmalar (bkz. Kadkoy, 2017) Suriyeli mültecilerin büyük çoğunluğunun kayıt dışı ekonomide istihdam edildiğini ortaya koymaktadır. Oturumda, kayıt dışı ekonominin sebepleri arasında göçmenlerin kayıtlı olarak çalışmaları halinde sosyal yardımların kesileceğine dair endişeleri ve çalışma izinleriyle ilgili mevzuatın görece

yeni oluşu gibi sebepler olduğu ve bu durumun değişmesinin zaman alabileceği belirtilmiştir. Diğer yandan, iş piyasasındaki Suriyeli mültecilerin tamamının “çalışan” statüsünde olmadığı, bir kısmının da Türkiye’de iş kurduğu ve bu sayede birçok Suriyeli mülteci ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı için istihdam olanağı sağladığı vurgulanmıştır. Suriyelilerin ekonomik entegrasyonu için Suriyeli girişimcilerin daha çok desteklenmesi ve Suriyeli mülteciler için daha kapsayıcı iş fırsatları yaratılması gerektiği belirtilmiştir.

Son olarak, ani ve yoğun göç dalgası sonucu oluşan nüfus artışının belediyelerin hizmet ve kurumsal kapasitelerini zorladığı dile getirilmiştir. Belediyelerin göçü sadece sosyal yardım boyutuyla ele almaması, diğer boyutlarıyla birlikte stratejik planlamalarına da dâhil etmeleri gerektiği ifade edilmiştir.

SONUÇ

MARUF, hem küresel hem yerel gündemi oldukça etkileyen göç konusunu birçok farklı açıdan irdelemiş, Türkiye’den ve dünyadan iyi uygulama örneklerini ortaya koymuştur. Mottosu “Çözüm Üreten Kentler” olan MARUF, göç temasını da bu yaklaşımla ele alarak yerel, ulusal ve küresel düzeylerde karşılaşılan zorluklara ilişkin çeşitli çözüm önerileri geliştirmiştir. Göçün

uluslararası karakteri ve çok boyutlu oluşu, onu tek bir kurum veya devlet tarafından ele alınabilecek bir olgu olmaktan çıkarmakta ve işbirliğini zorunlu kılmaktadır. Küresel Mutabakatların da atıfta bulunduğu üzere, ayrımcı ve tek yönlü bir anlayış yerine birleştirici, ortak ve disiplinler arası bir anlayışla sorumluluğu paylaşmaya odaklanılmalıdır. Fakat sorumluluk paylaşımına yalnızca iyi uygulamaların paylaşımı veya yük paylaşımı olarak yaklaşılmalıdır. Vatandaşlar, göçmenler, sivil toplum, akademi, kamu sektörü ve özel sektör dâhil olmak üzere toplumları oluşturan her bir paydaş ve uluslararası toplum içtenlikle elini taşın altına koymalı ve işbirliği içinde birlikte hareket etmelidir.

Özellikle göç veren ülkelerde göçe sebep olan durumlara son vererek çözüm üretmeye çalışmak ve ev sahibi ülkeler ile sorumluluğu paylaşmak önem arz etmektedir. Ancak devletler arasındaki işbirliği de tek başına yeterli değildir. Uluslararası hukuk ve sorumluluk paylaşımı açısından önde yer alan şehirler, devletlerin sorumluluk alma noktasında isteksiz olduğu veya yetersiz kaldığı alanlarda önemli görevler üstlenmelidir ve hâlihazırda üstlenmektedir. Göç yönetiminde başarılı şehir örneklerine bakıldığında, bu şehirlerde akademisyenlerle, işverenlerle, sivil toplum kuruluşlarıyla, ulusal ve uluslararası kuruluşlarla, yerel otoritelerle güçlü işbirlikleri ve koordinasyonun ön plana çıktığı görülmektedir.

Sürdürülebilir bir sosyal uyum ortamının oluşabilmesi için sosyal yardım anlayışından ziyade, mültecilerin kendi ayakları üzerinde durabilmelerine zemin oluşturacak sosyal, idari, yasal ve ekonomik yapılar ve politikalar oluşturulmalıdır. Yalnızca göçmenlerin ev sahibi topluluklara entegrasyonu ve yerel halkın toplumsal kabulü şeklinde oluşacak çift yönlü bir adaptasyon sürecinin değil, tüm bireylerin etkileşimiyle şekillenecek toplumsal uyum sürecinin işlemesine

özen gösterilmelidir. Mültecilerin kente aidiyetlerini güçlendirebilmek adına özellikle eğitim, istihdam, ev sahibi ülkenin dilinin öğrenilmesi gibi sosyal uyumun mihenk taşı olan alanlarda şehirler ve yerel otoriteler önemli roller üstlenmelidir. Şehirler tarafından üstlenilecek olan bu rollerin aksamadan işleyebilmesi için konuyla ilgili hukuki düzenlemeler ve politikalar geliştirilmelidir. Göçmen ve mülteciler, şehirlerin planlama süreçlerindeki projeksiyonlara dâhil edilmeli, yerel yönetimlerin kapasiteleri ve dayanıklılıkları buna uygun olarak geliştirilmelidir.

Toplumun tüm kesimlerini dikkate alan şehir planlamaları, birlikte yaşamının temelini oluşturacaktır. Sosyal uyum, daha mutlu ve başarılı bireylerden oluşan toplumlara, toplumsal huzur ve güvene, ekonomik gelişmeye giden yolda en önemli araçlardan biridir. Dolayısıyla çeşitliliklere yer veren, çok kültürlü ve kapsayıcı bir toplumsal uyum ortamı sağlayabilmek oldukça önemlidir. Sosyal mesafeleri önleyebilmek için bilgi yetersizliği ve ön yargılara sebebiyet veren araçlardan, özellikle de medyanın yanlış bilgi ve ayrıştırıcı söylemi benimsemesinden kaçınılmalıdır.

KAYNAKÇA

Chan, J., To, HP., & Chan, E. (2006). Reconsidering social cohesion: Developing a definition and analytical framework for empirical research. *Social Indicators Research*, 75(2), 273-302.

IOM. (2020). *World Migration Report 2020*. Retrieved from https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2020.pdf

Kadkoy, O. (2017). Syrians and labour market integration: Dynamics in Turkey and Germany. The German Marshall Fund of the United States.

“

...Erişilebilirlik ve sürdürülebilirlik kavramlarının bir aradalığı, yürüme, yürünebilirlik ile yaya dostu kentler gibi eylem ve kavramları çağrıştırmaktadır. Fiziksel engeli olmayan herkesin eşit olduğu, herhangi bir ücretlendirme ya da ek araç gerektirmeyen yürüme eylemi, aynı zamanda kentsel hareketi doğal ve olağan bir hıza indirgediği için, sosyal hayatın zenginleşmesine, kamusal bellek ve kentsel kimliğin oluşup korunmasına hizmet eden bir erişim yöntemi olarak düşünülmelidir...

KAMUSAL MEKAN: HERKES İÇİN TASARIM, HERKESLE TASARIM

M e l i s O ğ u z *

Kamusal alan, birbirini tanımayan kişilerin bir araya gelip ortak bir kentsel eylem ve etkinlik gerçekleştirebildikleri, deneyimleyebildikleri, özel alanın mahremiyetinden uzak, ancak özel ihtiyaçlara cevap verebilecek nitelikte kapsayıcı bir kavrayışla tasarlandığında, kent ve kentliler için sadece tanımsız ve anlaşılmaz “boşluklar” olmaktan çıkıp sahiplenilebilir, hafızaya alınabilir ve kullanışlı kentsel arayüzler haline gelir. Sürdürülebilirlik tartışmaları ve küresel

hedeflerinin ön plana çıktığı 21. yüzyıl kentlerinin mücadele etmek zorunda olduğu sorunlar, kamusal alanın önemini ve değerini tekrar hatırlatır niteliktedir. Kamusal alan, erişilebilir, kapsayıcı ve içerici olarak tasarlandığında, kentlerin ve kentlilerin güvenli ve dirençli kılınmasında önemli bir rol oynar.

Bilişim ve iletişim teknolojilerinin gelişimi ile gündelik eylemlerin önemli bir parçası haline gelmeleri, kentsel yaşamın biçimini ve akışını değiştirmekte, sosyal ve fiziksel etkileri okunur hale gelmeye başlamaktadır. Teknolojik yenilikler, kamusal mekanın tasarımında, analizinde ve algılanmasında geleneksel kavrayıştan farklı bir bakış açısını gerekli kılmaktadır. Kamusal alanın etkileşim ve deneyim ortamları haline dönüşmesini sağlayan teknoloji tabanlı yeni araçlar, dünyanın pek çok yerinde, kamusal alanın geleneksel işlevlerini yerine getirebilmek adına yeni formlara bürünmektedir. Duyarlı materyal kullanımı, veri görselleştirme ve sürdürülebilir enerji üretimi gibi kentsel mobilya tasarımından kamusal alan zemini kurgusuna kadar değişken ve farklılaşan yenileşimci tasarım önerileri ile mekanlar, alanlar, meydanlar kentlinin haber alabildiği, büyük veri bulutu üzerinden diğer kentlilerle iletişime geçebildiği, dinlendirici ve eğlendirici eylem ve aktivitelerini gerçekleştirirken, tanışık olmadıkları ile ortak bir bellek oluşturabildikleri ve yenilenebilir enerjinin dahil edildiği sistemler sayesinde öğrenme sürecini kamusal alanda devam ettirebildikleri mecalara dönmektedir (Çetiner, 2019) (Bkz. Şekil 1-4).

* Dr. Öğr. Üyesi, Beykent Üniversitesi, Mühendislik-Mimarlık Fakültesi

Şekil 1. Iceberg, Montreal, Kanada (URL-1)

Şekil 2. Waterlight Graffiti, Poitiers, Fransa (URL-2)

Şekil 3. Murmur Wall/San Francisco/ABD (URL-3)

Şekil 4. Mesa Musical Shadows/Arizona/ABD (URL- 4)

Kamusal alan, teknolojiyi kullanıcısı ile etkileşime geçmek ve kullanıcısına deneyim yaşatmak için kullanırken, herkesçe erişilebilir ve herkes tarafından kullanılabilir olmalıdır. Harvey, toplumsal farklılaşmaya etki eden etkenleri sayarken, “devingenlik olanaklarına getirilen engeller ile tanımlanan çizgiler doğrultusunda toplumsal farklılaşmayı güçlendiren bir dizi ...etmen”den bahseder (2002:160). Kamusal alan, kentlileri bir araya getirme gücüne sahip ve kentlerin birbirine yabancılaşmış gruplar tarafından paylaşılmış ve bölünmüş yerleşim alanları kümelerine dönüşmelerinin önüne geçebilecek bileştirici bir etmen olarak değerlendirilmelidir.

Kent kuramcıları, kentlerin ve kamusal alanın çözülüşü karşısında bugün planlama, kentsel tasarım ve mimarlık alanlarının yeni paradigma, politika, strateji ve modeller üretmesinin zorunluluğuna işaret etmektedir. Bunun için teknolojiyi tasarıma etkileşim ve denetim unsuru olarak eklemek, bunu yaparken anlaşılabilirlik ve keşfedilebilirlik (Norman, 2013) ilkelerinin tasarım kriterleri olarak değerlendirmek önem arz etmektedir. Nitekim kamusal alanlar, kentte yaşayan herkesin, kadınların, çocukların, yaşlı ve engellilerin dahil edildiği, ihtiyaçlarının gözetildiği mekanlar olmak durumundadır.

KENTTE VAR OLMANIN YÜRÜME HALİ

Erişilebilirlik ve sürdürülebilirlik kavramlarının bir aradalığı, yürüme, yürünebilirlik ile yaya dostu kentler gibi eylem ve kavramları çağrıştırmaktadır. Fiziksel engeli olmayan herkesin eşit olduğu, herhangi bir ücretlendirme ya da ek araç gerektirmeyen yürüme eylemi, aynı zamanda kentsel hareketi doğal ve olağan bir hıza indirgediği için, sosyal hayatın zenginleşmesine, kamusal bellek ve kentsel kimliğin oluşup korunmasına hizmet eden bir erişim yöntemi olarak düşünülmelidir. Yaya olarak seyahat etmek ve yürümek, sürdürülebilir kentsel gelişme hedefleri içerisinde kamu sağlığının

korunması, sağlıklı, güvenli ve paylaşılan kamusal mekanlara erişimin sağlanması gibi alt hedeflere araç olabilir niteliktedir (Ayataç, 2019).

Chabris ve Simons (2010) insan zihninin nasıl çalıştığına dikkat çekmek için yapmış oldukları “Görünmez Goril” deneylerinde, dikkat yanılması yaygınlığını göstermeye çalışmıştır. Bakarkörlük olarak tarif ettikleri dikkat yanılması kısmen modern toplumun bir sonucu olduğunun, yaya hızına uygun olan insan görüş ve dikkatinin, olayları, mekanları ve insanları fark etmekte yürürken, insanın motorlu taşıtta seyahat ederkenki görüş ve dikkatine göre daha kuvvetli olduğunun altını çizer. Yürünebilir kentlerde kamusal alanlar, kent kimliği ve sivil birlikteliğe önemli katkı sağlayan kentsel yapı taşlarını oluşturur. Aktif kamusal yaşam ve yürünebilir kentler, sürdürülebilir kentsel sistemlerin sağlanabilmesi ile ilgili kamu sağlığı açısından öncelikli hedef olmalıdır (Ayataç, 2018). Dolayısıyla kamusal alanlar, tasarımları açısından kentlileri yürümeye teşvik edici nitelikte olduğunda, Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Programı (UN-Habitat) tarifinde olduğu gibi “başarılı kentlerin yaşamsal bileşeni” olabilir. Ne yazık ki, kentin yürünebilir ve erişilebilir açık alan kurgusunun bir parçası olması gereken kamusal sokak, cadde ve meydanların sayısı azalmakta, kentlilerin eşitliğini vurgulaması gereken bu tür kamusal mekanlar, gittikçe özelleşmeye ve yetersiz hale gelmeye başlamaktadır.

MEYDANLAR KULLANICISINA NE İFADE EDER?

Marmara Uluslararası Kent Forumu (MARUF) kapsamında düzenlenen “Herkes için Tasarım: Yaşanabilir Kamusal Alanlar” başlıklı oturumda, Prof. Dr. Ayşe Sema Kubat’ın değindiği üzere, Taksim Meydanı gibi kentin politik merkezi olma niteliği taşıyan alanların, kentin toplu taşıma aktarma merkezine dönüşüyor olması bu anlamda olumsuz dönüşümlere verilebilecek örnekler arasında düşünülebilir.

Tasarımcılar, kent plancıları, mimarlar ve kent yöneticileri, kamusal alanların kurgusunu kentin vizyonu ile örtüşecek nitelikte düzenlemeye çalışırlar. Kamusal alanlar, tanımsız kentsel boşluklar olmayıp kentin fiziksel ve ekonomik hareketliliğinin yoğunlaştığı, ticari ve kültürel etkinliklerin yer bulduğu, kamu sağlığına fiziksel ve mental açıdan katkısı olan örüntüyü barındırdığında işlerlik kazanır. Ancak bu anlamda tasarlanarak kentliye sunulan kamusal alanların kullanım değeri vardır.

Prof. Dr. Kubat’ın “Taksim Meydanı’nın dönüşümü” ile ilgili yaptığı sunum öncesinde, katılımcılara yönelttiği “Taksim Meydanı’nın kendileri için ne ifade ettiği” sorusuna gelen cevaplar arasında a) İstanbul’un misafir odası, bir “toplantı” alanı, b) İstiklal Caddesi’ne erişime olanak sağlayan bir “geçiş” alanı, c) Metro’nun uğradığı “durak”lardan biri, d) “Politik” bir merkez, tarihte birçok olayın geçtiği bir mekan, e) İstanbul’un önemli bir “finans” merkezi, f) Yenilenen AKM ile bir “kültür” meydanı, g) Cami (henüz inşa aşamasında) ile bir “dini” meydan, öne çıkıyordu. Bu soruya katılımcıların verdiği cevapları incelemeden önce, bu soru ve sunulan seçeneklerin ne ifade ettiğine bakmakta fayda var.

Taksim, İstanbul için sembolik öneme sahip açık kamusal alanlardan biri olarak, kuruluşundan bu yana sürekli dönüşüm geçirmiştir. Kentin sembolik alanları, kent kimliği ve kentsel bellek açısından önem taşıdığından, kentsel yönetimin vizyonu doğrultusunda yeni politik gündem ve siyasi erkin elverdiği ölçüde biçimsel olarak değiştirilir. Demir Kahraman (2017), Sultanahmet, Beyazıt ve Taksim Meydanlarını incelediği doktora tezinde bu durumu şöyle ifade etmektedir:

“Şehir meydanları geçmişten günümüze dek ait oldukları toplumların gündelik pratiklerine ve geçirdiği tüm toplumsal değişimlere

... tanıklık etmişlerdir. ... Meydanlar, ... toplumların geçirdiği tüm dönüşümlerin mekânsal, işlevsel ve anlamsal izlerini taşımaktadır. Şehir ölçeğinde düzenlenmiş her meydan egemen olanın temsil kabiliyetlerinin izi ve gölgesidir. Onun adını alır, ona adanır. Meydanın gerçekliği siyasal egemenin şehre kendi damgasını vurması ve şehirle beraber tüm sakinlerinin üzerinde de hakimiyetini ilanından doğar. Şehir meydanları toplumun ve siyasetin, egemenin ve karşıtının üretildiği ve yeniden üretildiği sonsuz bir döngü içinde yaşamlarına devam eder.”

İstanbul'un ve ülkenin önemli sosyal olaylarına tanık olmuş Taksim Meydanı'na bağlanan yollar ve Taksim-Sirkeci aksı ticaret ve İstanbullular açısından oldukça önemlidir (Kentel, 2018). Taksim, İstanbul için sadece eğlence, ticaret ve kültür merkezi değil, konumu gereği eski ve yeni merkezi iş alanları arasında da bir bağlayıcı rol üstlenmiştir. Tüm bu ağların ve etkinliklerin sunduğu mekânsal kurgu ile toplumsal ve politik önemini bugüne dek korumuş ve mekânsal bağlamından daha üst bir seviyede önem kazanmıştır. Kent belleği ve kent kimliği açısından yüksek değerli olması nedeniyle farklı dönemlerde gerçekleşen dönüşüm uygulamalarının da hedefi olmuştur.

Taksim gibi pek çok meydan, kendilerine bağlanan ticaret ve eğlence akslarının beraberinde getirdiği yaya ve araç trafiğini çözümleyemediğinde, uzun süreli ve çok aktörlü tartışmaların odağında kalır. Sadece yaya trafiğine açık olan İstiklal Caddesi'nin uzandığı Taksim Meydanı'nın yayalaştırılmasını kapsayan proje (URL-5), araç trafiğinin zemin altı tünellerle sağlanmasını, zemin üstünün ise yayalar için yeniden kurgulanmasını içermektedir. Zemin üstü kurgu ise, mekan ve algısını ideolojik olarak değiştirmeye yönelik olarak yeniden organizasyonunu gerektirmektedir. Meslek örgütleri ve sivil

toplum kuruluşlarının itirazları ile Gezi Parkı protestoları sonucunda, projedeki mekânsal program tam olarak hayata geçirilememiş olsa da, yapılan yıkımlar, boşalan arazinin betonlaştırılması ve kolluk kuvvetlerinin meydandaki sürekli ve yoğun varlıkları, Taksim Meydanı'nın algısını, kimliğini ve sonuç olarak kentlilediği aidiyet duygusunu değiştirmiştir. Meydanın algısında önemli bir yere sahip olan ve mekânsal eşik algısını kuvvetlendiren Atatürk Kültür Merkezi'nin (AKM) yıkımı ve yeni AKM binası ile Taksim Camii'nin (Şekil 5) devam eden inşaatları mekanın yayalaştırma süreciyle başlayan “şantiye” kimliğinden bir türlü kurtulamamasına sebep olmakta, transit araç trafiğinin yer altından akıyor oluşu, İstanbul'un merkezi iş alanı toplayıcısı ve dağıtıcısı niteliği taşıyan ve kentin raylı sistem ağının omurgası olan Yenikapı-Haciosman (M2) hattının varlığı ile, Taksim Meydanı'nın ve mekan kullanıcılarının meydandan uzaklaşmasına, meydanı sadece toplu taşıma aktarma noktası olarak kullanmalarına, burada geçirilen vaktin kısılmasına ve kalitesizleşmesine yol açmaktadır. Taksim Meydanı ile ilgili Yırtıcı'nın (URL-6) tespiti, kimiksizleştirmenin, “herkes için tasarım” değil, “hiç kimse için tasarım” olduğunun altını çizer niteliktedir.

“Herkesin Taksim'i aynı olacak. Her tür insani ilişki yeni baştan tarif edilecek. Herkes ehlileşecek. Toplumsal karşılaşmaların, olayların, tesadüflerin, melezliklerin ilginçliğine, çeşitliliğine ve zenginliğine asla izin verilmeyecek. Mutlak bir kontrol sağlanacak ve sadece sonsuz bir gösteri olacak. Ve böylelikle, herkesin Taksim'i, hiç kimsenin Taksim'i olacak.”

Prof. Dr. Kubat'ın sorusuna oturum katılımcıları tarafından verilen yanıtlarda, Taksim Meydanı için İstanbul'un misafir odası, bir “toplantı” alanı (%32), yenilenen AKM ile bir “kültür” meydanı (%32) ve İstiklal Caddesi'ne erişime olanak sağlayan

bir “geçiş” alanı (%28) cevapları öne çıkmış olsa da (URL-8), “Mekânsal Dokudaki Değişimin Hareket Dokusuna Etkisi: Taksim Yayalaştırma Projesinin Çok Aşamalı Analizi” (Kubat, Özer, Gümrü ve Arın, 2015), Taksim Meydanı’nda yapılan ve inşaatı devam eden projelerin meydanın mekânsal algısını ve yaya akışını değiştirdiğini göstermektedir. MARUF katılımcılarının verdikleri yanıtların kent araştırmacıları, tasarımcıları, mimarlık ve planlama öğrencilerinin kaybolmasını istemedikleri bir belleğe tutunmaya çalıştıklarının göstergesi olabilecek nitelikte iken, Kubat ve ekibinin yürüttüğü araştırmanın sonuçları Taksim’in yaya hareketliliğinin büyük kısmının yer altında kaldığını göstermektedir.

Oysa, tarihsel olarak, kentli grupları bir araya getiren, güçlü iletişim ve ulaşım ağlarının kesişim noktası niteliği taşıyan, ortak kullanım ve paylaşım olanağı sunan kamusal alanların kentsel aidiyet algısının oluşmasındaki etkisi, kentsel sosyal sürdürülebilirlik açısından önem taşımaktadır. Birbirine yabancı ve heterojen kişi ve grupların bir araya gelmesine olanak

sağlayan kamusal mekanlar, kültür, eğlence ve rekreasyon işlevleri ile, farklılıkların tanınmasına olanak verdikleri için sosyal kabul ve sosyal entegrasyonun önünü açabilecek güce sahiptir.

KAMUSAL ALANA DAİR YENİ PARADİGMALAR

Kentin fiziksel alanlarına yapılan müdahalelerin bir kısmı, kamusal alanın kurgusunu ve algısını bozarken, bir yandan da farklı disiplinlerin girdileri ile kamusal alan ve kamusal alana dair yeni tarif ve modeller üretilmeye de çalışılıyor. Yazının başında da vurgusu yapılan teknolojik dönüşümün gündelik hayata etkisi, kamusal alan tanımını ve kamusal alanın yeniden sorgulanmasını gerekli kılarken, mevcut kamusal alanların yaşanabilir kılınması için geleneksel “sök-yeniden yap” anlayışından da uzaklaşılması gerekiyor.

Sürdürülebilirlik, yürünebilirlik, evrensel tasarım kriterleri, kentsel aidiyet, kentsel bellek, sosyal entegrasyon gibi temel kriterlere uyumlu olacak kamusal alanlar, 21. yüzyılın toplumsal yapısı ve dönüşümüne

Şekil 5. Dev bir inşaat sahası: Taksim Meydanı, Şubat 2017 (URL-7)

cevap verecek niteliklerle bezenerek ait olma, anı üretme ve dahil olma yöntemleri ile kentliye hem öğretici hem de kentliden ders alıcı bir kimliğe kavuşmalıdır. Yerel ve merkezi yönetimlerin planlama ve eylem programlarında kamusal alan kurgusu, ortak tasarım anlayışıyla, yani kamusal mekan ile ilişkili aktörlerin hem kullanıcı, hem deneyimleyen, hem haber ve bilgi kaynağı, hem tasarım ortağı, hem ortak araştırmacı, hem de mekanın ana unsurları¹ oldukları kabul edilerek gerçekleştirildiğinde, herkes için yaşanabilir kamusal alanlar tasarlanabilir.

KAYNAKÇA

Ataça, H. (2019) "Sürdürülebilir Kentsel Hareketlilik ve Yaya Olarak Seyahatin Yeniden Değerlendirilmesi", *Kentli Dergisi*, 34, ss. 52-55.

Ataça, H. (2018) Aktif Kamusal Yaşam ve Aktif Kamusal Mekanlar, *Şehir ve Toplum Dergisi: Engelsiz Kent, Engelsiz Yaşam*, Sayı 11, ss. 29-46.

Chabris, C. ve Simons, D. (2010) *Görünmez Goril*, (Çev. Bülent Doğan), İstanbul: NTV Yayınları.

Çetiner, V. (2019) "Kamusal Mekânda Teknoloji: Yeni Deneyimler ve İnteraktif Süreçler Tasarlamak", 27. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu, 23-24 Mayıs 2019, İstanbul.

Demir Kahraman, M. (2017) *Reclaiming the City Square: Social Production of Public Spaces – Sultanahmet – Beyazıt – Taksim Republican Squares*, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Doktora Tezi.

Harvey, D. (2002) *Postmodernliğin Durumu*, (Çev. Sungur Savran), İstanbul: Metis Yayınları.

Kentel, K. M., 2018. *Assembling 'Cosmopolitan' Pera: An Infrastructural History of Late Ottoman Istanbul*, University of Washington, Near and Middle Eastern Studies, Doktora Tezi.

Kubat, A.S.; Özer, Ö.; Gümrü, F.B.; Arın, G. (2015), "Evaluating the impacts of an urban design project: Multiphase Analyses of Taksim Square and Gezi Park, İstanbul", (13-17 Temmuz 2015), (Der. K. Karimi) *SSS10 Proceedings of the 10. International Space Syntax Symposium* (73.1-17), Londra.

Norman, D. (2013) *The Design of Everyday Things*, New York: Basic Books.

URL-1: <https://www.atomic3.ca/projet.php?id=2>

URL-2: <https://inhabitat.com/water-light-graffiti-led-wall-in-france-needs-only-water-to-paint-a-picture/>

URL-3: <http://www.future-cities-lab.net/murmurwall>

URL-4: <https://kjzz.org/file/491042>

URL-5: Beyoğlu İlçesi Taksim Meydanı Yayalaştırma Projesi'ne ait 1/5000 ve 1/1000 ölçekli Koruma Amaçlı İmar Plan Tadilatları, <https://www.ibb.istanbul/CouncilDecision/RefIdIndex?refId=35972>

URL-6: Yırtıcı, H. 12 Nisan 2018. Herkesin Taksim'i. *GazeteDuvar*, <https://www.gazeteduvar.com.tr/yazarlar/2018/04/12/herkesin-taksimi/>

URL-7: "Taksim Meydanı'na Yapılacak Cami Projesi Onaylandı", 140 Journos, <https://140journos.com/taksim-meydan%C4%B1na-yap%C4%B1lacak-cami-projesi-onayland%C4%B1-430700d69b6f>

URL-8: Marmara Uluslararası Kent Forumu, (3 Ekim 2019) "Herkes için Tasarım: Yaşanabilir Kamusal Alanlar", oturumu ve katılımcı anket sonuçlarını izlemek için: <https://www.youtube.com/watch?v=uqKPN-9vudk>

¹ Ortak tasarım (co-design) ile ilgili okuma için bkz. Huybrechts, L.; Benesch, H.; Geib, J. (2017) Institutioning: Participatory Design, Co-Design and the Public Realm, *CoDesign*, 13:3, ss. 148-159.

“

...Yerel kalkınma yaklaşımı hâlihazırda gelişmiş ya da gelişme potansiyeli ön planda olan yerleşmelerin ötesinde, arka planda kalmış orta-kademe yerleşmelerin gelişme potansiyellerini de ortaya çıkarmaya olanak sağlamaktadır. Yerel düzeydeki kalkınma yaklaşımı, sadece kentsel değil hatta çoğunlukla kırsal ya da kentsel olmayan alanlara yönelik olup, bölgenin kendi iç dinamiklerini keşfetmeyi ve bundan fayda sağlamayı amaçlamaktadır...

YEREL KALKINMA DİNAMİKLERİ VE DÜNYA ÖRNEKLERİ

M e h m e t O n u r P a r t a l *

Küreselleşen dünyamızda artık ülkelerin değil, bölgelerin hatta şehirlerin yaşadığı hızlı dönüşümler kalkınma kavramına farklı bir bakış getirmektedir. Devletlerin başarıları veya iktidarın bir sonraki seçimlerde elde edeceği sonuçlar yerelde sunulan hizmetlere ve insanların yaşam standartlarındaki olumlu veya olumsuz gelişmelere endekslenmektedir.

Bu anlayış, devletin bütüncül bir bakış açısıyla kalkınma kavramını ve üstlendiği rolü yeniden tanımlamaya yol açmıştır. Öte yandan, katılımcılığı ve yerinden yönetimi temeline alan bir planlama anlayışının benimsenmesine de katkı sunmaktadır.

Böylece bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılmasına yönelik yerel kalkınma politikaları ülke gündemlerinin en üst sıralarına çıkmaya başlamıştır. Yerel kalkınmanın iki ana ayağı bulunmaktadır: sosyal ve ekonomik. Bu iki ana ayağın her ne kadar birbiri ile paralel ilerlemesi beklense de karar alıcılar önceliği yerel ekonomik kalkınmaya vermektedirler. Yerel ekonomik kalkınmanın en önemli göstergeleri ise girişimci sayısı ve yaratılan istihdam olarak gösterilmektedir.

O zaman gelin son yıllarda sürekli önümüze çıkan “Yerel Kalkınma” kavramının ne olduğuna birlikte cevap arayalım.

YEREL KALKINMA

Yerel kalkınma yaklaşımının ortaya çıkmasındaki en temel nedenlerden biri gelişmişlik farkları ve bu farkların yarattığı eşitsizliklerdir. Yerel kalkınma yaklaşımı hâlihazırda gelişmiş ya da gelişme potansiyeli ön planda olan yerleşmelerin ötesinde, arka planda kalmış orta-kademe yerleşmelerin gelişme potansiyellerini de ortaya çıkarmaya olanak sağlamaktadır. Yerel düzeydeki kalkınma yaklaşımı, sadece kentsel değil hatta çoğunlukla kırsal ya da kentsel olmayan alanlara yönelik olup, bölgenin kendi iç dinamiklerini keşfetmeyi ve bundan fayda sağlamayı amaçlamaktadır.

Yerel ekonomik kapasiteyi arttırarak söz konusu yerleşmede yaşayan insanlar için daha iyi yaşam şartları sağlamak ve toplumun refah düzeyini yükseltmek bu yaklaşımın temel amaçlarındandır. Ekonomiye mekansal bakış açısı getiren bu yaklaşım, “yerel yönetimler ya da toplum temelli örgütlerin iş faaliyetleri ve/veya istihdamı sürdürmek ya da canlandırmak için bir araya geldiği süreç” olarak tanımlanmaktadır. Yerel ekonomik kalkınma

* İstanbul Kalkınma Ajansı (İSTKA) Uzmanı / Invest in Istanbul Proje Direktörü

ise temel olarak piyasadaki yerel istihdamı harekete geçirmeyi hedeflemektedir.

Yerel ekonomik kalkınma söz konusu bölgede istihdam yaratarak (büyüme, rekabet edebilirlik vb.) ve o bölgede bulunan yerel kaynakların etkin kullanımının sağlanmasıyla yerel ekonomiyi canlandırmaktadır. Yeni iş fırsatları yaratmayı ve arz ve talebi dikkate alarak mekanlar ve fırsatlar oluşturmayı da amaçlamaktadır ve kapsamı oldukça geniştir. İçsel kaynaklardan yararlanarak mevcut istihdam potansiyelini keşfetmek ve harekete geçirmenin yanı sıra yerelde oluşan küçük ve orta ölçekli işletmeleri (KOBİ) ve girişimciliği teşvik etmek ve ortak bir gelişme vizyonu etrafında bir araya gelmiş kurumların koordinasyon ve entegrasyonunu güçlendirmek gibi birçok faaliyet alanını da içermektedir.

Yerel kalkınma konusunu farklı perspektiflerden incelemek mümkündür. Dünyada yerel kalkınma dendiğinde aslında kentlerin bir yarış içerisinde olduğu görülmektedir. Türkiye'nin tartışmasız en kozmopolit ve popüler kenti İstanbul'dur. İstanbul özelinde düşündüğümüzde yerel ekonomik kalkınmayı 3 temel düzlemde ele almak ve irdelemek daha doğru olacaktır. Bunlar "kentsel dönüşüm", "finans" ve "yaratıcı ekonomi"dir. Öyleyse gelin bunlara tek tek göz atalım ve diğer küresel kentlerde neler oluyor bakalım.

Kentsel Dönüşüm

Kentler; ekonomik sebepler, aşırı nüfus artışları, yanlış yer seçimleri, doğal afetler gibi farklı sebeplerden dolayı dönüşüme, yenilenmeye ihtiyaç duymaktadır. Kentlerde sorunlu alanların fiziki, sosyal ya da fonksiyonel olarak yenilenmesi ve kent kullanımına yeniden kazandırılması yapılan projelerde günün ihtiyaçlarına cevap verebilen, sosyal, kültürel, fiziksel yapının beraber düşünülebildiği projelerin başarısına bağlıdır. Bu faktörlerin bir arada düşünülebilmesi için proje sürecinde

kamu, özel sektör, sivil örgütler gibi çok aktörlü çalışmalara ihtiyaç vardır. Dönüşüm sürecinde uygulanan yöntem, örgütlenme şekli ihtiyacın türüne ve ülkenin yasal dayanaklarına göre değişiklik göstermektedir. Dünyada bu konuda birçok uygulama örneği mevcuttur.

Türkiye'de de özellikle sanayileşme süreci sonucu yaşanan aşırı göç ve kentlerin bu yığılmalara hazırlıksız olması başta İstanbul gibi kontrolsüz ve kalitesiz kentsel büyümelere neden olmuştur. Diğer yandan doğal afetler ve bunun sonucu yaşanan büyük kayıplar da ülkede ve İstanbul'da dönüşümü gündeme getiren diğer önemli konudur. Ayrıca, İstanbul'a bölge planı ve çevre düzeni planları ile biçilen vizyon kentin uluslararası bir hizmet merkezi olmasını önermektedir. Bu sebepler, mevcut durumda kent içinde kalan sanayi alanlarının ve kontrolsüz gelişen konut alanlarının yarattığı fiziki çevrenin dönüşümünü mecbur kılmaktadır.

İstanbul için "kentsel dönüşüm" başlığı altında "kent merkezindeki sanayi alanlarının yarattığı kalitesiz fiziki mekânın yenilenmesi" ve "İstanbul'un uluslararası rolünün artırılması" konularında örnek teşkil edebilecek çeşitli dünya örnekleri bulunmaktadır. Mesela Barcelona (İspanya) ve Ruhr (Almanya) gibi eski sanayi merkezlerinin isimleri geçirdikleri dönüşüm neticesinde artık bilim, sanat ve teknoloji ile anılmaya başlanmıştır. Diğer taraftan Londra açısından en önemli örnek, eski sanayi alanlarının ve atıl noktaların olimpiyat parkına dönüştürülmesi olmuştur.

Finans

Finans merkezi fon arz ve talebinin karşılaştığı, uluslararası finans merkezi ise uluslararası fon arz ve talebinin karşılaştığı kenttir. Uluslararası finansal hizmetler pastasından pay alabilmek rekabetçi finans merkezi olmaya bağlıdır.

Türkiye, bölgesel konumu itibarıyla Orta Doğu, Orta Asya, Kuzey Afrika ve Doğu Avrupa bölgeleri içinde önemli ekonomik büyüklüğe sahip bir ülke konumundadır. Finansal kaynaklarının toplanması ve yine bu bölgelere yönlendirilmesi konusunda İstanbul'un önemli bir finansal merkez olma potansiyeli bulunmaktadır. Bu potansiyeli harekete geçirme amacıyla, 2007- 2013 yıllarını kapsayan Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda da yer alan İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Projesi (İFM) için strateji ve eylem planı oluşturulmuştur. Bu proje kapsamında öncelikle vizyon ortaya konmuştur. Ortaya konulan vizyon; "İstanbul, öncelikle bölgesel, nihai olarak da küresel finans merkezi olacaktır." şeklindedir. Sonrasında bu vizyona hizmet edecek çeşitli öncelikler ve eylem planları belirlenmiştir. Maalesef bir süre bu strateji sektöre uğrasa da yeni hükümet sistemi ile kurulan Cumhurbaşkanlığı Finansman Ofisi, bu projeyi yeniden canlandırmak için çalışmalara başlamıştır.

Peki ya İstanbul'daki kurumların uluslararası finans merkezi projesi çerçevesinde hangi üst ölçekli konu başlıklarına yoğunlaşması gerekmektedir? Bunlar sırasıyla;

- Fiziki altyapının iyileştirilmesine katkı
- İnsan kaynaklarının geliştirilmesine katkı
- İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Projesi'nin tanıtımının yapılması ve imajının oluşturulmasıdır.

Aslında bölgesel olarak rakiplerimize baktığımızda iki önemli kent ön plana çıkmaktadır: Moskova ve Dubai.

Dubai Yatırım & Kalkınma Ajansı (Dubai Investment Development Agency – Dubai FDI) devlet tarafından kurulmuş olup esas amacı Dubai ekonomisinin büyümesini ve kalkınmasını hızlandırmaktır. Bu kurumun Dubai Finans Merkezi projesindeki çalışmaları yatırımın finans merkezine çekilmesi konusuna odaklanmıştır. Bu çalışmalar şu şekilde sıralanabilir:

- Küresel çok uluslu şirketlerle görüşüp bu şirketlerin Dubai Finans Merkezi'nde fiziki olarak yer almalarında kolaylık sağlamışlardır.
- Şirketler ve kurumların finans merkezi içinde yer alması için yasal hafifletmeler ve dünya çapında bu şirketlere destek hizmeti sağlayan ana kuruluştur.

Diğer taraftan Frankfurt örneğine baktığımızda "Sermaye Piyasaları Akademisi" kurulmuş olup Akademi tarafından Deutsche Börse Group'un tüm etkinlikleri bir araya getirilmiştir. Bu akademi, finansal piyasa seminerleri, sertifika kursları ve eğitim programları koordinasyonundan sorumlu olmakla birlikte konusunda uzman profesyoneller bu platformda bilgilerini paylaşmaktadır.

Yaratıcı Ekonomi

21. yüzyılın ilk 20 yılını tamamladık. Bahsettiğimiz üzere kentler, ülke ekonomilerinde çok önemli roller oynamakta, ekonomik açıdan küresel kentlerin rekabeti ülkelerin rekabetinin önüne geçmektedir. Kültür ise kent odaklı bu rekabetin en kritik unsurlarından biri haline gelmiş, kültür sermayesi maddi sermaye kadar önem kazanmıştır. Diğer yandan 1990'lı yıllardan itibaren "kültür endüstrileri" tanımından çok daha kapsamlı "yaratıcı endüstriler", "yaratıcı şehirler" ve "yaratıcı ekonomi" gibi kavramlar ülke politikaları ve uluslararası girişimleri çok daha fazla yönlendirici hale gelmiştir.

Bu dönüşüm kapsamında festivaller ve kültürel etkinliklere ek olarak mimarlık, tasarım, dijital medya, reklamcılık, moda, el sanatları vb. alanları da içeren kültür ve yaratıcı endüstrilerin bütün önde gelen dünya şehirlerinde ekonomik kalkınma ve büyümeye önemli katkıda bulunduğu görülmektedir. 2010 yılında Avrupa Kültür Başkenti seçilen İstanbul, kültür ve yaratıcı etkinliklerin yeşerdiği bir dünya şehri haline gelmiştir. 2010 Avrupa Kültür Başkenti etkinlikleri çerçevesinde yaratıcı endüstriler önemli bir etkinlik konusu olmuş ve ilgi uyandırmıştır.

21. yüzyılda yüksek katma değer üretmenin önemli bir bileşeni haline gelen ve üretim faktörü olarak değerlendirilen yaratıcılık, küresel rekabette bölgesel ve toplumsal gelişmenin motoru haline gelmiştir. Bu nedenle dünyada sürekli olarak yeni cazibe merkezleri oluşmakta ve birçok şehir yaratıcı bir iklim oluşturmak için programlar ve projeler geliştirmektedir. Bunun yanı sıra UNCTAD, UNESCO, UNDP, ILO, FAO gibi uluslararası örgütler de ülke, bölge ve şehirlerin yaratıcı ekonomi ve endüstrilere ilişkin potansiyelinin belirlenmesi ve kullanılması için önemli çalışmalar yürütmektedir. Bu çerçevede, İstanbul'un Doğu ile Batı arasındaki stratejik konumu, binlerce yıllık tarihi ve kültürel birikiminin, ilham verici ve öncü özelliklerinin “yaratıcı şehirler ve endüstriler” kavramı çerçevesinde değerlendirilerek modern bir kimlik ve imaj oluşturulmasında etkili bir şekilde kullanılması iyi bir fırsat sunmaktadır.

Yaratıcı endüstriler dünyanın birçok bölgesinde gelişmekte, sosyal ve ekonomik kalkınma, istihdam, yenilikçilik, ticaret ve sosyal içerme açısından önemli roller üstlenmekte ve çeşitli pozitif dışsallıklar sunmaktadır. UNCTAD verilerine göre yaratıcı endüstrilerde çalışanların toplam işgücü ve GSYİH içerisindeki oranları %8'e kadar çıkabilmektedir. Bunun yanı sıra yaratıcı endüstriler bölgelerin içsel potansiyellerinin daha etkin bir şekilde kullanılabileceği, kültürel ve çevresel sürdürülebilirliğin daha başarılı bir şekilde gerçekleştirilebileceği bir bölgesel gelişme modeli sunmaktadır.

Bu çerçevede, “yaratıcı şehir” kavramını benimseyen şehirlerin de sayısı hızla artmış, bu şehirler sosyal ve kültürel yaşam kalitesini artırarak özellikle gençler ve kadınlar için önemli iş olanakları sağlamıştır. Bu kentlerin yatırım ve turist çekmek için birbirleriyle rekabetinde kültür alanını da içeren yaratıcı etkinlikler ve yaratıcı endüstri

büyüklüğü öne çıkmaya başlamıştır. Yaratıcı şehirlerin, sanat ve kültür kurumlarının yanı sıra medya ve performans endüstrileri ile dolu olan mekânları, kentin özgün yapısından beslenen, bilgi ve iletişim teknolojilerini de etkin bir şekilde kullanabilen araştırmacı ve yaratıcı bir sınıfı, yaratıcılığı destekleyecek bir kültür ve atmosferi barındırması gerektiği birçok kaynakta dile getirilmektedir. Bu doğrultuda, sanayi sonrası döneme geçişte kültürel, teknolojik, ekonomik ve sosyal boyutları bir araya getiren disiplinler arası bir yaklaşımla köklü kentsel stratejilerin oluşturulması şehirler için birçok gelişim fırsatı sunmaktadır. Yaratıcı endüstrilerin geliştirilmesi için birçok otorite ve kaynak tarafından sıklıkla vurgulanan bazı hususlar ise şu şekilde sıralanabilir:

- Eğitim sisteminin yaratıcılığı teşvik edecek şekilde dönüştürülmesi, yaratıcı işletmeleri kuracak girişimcilerin yetiştirilmesi, desteklenmesi, beceri ve niteliklerinin geliştirilmesi ve sayılarının artırılması,
- Bireysel yaratıcılığı destekleyecek kültürel farklılık ve çeşitliliğin korunması ve geliştirilmesi,
- Küresel bağlantıların güçlendirilmesi,
- Yaratıcı endüstriler ve bunları destekleyecek diğer ekonomik, sosyal ve kültürel faaliyetler arasındaki sinerjik ilişkilerin geliştirilmesi,
- Yaratıcı endüstrilerin destekleneceği uygun mekanların yaratılması, nicelik ve niteliklerinin artırılması,
- Yaratıcı endüstrilerin gelişmesini sağlayacak fikri mülkiyet haklarının korunması ve geliştirilmesi,
- Toplumda yaratıcı endüstrilerin önemine ilişkin farkındalığın artırılması,
- Yaratıcı endüstrilere ilişkin kümelenmelerin desteklenmesi.

Şanghay Örneği – Yaratıcı Endüstri Kümeleri

Şanghay, ekonomik dönüşüm sürecinde yaratıcı endüstrileri önemli bir hizmet sektörü olarak belirlemiştir. 5 yıllık planlar doğrultusunda Çin'in yaratıcı kenti olarak Şanghay'ı öne çıkarmak üzere eğitim, araştırma, kültürel etkinlikler ve kentsel dönüşüm gibi alanlara önemli yatırımlar yapılmıştır. Bu çerçevede, yaratıcı endüstrilere ilişkin merkezler geliştirilmiş, yaratıcı endüstriler haftası düzenlenmiş ve UNESCO Yaratıcı Şehirler Ağı kapsamında Şanghay'ın tasarım kenti olarak seçilmesi sağlanmıştır.

UNESCO Yaratıcı Kentler Ağı

Yaratıcı Kentler Ağı, Ekim 2004'ten itibaren UNESCO tarafından yürütülmeye başlanmış olup, kültürel, sosyal ve ekonomik gelişme için deneyim, fikir ve iyi uygulama örneklerini paylaşmak isteyen kentler arasında bağlantı kuran bir ağıdır. Bir nevi mükemmeliyet merkezi görevi yapmak suretiyle diğer kentleri destekleyerek kendi yaratıcı ekonomisini beslemek isteyen kentlerin bu ağa katılmasında fayda bulunmaktadır.

Bu ağın temel amacı, kültürel çeşitlilik ve sürdürülebilir kentsel gelişme ortak misyonuna yönelik olarak birlikte çalışmaktır. Üye olan kentler; sosyo-ekonomik ve kültürel kalkınma sürecini geliştiren yaratıcı merkezler (creative hub) ve daha sağlıklı bir kentsel çevre yaratmak için sosyo-kültürel açıdan çeşitli toplulukları birbirine bağlayan sosyo-kültürel kümeler (socio-cultural clusters) olarak tanınmaktadır.

Yaratıcı Kentler Ağı ile kentler arasında uluslararası işbirliğini geliştirmek ve UNESCO'nun "kültür ve kalkınma" ile "sürdürülebilir kalkınma" olmak üzere birtakım küresel öncelikleriyle uyumlu olacak şekilde kalkınma ortaklıklarını teşvik etmek amaçlanmaktadır. Ağ dahil

olan kentler küresel platformda tecrübe paylaşımı ve diğer kentlerle birlikte yeni fırsatlar yaratma olanağına sahip olmaktadır.

Yaratıcı Kentler Ağına dâhil olmak üyelerine ne gibi katkılar sağlayacaktır? Gelin bu sorunun cevabını maddeler halinde sıralayalım:

- Kentin kültürel varlıklarının küresel platformda tanıtımına,
- Yaratıcılığın yerel ekonomik ve sosyal kalkınmanın bir parçası haline getirilmesine,
- Yerel kapasite oluşturulmasına ve yerel aktörlerin iş becerileri (business skills) bakımından eğitilmesine,
- Dünya genelindeki kültürel kümelerle bilgi paylaşılmasına,
- Know-how, tecrübe ve iyi uygulamalar konusunda bilgi paylaşımı yoluyla inovasyonun gelişmesine,
- Ulusal ve uluslararası piyasalarda çeşitli kültürel ürünlerin tanıtılmasına,
- Diğer kentlerle işbirliği ve ortaklık için yeni fırsatlar yaratılmasına katkı sağlayacaktır.

Yaratıcı Kentler Ağı, yerel ölçekte yaratıcı endüstrilerin gelişimine katkı sağlamak ve sürdürülebilir kentsel gelişme için dünya çapında işbirliğini geliştirmek üzere üye kentlerin kaynaklarına ve tecrübelerine erişimini kolaylaştırmaktadır. Hâlihazırda bu ağ kapsamında 7 yaratıcı endüstri alanında (zanaat ve halk Sanatları, tasarım, film, gastronomi, edebiyat, medya sanatları ve müzik) 185 üye kent bulunmaktadır. Ülkemizden Hatay ve Gaziantep gastronomi, Kütahya zanaat ve halk sanatları, İstanbul ise tasarım alanında bu ağın üyesi olmaya hak kazanmışlardır. Bu arada İstanbul'un 2021 UNESCO Yaratıcı Şehirler Konferansı'na ev sahipliği yapacağını da hatırlatmakta fayda var.

MARMARA URBAN FORUM VE YEREL KALKINMA TEMASI

Marmara Uluslararası Kent Forumu/ Marmara Urban Forum (MARUF), Marmara Belediyeler Birliği tarafından 1-3 Ekim 2019 tarihleri arasında İstanbul Kongre Merkezi'nde düzenlendi. Ülkemizde bugüne kadar bu büyüklükte bir kent forumu düzenlenmemiştir. Dünyanın farklı coğrafyalarından ve 40'a yakın ülkeden yaklaşık 250 konuşmacı ile 5.440 kayıtlı katılımcının hazır bulunduğu etkinlikte paralel oturumlar, kent simülasyon oyunları ve fuar alanları organize edilmiştir.

MARUF; kamu sektörü, özel sektör, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler, yerel yönetimler ve ilgili diğer paydaşlar arasında bilgi, deneyim ve olanak paylaşımına zemin oluşturmayı ve BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları doğrultusunda, kentsel hizmetler ve kent yönetimi konusunda farklı yaklaşımları bir arada değerlendirmeyi hedeflemiştir.

MARUF kapsamında 12 farklı tema altında birçok paralel oturum gerçekleştirilmiştir. Bu temalar alfabetik sırayla “çevre ve iklim değişikliği”, “dayanıklılık”, “göç”, “kamusal mekân”, “kent ağları”, “kentsel altyapı”, “konut ve yapıli çevre”, “sosyal kapsayıcılık”, “şehir teknolojileri ve inovasyon”, “ulaşım ve hareketlilik”, “yerel kalkınma” ve “yönetişim”dir.

Yazımıza konu olan yerel kalkınma teması çerçevesinde iki oturum düzenlenmiş olup Çin, Kanada, ABD, Avusturya ve Türkiye'den konuşmacılar tecrübelerini ve dünyadaki iyi uygulamaları anlatmışlardır. Benim moderatörlüğünü üstlendiğim “Yerel Potansiyeli Ortaya Çıkarmak” başlıklı oturumda konuşmacılar yerel yönetimlerin çevre hassasiyetlerini de dikkate alarak kent mekanlarının kullanımı ve/veya yeniden yapılandırılması; sonuç olarak ekonomik gelişme, istihdam ve etkin kaynak kullanımı ile daha yüksek/verimli ekonomik getiri konularındaki dünya örneklerini dinleyicilerle paylaşmışlardır.

Balıkesir Büyükşehir Belediye Başkanı Yücel Yılmaz, Marmara Bölgesi'nde oluşturulan ekonomik zincirin önemine değinirken Last Post Fund İletişim Sorumlusu Justine McIntyre ise kentsel donatı alanlarının yeniden tasarlanması neticesinde kentin atıl noktalarının nasıl canlandırıldığını görseller ile sunmuştur. Dünya Bankası Operasyon Görevlisi Tamara Nikolic, Dünya Bankası'nın Kentsel Ortaklık Programı doğrultusunda yapılan çalışmaları ve sağlanan fonlarla cazibe merkezi haline gelen Balkan kentleri hakkında tecrübelerini paylaşmıştır.

“

...Yenilikçi şehir politikaları iki ana hedef doğrultusunda kurgulanabilecektir. Öncelikle şehir politikaları, inovasyon kültürünü yaygınlaştırmalı ve şehrin bu kültürü içselleştirmesini sağlamalıdır. Eşzamanlı olarak, teknolojiye erişimin kolay olduğu, ar-ge yoğun, yenilikçi iş modelleri ile büyüyen, girişimci, işbirlikçi bir ağ ekonomisini öngören, aktif, dinamik ve açık bir inovasyon ekosistemini mümkün kılmalıdır...

ŞEHİR-İNOVASYON ETKİLEŞİMİ: ŞEHİR POLİTİKALARINDA ŞEHİR TEKNOLOJİLERİ VE İNOVASYONU KÜLTÜREL BİR OLGU OLARAK KURGULAMAK

Aslı Deniz Helvacıoğlu*

Yenilikçi şehirler ile birlikte gelişen son dönem şehir yönetişi yaklaşımları, yenilikçiliği bir düşünce sistemi içerisinde, kültürel bir öge olarak konumlandırmaktadır. Burada en önemli husus, inovasyon kültürünün getirdiği dinamik, insan odaklı, yeniliklere açık, yeni teknolojileri kullanma becerisi yüksek, değişime uyum sağlayabilen ve hatta değişimi yönetebilen şehir hedefidir. Ve bu hedef çok düzeyli yönetişime dayanan, bilgi yoğun, katılımcı bir inovasyon ekosisteminin kurulmasını doğal bir süreç olarak öngörmektedir. Bu çerçevede,

inovasyonu sadece ürün ve teknoloji bazında okumak, kuşkusuz şehrin değişim ve gelişim dinamiklerini anlamaya yönelik kısıtları da beraberinde getirecektir. Ancak bununla birlikte yenilikçi teknolojilerin inovasyon altyapısının temel taşı ve yenilikçi iş modellerinin dayanağı olduğunu da unutmamak gerekmektedir.

Günümüzde büyüme *GSYİH Ötesi* (Stiglitz vd., 2009) yaklaşımlarla birlikte, klasik ekonomi temelli büyümenin ötesinde, yeni faktörler ile de açıklanmaktadır. Akıllı büyüme inovasyon, ar-ge ve yenilikçi teknolojilere ve en önemlisi kalifiye iş gücü, girişimcilik ve yenilikçilik kültürüne dayanan bir büyüme yaklaşımıdır. Bu yaklaşım, doğası gereği inovasyonu kültürel bir öge olarak tanımlamakta ve bu kültüre sahip şehirlerin, yenilikçi akıllı ekonomik büyüme açısından öncü olduğu tezini savunmaktadır. Bu tip büyüme hedefine hizmet eden şehir kurgusu, benzer bir şekilde inovasyon ve akıllı büyüme öncelikli şehir politikalarını da beraberinde getirecektir. O halde akıllı büyüme için şehir politikaları temellerinin iki ana noktada buluşması gerekecektir. Öncelikle şehir politikaları, inovasyon kültürünü yaygın kılmalı ve şehrin bu kültürü içselleştirmesini sağlamalıdır. Bu doğrultuda da yenilikçi teknolojilere erişimin kolay olduğu, ar-ge yoğun, yenilikçi iş modelleri ile büyüyen, girişimci, işbirlikçi bir ağ ekonomisini öngören, aktif, dinamik ve açık bir inovasyon ekosistemini mümkün kılmalıdır.

Yenilikçi şehirler bütünsel ve sürdürülebilir büyümenin, gerek teknoloji, gerek insan kaynakları gerekse de işbirliğine dayalı bir yönetim açısından bir arada olduğu ve temsil edildiği alanlardır. İnovasyon ekosistemi şehrin habitatu, yaşam alanı, aktörler

* Doç. Dr., Boğaziçi Üniversitesi İnovasyon ve Rekabet Odaklı Kalkınma Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürü - Uluslararası Ticaret Bölümü Öğretim Üyesi

arasında dinamik ilişkilerin yer aldığı, şehrin kaynaklarının ortaklaşa kullanıldığı bir ortak çevredir. Politika yapıcılar açısından eko-sistemin sınırları şehrin fiziksel sınırları ile örtüşse dahi, politikaların etkileşim alanlarının inovasyonun yarattığı “değer” ile ilintili olarak çok daha geniş bir alana hitap ettiği söylenebilecektir.

DEĞER ÜRETEK, FAYDA YARATAN YENİLİKÇİ ŞEHİR

İnovasyon ekosisteminin kilit noktası değerdir. Üretilen değer, paylaşılan değer, katma değer olarak sürdürülebilir, yenilikçi iş modellerine, platformlara ve insani, sorumlu inovasyona olanak sağlayan “değer”. İkincil olarak inovasyon ekosisteminin “fayda” üzerinden anlatısının oluşması beklenmektedir. Fayda ekonomik, sosyal, insani, sürdürülebilir ve çevre duyarlılığı yüksek bir farkındalık için en gerekli etkidir. Faydayı sadece ekonomik gelir düzeyinde açıklamaya çalışmak kuşkusuz inovasyonun kültürel öğelerinin dönüşüm dinamiklerini göz ardı etmek anlamına gelebilir. Bu noktada rekabetçi, güçlü bir inovasyon atılımının, günümüzde sosyal, insani ve sorumlu yansımalarının olmadığı bir dünya düşünmek, inovasyonu sadece fikri ve sinai haklar çerçevesinde gelişen pazar odaklı bir kurguda konumlamak, yenilikçilik kültürünün sadece maddi motivasyonunu dikkate almak anlamına gelecektir. İnovasyonu sürdürülebilir kılan ve kültürel bir öğe olarak yenilikçi düşünceleri, yaklaşımları ve girişimleri kalkınma ve büyüme stratejilerinin en önemli faktörü olarak tanımlayan, kuşkusuz tüm bu teknoloji ve iş modellerinin barındırdığı etkileşim alanlarının çeşitliliğidir.

İNOVASYON KÜLTÜRÜ ÇERÇEVESİNDE ŞEHİR TEKNOLOJİLERİ POLİTİKALARI

Bu noktadan hareketle yenilikçi şehirlere yönelik politikaların yenilikçilik kültürü ve teknolojileri ile birlikte deneyimsel olarak geliştiği söylenebilecektir. Akıllı

şehir tipolojilerine yönelik son dönemde sunulan bir yaklaşım şehirde inovasyonun devamlılığını dört etkene bağlamaktadır; teknoloji, örgütlenme, işbirliği ve deneysellik (Nillssen, 2019). Bu tipolojiye uygun olarak, şehir teknolojilerinde görülen hızlı ilerlemelerin, yapılan politika açılımları üzerinde etkili olduğu söylenebilir. Teknoloji politikaları; etkin, yüksek etkileşimli ve sürdürülebilir bir değer çerçevesinde veri odaklı, dijital ve hiper-bağlı bir toplum yapısına yönelik altyapıyı da hazırlayacaktır. Yenilikçi teknolojiler, robotik, nesnelerin interneti ve yapay zekâ ekseninde, vatandaşların hayatını yenilikçi ürün ve süreçlerle şekillendirecektir.

Yenilikçi teknolojiler temelli politika yaklaşımı için bazı hususlar önerilebilir:

- İlgili tüm paydaşların etkileşimini öngören açık inovasyon eko-sistemlerinin oluşturulması,
- Gerekli yasal ve politika temelli düzenlemelerin yapılarak, teknolojinin tüm ilgili eko-sistem paydaşlarınca erişiminin ve kullanımının sağlanması.

Bu çerçevede, inovasyon kültürü temelli ve akıllı büyüme odaklı politikalara geçişin desteklenmesi, yönetim kalitesi açısından da önemli bir stratejik karardır. 27 ülkede yapılan (Asya, Avrupa ve Kuzey Amerika) son bir çalışma, akıllı ve yenilikçi şehirlerin bu stratejik kararı vererek, teknoloji ve altyapı odağının ötesinde bir yaklaşımla yönetim alanında yenilikçi bir kültürel dönüşüm yaşadıklarını ifade etmektedir (Joss vd., 2019).

İŞBİRLİĞİ, BİRLİKTE ÇALIŞMA VE ÜRETME

Şehir politikaları çerçevesinde etkin, dinamik ve kapsayıcı bir inovasyon stratejisi ve verimli, inovasyon eko-sistemlerinin oluşturulması ile rekabet gücü arasındaki ilişki de dikkate değerdir. Yenilikçi marka sayısında ve doğal olarak küresel rekabet gücünde artış, teknolojik gelişmelerin daha yüksek etkileşimi ile katma değerli üretim

ve değer zinciri yönetimi, dijital dönüşüm ve ötesinde elde edilecek yenilikçi iş modellerine de imkan sağlayacaktır.

Bu noktada şehir-inovasyon etkileşiminde iki husus kültürel bir tercih olarak karşımıza çıkacaktır. Birincisi inovasyon kültürünün dinamik anlayışı ile yenilikçi girişimlerin ve yüksek yatırım imkânlarına sahip işletmelerin öncü olarak bu eko-sistemde yer almasıdır. Bir diğer ise yenilikçi uygulamalar ve veri ekonomisine geçiş ile etkinliği ve üretkenliği yükseltecek olan daha geleneksel sektörlerin yapısal olarak desteklenmesidir. Bu şehirlerin milli üretim ve inovasyon kapasitesinin yükseltilerek, sadece tüketim ile etkinliği yükselen bir pazardan, üreten, kendi yenilikçi ürün ve uygulamaları ile küresel eğilim ve yenilikçilik beklentilerini şekillendiren, yüksek katma değerli bir pazara dönüşümü açısından büyük önem taşıyacaktır. Uluslararası işbirliği, küresel teknoloji ağları ile etkileşim ve yüksek düzeyde teknolojik gelişmelerin şehre entegre edilmesi, şehrin kazandığı rekabet gücü ile uluslararası bir referans noktası haline gelmesini sağlayabilecektir. Amsterdam, Singapur ve Barselona örnekleri bu çerçevede incelenebilir.

Yenilikçi şehirler esasen etkileşimi yüksek inovasyon ortamlarıdır. Bu ortamlarda elbette işbirliği ve açık inovasyon kültürünün yaygınlaşması en önemli hedeftir. İnovasyon anlatısının dayandığı sistem kurgusunda milli, yerel ve bize ait bir inovasyon anlatısı oluşturabilmek ve bu anlatının fayda üzerinden kurgulanması çok önemlidir. Böylelikle paydaşlar arasında bir heyecan oluşturulabilir ve insanlar yenilikçi girişimleri ile fayda üretebilecekleri düşüncesiyle motivasyon kazanabilirler. Yenilikçi şehirlerde sanayi-akademi işbirliğinin ivme kazandırıcı etkisi, inovasyonun sürekliliği açısından değerlidir. Bilginin ve katma değerın sürdürülebilir olması, yani bir başka deyişle inovasyonu besleyecek bilimsel bilginin erişilebilir olması burada katma değer yaratmaktadır. İkincisi ise bu bilginin paylaşılma düzeyidir. Tüm paydaşlar bu bilginin erişilebilir olduğunu görmeli ve ondan faydalanabilmelidir. Bu tip

açık eko-sistemlerde yenilikçilik toleransının arttığı görülmektedir. Bu tolerans işbirliğini desteklemektedir. Birbirleri ile rekabet içerisinde olan kurumlar dahi bu tip eko-sistemlerde işbirlikleri oluşturarak fayda sağlama yoluna gidebilmektedir.

Üniversiteler bilgi üretimini ve yaygınlaştırılmasını, ülkenin entelektüel ve bilimsel birikimini sağlayan, bu birikimi eğitim modelleri ile yeni nesillere aktaran ve bilginin sürekli ve sürdürülebilir varlığını garanti altına alan kurumlardır. Üniversitelerin yüksek inovasyon kapasitesine sahip ülkelerdeki konumlarına baktığımızda kilit kurumlar olarak konumlandırıldıklarını görüyoruz. STK'lar ise açık inovasyon kültürünün değişmez bir parçasıdır. Özellikle sorumlu, insani, sosyal inovasyonun en etkin uygulayıcılarıdır. Paydaşlar arasındaki bilgi ve etkileşim açısından sivil toplum girişimleri yenilikçilik kültüründe işbirliği ve sosyal inovasyon ayağının tamamlayıcı aktörleridir. Sosyal, insani, sorumlu inovasyon, gerçekleştirilen teknolojik inovasyonların sosyal faydasının toplumsal katkılar ile zenginleştirilerek, toplumun ihtiyaçlarına göre yeniden şekillendirilmesi olarak açıklanabilecektir. Aynı şekilde üniversiteler de sosyal inovasyon uygulamaları için değerli bir kozadır.

Yenilikçi şehirlerde inovasyon döngüsünün devamı için işbirliğinin etkinliği, finansa erişim, bilginin yaygınlaştırılması, sürdürülebilir inovasyon sistemlerinin oluşturulması gibi alanlarda iyileştirmeler önem kazanmaktadır. Etkileşim ve bilgi paylaşımı, işbirliği, açık inovasyon sistemleri, etkin bilgi paylaşımı ve en önemli husus bilgi üreten, ürettiği bilgiyi ilgili paydaşlarla paylaşan bir sistem anlamına gelmektedir.

İNSAN ODAKLI POLİTİKALAR VE TEKNOLOJİ BİRLİKTELİĞİ

Yenilikçi şehirler iyi yaşam koşulları sunan ve vatandaşları için daha iyi hizmet ve fırsatlar yaratan şehirler olmalıdır. Akıllı

şehirler bu yaklaşımın bir parçasını kullanmaktadır. Akıllı şehirlerde iki hedef bulunmaktadır; veri odaklı sistemlerle ihtiyaç, hizmet ve iyileştirme ekseninde yenilikçi teknolojileri insan hayatına ve şehir yönetimine uyarlama becerisi, ikincisi ise şehirde yaşayan tüm canlıların yaşam koşullarını geliştirerek, daha mutlu ve kolay kullanılabilir bir şehirde yaşamalarını sağlama. Bir başka deyişle, teknoloji odaklı politika ve strateji kurgulama, yenilikçi teknolojileri kullanarak hedeflere erişimi kolaylaştırmaktadır. Ama aynı şekilde, insan için fayda ve değer yaratma, inovasyon kültürünün bir parçası ve en temel sağlayıcısıdır. Bu tip politika ve stratejiler, ihtiyaçları ve fırsatları belirleyerek kısa vadede etki yaratmayı amaç edinen tercihler oluşturmaktadırlar. Özellikle inovasyon çerçevesinde tüm gelişmiş ülkelerde, teknoloji odaklı politika ve stratejilerin, yenilikçi teknolojilerin yarattığı ivmeyi doğru bir şekilde yönlendirebildikleri ve gerek özel sektör gerekse kamu için yeni fırsat ve iyileştirmeleri gerçekleştirebildikleri görülmektedir.

İnovasyon kültürünü destekleyen ve yenilikçi teknolojileri, bu teknolojilere dayanan iş modellerine imkan sağlayan şehir politikalarının ana özellikleri;

- Yenilikçi eğilim ve yaklaşımları takip eden,
- Açık, kolay uygulanabilir ve şeffaf,
- Yasal, bilimsel, veriye dayalı dayanakları bulunan,
- Uygulamada olan diğer regülasyonlarla uyumlu ve tutarlı,
- Fayda sağlayan ve bu faydanın yaratılan ekonomik, sosyal ve çevresel maliyet ve etkiler çerçevesinde değer yaratan ve
- Adil, şeffaf ve orantısız

olarak özetlenebilecektir.

Bu doğrultuda şehir-inovasyon etkileşiminin teknoloji temelli, işbirliğine dayanan, açık inovasyon ortamlarına sağladığı katkı, üretilen değer ve paylaşılan fayda üzerinden bir inovasyon anlatısı ortaya çıkarmaktadır. Bu anlatının en önemli parçası kuşkusuz insan ögesidir. İnsan odaklı politikalara yönelim, teknolojinin ve inovasyonun insan refahı ve memnuniyetine yönelik en yüksek değer üretilmesini öngörmektedir. Günümüz yenilikçi şehirlerinde etkileşim bu doğrultuda gerçekleşmektedir.

SON SÖZ

Ülkemiz açısından yenilikçi şehir politikalarının önemi tartışmasızdır. Marmara Belediyeler Birliği öncülüğünde bu alanda yürütülen çalışmalar, inovasyon kültürünün yaygınlaşması ve şehir teknolojileri odaklı politika ve stratejilerin hayata geçirilmesi açısından değerlidir. Bu çerçevede yenilikçi şehir politikalarının çok düzeyli yönetim, çok paydaşlı, çok disiplinli ve boyutlu bir eko-sistem anlatısı ile uyumlu olarak, Marmara Belediyeler Birliği etkin bir platform görevi üstlenerek tüm paydaşlar için bir referans olarak kabul edilmektedir.

KAYNAKÇA

- Nilssen M. (2019). To the Smart City Beyond? Developing a Typology of Smart Urban Innovation. *Tecnological Forecasting and Social Change*, 142, 98-104.
- Simon J., Frans S., Daan S., Federico C. ve Youri D. (2019). The Smart City as Global Discourse: Storylines and Critical Junctures across 27 Cities, *Journal of Urban Technology*, 26:1, 3-34,
- Stiglitz, J., Sen, A., Fitoussi, J.-P. (2009). Report of the Commission on the Measurement of Economic performance and Social Progress. Commission on the Measurement of Economic performance and Social Progress: France, 292.

“

...Antalya'da yaşanan hortum ve fırtına olayları, Düzce'de sel, Denizli'yi sarsan 6.1 şiddetinde deprem, İstanbul'u etkileyen yoğun ani yağış, ülkemizin çeşitli yerlerinde çıkan (ör. İzmir, Muğla, Kütahya, Balıkesir, Marmara Adası) ve kimi yerlerde günlerce süren orman yangınları, İstanbul'u etkileyen 4.7 ve 5.8 şiddetlerinde depremler 2019 yılında Türkiye'nin gündemine oturan doğal afet haberlerinin başlıcaları. Bu olaylarda kentlerin, toplumun ve özel sektörün ciddi şekilde etkilendiği ve Antalya'da yaşanan fırtınanın ülke genelindeki gıda fiyatlarını etkilemesi gibi olayların tedarik zincirleri yoluyla ardışık etkilerinin de olabileceği görüldü. Afetlerin sosyo-ekonomik ve çevresel etkileri Türkiye'nin Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları doğrultusunda ilerlemesini ve kazanımlarını sekteye uğratabilir...

KENTLER İÇİN YENİ RİSKLER, YENİ ÇÖZÜMLER

E r d e m E r g i n *

N a z B e y k a n **

N u r i Ö z b a ğ d a t l ı ***

TÜRKİYE’NİN RİSK PROFİLİ

Türkiye sismik bir ülkedir. Türkiye’nin %95’ten fazlası, dünyanın en aktif deprem ve toprak kayması bölgelerinden birinde konumlanmıştır. Anadolu, doğudan batıya üç farklı büyük fay sisteminin tektonik hakimiyeti altındadır. İstanbul başta olmak üzere ekonomik faaliyetin güçlü ve nüfusun yoğun olduğu kentlerin çoğu aktif deprem bölgesindedir. Ülkenin sanayi merkezini etkileyen 1999 Marmara Depremi

GSYH’nin o yıl +%2’den bir sonraki yıl -%6’ya düşmesine neden olmuştur. 2011 Van Depremi de pek çok yerel işletmeyi etkilemiş ve iyileşme yıllar sürmüştür.

Sismik riskin ötesinde, ülke genelinde iklimsel riskler de artmaktadır. Son dört yılda 2,700 iklimsel afet kaydedilmiştir. Türkiye Meteoroloji Genel Müdürlüğü¹ 1940 ve 2000 yılları arasındaki dönemde iklimle ilişkili afet sayısının yılda ortalama 100 olduğunu bildirmektedir. Bu yıllık ortalama, 2000-2010 arası dönemde istikrarlı bir artış göstererek önce 200’e, sonra 300’e yükselmiştir. 2018’de ise iklimle ilişkili 840 afet yaşanmıştır. Bu, 2015 (731), 2016 (654) ve 2017 (598) yıllarıyla birlikte 1900’lerin başlarından beri kaydedilen en yüksek değerdir. Başlıca olaylar sel, fırtına ve doludur. Basque Centre for Climate Change (Bask İklim Değişikliği Merkezi) tarafından Avrupa’daki 15 kıyı kentini değerlendiren araştırmaya göre², İstanbul ve İzmir iklim değişikliğine karşı en kırılgan birinci ve üçüncü şehirlerdir. Bunlar yalnızca projeksiyonlar olmasına rağmen araştırma, Türkiye’nin tedarik zincirleriyle sıkı sıkıya bağlı iki büyükşehrinin iklim değişikliğinin etkileri karşısındaki kırılganlığına işaret etmektedir ki bu etkiler ekonomik büyüme ve sürdürülebilir kalkınma önünde engel teşkil edebilir.

Yaşanan aşırı hava olayları, şehirlerin ve bazı sektörlerin iklimsel risklere kırılgan olduğunu göstermiştir. Olaylar mal, mülk ve altyapılara hasar vermekte, tarım ve sanayi üretimini doğrudan (ya da tedarik zincirleri yoluyla dolaylı olarak) sekteye uğratmaktadır. 2016 yılı sonlarında, yoğun yağışlar ulaşım ağı boyunca aksaklıklara yol açmıştır. Mersin’de

1 MGM, Türkiye’de 2017 Yılında Meydana Gelen Meteorolojik Karakterli Doğal Afetlerin Kısa Değerlendirmesi, 2018.

2 Abadie, L. M., E. Sainz de Murieta ve I. Galarraga, “Climate Risk Assessment under Uncertainty: An Application to Main European Coastal Cities.” *Frontiers in Marine Science* 3: 265 (2016).

* UNDP Türkiye Afet Risk ve İklim Değişikliği Uzmanı

** UNDP Türkiye İklim Değişikliği Uzmanı

*** UNDP Türkiye Çevre ve İklim Değişikliği Portföy Yöneticisi

kent merkezini ve ülkenin en büyük ikinci uluslararası limanını sel basması, sadece 600 km yarıçapında bir alandaki Türkiye şehirlerinin ithalat ve ihracatını değil aynı zamanda Irak ve Suriye'yle olan uluslararası ticareti de kesintiye uğratmıştır³. Başka bölgelerde, kar yağışı yolları kapatmış, şehirlerin gıda tedarikine engel olmuştur⁴. İstanbul'a iki hafta boyunca normalden %60 daha az sebze ve meyve girişi olmuş, bu da tüketici fiyatlarının geçici olarak artmasına yol açmıştır⁵. Bu etkilere dair kapsamlı veri bulmak çoğunlukla mümkün olmasa da sigorta sektörünün sağladığı rakamlar olayların şiddetine kısmen ışık tutmaktadır. Tarım Sigortaları Havuzu (TARSİM) verilerine göre tarım ürünlerine yönelik sigorta ödemelerinin %75 ile %95'i don, dolu ve fırtına hasarlarına yöneliktir⁶. Türkiye Sigortalar Birliği, her yıl ödenmekte olan ortalama 150 milyon lira sel sigortası miktarının artışta olduğunu bildirmektedir. 2017 yazında, İstanbul'da bir hafta arayla yaşanan ve yolların kapanmasına, elektrik kesintilerine, limanda, evlerde ve araçlarda hasara yol açan iki yoğun yağış ve dolu olaylarının hasar maliyetinin 2 milyar lira olduğu tahmin edilmektedir. Ancak araç ve bina sigorta verileri, bu maliyetin yalnızca yarısının sigorta kapsamında olduğunu gösteriyor. Türkiye Sigorta Birliği'ne göre⁷, bu dönemde rapor edilen araç hasarları yalnızca 168 milyon liradır. Nitekim, sigorta şirketi Allianz'ın 2019 için hazırladığı Risk Barometresi⁸, iş kesintilerini ve tedarik zincirindeki aksamaları, küresel ölçekte, şirketler için öncelikli riskler olarak sıralamıştır.

İklim değişikliği kaynaklı kronik stresler şehirlerdeki mevcut kırılganlıkları artıracaktır. Aşırı hava olayları sosyo-

ekonomik sistemler ve altyapılardaki kırılganlıkları ortaya koyarken, mevsim normallerindeki değişimler kronik stres yaratarak bu kırılganlıkları artırabilir. Bu kırılganlıklar şehirlerin baş etme kapasitelerini zayıflatacaktır. Çeşitli şehirlerin iklim değişikliği eylem planlarının sunduğu örnekler arasında; yıllık ortalama sıcaklık ve yağışlardaki değişikliğin su mevcudiyetini etkilemesinden farklı kullanıcıların (şehir, sanayi ve tarım gibi) su kaynakları üzerindeki rekabetini arttırması; binalarda soğutma yüklerinin artmasının, elektrik altyapısının pik yük kapasitelerini zorlaması bulunmaktadır. Ayrıca, çocuk, yaşlı ve mevcut hastalıkları olanların sağlık hizmetlerine olan ihtiyacı artacaktır. Aşırı hava olaylarının etkileriyle kıyaslandığında, bu tür değişimlerin yarattığı sosyo-ekonomik etkilere dair Türkiye'de yeterli veri bulunmamaktadır. Ancak, bu kronik stresler şehirlerin kapasiteleri ve dayanıklılıkları bağlamında önemli rol oynayacaktır.

EKONOMİNİN OMURGASI: KENTLER VE KOBİ'LER

Türkiye'nin hızlı kentleşmesi, ülkenin bu hızla evirilen özgün risk profiliyle birlikte kentlerdeki riskleri, dolayısıyla ülke ekonomisi üzerindeki riskleri artırmaktadır. Bugün, ülkemizdeki büyükşehirler nüfusun %80'ine ev sahipliği yapmakta ve gayrisafi yurtiçi hasılanın %87'sinden sorumludur. Şehirlerdeki nüfus, ekonomik varlıklar, beşeri faaliyetler ve tedarik zincirlerine bağlılık arttıkça, bunlar üzerindeki riskler artmakta ve tedarik zincirleri boyunca yayılabilecek ardışık etkiler de çoğalmaktadır.

Türkiye'nin kent odaklı ekonomisine küçük ve orta ölçekli işletmeler (KOBİ'ler) hakimdir. Tüm işletmelerin %99'dan

3 Mersin International Port, Brochure, 2016.

4 Haber24, "Karayolları kapalı yollar ve İstanbul - Bursa - İzmir - Balıkesir," January 6, 2017, <https://www.haber24.com/gundem/karayolları-kapalı-yollar-ve-istanbul-bursa-izmir-balikesir-h1135.html>

5 İHA, "Yoğun kar yağışı, sebze meyve halini de etkiledi" January 10, 2017, <https://www.ihha.com.tr/haber-yogun-kar-yagisi-sebze-meyve-halini-de-etkiledi-615873/>

6 TARSİM, 2017 Faaliyet Raporu, 2017.

7 Insurance Association of Turkey, E-newsletter #150, August 2017.

8 Allianz, Allianz Risk Barometer: Top Business Risks for 2019, Ocak 2019.

fazlasına tekabül eden toplamda 3,3 milyon KOBİ bulunmaktadır. KOBİ'ler istihdamın üçte ikisine ve toplam katma değer yarısından fazlasına katkıda bulunmaktadır. Ülkemiz afet olmaksızın KOBİ'ler açısından birçok risk taşımakta ve TÜİK verilerine göre KOBİ'lerin %65'i ilk beş yılda, %25'i beş ile on yıl arasında kapanmaktadır. Kurulan işletmelerin sadece %10'u on yıldan fazla ayakta kalabilmektedir.

Gün aşırı pek çok krizle başa çıkmak zorunda olan KOBİ'ler afetler karşısında oldukça kırılgandır. Gümüşhane'de yapılan bir araştırmaya göre⁹, KOBİ'lerin yalnızca %15'i düzenli tehlike analizi yaparken, sadece %18'inin acil durum hazırlık planı ve %20'sinin acil durum numaraları panosu bulunmaktadır. Afetten etkilenen işletmelerin %80'i bir daha açılmamakta, açılanların %15'i ise iki yıl içinde kapanmaktadır. KOBİ'lerin büyük çoğunluğunun aile şirketi olması nedeniyle kapanan her KOBİ'nin ortalama 8 ailenin geçim kaynağını etkilediği bilinmektedir. Bu nedenle afetten etkilenen bölgelerde KOBİ'lere özellikle bakılması o bölgenin sosyal ve ekonomik refaha dönmesi için önemli rol taşımaktadır. Ekonominin ağırlıklı olarak kentli olması işletmelere yönelik yapılacak çalışmalarda daha çok toplu etki yaratacaktır.

Özel sektörün dayanıklılığının artırılması, toplumsal dayanıklılığı geliştirmenin ve yeni pazarlar yaratmanın anahtarıdır. Özel sektör, afetlerin ve iklim değişikliğinin iş süreklilikleri üzerindeki etkisini anlamakla birlikte, ölçeğini kavramakta ve bu nedenle dayanıklılığa yönelik eyleme geçmekte güçlük çekmektedir. Özellikle iklim değişikliği konusunda uzun vadede karşılaşılan performans kayıpları, farklı uyum eylemlerinin maliyet-etki analizinin olmaması ve eylemsizliğin maliyetinin bilinmemesi gibi faktörler özel sektörün

bilinçli karar almasını engellemektedir¹⁰. Bu nedenle de yapılanlar, çoğu zaman yöneticilerin mevcut konfor alanının dışına çıkmayan “çözümlerin” ötesine geçememektedir. Özel sektörün, bunları sadece bir risk olarak değil, kapasitesini ve iş birliklerini geliştirmek, yeni ürün ve hizmetler üretmek için aynı zamanda bir fırsat olarak da değerlendirmesi gerekmektedir. Özel sektör; yollar, enerji temini, su sistemleri ve telekomünikasyon gibi altyapı ve kamu hizmetlerinin yüksek standartlara göre yapılmalarını, riske karşı korumalı olmalarını ve tehlikeye yatkın konumlardan uzağa kurulmalarını sağlayabilir. Mevcut ağları, uzmanlıkları ve hızla adapte olup yenilik üretebilme becerileri sayesinde şirketler, canın ve malın korunmasında ve ulusların şokları daha hızlı bir şekilde atlatabilmelerini sağlamada önemli bir rol oynayabilir.

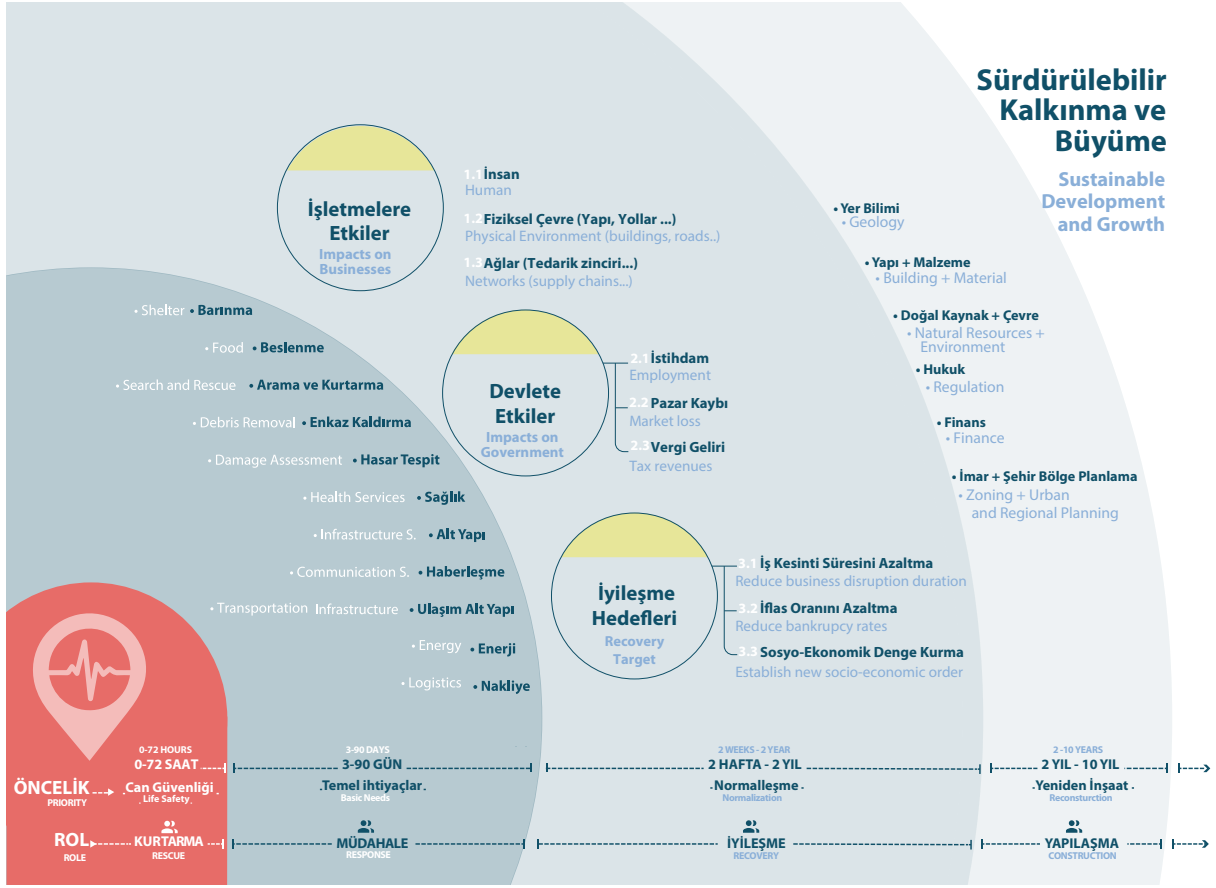
UNDP TÜRKİYE VE FAALİYETLERİ

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) Türkiye Ofisi, 50 yılı aşkın bir süredir Türkiye'nin kalkınma planları ve strateji dokümanlarında belirtilen öncelikler kapsamında Türkiye'nin kalkınma sorunlarına pratik çözümleri çeşitli iş birlikleri ve projeler aracılığıyla desteklemektedir. Çalışma alanlarını kapsayıcı ve sürdürülebilir büyüme, kapsayıcı ve demokratik yönetim, çevre ve iklim değişikliği oluşturmaktadır. UNDP Türkiye, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarıyla uyumlu olacak şekilde ekonomik, çevresel ve sosyal sistemlerin değişen risk profiline karşı dayanıklılık kapasitesini geliştirmek ve yeni çözümler üretmek için çalışıyor.

Bu bağlamda, UNDP Türkiye kamu kurumları, özel sektör, akademi, sivil toplum kuruluşları, uluslararası kuruluşlar ve belediyelerle iş birliği yapmaktadır. Belediyeler ve iştirakleriyle yürütülen çalışmalarda afetler

9 Turan M. vd., Evaluation of Institutional Preparations for Disaster and Emergency Situation in Small Enterprises; Sample of Gümüşhane, 2018.

10 Goldstein, Allie, Will R. Turner, Jillian Gladstone, ve David G. Hole, “The private sector's climate change risk and adaptation blind spots,” Nature Climate Change Cilt. 9, (Ocak 2019). s. 18-25.

Şekil 1. İstanbul depremi ve İşletmelerin İyileşme Süreci çalışmasının genel çerçevesi

sonrasında temel hizmet ve altyapıların sürekliliğinin sağlanmasının iş kesintilerinin ve ekonomik kayıpların azaltılması açısından öneminden yola çıkılmaktadır. Bu alanda hizmet süreklilik planları, kritik altyapı haritalandırma, iklimsel risk değerlendirme çalışmaları gibi faaliyetler yürütülmektedir. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile birlikte yürütülecek olan “Türkiye’de Uyum Eyleminin Geliştirilmesi Projesi (Enhancing Adaptation Action in Turkey Project)” ile Türkiye’nin iklim değişikliği uyum strateji ve eylem planının güncellenmesi, kentlerin kendilerine has coğrafi ve iklimsel şartlarına, sosyo-ekonomik ve siyasi dinamiklerine özgün çözümler geliştirerek aralarında çok-paydaşlı bilgi, deneyim ve çözüm paylaşımı desteklenecektir.

Doğal afetler sonrası iyileşme ve iklim değişikliği ne tek bir ülkenin, ne kamunun ne de özel sektörün tek başına çözebileceği

sorunlardır. Özel sektörün itibar kaygısıyla yalnızca kendi işletmesinin dayanıklılığına odaklanması ve tüm sorumluluğu kamuya yüklemesi uzun vadede etkili olmamaktadır. Bunu anlayan şirketler, iş birliklerine ağırlık vermeye, pazar ve tedarik zincirlerinin direncini artırmak için yatırım yapmaya, böylece kamu üzerindeki sorumluluğu paylaşmaya başladı. Bunun en iyi örneklerinden birisi TÜSİAD, TÜRKONFED ve UNDP iş birliğiyle kurulmuş olan “Hedefler İçin İş Dünyası (Business for Goals)” platformudur. Platform, özel sektör, kamu ve STK’ları, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ortak paydasında buluşturmayı ve özel sektöre kalkınmada nasıl bir çözüm ortağı olabileceğine ilişkin yol haritaları sunmayı amaçlamaktadır.

Hedefler İçin İş Dünyası platformu altında yürütülen çalışma alanlarından biri “iklim değişikliği ve dayanıklılık”tır. Bu

çalışma alanı kapsamında platform, özel sektörün afet risk yönetimindeki rolünü güçlendirmeyi hedefleyen uluslararası Connecting Business Initiative ağına üyedir. Bu alanda yapılan çalışmalar sonucunda Türkiye'nin özgün ve dinamik risk profilinin KOBİ'ler üzerine etkisini ve dayanıklılığı arttırmak için öncelikleri ortaya koyan "KOBİ'lerde Dayanıklılık: Yeni Riskler, Yeni Öncelikler" raporu yayınlanmıştır.

UNDP Türkiye, özel sektörün dayanıklılığını arttırmak için "İstanbul Depremi ve İşletmelerin İyileşme Süreci" çalışmasını başlatmıştır. Çalışma, Hedefler İçin İş Dünyası platformu iş birliğiyle özel sektörün hem afet sonrasında sunabileceği katkısı hem kentin ekonomik iyileşmesindeki rolünü tespit etmeye istekli olan sektör liderleri ve ilgili paydaşların katılımı sağlanarak yürütülmektedir. Bu çalışma, 24 Eylül 2019'da yaşanan 4.7 ve 26 Eylül 2019'daki 5.8 şiddetindeki iki deprem sonucunda İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin ilan ettiği Deprem Seferberliği'ne de destek vermektedir.

Dayanıklılık kapasitesi yüksek olan özel sektör paydaşları afet sonrası müdahale sürecinde temel ihtiyaçların tedarikinde, iyileşmede ve yeniden inşaatta kamu kurumlarıyla iş birliği yapabilecek kapasiteye sahiptir (Şekil 1). Afete karşı kırılgan olan özel sektör için kırılganlıkların belirlenmesi ve bunların iyileşmesinin hızlandırılmasına yönelik stratejiler geliştirilecektir. Çalışmanın amacı; nihai bir çözüm geliştirmektense hem özel sektörü hem diğer ilgili paydaşları harekete geçirmek ve bir ortak yol haritası çıkarmak ve birkaç sektör için iş kesinti süresini ve iflas oranını düşürecek, üretimin, ticaret hacminin, pazar payının, istihdamın ve vergi gelirinin en sağlıklı ve hızlı şekilde toparlanmasını sağlayacak somut çözüm fikirleri geliştirmektir.

“

...Mekansal planlama; değışen, gelişen, bozulan doğal-sosyal-ekonomik yapı nitelikleri ile sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel ve yönetsel dinamiklerin ara kesitinde belirsizliklerle baş etme, ihtiyaçları karşılama, var olan değerleri ve gelişmeyi sürdürülebilirlik ilkeleri ile yönlendirme hedeflerini kamu yararı ve sosyal adaleti sağlama temel amacı ekseninde tanımlamayı amaçlamaktadır...

AFETLERLE MÜCADELEDE “SÜRDÜRÜLEBİLİR & EKOLOJİK & DAYANIKLI (SED)” MEKANSAL PLANLAMA

A z i m e T e z e r *

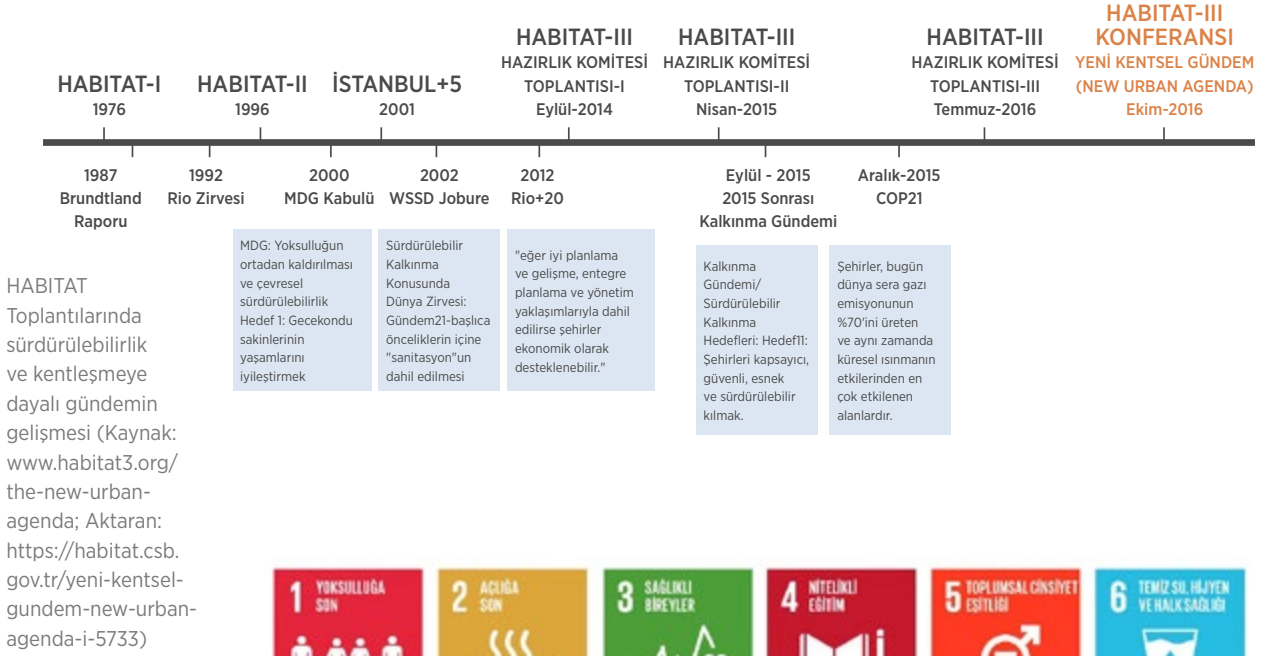
KÜRESEL POLİTİKALAR VE KENTSEL PLANLAMA

Dünyada ve ülkemizde nüfusun kentsel alanlarda giderek yoğunlaşmasının getirdiği çevresel bozulma kapsamına son yıllarda etkileri giderek artan iklim değişikliği de eklenmiştir. Kentsel alanların alanca yayılması ve nüfusça yoğunlaşması bir yandan temiz su, gıda ve enerji gibi doğal kaynak talebini arttırırken; diğer yandan bu kaynakların sağlandığı alanlara doğru kentsel yayılma baskısını da arttırmaktadır.

BM değerlendirmelerine göre kentler halihazırda dünya üzerindeki karaların %2'sini kaplarken; dünyada üretilen GSH'nin %70'ini, küresel enerji tüketiminin %60'ını, küresel atık ve atmosfere salınan sera gazlarının %70'inin sorumlusudur.

Bu gelişmeler küresel ölçekte BM nezdinde yürütülen farklı programlarda gerek iklim değişikliğine uyum, gerekse sürdürülebilir ve dayanıklı kentleşme konularının çok boyutlu olarak ele alınmasını yönlendirmiştir. Özellikle 1987'deki “Ortak Geleceğimiz” Brundlant Raporu'nun yayınlanması ardından küresel politikalarda yerini belirginleştiren “Sürdürülebilir Kalkınma” konusu; 2000'li yıllarla birlikte Binyıl Ekosistem Değerlendirmesi, BM Hyogo ve Sendai Afet Zararlarının Azaltılması Stratejileri ve nüfusun artmamasına rağmen gelişmiş ülkelerde kentleşmiş alanların yayılmaya devam etmesi ile “sürdürülebilir kentleşme” bir küresel politika odağı haline gelmiştir. 2015'te Paris'te gerçekleştirilen İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (İDÇS) 21. Taraflar Konferansı ile 2016 yılında Kito'da gerçekleştirilen III. İnsan Yerleşmeleri Konferansı (HABITAT III) sonrasında kabul edilen “Yeni Kentsel Gündem”, önümüzdeki yıllarda özellikle kentsel alanlardaki sürdürülebilir mekansal planlama içeriğini yönlendirecek küresel hedefleri ortaya koymaktadır. BM'nin 2030 hedef yılına yönelik ortaya koyulan Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları; İDÇS Paris 21. Taraflar Konferansı sonrası ilk BM Konferansı olan HABITAT III ardından paylaşılan Yeni Kentsel Gündem yanı sıra 21. Taraflar Konferansı kararlarının uygulanmasında belirleyici olmuştur.

* Prof. Dr., İstanbul Teknik Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlaması Bölümü, Taşkışla – Şişli / İSTANBUL

Birleşmiş Milletler (BM) Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (Kaynak: UN HABITAT; Aktaran: BM Türkiye Dergisi, 2019)

BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'nda doğrudan mekansal planlama alanı ile ilişkilenen hedefler arasında;

- SKA 6: Temiz su, hijyen ve halk sağlığı,
- SKA 11: Sürdürülebilir şehirler ve yaşam alanları,
- SKA 13: İklim eylemi,
- SKA 14: Sudaki yaşam
- SKA 15: Karasal yaşam

sayılabilir. Özellikle kentleşme bağlamında bu hedeflerin mekansal planlama ile entegrasyonunun sağlanması amaçlandığında, BM İnsan Yerleşmeleri'nin 1996 yılında İstanbul'da gerçekleştirilen İstanbul Zirvesi'nde de öne çıkan "sürdürülebilirlik olacaksa bu kentlerle kazanılacak aksi halde kaybedilecek" ifadesinin yirmi yılı aşkın süre ardından hala geçerliliğini koruduğunu hatırlatmaktadır. Sürdürülebilirlik, iklim değişikliği ve doğal yapı kaynaklı afet risklerinden oluşan küresel ölçekte birbiri ile doğrudan ilişkili

üç temel politikanın kentsel alanlara odaklanması gerekliliği BM Yeni Kentsel Gündem'inin de içeriğini oluşturmaktadır. Tüm bu değerlendirmeler ışığında kentlerin sürdürülebilir gelişmesinin sağlanmasında, özellikle halihazırda sürdürülebilir olmayan kentleşme biçimlerinin 2030'a kadar daha sürdürülebilir kentsel yapılara evrilmelerinde, yukarıda sıralanan hedefler ve temel üç politika bağlamında kentsel ekolojik yapı bileşenlerinin mekansal karar alma süreçlerinde daha belirgin şekilde ifade edilmesi gerekliliği günümüzün en temel önceliği olarak öne çıkmaktadır.

Özellikle iklim değişikliğine uyum bağlamında BM Genel Sekreteri Antonio Guterres'in *"Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine ulaşmak ve iklim krizi ile mücadele için sağlıklı ekosistemlere ihtiyacımız var: Çünkü onlar küresel sıcaklık artışında gereken uyumun ve etki azaltmanın %37'sini sağlayabilirler."* ifadesi dünyada ekolojik işlevselliği yüksek olan alanların iklim mücadelesinde ne derece önemli olduğunu göstermektedir.

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE MEKANSAL PLANLAMADA "BÜTÜNLEŞİK EKOLOJİK PLANLAMA" KAPSAMI

Mekansal planlama, değişen, gelişen, bozulan doğal-sosyal-ekonomik yapı nitelikleri ile sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel ve yönetsel dinamiklerin arakesitinde belirsizliklerle baş etme, ihtiyaçları karşılama, var olan değerleri ve gelişmeyi sürdürülebilirlik ilkeleri ile yönlendirme hedeflerini kamu yararı ve sosyal adaleti sağlama temel amacı ekseninde tanımlamayı amaçlamaktadır. Mekansal planlar bu amaca ulaşmada kullanılan araçlardır ve uygulamada günümüzde de karşılaşılan pek çok soruna rağmen, planların gerekliliği tartışmasızdır. İçeriği, uygulanması, plan performansının ölçülmesi ve izlenmesi aşamalarında yeni katkılar ve tanımlamalar olması gereklidir. Ancak küresel, bölgesel ve yerel pek çok yeni gelişme dinamiğinin etkisiyle, mekansal planlamanın farklı

aşamalarında yaşanan sorunlara ya da beklentilere cevap arama yönünde yeni yaklaşımların gündeme gelmesi, planlama sürecinin tarihsel gelişiminde olduğu gibi günümüzde de planlamanın gündeminde olacaktır, olmalıdır.

Özellikle 1990'ların ikinci yarısından itibaren belirginleşen ve yeni binyılda ivme kazanan pek çok sürdürülebilir yapısal ve mekansal uygulama; günümüze yaklaştıkça uluslararası kuruluşların yönlendirmesi ve bu konudaki ağların da gelişmesiyle yaygınlaşmakta ve standartları gelişmektedir. Ancak bu noktada sürdürülebilirlik ile ilgili performans ölçümü yaklaşımlarında, doğrudan mekansal alan kullanımları, ya da alan yönetimi ile ilişkili kriterlerin dikkate alındığı söylenemez. Örneğin, Yeşil (Eko) Şehir, Yaşanabilir Şehir ya da Sürdürülebilir Şehir göstergelerinde, kentlerin performansı karşılaştırılırken ölçülen değerler arasında mekanın nasıl kullanıldığına dair değerlendirmelerden çok, kentlerin farklı sektörlere dair kimlik kartları gibi var olan durum değerlendirmeleri ele alınmaktadır. Buradan değerlendirmeye alınan kentlerde gerçekten sürdürülebilir olan ya da olmayan mekansal nitelikleri karşılaştırmak oldukça güçtür. Ancak nüfus, ya da kişi başına düşen kaynak kullanımı, kirleticiler vb. durum değerlendirmeleri ile kentlerin mekansal yapısındaki ekolojik performansın değerlendirilebilmesi mümkün olamamaktadır. Bu nedenle mekansal niteliklerde kentlerin daha sürdürülebilir, yaşanabilir ya da belirsizliklere karşı daha dayanıklı olabilmelerinde, ekolojik yapıya dair mekansal göstergelerin daha belirgin olması gerekmektedir. Değerlendirmelerde hava kalitesi, su kalitesi ya da altyapı kalitesi gibi kentsel alan bileşenlerinin karşılaştırılması; kentlerin dinamik yapısının ve mekansal değişimin sürdürülebilirlik bağlamının sorgulanmasını olanaklı kılmamakta ve değerlendirmeyi sadece reaktif bir biçimde çıktı üzerinden yapabilmektedir.

Bu çalışmada tam da bu anlamda, mekansal karar alma sürecinde güncel bir yaklaşım olarak küresel sürdürülebilirlik politikalarını bütünleştiren ekosistem-temelli karar alma analitik yaklaşımının ortaya konulması amaçlanmaktadır. Mekansal planlamanın fiziki ve sosyo-ekonomik boyutlarıyla mekanı biçimlendiren karar üretme süreci kapsamında yukarıdaki bölümde belirtilen amaçları ve gündemdeki üç temel küresel politikayı da dikkate alan bir yaklaşımla geliştirilmesi, Yeni Kentsel Gündem'in gerektirdiği bir içeriktir. Mekanın ekolojik yapı niteliklerinden beslenen karar üretme süreci, bir diğer deyişle ekolojik planlama ilkeleri ile örtüşen karar alma süreci; dinamik sistemler, belirsizlikler, doğal süreçlerin insan yaşam alanları üzerindeki pozitif ya da negatif etkileri, iklim değişikliği bağlamında etkileşimi gibi pek çok konuyu mekan ile ilişkilendirmektedir. Buradan ekolojik mekansal planlamanın kapsamını, doğal yapı nitelikleri ile insan yaşam alanlarının ilişkisi üzerinden değerlendirerek, "doğal yapının sunduğu faydaların sürdürülebilirliği ve doğal yapının neden olduğu risklerin azaltılması/ortadan kaldırılması" şeklinde basitleştirerek ifade etmek mümkün olacaktır.

Ülkemizdeki yaygın olarak "ekosistem hizmetleri" olarak adlandırılan *Ekosistem Servisleri* (ES), uluslararası literatürde ilk kez Ehrlich ve Ehrlich tarafından, Westman'ın (1977) "Doğal Servisler" terimine dayandırılarak kullanılmış ve daha çok ekosistem işlevleri ve biyoçeşitlilik kavramları ile birlikte yorumlanarak tanımlanmıştır. Literatürdeki en geçerli 4 tanıma göre ES'ler;

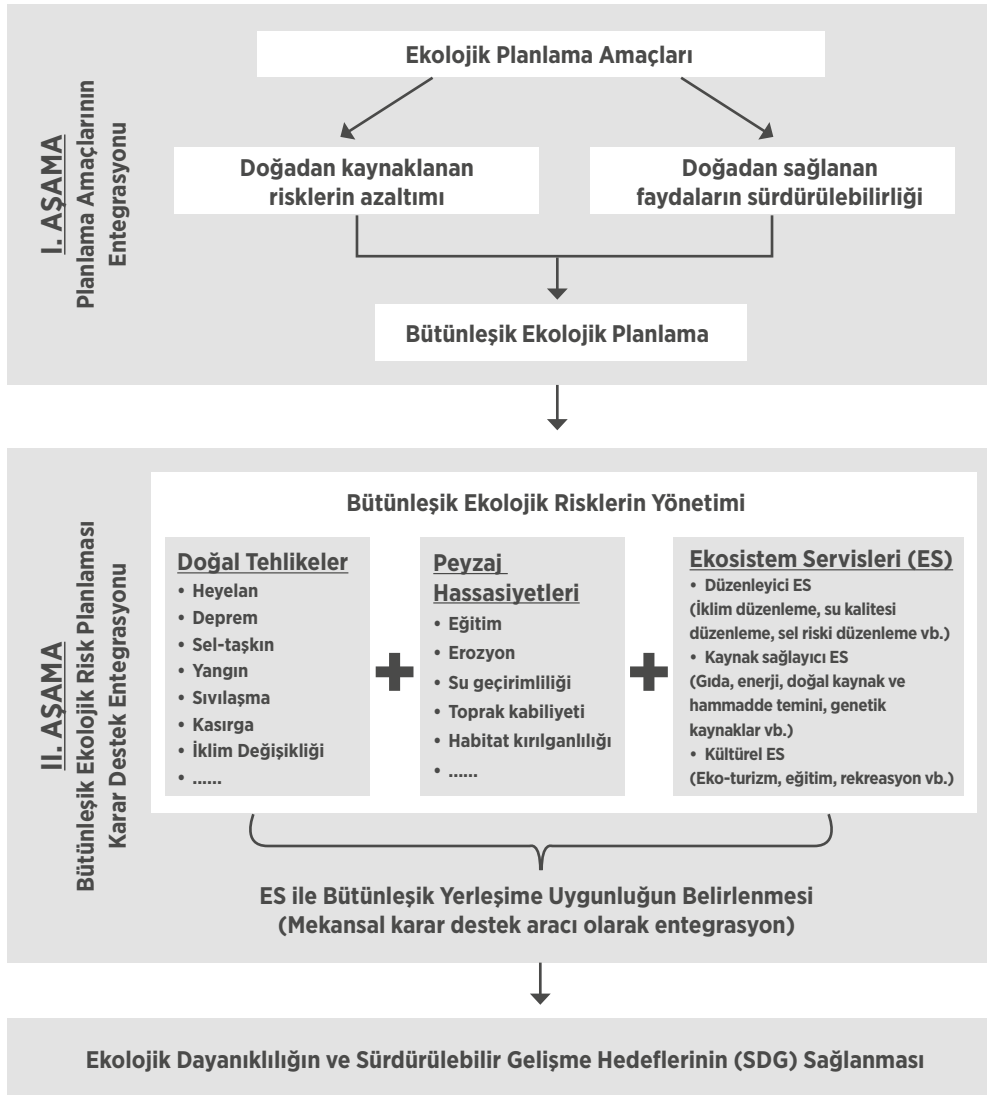
- İnsan hayatının sürdürülebilmesi için doğal ekosistemler ve türlerin gerçekleştirdiği durum ve süreçler,
- Ekosistem işlevlerinin insan yaşamına doğrudan veya dolaylı olarak sağladığı çok yönlü faydalar,
- İnsanların ekosistemlerden elde ettiği faydalar,

- İnsan refahı için doğrudan tüketilen ve yararlanılan ekolojik ürünler

olarak tariflenmektedir.

Bu tanımlardan hareketle ES'ler temel olarak "*insan hayatının sürdürülebilmesi ve insan refahının sağlanabilmesi için ekosistemlerin sunduğu durumlar, süreçler, işlevler, faydalar ve ürünlerin tümü*" olarak değerlendirilmektedir. Bununla birlikte ES'leri sadece insan refahı ile değerlendirmenin eksik kalacağı vurgulanmalıdır. Nihayetinde ES'ler, doğal ekosistemlerin "doğal süreçlerinin" ve "doğal bileşenlerinin" etkileşimiyle ilişkili olduğundan; temelde doğal yapının ve biyolojik çeşitliliğin sürdürülebilirliğine de dayanmaktadır. Bu bakımdan bu çalışmada ES'lerin sadece insan refahını gözetmekte olduğu yönündeki eleştirilere değinilmeyecek ve doğal ekosistemlerin sunduğu her tür faydanın insan ve çevrenin de bunun bir parçası olarak bütünleşik bir şekilde dikkate alınması gerektiğine vurgu yapılacaktır.

ES'lere dayalı küresel ölçekte değerlendirme içeren ve ülke düzeyindeki politikaların yönlendirilmesine ve ES'lerin bilimsel gündemin yanı sıra politika gündeminin de öncelikli konusu olmasına neden olan ilk temel belge; *Binyıl Ekosistem Değerlendirmesi Raporu*'dur. 2005 yılında yayımlanan bu raporda ES'ler dört ekolojik işlev grubu altında (*kaynak sağlayan, düzenleyen, destekleyen ve kültürel servisler*) ele alınmıştır. Günümüze değin pek çok farklı kurum ve araştırma kapsamında yürütülen çalışmada ES'ler ele alınmış olsa da; hala Binyıl Ekosistem Değerlendirmesi Raporu'ndaki sınıflandırma önemli ölçüde geçerliliğini korumakta ve geliştirilen araştırmalara temel oluşturmaktadır. Diğer taraftan Binyıl Ekosistem Değerlendirmesi Raporu'nun sınıflandırması, mekansal değerlendirme ve karşılaştırma yapılabilmesi açısından da yönlendirici bir niteliğe sahiptir. Belirlenmiş dört ana kategoriden destekleyen servisler

ES'lere Dayalı Bütünleşik Mekansal Karar Alma Sürecinin Kapsamı (Kaynak: Aydın vd.2018'den üretilmiştir)

gerek insan yaşamındaki değeri, gerekse doğal süreçler üzerindeki etki oranı ile ilişkilendirildiğinde doğrudan ölçülebilir değerlendirmeye olanak vermemesi nedeniyle, ES'lerin değerlendirilmesinde genellikle ilk üç kategori dikkate alınmaktadır. Kaynak sağlayan, düzenleyen ve sosyo-kültürel ES'ler arazi kullanımı ve arazi örtüsü verileri kullanılarak mekansallaştırılmakta, zamansal veriler bağlamında değişim analizleri yapılabilmekte ve böylece arazi örtüsünün sahip olduğu ES potansiyeli mekansal karar destek aracı olarak kullanılabilir. Arazi kullanımı/arazi örtüsü mekansal

verileri üzerinden üç kategoriye temsil edecek pek çok ES mekansallaştırılarak; alana özgü farklı hassasiyette ES potansiyeli sunan mekansal yapı değerlendirmeleri ortaya konulabilmektedir. Bu tür çalışmalar gerek meskun alanlardaki bozulmuş ya da parçalanmış ekolojik yapı niteliklerine dair sağaltıcı ve onarıcı ekolojik mekansal politikaların geliştirilmesinde; gerekse yapılaşmamış ve gelecekte gelişmesi muhtemel alanların ES potansiyelini dikkate alarak ve kritik öneme sahip ES potansiyeli taşıyan alanları öncelikleyerek mekansal gelişim kararlarının üretilmesinde altlık oluşturabilmektedir.

Tüm dünyada olduğu gibi, ülkemizde de hızlı kentleşmeye bağı olarak arazi kullanımı/arazi örtüsünde ortaya çıkan değışim, ekosistemlerce sunulan ES'leri değıştirmekte, düzensizleştirmekte, azaltmakta ve bu itibarla hem ekolojik hem de sosyo-ekonomik yapı üzerinde yeni zafiyetlere neden olmaktadır. Bu nedenle çevre koruma ile sürdürülebilir kalkınmada ES'lere dayalı mekansal yapı bilgisi üzerinden karar alma süreçlerinin desteklenmesi ile daha rasyonel karar alma süreçlerinin elde edilebileceğı pek çok çalışmada vurgulanmaktadır.

Bu nedenle ele alınan bu çalışmada, doğal yapıdan kaynaklanan ekolojik fayda ve ekolojik riskleri dikkate alan mekansal değılendirme yaklaşımı “bütünleşik ekolojik planlama” olarak tariflenmiştir. Bütünleşik ekolojik planlamanın mekansal planlama ile entegrasyonunda ise; gerek doğanın neden olduğu her türlü tehlike, gerekse iklim değışikliğinden kaynaklanan tehlikeler ile ekolojik yapının bozulması nedeniyle ortaya çıkan ES kaybı, yanı sıra peyzaj işlevlerindeki değışime dayalı bozulmalar “bütünleşik ekolojik risk” olarak tanımlanmış ve tüm bu kriterleri dikkate alan yerleşime uygunluk değılendirmesi ve ES'ler ile bütünleşik mekansal karar alma sürecinin geliştirilmesi amacıyla önerilmiştir.

Sonuç olarak, arazi kullanımı/arazi örtüsüne dayalı olarak ekosistemlerin sunduğu çoklu işlev ve faydaları dikkate alan ES'lere dayalı mekansal planlama yaklaşımı; Yeni Kentsel Gündem'in üç temel bileşeni olan sürdürülebilir kalkınma, iklim değışikliğine uyum ve doğa kaynaklı tehlikelerde risk azaltma bağlamlarını da içeren bütünleşik bir yaklaşım sunmaktadır. Çünkü, ES'lere dayalı mekansal planlama sürecinde, insanın doğal ekosistemlerden sağladığı ürün ve faydalar daha gerçekçi olarak irdelenebilmekte, ES'lerin mekansal dağılımları ve birbirleriyle ilişkileri CBS ortamında kolaylıkla değılendirilebilmekte ve nihayetinde

koruma-kullanmanın sürdürülebilir dengesi, mekansal risk yönetimi ve iklim değışikliğine uyum bağlamları bütünleşik olarak ele alınabilmektedir.

ES'LERE DAYALI MEKANSAL PLANLAMA ÖRNEKLERİ ÜZERİNDEN SONUÇLAR

ES'leri temel olarak mekansal analitik değılendirme sürecinde bir karar destek aracı olarak kullanılan ülkemizden örnekler arasında havza özel hüküm belirleme planları ve ülke mekansal strateji planının hazırlanmasına altlık oluşturan analitik değılendirmeler sayılabilir. Halihazırda bu çalışmalardan içme ve kullanma suyu havzalarında özel hüküm belirleme projesi tamamlanan iki havza bulunmaktadır. Bunlar Melen ve Büyükçekmece havzalarıdır. Her iki havza da gerçekleştirilen çalışmada peyzaj hassasiyeti, jeolojik yapı hassasiyetleri ve hidrojeolojik yapı ile ilişkili hassasiyetler ile arazi örtüsünün sunduğu bütünleşik ES potansiyeli ve su ile ilişkili kritik öneme sahip ES'ler mekansallaştırılarak; konvansiyonel mesafeye dayalı havza koruma kuşakları yaklaşımı yerine, havzanın ekolojik verileri üzerinden üretilen koruma/kullanma dengesini bu veriler ışığında tanımlayan “havza özgü koruma alan tanımlaması” gerçekleştirilmiştir.

Türkiye Mekansal Strateji Planına altlık oluşturan analitik değılendirmeler ve senaryolar kapsamında ise; yukarıda sunulan “ES'lere Dayalı Bütünleşik Mekansal Karar Alma Süreci”nden faydalanılarak analitik çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda 1990, 2000, 2012 ve 2018 CORINE arazi kullanımı/arazi örtüsü verileri üzerinden ülke mekanında “bütünleşik kritik öneme sahip ES alanları” ile iklim değışikliğine uyum kapsamında öne çıkan ve “iklim düzenleme açısından kritik öneme sahip ES alanları” belirlenmiştir. Gerek ülke mekanı bütününde, gerekse su ve tarım havzaları ile koruma statüsü olan alanlar ve turizm gelişim, maden çıkarım

gibi farklı sektörel gelişim kararlarının yer aldığı mekansal kararlarla çakıştırılan kritik öneme sahip ES alanları; ülkenin gelişme dinamikleri ile ekolojik yapı hassasiyetlerinin nasıl ilişkilendirilmesi gerekeceği yönünde değerlendirmeler içermiştir. Bu değerlendirmeler temel olarak arazi kullanımı/arazi örtüsü senaryoları ve değişim dinamikleri ile ilgili karşılaştırmalı mekansal analizlerde kullanılmış; gelecek senaryolarında mekansal gelişim, sürdürülebilirlik ve mekansal dayanıklılık politikaları bağlamında yorumlanmıştır.

Sonuç olarak ES'lerle bütünleşik mekansal değerlendirmelerin; toprak, arazi örtüsü, su ve hava arasındaki etkileşimi ve doğal süreçleri dikkate alması ve insan yaşam alanlarının bu süreçlerden beslenen ve etkilenen bileşenler olmasından hareketle; mekansal karar alma süreçlerinde gerek yerleşik alanlarda, gerekse gelişme alanlarında yönlendirici olarak ES'lere dayalı mekansal karar alma sürecinin mekansal planlamada kullanılmasının günümüz için sürdürülebilir kalkınma, afetlere karşı dayanıklılık ve iklim değişikliğine uyum açısından kaçınılmaz olduğu söylenebilir. ES'leri sadece insana fayda bağlamıyla değil, ancak ES'lerin aslında doğal süreçlerin sağlıklı işleyişi sonucunda insan yaşam alanları için doğrudan ya da dolaylı fayda oluşturabileceği gerçeğini dikkate almak gerektiği vurgulanmalıdır. Yaklaşım yerleşik alanlarda üretilecek mekansal stratejilerde ES'lerin degradasyonu ya da kaybı ile ilişkili olarak ekolojik restorasyon ve onarım; afetler açısından riskli alanlarda doğal sistemlerin nasıl sağıklaştırılabilirliği ve yapılaşmış çevrenin dönüşümünde doğal yapı/yapılaşmış çevre etkileşiminin nasıl daha dirençli hale getirilebileceği gibi mekansal stratejilere cevap arayabileceği gibi; iklim değişikliğine uyum bağlamında yerleşik alanlarda nasıl mekansal uyum stratejilerinin geliştirilebileceği konularına da açılım sağlayabilecektir. Yerleşik alanlarda afetlere karşı dirençlilikte, iklim

değişikliğine uyumda ve sürdürülebilir gelişme temelinde ES potansiyelinin geliştirilmesi yönünde kentsel dönüşüm uygulamalarının gündeme alınması gerekmektedir. Gelişme alanlarında ise; bütünleşik ES değerlendirmeleri, doğal tehlikelere yönelik mekansal risk analizleri ve iklim değişikliğine uyum hassasiyetleri ile ilgili olarak mekansal gelişim kararlarında risk azaltımını yönlendirebilecektir.

KAYNAKÇA

Albayrak, İ. (2012). Ekosistem servislerine dayalı havza yönetim modelinin İstanbul-Ömerli Havzası örneğinde uygulanabilirliği, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü (Doktora Tezi), İstanbul.

Arcagis. (2016).Sustainable Cities Index.

Aydın, B, Tezer, A, Türkay, Z, Kutay Karaçor, E, Güler, İ, Uzun, O, Okay, N, Terzi, F, Köylü, P, Satılmış, E, Kara, D. (2018). Resilience Through Participatory Planning for the Integrated Ecological Risks in Düzce. *Resilience*, 2 (2) , 105-121 . DOI: 10.32569/resilience.484946.

Birleşmiş Milletler Türkiye Dergisi (2019).

Boyd, J. ve Banzhaf, S. (2007). What are ecosystem services? The need for standardized environmental accounting units, *Ecological Economics*, 63, 2-3, 616-626.

Burkhard, B., Kandziora, M., Hou, Y., Müller, F. (2014). Ecosystem service potentials, flows and demands – Concepts for spatial localisation, indication and quantification, *Landscape Online*, 34: 1-32. doi - 10.3097/LO.201434.

Centre for Liveable Cities, S.a.C.S.C.(2014). Creating Sustainable and Liveable Cities, Economist, Intelligence Unit. Liveable Cities.

Costanza, R., d'Arge, R., De Groot, R., Farber, S., Grosso, M., Hannon, B., Limburg, K., Naeem, S., O'Neill, R. V., Paruelo, J., Raskin, R. G., Sutton, R., Van Den Belt, M. (1997). The value of the world's ecosystem services and natural capital, *Nature*, 387: 253-260.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (2019). <https://habitat.csb.gov.tr/yeni-kentsel-gundem-new-urban-agenda-i-5733>, Erişim tarihi: 22 Aralık 2019.

Daily, G. C. (1997). Introduction: What are ecosystem services? In *Nature's services: Societal dependence on natural ecosystems*, edited by Daily, G. C., 1-10. Island Press, Washington, D.C.

de Groot, R.S. (2006), "Function-analysis and valuation as a tool to assess land use conflicts in planning for sustainable, multi-functional landscapes", *Landscape and Urban Planning*, 75(3-4):175-186.

IPBES - Intergovernmental Platform on Biodiversity and Ecosystem Services. Preliminary guide regarding diverse conceptualization of multiple values of nature and its benefits, including biodiversity and ecosystem functions and services (deliverable 3 (d) - http://www.ipbes.net/sites/default/files/downloads/pdf/ipbes_4_19_en.pdf

MEA (2005). Ecosystems and Human Well-Being - Biodiversity Synthesis, *Millennium Ecosystem Assessment*, Island Press, Washington DC.

MEA (2007). A Toolkit for Understanding and Action - Protecting Nature's Services, Protecting Ourselves, *Millennium Ecosystem Assessment*, WashingtonDC: Island Press, London.

Neuman, M. (1998). Does Planning Need the Plan?, *Journal of the American Planning Association*, 64:2, 208-220, DOI: 10.1080/01944369808975976.

TEEB - The Economics of Ecosystems and Biodiversity. (2010). Mainstreaming the economics of nature: A synthesis of the approach, conclusions and recommendations of TEEB.

TEEB - The Economics of Ecosystems and Biodiversity. (2011). TEEB manual for cities: Ecosystem services in urban management: www.teeb.org.

Tezer A., Turkey Z., Uzun O., Terzi F., Koylu P., Karacor E., Okay N., Kaya M. (2018) "Ecosystem services based multi-criteria assessment for ecologically sensitive watershed management" (in publication process), *Environment, Development and Sustainability*, (DOI: 10.1007/s10668-018-00300-5) (In Press).

Tezer, A., Çetin, N. İ., Onur, A. C., Menteşe, E. Y., Albayrak, İ., (2015) "Ömerli Havzası'nda Ekosistem Servislerine Dayalı Bütünleşik Havza Yönetim Planı'nın Geliştirilmesi Projesi", İSTKA TR10/14/DFD/0039 No'lu İSTKA Projesi Nihai Raporu, İstanbul.

UNCHS 1996. An Urbanizing World: Global Report on Human Settlements 1996 / UN Centre for Human Settlements (HABITAT), Oxford University Press, Oxford, New York.

UNFCCC 2019. <https://unfccc.int/news/antonio-guterres-healthy-ecosystems-are-37-of-the-climate-solution>, Erişim Tarihi: 27 Mayıs 2019.

“

...Kentsel sistemler ve zorluklarının yönetişimi verimlilik, sürdürülebilirlik ve direnç tabanlı olarak yapılırsa, büyükşehir alanları daha üstün bir yaşam kalitesine değer veren insanlar için daha cazip hale gelecektir. Daha iyi yönetilen, yani daha verimli, daha sürdürülebilir ve daha dirençli büyükşehir alanları da vatandaşların yararına olacak şekilde daha iyi işleri kendine çekecektir. Vatandaşların ve işletmelerin daha aktif katılımı ile kentsel sistemlerin daha iyi yönetişimi sonucu doğacaktır...

IGLUS YÖNTEMİ: KENTSEL SİSTEMLERİN YÖNETİŞİMİNDE KAVRAMSAL BİR ÇERÇEVE

M a t t h i a s F i n g e r *

Bu makalede, kısaca “IGLUS yöntemini” anlatacağım. IGLUS “Büyük Kentsel Sistemlerin Yenilikçi Yönetişimi” anlamına gelmektedir ve şehir yöneticilerine özellikle bilgi ve iletişim teknolojileri (BİT, dijitalleşme) sayesinde büyükşehir altyapılarını daha iyi yönetmelerinde (planlamalarına, işletmelerine, sürdürmelerine ve yenilemelerine) yardımcı olacak eylem araştırması ve eylem öğrenme programıdır¹.

IGLUS, büyük kentsel altyapı sistemlerinin yönetim zorluklarının entelektüel olarak sağlam ve metodolojik olarak sistematik bir şekilde kavramsallaştırılması ve performanslarının yanı sıra bu zorlukların nasıl

ele alınacağı ile ilgili pragmatik önerilere dayanmaktadır. Bu bağlamda, bu makale şu bölümlere ayrılmıştır: kentsel altyapı sistemlerinin ve bu sistemde karşılaşılan zorlukların kavramsallaştırılması, kentsel altyapı sistemlerinin performansının tanımı, kentsel sistem yönetiminin kavramsallaştırılması ve dijitalleşmenin tüm bu süreçlerdeki rolünün tanımlanması. Fakat bunu yapmadan önce neden büyük kentsel sistemler, zorlukları, performansları ve yönetimleri hakkında konuştuğumuzu kısaca açıklayacağım.

NEDEN BÜYÜK KENTSEL SİSTEMLER?

IGLUS’un merkezinde siyaset bilimi düşüncesi vardır. IGLUS’ta, bizler artık günümüzde küresel ve yerel zorluklarıyla başa çıkmada ulus-devletlerin değil büyükşehir bölgelerinin ilgili coğrafi varlıklar olduğunu düşünüyoruz. Açıklayayım: Vestfalya (Barış) antlaşmasıyla (1648), egemen ulus-devletler arasında barış içinde bir arada yaşamayı tanımlayan yeni ve eşi benzeri görülmemiş bir siyasi düzen ortaya çıktı. Avrupa’nın sömürge düzeniyle beraber, bu egemen ulus-devlet kavramı o tarihten beri dünya düzenini tanımlayan bir kavram olarak dünyada yayıldı. Ulus-devletler, Fransız Devrimi (1789) ile vatandaşları kendi yönetimlerine (çeşitli ölçülerde) dahil etmeye başladı ve Sanayi Devrimi ile, 19. yüzyılın sonlarından bu yana, ulus-devletler ayrıca egemen bölgelerinin (endüstriyel) gelişiminde aktif olarak yer aldı. Bugün, ulus-devletler (her biri kendi bölgesinde) kolektif sorunların nasıl çözüldüğünü ve yerel işlerin çoğunu içeren kamusal ve özel işlerin nasıl yönetildiğini tanımlamaktadır.

* Profesör, EPFL, EUI, İTÜ; matthias.finger@epfl.ch
Çevirmen: Sejda Hacıoğlu

1 Bakınız: www.iglus.org

ISSN: 2564-7067 - SAYI : 15 | OCAK - NİSAN 2020

Böyle bir devlet merkezli yönetim, ekonomik ve sosyal gelişme bağlamında bu tür gelişmeler ulus-devletler genelinde ve içinde düzensiz olsa da oldukça başarılı olmuştur. Ancak, ulus-devlet dahiliyeti olmadan hiçbir ülke ve hiçbir toplum bugün elde edilen endüstriyel kalkınma seviyesine ulaşamazdı. Bu durum tam olarak IGLUS'un ortaya çıktığı yerdir: ulus-devlet ve ulus-devlet temelli yönetim (çeşitli fakat yerel yetkililer daha az dahil olmak üzere) kalkınma açısından bir başarı sayılsa da böyle bir kalkınmanın sonuçlarıyla başa çıkma söz konusu olduğunda ulus-devlet merkezli yönetişimin uygun olup olmayacağı hiç net değildir. Endüstriyel kalkınma modelinin tükenmesi ve ardından ekonomik krizlerin gelmesi, iklim değişikliği ve kirlilik, artan sosyal eşitsizlikler, nüfus artışı, göç ve diğer birçok olgu da bu sürecin sonuçları olarak ortaya çıkmaktadır. Kısaca, bizler IGLUS'ta ulus-devletlerin endüstriyel kalkınma için etkili olduklarını ve ilgili birimler olarak hizmet ettiklerini fakat konu bu kalkınmanın sonuçlarıyla baş etmeye geldiğinde uygun olmayan coğrafi birimler oluşturduklarını düşünüyoruz. Özetle, bu sonuçlarla baş etmek için yeni ve daha uygun coğrafi birimler tanımlanacak ve ilgili yönetim mekanizmaları tasarlanacaktır. Bu durum zorunlu olarak çok daha pragmatik, problem çözmeye dayanan kolektif öğrenme yaklaşımı içerecektir (Finger ve Asun, 2001). Tam da bu noktada, IGLUS'un temel felsefesi ve amacı, yeni yönetim varlıkları olduğuna inandığımız büyükşehir alanlarında mevcut sorunların ve giderek artan bir şekilde yüzleşmek zorunda kalınan zorlukların yönetişimine yardımcı olmak için kolektif bir problem çözme yaklaşımını ortaya koymaktır.

(BÜYÜK) KENTSEL (ALTYAPI) SİSTEMLER VE ZORLUKLARI

Kentsel –ya da büyükşehir– altyapı sistemleri, bu zorlukların (çözülmesinin) merkezinde yer almaktadır. IGLUS'ta,

“birincil” ve “ikincil” kentsel altyapıları birbirinden ayırırız ancak diğer tüm ekonomik, sosyal ve kültürel faaliyetlerin yanı sıra ikincil olanlar açısından bir temel teşkil ettiği için sadece birincil olanlara odaklanırsak. Birincil altyapılar enerji, ulaşım (insanlar ve ürünler için), telekomünikasyon, su (içme suyu ve atık su), konut, atık ve yeşil altyapılar (kentsel parklar, ağaçlar ve diğer bitki örtüsü) dediğimiz sistemlerdir. İkincil altyapılar sağlık hizmetleri, eğitim veya kültürel altyapılar (müzeler vb.) olabilir. Onlar olmadan ne ekonomi, ne de toplum işlevini gerçekleştiremez.

En azından bu birincil altyapılar sistematik bir niteliğe sahiptir. Başka bir deyişle, yalnızca entegre sistemler olarak işlevlerini gerçekleştirebilir; bu yüzden karmaşık ve dinamik sosyo-teknik sistemler oluştururlar (Pasmore ve Sherwood, 1978). Sistemler olarak doğrusalsızlık, oluşma ve adaptasyon ile nitelendirilirler (Turner, S., Hanel, R. ve P. Klimek, 2018). Karmaşık ve dinamik sosyo-teknik sistemler olarak, aynı zamanda patika bağımlılığı, batık maliyetler, dışsallıklar (kamu hizmetleri özellikleri dahil), ağ etkileri, eğilme vb. gibi özel ekonomik özellikler de sergilerler (Finger, 2019). Ancak altyapılar statik değildir. Aksine planlanmaları, inşa edilmeleri, işletilmeleri, bakımlarının yapılması, tamir edilmeleri ve yenilenmeleri gerektiği için bir yaşam döngüsünü takip ederler. Bazen bozulurlar. Sonuç olarak tüm bu birincil altyapılar, en azından yoğun bir kentsel bağlamda, güçlü bir şekilde birbirleriyle ilişkili ve birbirlerine bağlıdır (örneğin, ulaşım, konut ve su enerjiye bağlıdır, ulaşım konuta bağlıdır ve konut da aynı şekilde ulaşım, yeşil altyapılar suya bağlıdır vb.) ve bu nedenle büyükşehir alanlarının kendileri tarafından karmaşık ve dinamik sosyo-teknik sistemler oluşturdukları ileri sürülebilir (Batty, 2013).

Sistemik ve birbirine bağımlı doğaları başlı başına bir zorluk olsa da kentsel ve özellikle de büyükşehir altyapı sistemlerinde ayrıca bir dizi dış faktör sebebiyle de

çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadır. Kentsel altyapılardaki zorlukları teşkil eden en önemli yedi faktörü ayrı ayrı ve tabii ki yaşam döngülerindeki aşamaya bağlı olarak kısaca ele alacağım:

- Finansman zorlukları, özellikle kamudan (yerel, ulusal, uluslar üstü) ve özel kaynaklardan, bazen de kamu-özel ortaklıkları ile, kentsel altyapılar inşa etmek ve onları iyileştirmek için gerekli olan parayı toplamakla ilgilidir. Bu tür zorluklar özellikle konut, ulaşım, enerji ve yeşil altyapılarda ortaya çıkmaktadır.
- Buna karşılık ekonomik zorluklar, genellikle kullanıcı ücretleri, erişim ücretleri, kamu yardımları veya hepsinin bir kombinasyonu aracılığıyla operasyonlar ve bazen de altyapıların iyileştirilmesi için ödeme yapmakla ilgilidir. Bu tür ekonomik zorluklar aynı zamanda, özel işletmecilerin ve kamu otoritelerinin özel-kamu ortaklığı bağlamında gelir risklerini paylaştığı Kamu Hizmeti Yükümlülüğü sözleşmeleri ile ilgili olabilir.
- Teknolojik zorluklar genellikle yeni teknolojilerin eskilerin yerini alması veya daha çok tüm teknolojik sistemlere entegre edilmesi ile ilgili olarak ortaya çıkar. Bu durum özellikle telekomünikasyon ve son zamanlarda ulaşım ve enerji gibi teknolojileri hızla gelişmekte olan altyapılarda söz konusudur. Bununla birlikte, bu tür zorluklar çoğunlukla eski sistemleri değiştirmenin veya iyileştirmenin finansal sonuçlarından kaynaklanmaktadır (yukarıda belirtilen finansman ve ekonomik zorluklara bakınız).
- Talep zorlukları genellikle göç akınından dolayı hızlı kentleşmeyle beraber ortaya çıkar. Sonuç olarak kentsel altyapıların genellikle kısa bir süre içerisinde geliştirilmeleri, genişletilmeleri ve iyileştirilmeleri gerekmektedir. Bu durum kısa vadede altyapı kapasitesi ve arıza problemleri ile orta-uzun vadede

finansman meselelerini gündeme getirir (yukarıya bakınız). Bazı şehirlerde, kentsel düşüş zorlukları gözlemlenmiştir ve bu da kapasite aşımı problemlerine, ardından da ekonomik zorluklara yani aşırı boyutlandırılmış altyapılarda ödeme ve işletme sorunlarına yol açmıştır. Bu tür talep (ve düşüş) zorlukları tüm altyapıları ilgilendirmektedir.

- Sosyal zorluklar gelir, sosyal sınıf ve coğrafi konuma göre bir şehirde erişilebilirlik, alım gücü, kalite ve altyapı hizmetleri ile ilgili adaletsizliklerdir. Aynı zamanda ırk, cinsiyet ve etnik kökene göre adaletsizlikleri de içerebilir. Bu tür sosyal zorluklar su, atık su, atık, ulaşım ve yeşil altyapılar durumlarında genellikle daha kalıcıdır ve eğer şiddetliyse toplumsal huzursuzlukla sonuçlanabilir ve her durumda altyapı yönetiminde siyasi müdahaleye yol açacaktır.
- Ekolojik zorluklar hem iklim değişikliği hem de kirlilikle ilgilidir. İklim değişikliği veya daha açık olmak gerekirse küresel ısınma, özellikle su, konut, enerji ve yeşil altyapıları zorlarken; kirlilik ise su, atık su, atık, yeşil ve en önemlisi çeşitli ulaşım altyapılarını zorlamaktadır. Taleplerde karşılaşılan zorluklar genellikle ekolojik zorlukları şiddetlendirmektedir, ekolojik sorunlar ise çoğu zaman sosyal zorlukları şiddetlendirmektedir.
- Büyükşehir altyapı sistemlerinde genellikle şehir bölgesi, şehir, büyükşehir ve hatta ulusal yargı alanları gibi farklı yargı alanlarının kesişmesi sebebiyle, yargı ile ilgili zorluklar ortaya çıkar. Bu genellikle enerji ve su sistemlerinin (kentsel enerji ve kentsel su çoğunlukla şehir dışından gelmektedir) yanı sıra aynı şekilde tüm büyükşehir alanını nadiren kapsayan ulaşım sistemlerinin durumunda görülür. Aşağıda göreceğimiz gibi, bu durum daha çok ekonomik, finansman ve sosyal zorluklardan doğrudan (olumsuz) etkilenen bir yönetim meselesidir.

Tablo 1.'de farklı altyapı sistemlerinin maruz kaldığı bu yedi zorluğu özetlemektedir. Maalesef ki bu farklı zorlukların birbirlerini nasıl güçlendirdiğini, mesela yüksek enerji tüketimine yol açan kentsel sıcaklık dalgalarının dolayısıyla kentsel ısı adası etkisini şiddetlendirmesi durumunun yanı sıra yeşil ve su altyapıları üzerindeki baskılar gibi durumları göstermemektedir.

Tablo 1. Kentsel altyapı sistemleri ve zorlukları

Zorluklar Altyapı Sistemleri	Finansman	Ekonomik	Teknoloji	Talep	Sosyal	Ekolojik	Yargı
Enerji	X	X	X	X	X	X	
Ulaşım	X	X	X	X	X	X	X
Su	X	X		X	X	X	X
Atık		X	X	X	X	X	X
Konut	X		X	X	X	X	
Telekom			X				
Yeşil	X			X	X	X	

Bu yedi zorluğun ele alınış şekli -hem yedi altyapı sisteminin her birinde ayrı ayrı olarak hem de birbirleriyle olan sistemik ilişkilerinde- bu sistemlerin ve büyükşehir sisteminin bir bütün olarak ne kadar iyi performans göstereceğini belirleyecektir. Bu nedenle şimdi büyük kentsel sistemlerin performansının kavramsallaştırılmasına odaklanacağız. Daha sonra, bu performansın metropol alanlarının cazipliği ile ne kadar ilişkili olduğunu göreceğiz.

PERFORMANS

Büyük şehir altyapıları kendi başlarına bir amaç teşkil etmez; aksine kentsel ekonomik refah ve sosyal hayat için temel oluşturur. Ayrı ayrı veya entegre bir büyükşehir altyapı sistemi olarak ne kadar iyi performans gösterirlerse, yani yukarıdaki yedi zorluk ayrı ayrı ve daha da önemlisi

birbirleriyle olan ilişkilerinde ne kadar iyi ele alınırsa, toplam performans o kadar daha iyi olmaktadır. Bu bölümde, Şekil 1. ile gösterildiği üzere IGLUS'ta böyle bir performansı nasıl kavramsallaştırdığımızı göstereceğim.

Zorluklar							
Altyapılar	X		X	X	X		X
					X	X	
		X	X	X			
						X	X
				X			
			X				
						X	

Performans

Verim Sürdürülebilirlik Direnç

Şekil 1. Altyapı zorlukları ve performans arasındaki bağlantı

IGLUS'ta, kentsel altyapı sistemlerinin performansını verimlilik, sürdürülebilirlik ve direnç olmak üzere üç boyuta ayırdık. Bunlar temelde çok fazla kullanılan kelimeler olsalar da mevcut olan en iyi kavramlardır ve performansın net olarak üç farklı boyutunu tanımlamaktadır.

- Verimlilik hem finansal hem de doğal (toprak, enerji, hava sahası, su) kaynakların kullanımıyla ilintili bir konudur. Verimlilik aynı zamanda işletmeyle de ilgilidir. Açıkça görülüyor ki, kentsel altyapı sistemleri mümkün olduğu kadar verimli bir şekilde çalışmalı ve girdi birimi başına mümkün olan en yüksek çıktıyı üretmelidir. Bu verimlilik mantığı her bir altyapı sistemine ayrı ayrı uygulanabilir: Bir kentsel metro sistemi ve kentsel toplu taşıma (banliyö treni sistemi) kendi içinde verimli olmalıdır. Her ikisinin de birlikte optimize edilmesi daha iyi olur, hatta enerji ulaşım tüketimiyle

birlikte tüm hareketlilik zincirinin entegre bir sistem olarak optimize edilmesi çok daha iyi olur. Aşağıda göreceğimiz gibi, dijitalleşme kentsel sistemi daha verimli bir hale getirmek için kesinlikle önemli bir araçtır ve bu durum, sonraki bölümlerde göreceğimiz üzere, “Akıllı Şehirler”in tek amacıdır.

- Sürdürülebilirlik, farklı kentsel altyapı sistemleri ve bunların ekolojik, sosyal ve ekonomik (finansal) çevresi arasındaki ilişki ile ilgilidir. Başka bir ifadeyle, kentsel altyapılar ekolojik (mümkün olduğu ölçüde), sosyal ve finansal olarak sürdürülebilir olmalıdır. Ancak tüm kentsel altyapı sisteminin bir bütün olarak sürdürülebilir olması daha da önemlidir: Örneğin, elektrik fosil yakıtlar tarafından üretiliyor ise motorlu taşıtların elektrikli olması bir anlam ifade etmez.
- Direnç, dış darbelere karşı dayanıklılık ve bunları atlatmak ile ilgilidir. Örneğin, kentsel altyapı sistemlerinin sıcaklık dalgaları, seller, depremlemler veya içme suyu sistemindeki terörist saldırılarla başa çıkabilmesi gerekmektedir. Sadece başa çıkmaları değil, aynı zamanda bir sonraki dış darbe ortaya çıktığında bununla nasıl daha iyi başa çıkacaklarını da öğrenmeleri gerekecektir.

Aynı zamanda, bu üç performans boyutları arasında sinerji ve etkileşim söz konusudur: Görünen o ki, daha verimli kentsel altyapı sistemleri tamamen optimize edilmişlerse mutlak veriler ışığında otomatik olarak sürdürülebilir olmasalar da daha fazla sürdürülebilir hale gelebilir. Bunun yanı sıra, daha sürdürülebilir olan sistemler muhtemelen daha dirençlidir ancak tamamen optimize edilmiş sistemler daha az dirençlidir. Bu durum performans seçimlerinin yapılması gerektiğini ve bu seçimlerin şimdi bahsedeceğim kentsel altyapı sistemlerinin yönetiminden kaynaklandığı anlamına gelmektedir.

YÖNETİŞİM

Yönetişim, iyi performans göstermek adına karmaşık, dinamik ve büyük kentsel sistemlerin zorluklarının üstesinden gelme yöntemidir. Aynı zamanda performans hedeflerinin tanımlandığı ve nihai olarak karar verildiği süreçlerle de ilgilidir. Yaklaşımımızın düşünsel temeli, yönetimi süreç ve aktörler arasındaki koordinasyonun sonucu olarak göz önünde bulunduran yeni kurumsal ekonomiye dayanmaktadır (Williamson, 2000).

Konu büyük kentsel sistemlerin yönetimine geldiğinde, kendi aralarında işbirliği yapması gereken aktör sayısı çoktur; biz buna yatay koordinasyon deriz. Aktörler çeşitli yönetim seviyelerinde bulunabilir, bu da dikey koordinasyon dediğimiz olguya ihtiyaç duyulmasına neden olur. Büyük kentsel sistemlerin yukarıda belirtilen zorluklarını ele alabilecek tipik aktörler şunlardır:

- Kamu otoriteleri en temelinden başlayarak çeşitli düzeylerde bulunabilir. Bunlar şehir otoriteleri tarafından takip edilen şehir bölgesi otoriteleri, büyükşehir otoriteleri (eğer varsa), ulusal otoriteler (her zaman kentsel yönetimde de rol oynayanlar) ve Avrupa durumunda, ayrıca uluslar üstü otoritelerdir. Kamu otoriteleri; siyasi aktörler (seçilmiş veya seçilmemiş), idari aktörler, düzenleyiciler ve mahkemeler gibi çeşitli niteliklerde olabilirler; son iki tanesi sadece ulusal düzeyde bulunmaktadır. Kamu otoriteleri faaliyetlerden ziyade planlama ve karar alma sürecine dâhil olma eğilimindedir ancak bu genel bir kural değildir.
- Özel aktörler (şirketler) şehir içi, kentsel, büyükşehir, ulusal veya küresel düzeylerdeki faaliyetleri yerine getirirler. Bazen özel aktörler, özel düşünce kuruluşları veya vakıflar olarak planlamada veya danışmanlık firmaları olarak fikir verme konusunda görev alabilirler.

- Ancak kentsel sistemlerin birçok önemli aktörü ne tamamen kamuya açık ne de tamamen özeldir ve bu nedenle *hibrit* olarak adlandırılabilirler. Bunlar genellikle tamamen kentsel (“kamu hizmetleri” olarak adlandırılan), bazen bölgesel ve tabii ki ulusal olan kamu girişimleridir ve “Devlete Ait İşletmeler” olarak adlandırılırlar. Bunlar bazen de kamu ve özel girişimler arasındaki ortak girişimler olabilmektedir. Büyük kentsel sistemlerin (ulusal düzeyin aksine) yönetişiminin ilginç özelliklerinden biri de bu tür hibrit aktörlerin birçok türünün ve biçiminin var olmasıdır.
- Sivil toplum aktörleri (resmi veya gayri resmi, bu durumda da tercihen sosyal hareketler biçimini alırlar) çeşitli yönetim seviyelerinde, genellikle yerel, ulusal veya küresel düzeylerde bulunabilirler. Bu son seviyelerde, tercihen Sivil Toplum Kurumları (STK) şeklini alırlar.

Tüm bu aktörler kentsel zorluklarla başa çıkmak için kendi aralarında koordine olmalıdır, fakat çoğu zaman bunu yapamazlar. Ayrıca seviyeler arasında (ve farklı seviyelerdeki aktörlerle) koordine olmalılar fakat çoğu zaman bunu da yapamazlar. Çünkü aktörlerin farklı ilgi alanları vardır ve bu nedenle koordinasyon çatışmaya sebep olabilir ve olacaktır (koordinasyonun sosyolojik boyutu). Bir diğer taraftan da koordinasyon, özellikle çatışma içerdiğinde, maliyetlidir (koordinasyonun ekonomik boyutu). Sonuç olarak, sonuçlar –planlar, kararlar ve operasyonlar diyelim– her zaman yetersiz kalır.

Yeni kurumsal ekonomi, koordinasyonun üç yolu olduğunu önermektedir: Pazarlar (“rekabet”), hiyerarşi (“komuta ve

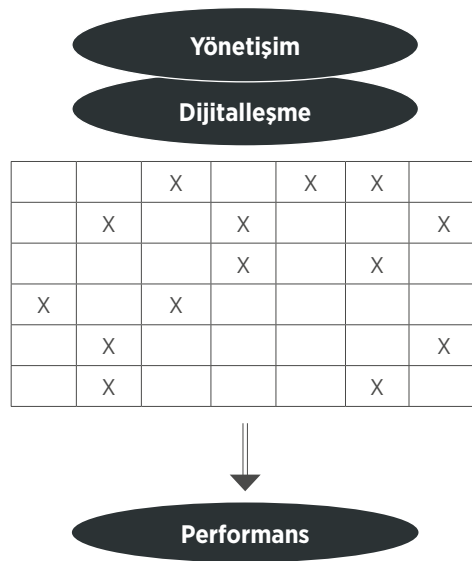
kontrol”) ve ağ (“kendini örgütleme”). Bu ayrım ulusal ve küresel düzeylerde bir dereceye kadar uygulanabilir olsa da kent ve büyükşehir düzeyinde koordinasyon sıklıkla bu üçünün bir kombinasyonu olarak ortaya çıkmak zorundadır. Başka bir deyişle, kent ve büyükşehir koordinasyonu, tüm bu aktörler arasında genellikle farklı yönetim seviyelerinden çok karmaşık bir koordinasyon şeklini almaktadır. Burada özellikle önemli olan, koordinasyon sürecinde yer alan farklı aktörlerin nitelikleri veya güçleridir. Burada konum veya yasal güçler (ve özellikler veya bazı konularda karar verme yetkisine sahip olan belirli aktörler), itibar veya karizmatik güç, finansal kaynaklara erişimden kaynaklanan gücün yanı sıra uzmanlıktan elde edilen güç arasında ayrım yapılabilir.

Bu durum tam da dijitalleşmenin geldiği yerdir, çünkü dijitalleşmenin başlıca özelliği koordinasyon maliyetlerinin düşürülmesi ve bu yüzden koordinasyona dâhil olan aktörler arasındaki güç ilişkilerinin değiştirilmesidir.

YÖNETİŞİM, DİJİTALLEŞME VE PERFORMANS

Bugün en güncel kent söylemsel yenilik, şüphesiz “akıllı şehir” kavramıdır (Finger ve Razaghi, 2017). Kentsel yönetişim tartışılırken akıllı şehir gerçekliği göz ardı edilemez. Bu bölümde, daha çok satıcılar ve bazı şehirler tarafından tanıtılan “akıllı şehirler” reklamının derinine inmek ve ötesine geçmek istiyorum. Aslında akıllı şehirler konusunda bir şeyler olduğunu göstermek isterim, ancak bu eğitimsiz göze ilişen bir şey değildir. Akıllı şehirlerin neler yapabileceğini ve nihai olarak neyle ilgili olacağını anlamak için önce dijitalleşmenin ne olduğunu ve ne işe yaradığını anlamak gerekmektedir.

İlk önce akıllı şehir satıcılarının çoğunun desteklediği donanım boyutu hakkında konuşalım: Sensörler, radyo frekansı ile tanımlama (RFID), cep telefonu sinyalleri, kameralar gibi ekipmanlar neredeyse her şey hakkında her kaynaktan veri üretir. Veriler bir tür veri platformunda toplanır fakat gerçek zamanlı olarak erişilebilir oldukları sürece mutlaka bu platformda depolanması gerekmez. Çok daha önemli olan nokta ise daha karmaşık yapay zekâ algoritmaları sayesinde yapılan veri analizleridir. Temel olarak böyle bir analiz, (kentsel) sistemlerin önceden koordine edilmemiş unsurlarını otomatik olarak koordine eder. Başka bir deyişle, dijitalleştirilmiş verilerin analizi –kısaca “dijitalleştirme”– Airbnb’de oda sahipleri ve kiracılarını eşleştirme veya UBER konusunda yolcularla sürücüleri bir araya getirme gibi işlemleri otomatik olarak koordine ederek koordinasyon maliyetlerini önemli ölçüde düşürmektedir. Sonuç olarak, otel veya taksi pazarları daha verimli hale gelir. Bu da akıllı şehirlerin tam olarak ne olduğunu gösterir: Önceden kötü veya koordinasyonsuz olan aktörlerin otomatik koordinasyonunun bir sonucu olarak verimlilik güçlendirme. Örneğin, çeşitli ulaşım operatörleri daha akıllı, yani daha verimli enerji kaynakları ile birleştirilebilecek ve kusursuz mobilite çözümleri sunacak şekilde daha iyi koordine edilebilir. Diğer bir deyişle, dijitalleşme kentsel sistemlere uygulandığında hiç şüphesiz daha verimli şehirlere ve bu sayede daha sürdürülebilir şehirlere yol açabilir ve açacaktır da. Eğer uygun şekilde yönetilirse, aynı dijitalleşme daha dirençli şehirlere de yön verebilir (örneğin gerçek zamanlı veriler ve öngörücü işlemler sayesinde erken uyarı sistemleri). Şekil 2’de yönetim, dijitalleşme ve performans arasındaki bu bağlantıyı grafiksel olarak göstermektedir:

Şekil 2. Yönetişim, dijitalleşme, performans bağlantı noktası

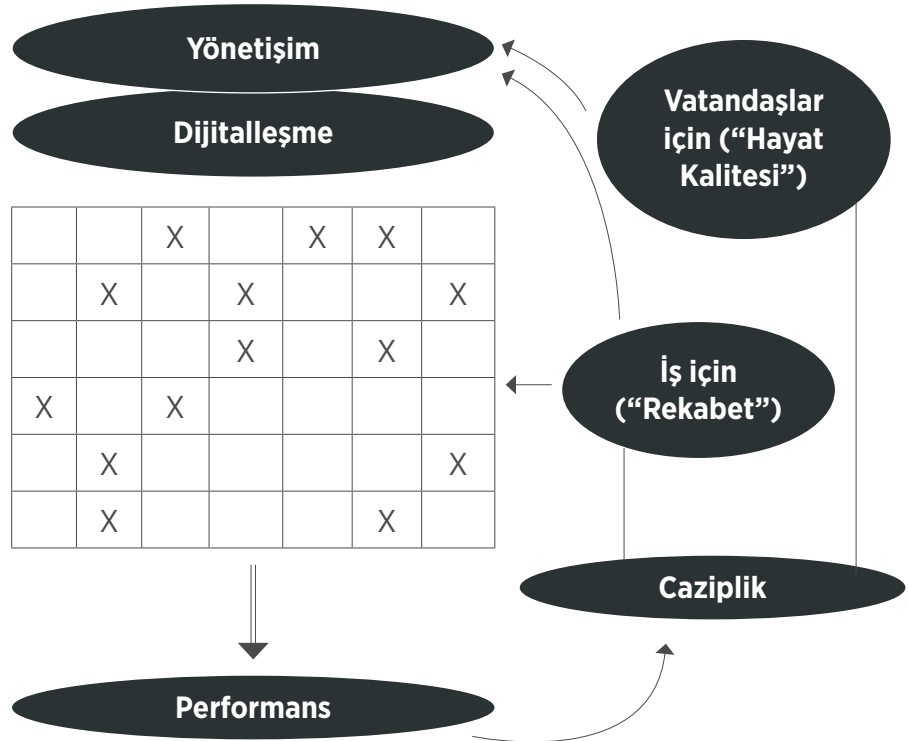
(Kentsel) veri platformları yalnızca ticari analizlere bırakılmadığı takdirde ve daha çeşitli kentsel aktörler tarafından ortak ilgi ile yönetildiğinde kentsel sistemlerin içinde ve dışında dijitalleşme için daha fazlası vardır. Örneğin, verimliliği ve kârları optimize etmek yerine kentsel verileri analiz eden algoritmalar topluluk eylemini, tüketimin azaltılmasını, kendi kendine uygulanabilen çözümleri ve diğer birçok kolektif sorun çözme hedeflerini optimize etmek için programlanabilir. Bu durum da yalnızca daha verimli değil aynı zamanda daha sürdürülebilir ve nihayetinde daha cazip şehirlere veya büyükşehir alanlarına olanak tanıyacaktır. Buna ek olarak, bu durum şu anda olduğu gibi küresel düzeyde değil, öncelikli olarak kentsel düzeyde dijital platformlar oluşturmayı gerektirmektedir. Bu da “Bir Platform Olarak Şehir” (CaaS) veya “Hizmet Olarak Mobilite” (MaaS) kavramlarına kıyas yaparak “Bir Hizmet Olarak Şehir” ifadesiyle daha doğru açıklanacaktır. Ayrıca, bu süreçte uygun olan verilerin kamu yararı veya kamu çıkarı için çalışan veya “optimize eden” algoritmalarla analiz edilmesi ve kullanılması gerekmektedir. Bu ayrıca günümüzün kentsel sistemlerinin zorluklarını çözerek

ilgili tüm aktörlerin katılımını gerektiren “Bir Hizmet Olarak Şehir” platformlarının yönetişimini elzem kılar. Başka bir deyişle, bu platformların performansına hizmet veren kentsel sistemlerin yanı sıra “Bir Hizmet Olarak Şehir” platformları ilgili tüm aktörlerin yararına yönetilmelidir; aksi takdirde yönetişimi ve performansı karmaşıktıran ve daha alt düzeyde optimize eden başka bir katmanın daha ortaya çıkması kaçınılmaz olur.

HEPSİNİ BAĞLAYACAK OLURSAK

Sonuç yerine, hepsini birbirine bağlayayım veya “döngüyü” kapatayım. Şekil 3.’te büyük kentsel sistemlerin ve performanslarının zorlukları ele alınarak yönetim ve dijitalleşme (Bir Hizmet Olarak Şehir) arasındaki bağlantı gösterilmektedir.

Aslında büyük kentsel sistemlerin “performansı” bile kendi başına bir hedef olamaz. Aksine, performans gösteren kentsel sistemler nihayetinde büyükşehir alanının sakinlerine ve işletmelerine hizmet etmek için vardır (bu durum da sakinler için iş yaratmanın yanında mal ve hizmet üretmektir). Kentsel sistemler ve zorluklarının yönetişimi verimlilik, sürdürülebilirlik ve direnç tabanlı olarak yapılsa, büyükşehir alanları daha üstün bir yaşam kalitesine değer veren insanlar için daha cazip hale gelecektir. Daha iyi yönetilen, yani daha verimli, daha sürdürülebilir ve daha dirençli büyükşehir alanları da vatandaşların yararına olacak şekilde daha iyi işleri kendine çekecektir. Vatandaşların ve işletmelerin daha aktif katılımı ile kentsel sistemlerin daha iyi yönetişimi sonucu doğacaktır.

Şekil 3. Döngü

KAYNAKÇA

Batty, M. (2013). *Şehirlerin Yeni Bilimi*. Cambridge: M.I.T. Press.

Finger, M. ve J. Asun (2001). *Çıkış Yolumuzu Öğrenmek: Bir Kavşakta Yetişkin Eğitimi*. Londra: Zed Books.

Finger, M. ve M. Razaghi (2017). "Akıllı Şehirleri" Kavramsallaştırmak. *Enformatik Spektrum*, Vol.40, No.1, pp. 6-13.

Finger, M. (2019). *Ağ Endüstrileri. Bir araştırma gündemi*. Londra: Routledge.

Pasmore W. ve J. Sherwood (1978). *Sosyo-teknik sistemler. Bir kaynak kitabı*.

Turner, S., Hanel, R. ve P. Klimek (2018). *Karmaşık sistemler teorisine giriş*. Oxford: Oxford University Press.

Williamson, O. (2000). *Yönetim mekanizmaları*. Chicago: University of Chicago Press.

“

...Hızlı nüfus artışı ve kentleşme, kentlerde oluşan istihdam ihtiyacı, bu işgücünün iş yerlerine erişim için ulaşım olanağı ihtiyacı ve bu ihtiyacın karşılanması için yeterli kamu kaynaklarının olmaması dünyanın birçok kentinde bireysel girişimcilerin ortaya çıkmasını tetikleyen faktörler olmuştur. Bu girişimciler kendi kurallarını koyup, hatlarını belirleyerek bir pazar oluşturdular. Hatta bu sistemlerin bazılarına yerel dillerde dolmuş, minibüs, mikrobüs, matatu, dalladalla, marshrutka, jeepney, angkots, bemos gibi farklı isimler verilmiş ve zamanla günlük kent yaşamının önemli parçası haline gelmişlerdir...

TÜRK TOPLU TAŞIMACILIK SEKTÖRÜNDE KURUMSALLAŞMA VE REFORM

K a a n Y ı l d ı z g ö z *
E s r a K a y a * *

GİRİŞ

Türk toplu taşımacılık sektörünün son yıllarda ciddi bir gelişme içerisinde olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Hem merkezi yönetim hem de belediyeler kent içi ulaşım ve toplu taşımacılığa büyük önem vermekte ve özellikle belediyelerin ana gündem maddelerinden birisini kent içi ulaşım oluşturmaktadır. Son dönemde birçok Türk kentinde raylı sistem yatırımları gerçekleştirildi ve yeni metrobüs hatları devreye alındı. Bununla birlikte birçok kent elektrikli otobüs, sürücüsüz metrolar gibi yüksek teknolojiye ulaşım çözümleri

üzerinde de çalışmaktadır. Ancak bu güzel gelişmelerin yanı sıra Türk kentlerinde kent içi ulaşım sorunlarının daha çabuk ve sürdürülebilir biçimde çözülebilmesi için daha fazla ağırlık verilmesi gereken başka alanlar da bulunuyor. Bu alanlar özellikle doğru bir yasal yapının oluşturulması, bu yasal yapı ile paralel olarak kurumsal yapı ve yönetim sisteminin doğru kurgulanması olarak karşımıza çıkmaktadır. Birkaç yıl önce UITP-Uluslararası Toplu Taşımacılar Birliği ile global danışmanlık firması Arthur D. Little tarafından “Kent İçi Ulaşımın Geleceği 2.0” raporu yayınlandı [1]. Rapor kapsamında dünya genelindeki 84 kentte kent içi ulaşımın mevcut durumu analiz edildi ve 84 şehrin kent içi ulaşım sisteminin mevcut durumu 19 farklı kritere göre değerlendirildi. Rapor kapsamında oluşturulan endeks sonuçlarına göre Hong Kong dünya genelinde kent içi ulaşım liderliği üstleniyor, onu sırasıyla Stockholm, Amsterdam, Kopenhag, Viyana ve Singapur izliyor. Bugün bu başarılı kentlerin temel ortak özelliklerine baktığımızda net bir yasal yapı ve bunun uygulayıcısı güçlü kurumlar ve yönetim sisteminin varlığı temel ortak özellikler olarak göze çarpıyor. Bunlara ek olarak tüm bu başarılı kentlerin ortak özelliği olan entegre ve uzun vadeli planlama, sürdürülebilir fonlama ve finansman ile özel araç sahipliği ve kullanımını azaltmaya yönelik politikaların geliştirilmesi de yine Türk kentleri için örnek alınabilecek özellikler. Türkiye’deki en önemli sorunlardan birisi olarak doğru yasal ve kurumsal çerçevenin henüz uygulanamamış olmasını belirtebiliriz. Bu noktada plaka tahdidi ve yaşam boyu lisanslama dünya genelinde artık birçok ülke tarafından terk edilmiş ve sistemde büyük aksaklıklara yol açan yaklaşımların başında geliyor. Avrupa Birliği’nin

* UITP-Uluslararası Toplu Taşımacılar Birliği, Kıdemli Direktör, kaan.yildizgoz@uitp.org

** Av., Sanko Holding, Hukuk Müşaviri, av.esrakaya@gmail.com

1370/2007 Direktifi bu alanda yaşam boyu lisanslama yerine otobüs işletmeciliği için maksimum 10 yıllık işletme sözleşmelerinin imzalanmasını öngörüyor. Yine aynı direktif, idareler tarafından hatların işleticilerinin belirlenmesi için rekabetçi hat ihalelerin yapılmasını zorunlu kılıyor [2].

BİREYSEL SAHİPLİKLI TOPLU TAŞIMA İŞLETMECİLİĞİ

Marmara Belediyeler Birliği tarafından geçtiğimiz Ekim ayında İstanbul'da düzenlenen Marmara Uluslararası Kent Forumu kapsamındaki "Toplu Taşımacılıkta Etkin Kurumsallaşma" oturumunda Türkiye'de doğru kurumsal ve yasal yapının olmamasının en önemli neticelerinden birisinin bireysel toplu taşımacılık işletmeciliği olduğu ve bireysel işletmeciliğin sadece Türkiye'de değil dünyanın birçok ülkesinde de çeşitli sorunlar ortaya çıkardığı belirtildi.

Hızlı nüfus artışı ve kentleşme, kentlerde oluşan istihdam ihtiyacı, bu işgücünün iş yerlerine erişim için ulaşım olanağı ihtiyacı ve bu ihtiyacın karşılanması için yeterli kamu kaynaklarının olmaması dünyanın birçok kentinde bireysel girişimcilerin ortaya çıkmasını tetikleyen faktörler olmuştur. Bu girişimciler kendi kurallarını koyup, hatlarını belirleyerek bir pazar oluşturdular. Hatta bu sistemlerin bazılarında yerel dillerde dolmuş, minibüs, mikrobüs, matatu, dalladalla, marshrutka, jeepney, angkots, bemos gibi farklı isimler verilmiş ve zamanla günlük kent yaşamının önemli parçası haline gelmişlerdir. Ulaşım Planlamacısı Erhan Öncü'nün araştırmasına göre İstanbul'daki lastik tekerlekli toplu taşıma araçlarının %93, Ankara'da %82, İzmir'de ise %81'i bireysel işletmeciler tarafından işletilmektedir. Geri kalan küçük oranlar kurumsal firmalar tarafından işletilmekte, bunlar ise ilgili kentlerin büyükşehir belediyelerine bağlı İETT, EGO ve ESHOT gibi genel müdürlükler eliyle gerçekleştirilmektedir [3]. Bireysel toplu taşıma işletmecileri taksi, dolmuş, minibüs, özel halk otobüsü, özel toplu taşıma aracı ve

servis aracı gibi farklı isimler ve yapılanmalar çerçevesinde yıllardır kentlerimizdeki yolculuk taleplerinin karşılanmasında önde gelen bir faktör olmuştur. Artan kentsel nüfus, yayılan ve büyüyen kentler, gelişen ekonomik faaliyetler ve yükselen otomobil sahipliği kurumsal niteliğe sahip olmayan bu bireysel işletmecilerin acilen çağın gereksinimlerine uygun bir şekilde yeniden yapılandırılması ihtiyacını gündeme getirmiştir. Bir yandan istihdam yaratıp kentlerdeki yetersiz toplu taşıma arzının karşılanmasına yardımcı olan bireysel işletmecilerin kentlerdeki en büyük ve hatta bazı yerleşimlerde tek işletmeci olması beraberinde kentlerde önemli sorunlar getirmiş bulunmaktadır. Kentlerimizde bireysel işletmecilerin ağırlıklı olduğu toplu taşıma sistemleri çağdaş gelişmelere ayak uyduramamakta, kentlerde yaşanan erişim, ulaşım ve trafik sorunlarına bu yapıları ile çare olamamakta, genellikle kentteki ulaşım sisteminin verimliliğini de olumsuz etkilemektedir. Hâlihazırda bireysel işletmeciliğin sonucu olarak otobüs hatlarının merkezde yoğunlaşması, hat ağının rasyonel olarak oluşturulamaması ve verimsizliği, düşük konfor ve emniyet koşulları, sürücü davranışları, planlama ve değerlendirme için yeterli veri toplanamaması, entegrasyonun yeterli seviyede olmaması ve vergi gelirlerinde kayıplar gibi birçok problemi sıralayabiliriz.

BİREYSEL İŞLETMECİLERİN KURUMSALLAŞMASI

Türkiye'de bireysel işletmecilerin kurumsallaşmaları yönünde ciddi adımların atılması büyük önem taşıyor. Ancak en önemli soru burada karşımıza çıkıyor. Kurumsallaşma yolunda adımlar atalım, peki bu nasıl olacak? Hâlihazırda kazanılmış haklar, verilmiş imtiyazlar, borçlar, hacizler, temlikler, araçların durumu, yapılmış ihaleler, kalan süreler, bu sektörden geçimlerini sağlayan bireysel işletmeciler gibi değerlendirilmesi ve analiz edilmesi gereken çok fazla parametre söz konusu. Model alternatiflerini düşünürken

Türkiye’de hâlihazırda faaliyet gösteren bireysel işletmecilerin belediyelere bağlı diğer işletmeciler kurumların aksine uzun yıllardır devlet sübvansiyonu olmadan işletmeciliklerini gerçekleştirdiklerini de unutmamak gerekmektedir.

Peki bu parametrelerin ışığında kurumsallaşma için izlenmesi gereken model nasıl olmalıdır? Belediye tarafından mevcut lisanslar satın alınıp belediye şirketleri marifetiyle veya kurumsal özel şirketlere ihale edilerek işletmecilik mi yürütülmeli, yoksa hâlihazırda işletmecilik yapan bireysel işletmecilerin de sistemin içinde yer almalarını sağlayacak model alternatifleri mi geliştirilmelidir?

BİREYSEL İŞLETMECİLERİN KURUMSALLAŞMASINA YÖNELİK UYGULANMIŞ MODEL ÖRNEKLERİ

Bireysel işletmecilerin kurumsallaşmasına yönelik dünyanın farklı kentlerinde farklı modeller daha önce başarıyla uygulandı ve uygulanmaya da devam ediyor. Bunlara örnek olarak dünyadan Johannesburg Minibüs Reformu, Seul Otobüs Reformu, Dakar Ulaşım Projesi, Dubai Taksi Sistem Dönüşümü gibi çeşitli örnekler verilebilir. Ayrıca Türkiye’den de, tam anlamıyla bir reform sağlanmış olmasa bile, Edirne’de bireysel işletmecilerin kooperatifleşmesi yönünde ciddi adımlar atılmıştır.

Johannesburg Minibüs Dönüşümü

2010 yılında Güney Afrika’da düzenlenen Dünya Futbol Şampiyonası öncesinde Johannesburg kentinde BRT hattı yapımı planlanmış ve bu güzergâhta çalışan minibüs hatlarının kaldırılması gündeme geldiğinde kentin ulaşım idaresi ile minibüs sahipleri arasında ciddi sorunlar çıkmıştır. Daha sonrasında ulaşım idaresi tarafından minibüs sahiplerinin de gelecekte rol oynayabilecekleri bir model üzerine çalışılmaya başlanmış ve 2007 yılında başlayan görüşmeler 2010 yılında imzalanan ilk sözleşme ile netice vermiştir. Ulaşım idaresi BRT’nin planlandığı

güzergâhta işletmecilik yapan 300 minibüs sahibinin kurduğu Piotrans şirketi ile 12 yıllık bir sözleşme imzalayarak BRT hattının işletmeciliği bu şirkete devredilmiştir. 300 minibüs sahibinin şirketteki hisselerinin miktarı lisanslarının pazar değerine göre belirlenmiş ve şirket 143 otobüslü Rea Veya BRT sistemini işletmeye başlamıştır. Piotrans şirketine brüt maliyet kontratı ile otobüs*km başına 28 Rand (~2 Euro) gelir garantisi verilmiştir. Piotrans bu sözleşmeyi teminat gösterip bankalardan kredi alarak otobüs yatırımı yapmış ve eskiden minibüs şoförlüğü yapan 200 kişi eğitimlerden geçirilerek yeni şirkette şoför olmuştur. Eski minibüsler ise hurdaya ayrılmıştır. Kuruluş sözleşmesine şirkete bazı yönetici pozisyonlarının dışarıdan profesyonel yöneticiler olarak atanması ve idare tarafından onaylanması maddesi konulmuştur. İdarenin şirkette hissesi bulunmazken şirket yöneliminde söz sahibidir ve şirket performansının kötü olması durumunda yönetime el koyma hakkı verilmiştir [4].

Dubai Taksi Sistemi Dönüşümü

1995’ten önce Dubai’de taksi işletme lisansları bireysel şahıslara verilmekteydi. Birleşik Arap Emirlikleri vatandaşı olan ihtiyaç sahipleri için sosyal refah kaynağı oluşturuyordu. Bu sistemde ihtiyaç sahipleri devlete taksi izni için başvuruyorlar ve gerekli iznin alınması durumunda Dubai Polis Departmanı taksi plakası düzenliyordu. Ancak genelde plaka sahipleri taksileri kendileri işletmek yerine, birçoğu Güney Asya ülkelerinden gelen göçmen yabancılarla şoför olarak anlaşıyor ve onlar taksilerin şoförlüğünü yapıyordu. İşletmeciliğe yönelik detaylı bir yasal yapı ve denetimin olmadığı bu ortamda taksi araç ruhsatları ise 6 ayda bir yenilenmekteydi. Taksi şoförü olmak için ayrı bir standart bulunmamakta, normal sürücü ehliyeti olan herhangi bir kimse aynı zamanda taksi şoförü olabilmekteydi. Taksimetre kullanımı yaygın değildi ve taksi kullanmak isteyen yolcular birçok durumda

önce taksi şoförü ile pazarlık yaparak ücret üzerinden anlaşma yapıyordu. Taksiler sadece belirli bölgelerde yoğunlaşıyor, kentin diğer bölgelerinde taksi bulmak veya bazı bölgelere taksiyle gitmek neredeyse imkânsızdı. 1995 yılında kurulan Dubai Ulaşım Kurumu hem işletmecilik hem de regülatör olarak görev yapmaya başladı. Taksiler için yasal yapı ve politika hazırlandı. Bireysel işletmecilerden aylık 1000 dirhem ücret ile plakalar kiralanmaya başlandı. Bu ücret ilerleyen yıllarda cüzi miktarda artış göstermiştir. Kiralama yerine satış yoluyla sistemden tamamen çıkmak isteyenler için 20 yıllık kiralama bedeli peşin olarak ödenmiştir. Bireysel işletmecilerin sisteme girmeme gibi bir tercihleri olamamış, tüm bireysel işletmeciler idare tarafından sisteme girmek zorunda bırakılmıştır. Sonrasında ise Dubai Ulaşım Kurumu 3000 taksi ile ticari işletmeciliğe başladı. 1998'den sonra ise farklı işletmeci şirketler işletmeciliğe başladılar. Sürücü eğitimi standartları geliştirildi, çağrı ve kumanda merkezi kuruldu. Çağrı ve kumanda merkezi ve sürücü eğitimleri Dubai Ulaşım Kurumunun sorumluluğu altında kaldı. 2005 yılında Dubai'deki kent içi ulaşımaya yönelik tüm fonksiyonları bünyesinde barındıracak şekilde Dubai Yol ve Ulaşım İdaresi (RTA) kurulmuştur. RTA; Dubai Belediyesi, Dubai Ulaşım Kurumu ve Dubai Polis Departmanındaki ulaşım ile ilgili tüm sorumlulukları devralmıştır. Bu durumda Dubai Ulaşım Kurumu da artık işlevsiz hale gelmiştir. Yeni modelle RTA bünyesinde Toplu Taşıma Genel Müdürlüğü taksi sisteminin regülasyonu ve denetlenmesinden sorumludur. RTA'nın kurulması ile birlikte Dubai'de taksi işletmeciliği rekabetçi ihale ile belirli süreli sözleşmeler kapsamında ihale edilmektedir. 2014 yılı rakamlarına göre 6 adet şirket toplam 9192 adet taksinin işletmeciliğini gerçekleştirmektedir. Her taksinin temel bölgeleri sarı renkte olmakta ancak taksi araçlarının üst kısımları farklı işletmecilere göre farklı renkte olmaktadır. Hâlihazırda işletmeci şirketlerle RTA arasında 3 yıllık sözleşmeler

imzalanmaktadır. 3 yılın sonunda ise yeni ihale düzenlenmektedir. İhaleyi kazanan şirket idareye verilecek maksimum bedel üzerinden belirlenmektedir. Halihazırda bu bedel yıllık ortalama 17,000 USD civarında olmaktadır [5].

Edirne ETUS Kooperatifleşme Modeli

Edirne'de minibüs kooperatifleri ve araç sahipleri arasında uzlaşma arayışları sonucunda, ilk etapta 183 araç tek kooperatif çatısı altında, ETUS kapsamında belirlenen hatlarda rotasyonlu olarak çalışmaya başlamıştır. Minibüs işletmeciliği için, bireysel plaka sahiplikleri saklı tutularak bir kooperatif oluşturulmuştur. Oluşturulan kooperatif ve belediye ile bireysel işletmeciler arasında bir sözleşme imzalanmıştır. Bu sözleşme, kooperatifin tüm bireysel işletmeciler adına operasyonları yönettiği bir "yönetim sözleşmesi" niteliği taşımaktadır. Kooperatif yönetimi 3 yılda bir minibüs sahipleri tarafından seçilmektedir. Bu kurumsal dönüşüm ile birlikte kent genelinde hat optimizasyonu çalışması yapılarak hat havuzları kurulmuştur. Hat havuzlarından sonra gelir, filo, personel ve maliyet havuzları da oluşturulmuştur. Havuz sistemi ile birlikte, işletmecilik faaliyetlerinde yüksek verim elde edilmiş; özellikle maliyet kalemlerinde ciddi düşüşler sağlanmıştır. Maliyetlerin azaltılmasındaki en büyük etken, kooperatifin daha önce bazı bireysel işletmecilere hizmet veren bir "araç teknik servisi"ni satın alması olmuştur. Bu servis, tüm otobüsler için ana bakım merkezi haline gelmiş, böylece bakım-onarım faaliyetlerinden sağlanan verimlilik ile bazı maliyet kalemlerinde %65'e yakın düşüş sağlanmıştır. Ayrıca merkezi depo/envanter, toplu sigortalama ve diğer satın almalarda da toplu olarak hareket edilmesi sayesinde ölçek ekonomisinden faydalanılarak genel giderlerde ciddi oranda azalma sağlanmıştır. Kooperatif ayrıca, modern bir otobüs garajı ve bakım merkezi oluşturmak üzere yeni bir tesis satın almıştır.

TÜRKİYE’DE BİREYSEL İŞLETMELERİN KURUMSALLAŞMASI SÜRECİ ADIMLARI VE SÜRDÜRÜLEBİLİR BAŞARI İÇİN TEMEL PRENSİPLER

Hızla gelişerek teknolojiye ayak uydurabilmek için bireysel toplu taşımacılık işletmecilerinin yeni bir anlayışla, esnek bir yapıda, sadece kendilerini korumaya çalışan değil, ulaşım sistemi ile gelişen bir ortak olarak geleceğe hazırlanmaları gerekmektedir. Bu noktada sadece bireysel işletmelere yönelik değil aynı zamanda kamu idarelerine de büyük sorumluluk düşmektedir. İdarelerde yeterli kapasite oluşturulması büyük önem taşımaktadır. Yerel toplu taşımacılık idarelerinin merkezi yönetim ile de koordinasyon halinde, toplu taşımacılıkta iş modeli değişim ve dönüşümü, yeni fon kaynakları oluşturulması, etkin denetim ve koordinasyon mekanizmalarını kurmaları ve doğru işletmeleri gerekmektedir.

Türkiye’deki bireysel işletmelerin kurumsallaşması sürecine baktığımızda

- Toplu taşıma sisteminin rasyonelleştirilmesi
- Hat havuzu kurulması
- Gelir ve maliyet havuzu kurulması
- Filo ve personel havuzu
- Son olarak ise hak havuzu kurulması aşamalarını sıralayabiliriz.

Bu noktada her aşamada kurumsallaşma derecesi artacak ve bireysellikten uzaklaşılacaktır. Türkiye’de hat ve gelir havuzlarının bazı kentlerde tamamen veya kısmi olarak uygulandığını görüyoruz. Yukarıda da detaylı olarak anlatılan Edirne örneğinde ise hak havuzu kurulması dışındaki birçok aşamada ciddi mesafeler kat edildiği görülmektedir. Kurumsallaşmanın son aşaması olan “hak havuzları”nın gerçekleştirilebilmesi başarı için büyük önem teşkil etmekte, aksi durumda tam kurumsallaşma söz konusu

olamamaktadır. Edirne örneğinde bireysel plaka sahipleri, sahiplik haklarından vazgeçmeyip sadece işletmecilik haklarını devrettikleri için kurumsallaşma gerçekleştirilememiştir. Kooperatif ile ilgili yaşanan bir diğer sorun ise; yönetimin eski minibüs sahiplerinden oluşması nedeniyle modern bir yönetim sistemini sağlayacak kapasitede olmamasıdır. Johannesburg’da kurulan Piotrans şirketi aracılığıyla hak havuzunun da kurulduğu ve bireysel işletmelerin şirket hissedarına dönüştüğü görülmektedir.

Türkiye kentlerinde bireysel işletmelerin kurumsallaşmasına yönelik atılacak adımlarda projenin içeriğinden, uygulanacak modelden ve kente özel koşullardan bağımsız olmazsa olmaz özellikte bazı prensipler de bulunmaktadır. Kurumsallaşma sürecinin başarıya ulaşması ve sürdürülebilir olması açısından aşağıdaki temel prensiplerin de hayata geçirilmesi önem taşımaktadır:

- Sürdürülebilir ulaşım vizyonu
- Temel fonksiyonları planlama, düzenleme, koordinasyon ve denetim olan ulaşım idarelerinin kurulması ve güçlendirilmesi
- Ulaşım idarelerinin işletmecilik fonksiyonlarından tamamen ayrılması. Kamu eliyle işletmecilik yapılacaksa kamu sahipliğinde ayrı bir işletmeci şirket kurulması
- Toplu taşımacılığa yönelik olarak net yasal çerçevenin hazırlanması
- Bu yasal çerçevenin pazara giriş/çıkış ve işletme standartlarını belirlemesi, pazarda rekabetçiliği teşvik etmesi
- İdareler ile işletmeciler arasında detaylı işletme kontratlarının düzenlenmesi
- Sürdürülebilir fonlama ve finansman kaynaklarının geliştirilmesi
- Hem idare hem de işletmecilerde kapasite oluşturulması.

SONUÇ

Bireysel işletmecilik ve kent içi ulaşım etkileri Türkiye kentlerinin ulaşım alanında karsılarına çıkan en önemli güçlüklerin başında gelmektedir. Bu noktada bu işletmecilerin ciddi bir istihdam kaynağı oluşturdıkları ve yıllardır sübvansiyon almadan faaliyetlerini yürüttükleri göz önünde bulundurularak onları da sistemin içine alacak çözümler geliştirilmesi önem taşımaktadır. Türkiye kentlerinde bireysel işletmecilerin geliştirilerek kişisel hizmet üreticiliği aşamasını geçip çağdaş kurumsal işletmelere dönüşmesi gerekmektedir. Kurumlaşma bireysel işletmecilere bazı yükler getirmekle birlikte hem onların ve hem de kent içi ulaşım sistemlerinin verimliliğini artıracak, teknolojik gelişmelere kolay uyum sağlamalarına imkan verecektir. Bu süreçte idarelerle işletmeciler arasında güven ilişkisinin tesis edilmesi başarı için büyük önem taşırken, katılımcılığı da sağlayacaktır. Son olarak idarelerin bu dönüşümü yönetecek yeterli kapasiteye sahip olması ve politik karar vericiler tarafından desteklenmeleri başarı için sağlanması gereken koşullardır.

KAYNAKÇA

UITP, Artur D. Little, Kent İçi Ulaşımın Geleceği 2.0, Brüksel, Belçika (2014)

Avrupa Birliği Resmi Gazetesi, Avrupa Parlamentosu 2007/1370 Direktifi (3.12.2007)

Oncu, E., Türkiye'de Bireysel Toplu Taşıma İşletmeciliği, UITP Türkiye Konferansı, Kayseri; Türkiye (2017)

Yıldızgöz, K., Bireysel İşletmeciliğin Kurumsallaşması, UITP Orta Doğu ve Kuzey Afrika Konferansı, Dubai, BAE (2018)

Yıldızgöz, K: Dijitalleşme Çağında Taksiler, Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları, ISBN 9786056807169, İstanbul, Türkiye (2018)

“

...Ülkemizdeki metropoller de dâhil olmak üzere, kent içi ulaşımında başlıca sorun trafik olarak adlandırılmaktadır. Esasen sorun trafik değildir. Sorun, kent içi ulaşımındaki yetersiz erişilebilirliktir. Trafik ise bunun sonucudur...

HAREKETLİLİK VE İNSAN ODAKLI ULAŞIM

Dr. Güneş Cansız'ın moderatörlüğünde gerçekleşen oturumun konuşmacıları; WRI Ross Sürdürülebilir Şehirler Küresel Direktörü Ani Dasgupta, Konya Büyükşehir Belediye Başkanı Uğur İbrahim Altay, İzmir Büyükşehir Belediyesi Genel Sekreter Yardımcısı Eser Atak, Hollanda İstanbul Başkonsolosluğu İnovasyon Ataşesi Rory Nuijnes, ve Küresel Tasarım Şehirler Kıdemli Program Yöneticisi Abhimanyu Prakash kamu sektörü, özel sektör, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler, yerel yönetimler ve ilgili diğer paydaşlardan oluşan katılımcılara kentlerin en önemli sorunlarından biri olarak tanımlanan kent ulaşımının nasıl insan odaklı ve sürdürülebilir bir yaklaşımla tesis edilmesi gerektiğini masaya yatırdılar.

Celal Tolga İmamoğlu *

Geçtiğimiz Ekim ayının başında iki yılda bir uluslararası düzeyde yapılması planlanan bir kent forumu olan Marmara Uluslararası Kent Forumu'nun ilki Marmara Belediyeler Birliği tarafından gerçekleştirildi. 3 gün boyunca 50 oturum dahilinde, 250 konuşmacı yaklaşık 6000 katılımcıya bilgi, deneyim ve olanak paylaşımına zemin oluşturarak BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları doğrultusunda, kentsel hizmetler ve kent yönetimi konusunda farklı yaklaşımları aktardı.

Forumun ilk gününde ilgi ile takip edilen oturumların arasında, "Hareketlilik ve İnsan Odaklı Ulaşım" oturumunu sayabiliriz. WRI Türkiye Sürdürülebilir Şehirler Direktörü

Küresel Tasarım Şehirler Kıdemli Program Yöneticisi Abhimanyu Prakash, MARUF Hareketlilik ve İnsan Odaklı Ulaşım Oturumu¹

Oturum boyunca bütün konuşmacıların sunumlarının ortak paydası bisikletli ulaşımdı. Bisiklet sürdürülebilir hareketlilik planlaması ve özellikle yaşanabilir kentler kavramı ile ilgili tartışmalarda enerji verimliliği, toplu taşıma uyumluluğu ve çevre dostu olması gibi özellikleri nedeniyle önemli bir ulaşım türü olarak kabul edilmektedir. Sürdürülebilir hareketlilik günümüz kentleri için bir tercihten çok bir ihtiyaç, bir problem çözücü görevi olarak tanımlanabilir. Bu

* WRI Türkiye Sürdürülebilir Şehirler Ulaşım ve Yol Güvenliği Yöneticisi

¹ Fotoğraf: Celal Tolga İmamoğlu, WRI Türkiye

çözüm yolunun ana bileşenlerinden biri hiç kuşkusuz ki şehirlerde, bisikletin bir ulaşım türü olarak planlanması ve hayata geçirilmesidir. Bisikletin bir ulaşım türü olması için hâlihazırda önünde duran başlıca iki problemin çözüme kavuşması gerekmektedir. Bu iki problem, kentlerde diğer ulaşım türleri ile bütünleşik, yeterli ve güvenli bisiklet altyapısının eksikliği ve kullanıcı alışkanlıkları olarak sıralanabilir. Peki, bisikletli ulaşımı bir çözüm ve hedef olarak gören kent yöneticilerinin bu iki engeli aşmaları için bir yöntem ya da sistem var mı? Bu sorunun cevabı esasında Konya Büyükşehir Belediyesi ve İzmir Büyükşehir Belediyesinin sunumlarında bulduk diyebiliriz. Hem İzmir hem de Konya büyükşehir belediyeleri bisikleti, insan odaklı sürdürülebilir ulaşım türü olarak tanımlayarak bu türün diğer türler ile etkileşimi için yapmış oldukları ve yapmayı planladıkları yatırımlara ek olarak kullanıcı kültürü oluşturmadaki kampanya ve faaliyetlerine de değindiler. Mevcut ve planlanan yatırımlar kapsamınca iki belediye de sadece bisikletli ulaşım ağının oluşturulmasını değil, bu ağ üzerinde bisiklet paylaşım sistemlerinin işletilmesindeki hedeflerini de aktardılar.

BİSİKLET PAYLAŞIM SİSTEMİ NEDİR?

Bisiklet paylaşım sistemlerine ait birçok tanım olmakla birlikte, bu tanımlarda teknoloji ve kent içi sürdürülebilir ulaşım ihtiyaçlarındaki gelişmelere paralel olarak değişmiştir. Bu nedenle genel bir tanım yapmak istersek, bisiklet paylaşım sistemleri, bireysel kullanıcılara gerçekleştirmek istedikleri kent içi yolculuklar için diğer ulaşım türlerine bütünleşik bir bisikletli ulaşım seçeneği sunan sistemlerdir.

Paylaşım Sistemleri Trafik Sıkışıklığını Azaltır, Hava Kalitesini İyileştirir

Bisiklet paylaşım sistemleri özellikle kentlerde özel taşıtlarla yapılan kısa

yolculukların yerini alan alternatif bir ulaştırma türüdür. Amerika Birleşik Devletleri'nin başkenti olan Washington DC'deki 22.000 paylaşımlı bisiklet kullanıcısı sayesinde taşıt kullanımında yıllık 4.4 milyon km'lik bir azalma sağlanmıştır.²

Paylaşım Sistemleri Erişilebilirliği İyileştirir

Bisiklet paylaşım sistemleri, kentlilere önemli bir erişilebilirlik avantajı sağlar. Bisikletin esnek bir ulaşım türü olması, kullanıcıları ulaşmak istedikleri yerin önüne kadar erişmelerine imkân sağlar.

Paylaşım Sistemleri Toplu Taşıma Sistemlerine Erişimi İyileştirir

Bisiklet paylaşım sistemleri, farklı toplu taşıma sistemlerine ait istasyon ve duraklar arasındaki erişimi sağlayarak kullanıcıların yolculuklarındaki "last mile" problemini çözer.

Paylaşım Sistemleri Bisikletli Ulaşım İmajını Geliştirir

Bisiklet paylaşım sistemleri, kentlerdeki bisiklet ulaşımını ve kültürünü geliştirir. Kentlilerin daha fazla bisikletli ulaşımı tercih etmelerini sağlar.

Paylaşım Sistemleri Halk Sağlığını İyileştirir

Bisiklet paylaşım sistemleri kentlilere aktif bir ulaşım türü olanağı sağlamaktadır. Bisikletli ulaşımı tercih eden bireylerin hem mental hem de fiziksel sağlığında olumlu etkileri olur. Yapılan araştırmalar; yolculuklarında günlük 20 dakikalık bisikletli ulaşımı tercih eden bireylerin sağlıklarının olumlu yönde etkilendiğini ortaya koymaktadır.

Paylaşım Sistemleri Yeni Bisiklet Kullanıcıları Yaratır

Bisiklet paylaşım sistemleri, bisiklete erişimi olmayan bireylerin bisikletli ulaşımı ile tanışmalarını sağlar. Fransa'nın Lyon şehrinde bisiklet paylaşım sistemi açıldıktan

2 <https://www.theguardian.com/sustainable-business/bike-sharing-programs-us-cities-green-transport>

bir yıl sonra şehirdeki bisikletli sayısı %44 oranında artış göstermiştir. Washington'da bisiklet paylaşım sistemi ile ilgili yürütülen anket çalışmasında da katılımcıların %80'i paylaşım sistemini kullandıktan sonra bisikletli ulaşımı daha fazla tercih ettikleri sonucu çıkmıştır.

Paylaşım Sistemleri Şehirlerin İmajını Geliştirir

Bisiklet paylaşım sistemleri, kentlerin bisikleti sürdürülebilir ulaşım seçeneği olarak gördüklerini göstermektedir. Bisiklet paylaşım sistemlerinin olduğu şehirlerin “yeşil” ve “yenilikçi” sıfatlarını almalarını sağlar. 2007 yılında Paris bisiklet paylaşım sistemi sayesinde “British Guild of Travel Writers Best Worldwide Tourism Project” ödülünü almıştır.

Paylaşım Sistemleri Lokal Yatırımı Geliştirir

Bisiklet paylaşım sistemleri yazılım, donanım ve operasyonel ihtiyaçlar doğrultusunda yeni ürün ve servislerin gerekliliğini ortaya

çıkarak yeni yatırımları ve sponsorları şehirlere çeker.

Bisim Bisiklet Paylaşım Sistemi İstasyonu³

PAYLAŞIM SİSTEMİ MÜHENDİSLİĞİ

Bisiklet paylaşım sistemleri temel olarak 3 ana bileşenden oluşmaktadır.

- Bisiklet istasyonları ya da terminalleri
- Bisiklet kenetleme alanları (docking spaces)
- Bisiklet kenetleme alanları (docking spaces)

İSBİKE, Bisiklet Kenetleme Alanı, İstanbul, 2016⁴

³ İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2018

⁴ Fotoğraf: Celal Tolga İmamoğlu, WRI Türkiye

Bisim, Bisiklet Paylaşım Sistemi⁵

Yukardaki temel birleşenlerden oluşan bu sistemler, her sistem kurulumunda olduğu gibi bir dizi mühendislik analizleri doğrultusunda kurularak işletilmektedir. Öncelikle bisiklet paylaşım sisteminin kurulması planlanan kapsama alanı, bisikletli sayımları ve bisikletli anketleri ile belirlenir. Özellikle bu noktada kentteki bisikletlilere büyük bir görev düşmektedir. Halihazırda bisiklet kullanan, ulaşımını kent içinde bisiklet ile gerçekleştiren bisiklet severler, plancıları ve mühendisleri en verimli şekilde yönlendirecek gruplardır. Bisikletlilerin yürütülen anket çalışmaları esnasında paylaşacakları güzergâhlar ve ek birçok bilgi, sistemin kapsama alanının belirlenmesinde önemli bir rol oynayacaktır. Ayrıca yapılacak bisikletli sayımları ile kentte bisikletlerin en çok hangi güzergâhlar üzerinde hareketlilik gösterdikleri belirlenecektir. Sistemin verimli olarak tanımlanması için en az 10km²'lik bir alanın hizmet bölgesi olması gerekliliği bulunmaktadır. Kapsama alanının tanımlanmasını takiben alan içine yerleştirilecek istasyon ya da

terminal sayısı belirlenir. İstasyon sayısının belirlenmesinde izlenen genel yöntem de yine verimlilik esasına göre km²'ye 10-16 istasyon şeklindedir. İstasyon sayısının belirlenmesine paralel olarak, istasyonların alan içine dağıtımı da önemlidir. Hizmet bölgesindeki diğer ulaşım sistemleri ile bütünleşik olması açısından istasyonlar, belirlenen güzergâhlar boyunca, otobüs terminallerine, metro istasyonlarına, vapur iskelelerine yerleştirilmelidir. İstasyonlar arası mesafe de paylaşımlı bisiklet sistemleri kullanıcıları için önemlidir. İstasyon dağılımı kullanıcı dostu olmalıdır. Birçok araştırma, varış istasyonuna gelen kullanıcıların bütün kenetleme alanlarının dolu olduğu senaryoda güzergâh üzerindeki bir önceki ya da bir istasyona gitmek için en fazla 300-500 metre uzunluğunda ek yolculuk yapmak istediklerini göstermektedir. Aralarında kilometrelerce mesafelerin bulunduğu istasyonlarla işletilen sistemler kullanıcı dostu olmamakla birlikte kullanıcı sayısında da düşmelere neden olmaktadır.

Kapsama alanı ve istasyon sayılarının belirlenmesi ile bisiklet ve kenetleme sayılarının hesaplanmasına geçilebilir. Bisiklet sayısı, kapsama alanındaki her 1000 kişiye 10-30 bisiklet şeklinde, kenetleme alanı da her bisiklet için 2-2.5 olarak belirlenmektedir.

Oturumun başında giriş konuşması yapan, WRI Ross Sürdürülebilir Şehirler Küresel Direktörü Ani Dasgupta yeni hareketlilik kavramının kentte ve kentlilerin kullanım alışkanlıklarında hem mevcutta nasıl etkiler yarattığı hem de gelecekte nasıl etkiler yaratacağı hususunu farklı soru önermeleri ile katılımcılara aktardı.

Uber ve benzeri araç paylaşımı, yolculuk paylaşımı hizmetlerinin ortaya çıkması ile birlikte kent içi hareketlilik ekosisteminde önemli değişiklikler olduğunu görmekteyiz. Bu değişikliklerinin en sonuncusu ise mikro hareketlilik kavramının ortaya çıkışıdır.

Mikro hareketlilik; istasyonsuz elektrikli scooter paylaşım sistemleri, istasyonsuz bisiklet paylaşım sistemleri etrafında şekillenmekte olan yeni bir ulaşım türü olarak tanımlanabilir. Yeni kent içi hareketliliğin en yeni türünü daha iyi anlamak için sorulması gereken soru “Neden mikro hareketlilik?”tir. Ülkemizdeki metropoller de dâhil olmak üzere, kent içi ulaşımında başlıca sorun trafik olarak adlandırılmaktadır. Esasen sorun trafik değildir. Sorun, kent içi ulaşımındaki yetersiz erişilebilirliktir. Trafik ise bunun sonucudur. Ani Dasgusta da yeni hareketlilik ile ilgili gelişmeleri sıralamakla birlikte bahsettiğim bu sorunu WRI’nın İzmir ve Meksiko kentleri için yaptığı “Erişilebilirlik Çalışması” ile vurguladı. Kentlilerin, kent içinde sağlık, eğitim, iş olanakları ve sosyal aktivitelere olan erişimlerinin toplu taşıma ve mikro hareketlilik ile nasıl daha hızlı ve güvenli bir şekilde erişebileceklerine değindi.

Peki yetersiz erişilebilirlik nedir? Yetersiz erişilebilirlik metro, metrobüs ya da tramvay gibi ana toplu taşıma sistemlerine ulaşmanın zorluğu olarak tanımlanabilir. Bunun sonucu olarak da kullanıcılar, günlük kent

içi seyahatlerinde bu türler yerine motorlu taşıt kullanmayı tercih ederek trafiğin oluşmasına neden olmaktadır. Özetlemek gerekirse bir kullanıcı, ev-iş yolculuğu için evine en yakın ana toplu taşıma durağı ya da istasyonuna olan mesafeyi, uzunluğu ya da mevcut yaya altyapısının yetersizliği nedeniyle kat etmek istemiyor ise, bu yolculuğunu toplu taşıma yerine özel aracı ile yapma eğilimi gösteriyor. İşte tam da bu karar verme anında kent içi ulaşımın en yeni aktörü olan mikro hareketlilik devreye giriyor. Elektrikli bisiklet ve scooterlar, bu ilk ve son kilometre bağlantısını, kullanıcıların en hızlı ve konforlu bir şekilde kat etmesini sağlıyor.

DÜNYA’DA MİKRO HAREKETLİLİK EĞİLİMİ

ABD’de ve Avrupa’da birçok kentte mikro hareketlilik yaygın bir şekilde kullanıcılar tarafından tercih edilmeye başlandı. Bu tercihin sebebini de istatistikler ile açıklayabiliriz. ABD’de kent içinde yapılan yolculukların %60’ı 8 km’nin altında olup araç paylaşımı ve yolculuk paylaşımı uygulamaları ile yapılan yolculukların sadece %25’i 8km’nin üstünde olurken,

bütün yolculukların yalnızca %15'i 75km'nin üstündedir⁶. Bu istatistikleri mikro hareketliliğe duyulan ihtiyaç olarak yorumlayabiliriz. Mikro hareketliliğin toplu taşımadan yolcu çekeceği görüşünü paylaşan ulaşım uzmanlarının aksine, ABD'nin Washington kentinde mikro hareketlilik uygulamaları, metroya binış verilerinde %3,6 oranında artışa neden oldu⁷. Bu istatistik de mikro hareketliliğin ilk ve son km bağlantısı özelliğini kanıtlamakta olup, bu sistemlerin, kent içi ulaşımın etkileşimli ve bütünleşik bir şekilde tesis edilmesindeki önemini göstermektedir.

BİSİKLET YERİNE E-SCOOTER MI?

Mikro hareketlilik türleri olan istasyonsuz elektrikli bisiklet ve istasyonsuz elektrikli scooterlar arasında da yolculuk tercihleri özelinde önemli bir değişim meydana gelmektedir. Bunun en çarpıcı örneğini gene mikro hareketlilik uygulamalarında ayrı bir yere sahip Washington'dan verebiliriz.

2016 yılından itibaren şehirde istasyonsuz bisiklet paylaşımı sistemleri işletmekte olan Mobike gibi bir çok firmanın 2018 itibari ile bu alandan çekildiğini görmekteyiz. Toplam rakamlara baktığımızda ise, 2018 yılında Washington'da istasyonsuz elektrikli scooterlara olan talepteki hızlı artış nedeniyle istasyonsuz elektrikli bisiklet işleten firmalarının %90'ının operasyonlarını durdurduğu görülmektedir⁸. Bu durum, kullanıcı bazlı tercihlerin mikro hareketliliğin türel çeşitliliğin üzerinde etkisini göstermekte olup, bu ulaşım türünün sadece istasyonsuz elektrikli scooterları mı kapsayacağını ya da bisiklette olduğu gibi her yeni gelen türün bir öncekinin yerini alıp bu alanı tek başına mı domine edeceği sorusunu akıllara getiriyor. Çünkü hal

ihazırda Amerika'nın Kaliforniya eyaletine bağlı San Francisco'da paylaşımlı Zıp Zıp (Pogo Stick) uygulamaları mikro hareketlilik içinde kullanılmaya başlandı bile.

6 Future of Transport, TRL, Ocak 2019

7 <https://dc.curbed.com/2018/12/21/18150702/dc-scooters-dockless-bikes-pilot-ddot-report>

8 <https://ggwash.org/view/69307/who-killed-dcs-dockless-pedal-bicycles>

E-Scooterların Halk Sağlığı'na Katkısı Var mı?

ABD'de e-scooter paylaşımını ilk başlatan şirket olan Bird'ün ABD ve Avrupa kentlerinde 2 milyondan fazla kullanıcısı var. Bird, bugüne kadar 5 bin 500 tondan fazla karbonun havaya salınmasını engellediğini, bunun da yıl boyunca sürülen 1000 aracın sebep olduğu karbon miktarına denk olduğunu söylüyor⁹. Bu istatistikler bize bisikletli ulaşım ve istasyonsuz elektrikli bisiklet paylaşım sistemleri gibi istasyonsuz elektrikli scooter paylaşım sistemlerinin de bütünleşik ve etkileşimli kent ulaşımına hava kalitesi yönünden de katkı sağladığını ortaya koyuyor.

E-Scooterlar Güvenli mi?

Dünya'da her yıl yaklaşık 1,3 milyon kişi trafik çarpışmalarında hayatını kaybederken bu çarpışmaların yaklaşık yarısı kent içinde meydana gelmektedir. İstatistikler bize ister istemez bu yeni hareketlilik türünün kent içi yol güvenliğine mevcut ve gelecekteki etkisini sorguluyor. Amerika'nın Teksas, Portland, Los Angeles ve Austin kentlerinde e-scooterlara dair yapılan yol güvenliği çalışmaları; e-scooterın karıştığı çarpışmaların sadece %5'i ağır yaralanmalar içerip %95'i ufak çarpışmalar olarak kayıtlara geçmiştir. Toplam çarpışmaların %13'ü motorlu taşıtlarla olup %84'ü ise kullanıcıların kendilerinin scooter üstünden düşmesi olarak tanımlanmıştır¹⁰.

9 Bird

10 <https://www.prnewswire.com/news-releases/bird-publishes-e-scooter-safety-report-300823645.html>

Bird firmasının yayınlamış olduğu diğer bir istatistik de, bisiklet ve scooter paylaşım sistemlerinin yol güvenliği özelinde karşılaştırılmasıdır. Bird'ün verilerinde 1 milyon milde, bisikletli paylaşım sistemlerinde 59 yaranlanma vakası görülürken, e-scooterlarda bu sayı 38'dir¹¹.

Bir diğer örnek ise geçen yıl Washington'da bir e-scooter kullanıcısının dönel kavşakta motorlu taşıt ile çarpışarak hayatını kaybetmesidir. E-scooter paylaşım sistemleri hayata geçtiğinden bu yana Washington özelinde ölümlü ve yaralanmalı yaya çarpışmalarında %10'luk bir artış meydana gelmiştir¹².

Kaldırımlar Kime Ait ?

Yol güvenliği hususundaki bu istatistikler ve kullanım talebindeki artış eğilimi birçok şehirde yerel otoriteyi şimdiden e-scooter paylaşım sistemleri özelinde harekete geçirdi. Miami, San Francisco, Washington ve Denver gibi kentler sokaklardaki e-scooter sayısını kısıtladı veya bu konuda bir düzenleme hayata geçirilene kadar programları askıya aldılar. Çünkü mevcut yaya altyapısı bu yeni ulaşım türünün parklanması ve kaldırımlar boyunca kullanılması için tasarlanmamış olup, şehrin ve yaya yollarının sahibi olan bütün kentlilerin güvenliğini tehlikeye sokmaktadır.

TÜRKİYE'DE MİKRO HAREKETLİLİK

Ülkemizde ise hali hazırda mikro hareketlilik uygulaması olarak tanımlayabileceğim tek hizmet ise bisiklet paylaşım sistemleridir. Buna ek olarak da İstanbul Kadıköy'de hizmet vermeye başlayan e-scooter uygulamasını sayabiliriz.

Bisiklet Paylaşım Sistemleri

Şehirlerimizdeki mevcut sistemlerde, detaylı kapsama alanını, toplam bisiklet sayısını, istasyon tiplerini, bu tiplere uygun istasyon sayılarını içerecek temel bir fizibilite çalışmasına henüz yeterince yer verilmemektedir. Ayrıca, bisiklet paylaşım sistemi hizmetinin işletme modeli (kamu ya da özel), buna bağlı olarak sponsorluk, ücret toplama araçları, bakım onarım gibi başlıkları da yeterince ele alınmamaktadır. Planlama, mühendislik, işletme gibi bir disiplinlerarası bir çalışmadan yoksun olan bu sistemler, halk içinde bisiklete tepki doğmasına sebep olmaktadır. Bu yoksunluğa bir örnek olarak İzmir'de sahil şeridinde 46 km boyunca 31 adet bisiklet kiralama durağı ile hizmet veren BİSİM verilebilir. Mevcut kullanıcı eğilimine göre, BİSİM'in en sık kullanıldığı aylar yaz ayları olup, en sık kullanılan saat aralığı ise 18.00 ile 21.00'dir. Bu da bizlere söz konusu bisiklet paylaşım sisteminin ulaşım amaçlı değil, eğlence amaçlı kullanıldığını göstermektedir¹³.

E-Scooter Paylaşım Sistemleri

Kadıköy'de geçen yıldan bu yana işletilmekte olan e-scooter paylaşım sistemi Kadıköylüler tarafından yüksek talep görmektedir. Uygulamanın, bir mikro hareketlilik mi yoksa şehirlerimizde halihazırda yanlış planlama yaklaşımı ile işletilmekte olan bisikletli paylaşım sistemleri gibi eğlence amaçlı mı olduğu sorulması gereken ilk soru olarak karşımıza çıkmaktadır. Yolculuk verileri detaylı olarak incelenmeden, mevcut sistemin kent içi ulaşımına etkisini olumlu ya da olumsuz

11 <https://www.prnewswire.com/news-releases/bird-publishes-e-scooter-safety-report-300823645.html>

12 <https://www.washingtonpost.com/transportation/2018/09/26/dc-must-do-more-address-safety-following-deaths-bicyclist-scooter-rider-council-member-says/>

13 İzmir Ulaşım Ana Planı, Ocak 2015

tanımlamak yanlış olduğu gibi, uygulamanın girişimcilerini de bu konuda yargılamak başka bir yanlış olur. Bunun ilk sebebi, sistemin istasyonsuz olup kullanıcıların yapacakları yolculuklar için güzergahlarını kapsama alanı içinde kendilerinin tayin ediyor olmasıdır. Bu sistemi kullanarak, Kadıköylülerle birçok toplu taşıma durağına ve istasyonuna trafik sıkışıklığına maruz kalmadan kolayca erişerek yolculuklarına diğer türler ile devam edebilirler.

Mevcut sistemle ilgili diğer önemli bir husus ise, ücretlendirmedir. Uygulama kullanıcılara, başlangıç olarak 3 ₺ ve her bir dakika için ise de 0,75 ₺'lik bir tarife sunmaktadır. Kaba bir tarife karşılaştırması yapacak olursak, 5 km'lik bir mesafe için e-scooter paylaşım sistemi (24km/s) başlangıç fiyatı dahil yaklaşık 12 ₺'lik bir ücretlendirme yapacaktır. Aynı mesafeyi sarı taksi ile gerçekleştirsek yaklaşık 16 ₺'lik bir ücret ödememiz gerekmektedir. Aynı mesafeyi Washington'da taksi ile gitmek için ödemeniz gereken ücret yaklaşık 11 \$ iken, e-scooter ile başlangıç fiyatı dahil yaklaşık 2.8 \$ ücretlendirme olacaktır. Bu karşılaştırmaya bize halihazırdaki mikro hareketlilik uygulamasının ne kadar pahalı ve toplu taşıma etkileşiminden çok eğlence ve deneyim amaçlı kullanabileceği sonucunu ortaya koymaktadır.

Mevcut sisteme olan talep artmakta olup, Kadıköy'deki bazı noktalardaki yetersiz yaya yürüme yollarında e-scooter kullanıcıları veya parklanmış e-scooterlar ile yayalar arasında da çatışmalar meydana gelmeye başlamıştır. Ayrıca elimizde iyi bir değerlendirme yapacak herhangi bir çarpışma verisi de bulunmamaktadır.

Umarım gelecek yıllarda akıllı bisiklet paylaşım sistemlerinden başlamak üzere bahsi geçen sistemler ile şehirlerimizde mikro hareketlilik, güvenli ve çevreci, adil fiyatlı ve son ve ilk km bağlantısı ile ana toplu taşıma sistemlerine erişim çözümü olacaktır. Sorunumuz trafik değil, erişimdir. Bu sorunun çözümü de motorlu ulaşım yerine odağına insanı alan sürdürülebilir ulaşım planlanmalarından geçmektedir. MARUF 2021'de bu planlama yaklaşımını benimseyerek kentlerdeki hayat kalitesini arttırmaya yardımcı insan odaklı birçok proje ve çalışmalar ile buluşmak üzere...

“

...Hızlı nüfus artışı ve kırdan kente yoğun göç nedeniyle, ülkemizde konut konusu büyük ölçüde sayısal yetersizliği ile gündemde olmuştur. Özellikle de konut ihtiyacı görel olarak daha fazla olan alt ve alt/orta gelir grupları için inşa edilen örneklerde, konut ve çevre niteliğinin olması gerekenin çok altında bulunduğ u bilinen bir gerçektir. 1950'lerden itibaren hızlı nüfus artışı ve kırdan kente göçle birlikte büyük kentlerde yaşanan gecekond u sorunu Türkiye'nin gündeminde giderek büyüyen sayısal konut açığı tartışmalarının başlangıcını oluşturur...

KONUT VE YAPILI ÇEVREYİ YENİDEN DÜŞÜNMEK

A h s e n Ö z s o y *

Marmara Belediyeler Birliği tarafından 1-3 Ekim 2019 tarihlerinde düzenlenen “Çözüm Üreten Kentler” Marmara Uluslararası Kent Forumu’nun (MARUF), Konut ve Yapılı Çevre teması altında yer alan “Farklı Coğrafyalarda Kaliteli ve Ekonomik Konut” oturumu hazırlık sürecinde olası pek çok kavram gözden geçirilmiştir. Konuyla ilgili araştırma ve yayınlar, kuramsal ve pratiğe ilişkin bilgi birikiminin geldiği noktada ortaya çıkan farklı yaklaşımlar irdelenmeye çalışılmıştır. Konuyla ilgili güncel araştırmalar, yayınlar, bilimsel toplantılar, etkinlikler üzerinden konutun tartışılması ve başlıkların oluşturulması hedeflenmiştir.

Yapılı çevrenin en önemli bölümünü oluşturan konut, hayatımızdaki yeri ve anlamı ile özel olan, farklı disiplinler tarafından çok çalışılmış, tartışılmış, çeşitli boyutlarıyla karmaşık bir konu olmasının yanı sıra küresel ve yerel özellikleriyle de büyük farklılıklar gösteren bir olgudur. Hızla kentleşen dünyamızda nüfusun yarıdan fazlası kentlerde yaşamakta ve kentsel konut krizi dünya çapında büyük bir problem oluşturmaktadır. Bu durumun en önemli mağduru ise, sağlıklı yaşam koşullarından yoksun, altyapısı sorunlu, yasal mülkiyeti olmayan yüksek yoğunluklu enformel yerleşmelerde yaşamaya mecbur olan kentteki yoksullardır. Konut krizi, ekonomik kriz ve çevre krizi ile birlikte ciddi boyutlar kazanmakta, konutun çarpan etkisi yarattığı ve diğer krizlerin aşılmasında önemli bir potansiyel taşıdığı belirtilmektedir (Sassen, 2011). Sosyal konut modelinin özellikle 2008 ekonomik krizi nedeniyle tüm dünyada tehdit altına girdiği, ekonomik ve kaliteli konut yetersizliği karşısında konutla ilgili paydaşların bir araya gelerek dinamik ve etkin bir model geliştirmelerinin hayati önemde olduğu vurgulanmaktadır (Van Styvendael, 2019). Bu motivasyonla gerçekleştirilen (World Urban Forum, Lyon Social Housing Festival, European Network for Housing Research konferansları gibi) etkinlikler konuyla ilgili düzenledikleri sergi, seminer, konferans ve atölye çalışmaları ile paylaşım, işbirliği ve etkileşimi güçlendirme konusunda çok önemli görevler üstlenmektedirler (Şekil 1).

Konutla ilgili dünyamızı tehdit eden çeşitli krizler, örneğin doğal ve insan etkisiyle oluşan afetler, savaşlar ve savaşların neden olduğu kitlesel hareketlilik, sığınma gibi sorunlarla ağırlaşan ve çeşitlenen konut ihtiyacı önemli boyutlardadır

* Prof. Dr., İstanbul Teknik Üniversitesi, ozsoya@itu.edu.tr

(Faiferri&Bartocci, 2012; Meinhold, 2013). Dünya üzerinde yaklaşık 65 milyon insan zorla yerinden edilmiş, her 122 kişiden biri ya mülteci olmuş ya da sığınacak bir yer arayışındadır (Alshawawreh, 2019). Tehlikeli koşullardan kaçmayı başaramış mültecilerin yaşayacağı geçiş dönemi barınaklarının güvenli, mahremiyeti olan ve onurlu bir biçimde yaşanacak yerler olabilmesi konusunun yeterince araştırıldığını söylemek mümkün görünmemektedir.

Şekil 1. Lyon Sosyal Konut Festivali, 2019 manifesto metni.

İstanbul'da beklenen deprem riskine karşı kentsel dokunun hazırlıklı hale getirilmesiyle ilgili çalışmalar, planlı ve plansız gelişen konut alanlarında kendine özgü sorunlarıyla devam etmektedir. Çoğunlukla tekil bina yenilemeleri şeklinde ilerleyen, bazı yerlerde yapı adası ölçeğinde gözlenen uygulamalar yoğun kent içi hareketliliğe yol açmaktadır. Büyük kentlerdeki yenileme süreçlerinde mevcut kullanıcıların yer değiştirmek zorunda bırakılmasının sıkça yaşanan bir problem olduğu gözlenmektedir. Yaşanabilir bir çevre oluşturmada yere bağlılık ile kimlik ve aidiyet duygusu kavramları öne çıkmaktadır.

Türkiye'de günümüz konut politikasının gündemi deprem riski taşıyan yerlerdeki mevcut kentsel konutların dönüştürülmesine odaklanmıştır. Kentsel dönüşüm süreci 2012 yılında çıkarılan 6306 sayılı "Afet Riski Altındaki Alanların Dönüşümü" hakkındaki

yasa ile yürütülmektedir. Bu yasada kentlerde öncelikle deprem riski yüksek olan alanlarda yer alan konutların koşullarına bağlı olarak iyileştirilmesi, yıkılması ve yenilenmesi kararları ile teknik standartlara ve estetik normlara uygun, sağlıklı ve güvenli bir ortam yaratılması amaçlanmıştır. Sağlıklı ve planlı bir kentsel ortamda inşa edilmiş kaliteli konutlarda yaşamak herkes için anayasal bir hak olduğundan, yeni dönüşüm yasasıyla bu gerekliliğin yerine getirilmesi hedeflenmiştir. Yasa, zemin özellikleri bakımından yerleşime uygun olmayan, doğal afetlerin etkili olduğu ya da yetersiz sosyal ve teknik altyapıya sahip alanlar ile yıpranmış, eski, plansız ve denetimsiz yapılmış binaları kapsamaktadır. Çıkarılan yasa ile 20 yıl içinde yaklaşık 6,5 milyon riskli konutun yıkılması ve risk altındaki kentsel alanların dönüştürülmesi planlanmaktadır (Yüksel, Özsoy&Pulat-Gökmen, 2019).

Hızlı nüfus artışı ve kırdan kente yoğun göç nedeniyle, ülkemizde konut konusu büyük ölçüde sayısal yetersizliği ile gündemde olmuştur. Özellikle de konut ihtiyacı göreceli olarak daha fazla olan alt ve alt/orta gelir grupları için inşa edilen örneklerde, konut ve çevre niteliğinin olması gerekenin çok altında bulunduğu bilinen bir gerçektir. 1950'lerden itibaren hızlı nüfus artışı ve kırdan kente göçle birlikte büyük kentlerde yaşanan gecekondu sorunu Türkiye'nin gündeminde giderek büyüyen sayısal konut açığı tartışmalarının başlangıcını oluşturur. Konut açığının kapatılabilmesi için hızlı, çok sayıda, seri ve ucuz yapılan toplu konut uygulamalarının sorunları üzerinde çeşitli araştırmalar yapılmış, çözüm yolları tartışılmıştır. Bu uygulamaların kentsel çevreye olumsuz etkileri, yaratılan tekdüze yerleşimlerin çeşitlenen kullanıcı yaşam profillerinin ve zaman içerisinde değişen ihtiyaçlarının karşılanmasında yetersiz kaldığı doğrultusundaki bulgular, çeşitli çalışmalarda ortaya konmuş olmakla birlikte uygulamadaki sorunlar sürmektedir.

Teknolojideki gelişmelerin tasarım ve yapım süreçlerinde sunduğu olanakların sınırsızlaşması ile dünya mimarlığı özgürce çeşitlenen bir form ve mekân zenginliği sergilemekteyken, konut kalitesinin Türkiye’de günümüzde geldiği durum düşündürücüdür.

Anayasa’nın 49. maddesinde, “Devlet yoksul ya da dar gelirli ailelerin sağlık şartlarına uygun konut ihtiyaçlarını karşılayıcı tedbirler alır.” denilmektedir. Planlı dönemle birlikte konut meselesinin beş yıllık kalkınma planları içerisinde yerini aldığı ve giderek yükselen bir öneme sahip olduğu görülmektedir. Onuncu Kalkınma Planı(2014-2018) kapsamında, “Yaşlılar, engelliler ve çocuklar öncelikli olmak üzere toplumun farklı kesimleri için yaşanabilirliği arttırmayı hedefleyen; fırsat eşitliğini ve hakkaniyeti gözeterek mekânsal planlama ve kentsel tasarım uygulamaları hayata geçirilecektir.” (md. 945) denilmektedir. Devamında yine dar gelirli başta olmak üzere, halkın temel konut ihtiyacının daha yüksek oranda karşılanması için gerekli önlemler alınacağı, barınma sorununa sağlıklı ve alternatif çözümler geliştirileceği (md. 965) vurgulanmaktadır. En güncel plan olan On Birinci Kalkınma Planı’nın (2019-2023) 2.4.3. Konut başlıklı maddesinde de (md. 685), “Dar gelirli başta olmak üzere, herkesin yeterli, yaşanabilir, dayanıklı, güvenli, kapsayıcı, ekonomik olarak karşılanabilir, sürdürülebilir, iklim değişikliğine dirençli, temel altyapı hizmetlerine sahip konuta erişiminin sağlanması temel amaçtır denilmektedir.”

Konut sorununun çözümüne yönelik hızlı üretim sistemlerinin yaygınlaşması ile, büyük ölçekli konut projelerinde tek tipleşme önemli bir sorun haline gelmiştir. Emlak Bankası, Sosyal Sigortalar Kurumu ve OYAK gibi kurumsallaşmalarla başlatılan büyük ölçekli toplu konut projeleri, başlangıçta orta gelir grubunu hedeflemekteyken, zaman içerisinde konutun metalaşmasına varan

bir gelişme ve değişim ile giderek daha üst gelir gruplarına hizmet eder girişimlere dönüşmüştür. Kenti çevreleyen gecekondu kuşaklarına benzer biçimde büyük ölçekli konut yerleşmelerinin ortaya çıktığı ve bu yerleşmelerde tekil ve toplu olarak belirli bir tasarım kalitesi ve çevre kalitesi düzeyi sağlanamadığı görülmektedir.

Konut, dünya üzerinde büyük kitleler için temel ihtiyaç olup daima yetersiz kalmaktadır. Herkes için kaliteli yaşama mekanları sağlayabilmek için yeni çözümler bulma konusunda mimarlık önemli katkılar sağlayabilir. Ekonomik konuta ulaşabilme mücadelesi maliyet ile “evin kalitesi”ne ait değer arasında optimum ilişkiye ulaşılmasını gerektirir. Kuramsal yaklaşımlar ve ekonomik yaşama mekanları yaratma stratejileri ekonomik, sosyal ve kentsel bağlam olarak araştırılmaktadır (Dömer, Drexler&Schultz-Granberg, 2014). Bu çalışmaların bir bölümü, aynı hatta daha yüksek kalite standardına daha küçük mekânlar ile ulaşılabilceği varsayımından yola çıkar. Bunun yanı sıra, küçültme veya azaltmadan çok fonksiyonların sıkıştırılması ya da fonksiyonlara bazı ara çözümler bulunması amacıyla, çok işlevli mekânlar geliştirilmesi konusunda mekânsal ve zamansal yapılandırılma; hareketli bölücü duvarlar, uyarlanabilir odalar ya da hareketli mobilya kullanılarak detaylı çözüm arayışlarından bahsedilebilir. İşlevler ve kullanımlar daha yoğun bir mekan kullanımına ulaşmak için tabakalandırılabilir. Binanın etkinliği arttırılarak geleneksel Japon evlerinde olduğu gibi gerekli mekan ihtiyacı azaltılabilir.

Yaşam tarzının değişmesi sonucu ev dışına çıkan eylemler nedeniyle günümüzde, evin birçok bölümü daha az kullanılmakta, sosyalleşme çoğunlukla ev dışında gerçekleşmektedir. Konut mekanlarının kullanım yoğunluğu konusunda yeterli çalışma olmamakla birlikte, kişi başına yaşama mekanının giderek arttığı, bireysel

mekanların kullanım yoğunluğunun azaldığı gözlenmektedir.

Görüldüğü üzere, çeşitli mekânsal kriterler veya kavramlar karmaşık ve iç içe geçmiş durumda olup çeşitli disiplinlerin ve ölçeklerin ele alışlarıyla çalışılabilmektedir. Konut ve Yapılı Çevre teması altında yer alan “Farklı Coğrafyalarda Kaliteli ve Ekonomik Konut” oturumunda detaylı bir şekilde tartışılması öngörülen iki kavram olarak belirlenen kaliteli ve ekonomik konut kavramları kendi içlerindeki önemleri ve birbirleri için tehdit veya sınırlama oluşturmaları nedeniyle özellikle tercih edilmiştir. Oturumun konuşmacıları Geoffrey Payne, Cem Sorguç, Viviana Fernández Prajoux ve Özgür Bingöl kaliteli ve ekonomik olma kavramlarına farklı ağırlıklar vererek kendi perspektiflerinden yaklaşmışlardır.

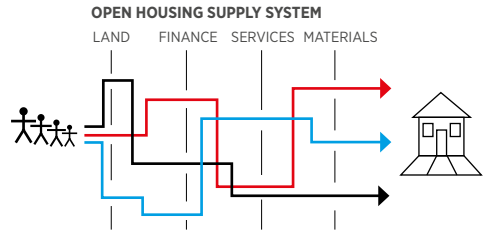
Geoffrey Payne, “Yaşayacak Bir Yer Bulmak: Küresel Ekonomik Kriz / Finding Somewhere to Live: Global Affordability Crisis” başlıklı sunumunda, konut ne içindir ve ekonomiklik neden önemlidir sorularına yanıt aramakta ve ekonomikliği etkileyen faktörleri -talep, malzeme, iş gücü, altyapı ve servisler, mülkiyet, arazi, planlama ve yapımla ilgili düzenlemeler, hükümet politikası, kazanılmış haklar ve yerel politik ekonomi- sıralamaktadır. Bu kavramlar üzerinden de ekonomiklik nasıl geliştirilebilir sorusuna yanıt vermeye çalışmaktadır. Artan talebi kabul ederek pragmatik stratejiler geliştirmek ve talebi yönetmek;

- *Malzeme, işgücü, altyapı konusunda;* maliyeti azaltabilecek katılımlı yaklaşımları desteklemek ve aşamalı gelişmeye olanak sağlamak,
- *Mülkiyet/sahiplik konusunda;* sadece sahiplik değil, geniş çeşitlilikte seçenekleri desteklemek (kooperatifler, Community Land Trust, paylaşımlı konut, paylaşılan eşitlik/adalet duygusu/

hakkaniyet gibi),*Arazi konusunda;* devlet müdahalesinden kaynaklanan arazi değeri artışlarını kontrol etmek ve gelirleri kamu yararına tahsis etmek, hukuki çerçevenin mevcut ihtiyaç ve kaynaklara uygunluğunu garanti etmek üzere düzenli denetim ve incelemeler yapmak, prosedürleri basit, şeffaf ve etkin kılmak,

- *Yönetim politikası konusunda;* çeşitli konut tedarik seçeneklerini desteklemek ve eşit şekilde işlemlerini sağlamak, güçlü kazanılmış haklarla müzakere yapabilmek için politik ekonomi yaklaşımını benimsemek

ile mümkün olmaktadır.

Şekil 2. Açık konut tedarik sistemi (Payne, 2019)

Cem Sorguç, “Bir Sergiden Tablolar/Pictures from an Exhibition” başlıklı sunumunda, öncelikle “ev”, “mesken”, “hane”, “dar”, “bark”, “barınak”, “ikametgah”, “yurt”, “yuva”, “konut”, “rezidans” kavramlarını tartışmaktadır. Konut sorununun esasen kimin sorunu olduğu, bir barınma sorunu mu, kente dair bir sorun mu, bir mimari tasarım sorunu mu, yaşanan mekânlara dair bir iç sorun mu olduğu, yoksa tümünü mü içerdiği şeklinde bir dizi soru sormaktadır. Konut sorununu terminolojik olarak bir barınma sorunu gibi görmenin ötesinde, kaliteli ve ekonomik olma dengesinin başka bir önemli durum olarak ortaya çıktığını vurgulamaktadır.

2016 yılında, konutun serüveni üzerine hazırladıkları “Geç Olmadan Eve Dön” başlıklı serginin teması olan konut-barınma-

ev kavramsal çerçevesi içinden; gönüllü ve zorunlu göç, mülkiyet durumunun değişimi, evin içi-dışı, evin içinde yaşayanlar ile dışında yaşayanların farkları, çalışma alışkanlıklarının değişimi, kentsel sınırların muğlaklaşması gibi farklılaşan birçok duruma bakarken, yaklaşık 100 yıllık bir döneme tekabül eden kitlesel konutu konu edinerek “kalite-ekonomi” ikilemini tartışmaya açmıştır.

Şekil 3. Geç Olmadan Eve Dön Sergisi.

Viviana Fernández Prajoux, “Kent ve Konut Kalitesinin Boyutları/Dimensions of Urban and Housing Quality” başlıklı sunumunda, öncelikle “Yeni Kentsel Gündem” (New Urban Agenda-NUA) ve “Sürdürülebilir Kalkınma İçin 2030 Gündemi” (The 2030 Agenda for Sustainable Development) ilkelerine yer vermektedir. NUA kentlerin tüm aksiyonlarının merkezinde bireylerin olduğunu kabul eder. Kentlerin ve insan yerleşimlerinin, ayırım gözetmeksizin yeterli standartta yaşama hakkının bileşeni olarak yeterli konut hakkına, güvenli ve erişilebilir içme suyu ve sağlık sistemlerine erişilmesi görüşüyle, arazinin toplumsal ve ekolojik fonksiyonunu kapsayan ve karşılayan; aynı zamanda gıda güvenliği ve beslenme, sağlık, eğitim, altyapı, hareketlilik ve ulaşım, enerji, hava kalitesi ve geçinme gibi tüm kamusal mal ve kaliteli hizmetlere eşit erişim sağlaması gerektiğini öngörmektedir.

Sürdürülebilir Kalkınma İçin 2030 Gündemi’nin, “Sürdürülebilir Kentler ve Topluluklar” başlıklı 11. amacı ise, kentlerin

temel hizmetler, enerji, konut, ulaşım gibi konularda herkes için fırsatlar sağladığı bir gelecek için çalışılmasını hedeflemektedir.

Şekil 4. Yeni Kentsel Gündem (NUA) ve Sürdürülebilir Kalkınma İçin 2030 Gündemi Amaçları

Başarılı kentsel yerleşmelerin sahip olması gereken 5 planlama ilkesi; fiziksel ve işlevsel çeşitlilik ve karma kullanım içermesi, toplumsal ilişki ve etkileşim için çekici kamusal mekanlar sağlaması, “kısa mesafe” esasına dayanması, güncel ekolojik standartlara dayanması, sakinlerin tüm karar süreçlerinde aktif katılımı şeklinde sıralanmaktadır.

Konut kalitesi sorunu kentsel yaşam kalitesi konusundan ayrılmaz. Her ikisiyle ilgili olarak fikir birliği olsa da hala yapılması gereken çok şey olduğu; yerel yönetim,

akademi, toplumsal örgütler ve toplumun çok önemli görevleri/rolleri bulunduğu, küresel iklim değışikliği çerçevesinde Yeni Kentsel Gündem ve Sürdürülebilir Kalkınma İçin 2030 Gündemi Amaçları konusunda bilgilendirme ve uygulama yollarının aranması gerekliliğı vurgulanmıştır.

Özgür Bingöl, “Konut ve Kentin İnşası/ On Housing and City Making” başlıklı sunumunda, 2050 yılına kadar barınma ve konutun ana gündem maddelerimiz arasında olacağı öngörüsüyle küresel ve ulusal düzeydeki verilerin ortaya konulmasından hareket etmektedir (Şekil 5). Küresel ve ulusal düzeydeki veriler artan nüfus, yüksek kentleşme oranları, göçler, artan yoksulluk ve gelir dağılımındaki eşitsizlik, doğal felaketler ve afetler sonucu ortaya çıkan acil barınma ihtiyacı, neoliberal ekonomi politikalarına bağlı küresel emlak piyasası şeklinde sıralanırken; ulusal düzeydeki veriler ise ekonomik büyümenin temel eksenini olarak belirlenmiş inşaat sektörü, deprem, yıpranmış ve konfor koşulları uygun olmayan formel kentsel konut stoku, fiziki koşulları sorunlu enformel

konut stoku, gelir düzeyi, konut sahipliğı/ kiracılık oranları, kişi başına düşen oda sayısı, ortalama hane halkı sayısı, ortalama konut büyüklükleri, konut içi sıhhi mahal oranları ile ilgili istatistiki veriler şeklinde gruplanmaktadır.

İstanbul fragmanları üzerinden kentsel doku örneklerinin sorunları ortaya konulmakta, kent formu ve kentlilik kavramlarını merkezine alan çalışmalardan örneklerle potansiyeller irdelenmekte ve bir strateji olarak yapılaşma koşullarının yeniden düşünülerek insancıl, basit ve açık kentsel çevrelerle tanımlanan yeni bir kent mimarlığına doğru bakılmasının gerektiğı vurgulanmaktadır.

Bu kısa yazı sınırları içerisinde verilmeye çalışıldığı üzere, kaliteli ve ekonomik konut kavramsal çerçevesi içinde, sürdürülebilirlik, esneklik, katılım gibi kavramların araştırmaların ekseninde yer aldığı; paylaşımlı konut (co-housing), acil durum barınma (emergency housing), dezavantajlı gruplar için konut, güvenli siteler vb. şekilde çeşitlenen tipolojik eğilimlerin giderek ağırlık kazandığı görülmektedir.

Şekil 5. Kavramsal çerçeve

Son olarak konut kurultayları, tematik toplantılar, forumlar, konut festivalleri, çok disiplinli araştırmalar, konferans dizileri gibi tekil ya da bütünleşik çalışmaların sonuçlarının politika ve uygulamalara yansıtılabilmesi ve objektif değerlendirme çalışmalarının gerçekleştirilebilmesinin önemi vurgulanmalıdır.

KAYNAKÇA

Alshawawreh, L., 2019, Architecture of Emergencies in the Middle East, *Proposed Shelter Design Criteria*, Edinburgh Napier University.

Dömer, K., Drexler, H., Schultz-Granberg, J. (eds.), 2014, Housing for Everyone, Affordable Living, Jovis Verlag GmbH, Berlin.

Faiferri, M.&Bartocci, S., (2012), Housing the Emergency, The Emergency of Housing, New Forms of Living for Cities of Third Millenium, List Lab, Trento.

Meinhold, B., (2013), Urgent Architecture, 40 Sustainable Housing Solutions for A Changing World, Norton, New York.

Özay, N., Alibaba, H. (der.), 2018, III. Konut Kurultayı, Kıbrıs'ta Konut: Planlama, Tasarım ve Uygulama, DAÜ Mimarlık Fakültesi, Konut Eğitim Araştırma Danışmanlık Merkezi (KEDA-M) ve KTMMOB Mimarlar Odası.

Özsoy, A., 2009, "Toplu Konutlarda Tasarım Kalitesi", Konut Sempozyumu 3-4 Aralık 2009, TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükşehir Şubesi, İstanbul (s.117-128).

Sassen, S., 2011. Anatema Konuşması/Keynote Speech, 2011 Konut Kurultayı/Housing Convention 2011, Konutta Yeni Yaklaşımlar, Stratejiler, Eylemler ve Kentsel Dönüşüm, Doğal Afetlere Hazırlıklı Bir Türkiye İçin Kentsel Dönüşüm Seferberliği, T:C: Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ), Ankara (s. 40-41).

Van Styvendael, C., 2019, Manifesto, 2nd International Social Housing Festival, Our Planet, our Cities, our Homes, Lyon, 4-8 June 2019.

Yüksel, Y. D., Özsoy, F. A., Pulat Gökmen, G., 2019, Kentsel Dinamikler İle Değişen Enformel Konut Yerleşmelerinde "Aidiyet" Kavramının Tartışılması, Megaron, Cilt 14 Özel Sayı, s. 100-108, doi: 10.14744/megaron.2019.41033.

ÇÖZÜM ÜRETEK KENTLER: MARUF'TAN ÖĞRENDİKLERİMİZ

MARUF19'U KAPATIRKEN TAHİR BÜYÜKAKIN'DAN BİR DEĞERLENDİRME

Tahir Büyükakın

MARUF19 ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELER

Açık Oturum: Alim Arlı, Burcuhan Şener, Büşra Yılmaz, Erbay Arıkboğa, Ezgi Küçük, Gülden Erkut, Hatice Çetinlerden, M. Cemil Arslan, Samet Keskin

YÖNETİŞİM BAĞLAMINDA MARMARA ULUSLARARASI KENT FORUMU

Tarkan Oktay

MARUF'TA KENT AĞLARINA BAKIŞ: KÜRESEL KENT AĞLARI VE KÜRESELLEŞEN KENT MEKANI

Aslı Ceylan Öner

SOSYAL KAPSAYICILIĞI YENİDEN DÜŞÜNMEK: DAYANIKLI VE ESNEK TOPLULUKLARA DOĞRU

Murat Şentürk

KÜRESEL VE YEREL GÜNDEMDE GÖÇ

Burcuhan Şener, Merve Ağca Kocakoç, Özge Sivrikaya

KAMUSAL MEKAN: HERKES İÇİN TASARIM, HERKESLE TASARIM

Melis Oğuz

YEREL KALKINMA DİNAMİKLERİ VE DÜNYA ÖRNEKLERİ

Mehmet Onur Partal

ŞEHİR-İNOVASYON ETKİLEŞİMİ: ŞEHİR POLİTİKALARINDA ŞEHİR TEKNOLOJİLERİ VE İNOVASYONU KÜLTÜREL BİR OLGU OLARAK KURGULAMAK

Aslı Deniz Helvacıoğlu

KENTLER İÇİN YENİ RİSKLER, YENİ ÇÖZÜMLER

Erdem Ergin, Naz Beykan, Nuri Özbağdatlı

AFETLERLE MÜCADELEDE "SÜRDÜRÜLEBİLİR & EKOLOJİK & DAYANIKLI (SED)" MEKANSAL PLANLAMA

Azime Tezer

İGLUS YÖNTEMİ: KENTSEL SİSTEMLERİN YÖNETİŞİMİNDE KAVRAMSAL BİR ÇERÇEVE

Matthias Finger

TÜRK TOPLU TAŞIMACILIK SEKTÖRÜNDE KURUMSALLAŞMA VE REFORM

Kaan Yıldızgöz, Esra Kaya

HAREKETLİLİK VE İNSAN ODAKLI ULAŞIM

Celal Tolga İmamoğlu

KONUT VE YAPILI ÇEVREYİ YENİDEN DÜŞÜNMEK

Ahsen Özsoy

